I 59

I 59

SELECTIORES

ENCYCLICAE LITERAE

ET

DICTIONES SACRAE

GEORGII S. ROM. ECCLESIAE CARDINALIS HAULIK,

DEI, ET APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA ARCHI-EPISCOPI ZAGRABIENSIS, ABBATIS B. MARIÆ V. DE TOPUSKA, INS. ORDINIS S. STEPHANI REG. APOST. ET ORDINIS LEOPOLDI IMPERATORIS MAGNÆ CRUCIS EQUITIS, COMITATUS DE BERZENCE SUPREMI AC PERPETUI COMITIS, S. C. & R. APOSTOLICÆ MAJEST. ACTUALIS INTIMI STATUS CONSILIARII, SS. THEOLOGIÆ DOCTORIS.

TOMUS VI.

CONTINENS

DICTIONES SACRAS,

AB ANNO 1850: USQUE 1863. IN ECCLESIA METROPOLITANA ZAGRABIENSI, HABITAS

CUM

APPENDICE.

ZAGBABIÆ.

VELOCIBUS TYPIS CAROLI ALBRECHT.

159

Index

eorum, quae sexto hoc tomo continentur.

I.

Sacrae ad concionem dictiones.

Pag.

1. Festo Nativitatis Domini 1850. Thema: de humilitate, eique opposito vitio Superbiae 1
2. Festo S. Stephani Regis 1851. De vitae conservandae obligatione, eique opposito crimine autochiriae 16
3. Festo Nativitatis Domini 1851. De stabulo bethlehemitico ceu schola et magistra verae sapientiae, sanctitatis et innocentiae, et de solatiis spiritualibus, quibus replemur accedentes ad illud 30
4. Festo S. Stephani Regis 1852. De obligatione sanctificationis dierum festorum, et de noxis quae ex neglectu hujus praecepti sequuntur . 41
5. Festo Nativitatis Domini 1852. De quaerendis cumprimis bonis spiritualibus atque ideo cum patientia supportandis adversitatibus temporalis hujus vitae; item de fide super cunctis aestimanda, et de mediis ad illam illibate conservandam, quae inter praecipuum est auditio verbi Dei 54
6. Festo S. Stephani Regis 1853. De pietate et zelo S. Stephani R. in dilatanda fide christiana, ejusque firma fiducia et submissione in voluntatem divinam 66
7. Festo Nativitatis Domini 1854. De amore Dei et proximi, — de implendis obligationibus status — de patientia in adversitatibus et pia in voluntatem divinam resignatione, ceu signis spiritualis nativitatis Salvatoris in nobis 78
8. Dominica Resurrectionis D. N. J. C. 1855. De necessitate deponendi veteris fermenti, et novae vitae ineundae, si fructum ex resurrectione salvatoris nostri capere velimus 89
9. Festo Nativitatis Domini 1855. De praecipuis beneficiis, quae ex spirituali in cordibus nostris nativitate Domini in nos redundant . 101

Pag.

10. Dominica Resurrectionis 1856. De triplici pace nobis per resurgentem Salvatorem adserta, quippe cum Deo, nobismet ipsis, et proximis, — et de modo in his beneficiis resurrectionis Dominicae participandi 112

11. Festo S. Stephani Regis 1856. De imitando S. Patrono, qui in quibusvis actionibus suis ad ultimum finem hominis respiciens vitam aeternam consecutus est 124

12. Festo Nativitatis Domini 1856. De morali doctrina, quam nobis praebet factum: quod sicut nunquam defuerint, qui Salvatoris doctrinae restiterunt, sic omni tempore etiam adfuerint piae animae, eidem obsequentes 135

13. Festo S. Stephani Regis 1857. De Urbis Romanae praestantia ac Centro Christianitatis ex obtutu religionis, scientiarum et liberalium artium 148

14. Festo Nativitatis Domini 1857. De Superbiae, et luxuriae vitiis, tamquam praecipuis causis refrigescentis in populis aetate nostra spiritus religiosi et vitae christianae 158

15. Dominica Resurrectionis 1858. De beneficiis, ex Dominica Resurrectione in genus humanum redundantibus, quorum participes fieri nequeunt, nisi qui sua quoque ex parte hanc in rem cooperantur . 171

16. Festo Nativitatis Domini 1858. De celebratione Nativitatis Salvatoris nostri, qui est via, veritas et vita 183

17. Dominica Resurrectionis 1859. De Redemptionis nostrae opere per gloriosam resurrectionem concluso, suscepto ex amore Salvatoris erga genus humanum, quod reciprocum nostri amorem exigit; et de mediis hunc amorem in nobis conservandi 194

18. Festo Nativitatis Domini 1859. De beneficiis pacis, verae libertatis et mutui amoris, quae neonatus Salvator generi humano doctrina et vitae suae exemplo adtulit 206

19. Dominica Resurrectionis 1860. De libertatis, aequalitatis et nationalitatis vocibus secundum doctrinam Salvatoris Jesu Christi qualiter intelligendis? 219

20. Festo Nativitatis Domini 1860. De adversitatibus et persecutionibus Ecclesiae per Salvatorem praenunciatis, ceu argumento pro divinitate doctrinae, quam tradit, et sublimitate finis quem prosequitur 232

21. Dominica Resurrectionis 1861. De immortalitate animae humanae, cum doctrina morali ex hac veritate consequente 240

22. In Natalitiis Salvatoris 1861. De tristi statu Ecclesiae Catholicae in partibus Italicis; et quid nobis eatenus agendum sit . . . 255

23. Dominica Resurrectionis 1862. De virtute spei christianae, tamquam praecipuo vadimonio genuinae virtutis, et unico fonte consolationis nostrae in adversitatibus 268

24. Festo S. Stephani Regis 1862. De pietate et zelo S. Patroni in promovenda religione et gloria Dei, de genuino ejus in proximos amore, item perfecta in voluntatem divinam resignatione; quas ejus virtutes imitantes erimus veri cultores ejus 281

25. Festo Nativitatis Domini 1862. De revelata nobis per neonatum Christum Dominum fide, quae est unica mater et altrix genuinae virtutis et sanctitatis vitae 291

II.

Appendix.

1. Literae pastorales, completo vigesimo quinto Episcopatus anno ad Clerum dioecesanum, die 6. Januarii 1863 dimissae. De Analogia pastorem ovium inter, et Curatorem animarum 305

I.

SACRAE AD CONCIONEM DICTIONES.

NA BOŽIĆ 1850.

„Natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus.“

„Danas vam se rodi Zveličitelj, koj je Kristus Gospodin.“ Rieči su današnjega sv. evandjelja.

Medju cěloga lěta svetkovinami, kojimi obslužavamo skrovnosti presvete věre naše, nema nijedne, koja bi prikladnije pameti naše hasnovitimi istinami razsvětliti, sèrca nježnije razblažiti, i ugodniju nam batrivost podati mogla, nego je blagdan narodjenja Gospodinova, koga uspomenu evo današnji dan opet svetkujemo. Ako promislimo, drage duše kèrštjanske! da je dětešce, narodivše se u betlehemskoj štalici onaj isti, u kom u punoj měri prebiva mogućnost i jakost božanska; da je to ono isto tělo, s kojim se ne samo u spodobi, nego u cěloj bitnosti sdruži druga božja osoba, da pokolenje čověčansko od propasti občuva i oslobodi; da je to onaj isti děčarac, u kojem su se čudnovatim načinom sljubile i ogèrlile pravica i milosèrdnost božja; onaj děčarac, pred kojega noge, ako se je i u štalici, i medju němom živinom narodio, i ako u jaslicah leži, ipak će do mala najmogućniji vodje, kraljevi i cesari polagati s glavah krune svoje; zadnjić onaj děčarac, kojega će nauk za kratko miliune i miliune ljudih, koji zakaljani grěhotami na krivom putu bogumèrzkih zločinstvah blude i u propast hèrle, s ovoga

bludnoga puta odazvati, ter k onoj svetosti življenja dopeljati, kojoj do onda nebiaše ni traga ni glasa; — dapače da je to onaj isti nauk, koj već blizu dvie hiljade lětah světom vlada, i koj je čověčanskomu pokolenju postao tako potrebit, da gdě se on obdèržava, ondě vlada s njim i nedužnost, vlada čistoća, pravica, krotkoća, ljubav i sve druge krěposti, a s njimi obstoji i svakovèrstno blagostanje, — gdě se pako za ovaj nauk nemari, eto nevaljalosti, bezbožnosti, gluposti, méržnje, nečověčnosti sa svom cèrnom pratnjom svojom, gdě narode nemilice progoni i nikakve im se prave sreće uživati neda; — ako velim sve ovo promislimo: nije moguće, da svrnuvši pogledom na betlehemsku štalicu, neuzraduje se duh naš; nije moguće, da nas neobliju suze poklonstva, zahvalnosti i čudjenja. Promišljavajući ovo sv. Bernard uzkliknu: O narodjenje nedostižno světostju, poštovano světu, milo ljudem veličinom uděljenoga dobročinstva, nedohitno istim andjelom dubljinom svete skrovnosti, a u svem tom divno osobitom uzvišenostju novosti: neimajući najme niti prije niti poslě sebi podobna narodjenja.

K ovim betlehemskim jaslicam, kao k pravoj, dapače jedinoj stolici istinite mudrosti, vodio sam vas, ljubezni moji! već opetovano, bivši najme tako sretan, da sam preugodne ove božićne svetke s vami obslužavati mogao, — vodio sam vas k jaslicam betlehemskim, da vam iz onoga neizcèrpivoga vrela hasnovitih istinah, koje ondje izvire, vadim i predložim po gdjekoju istinu za duhovnu okrepu i batrivost vašu. To isto želim pomoćju božjom i sada činiti. Pak budući sam zadnjiput, razlažuć naše dužnosti prama Bogu, obećao, da ću prvom prilikom od dužnostih prama nam samim progo-

voriti: zato kanim sada ovo obećanje izpuniti. Nego jer vèrst dužnostih mnogo toga i od prevelike važnosti u sebi sadèržaje, što sve za kratki časak jedne ure predložiti nije moći: s toga ću se samo na jednu dužnost prama nam samim stegnuti, na takovu ipak, koja svim drugim dužnostim za temelj služi: najme na dužnost ili bolje rekuć krěpost poniznosti. Njezino pravo znamenovanje, hasnovitost i potreboću razmotrit ćemo u pèrvoj strani našega razmišljanja; a u drugoj strani pretresat ćemo poniznosti protivni glavni grieh: oholost.

Nauk, što ću vam ga razložiti, nije toliko moj, koliko ležećega u betlehemskih jaslicah Zveličitelja: zato se i nadam, da ćete me s podpunom pazljivostju i s navadnom dobrovoljnostju poslušati.

I.

Nemožemo tajiti, priznati dapače moramo dragi moji! da svaki čověk, kao takov, ima uzvišeno dostojanstvo. Uzmemo li na oko ustrojenje těla njegova, to nam ovo predstavlja i oglašuje čověka kakti kralja i poglavicu svih zemaljskih stvorenjah; stanemo li razabirati i pretresati sile uma i duše njegove, ove su doista toli divne, toli različite i moguće, da čověk njimi istoj naravi i življem njezinim tako rekuć zakone propisuje. Po onoj nadalje slobodi, koja je samo čověku vlastita, i po odredjenju svom za budući věčni život, nadvisuje on istu narav, ter postaje gradjanom uzvišenijega kraljestva. Isti ovaj čověk, budući stvoren na sliku i priliku stvoritelja svoga, jest kao posrednik medju Bogom i drugimi nerazumnimi stvorovi. Dapače po utělovljenju sina božjega postade někim načinom dělnik iste božanske naravi. Ne-

znate li, pita učitelj narodah, da su vaša tělesa kotrizi Kristusovi? Kor. 6. Zatim veli sv. Pavao: Sam duh daje svědočanstvo duhu našemu, da smo sinovi božji, ako smo dakle sinovi, jesmo i naslědnici, i to naslědnici božji, a sunaslědnici Kristusovi. Rim. 8. Neima inda dvojbe, da svaki izmedju nas kakti čověk, ima uzvišeno dostojanstvo. Na dužnosti pako, kojimi smo pram samim sebi obvezani, spada svakako, da ovo svoje dostojanstvo spoznamo, prigrlimo, čuvamo, i branimo; a ovo spoznanje i obrana dostojanstva zove se drugčije pravedno štovanje i cěnjenje samoga sebe. Ali dužnostju ovom neizključuje se dužnost poniznosti, od koje sada naměravamo govoriti. Prije svega valja nam naime znati, da sva ona dobra, koja su nam budi po narodjenju, budi po odhranjenju ili srećom zapala, nisu ništa drugo, nego puki dar Višnjega, od koga kakti jedinoga zdenca svake dobrote sve proizhodi, i od kojega volje visi svakim trenutkom sve, što imamo i uživamo. Što se tiče naših dobrih dělah i zaslugah; istina je ravno, da ove od nas proizhode; nego nemanje je istina i to, da svaka zasluga naših dobrih dělah dolazi od posvetjujuće milosti, — a i volja naša nebi bila nikad za dobro pripravna i dosta krepka bez višje milosti, koja pamet našu već u napřed razsvětli i obječi. Bog je, veli isti učitelj narodah u svom listu na Filipćane 2. koj čini u nas, da hoćemo, i radimo polag dobre volje. A u listu na Korintjane II. pogl. 3. Nismo dovoljni, da mislimo što od sebe kakti iz sebe, nego dovoljnost naša jest od Boga. Nadalje će svaki od nas, prosudiv nepristrano svoj prijašnji život, sigurno mnogo toga naći, što mu se dopasti nemože, te na što kad pomisli, valja mu se pred samim sobom zarumeniti. Svi u mnogih grě-

šimo veli sv. Jakob apoštol pogl. 3. Izvan toga kolike slabosti opazujemo u sebi; gdě je potrebita čistoća nakanam našim, a kako smo opet nestalni, kad bi trebalo, da dobre nakane dělom izvèršimo! Napokon je ovo naše zemaljsko stanje takovo, da jedino po božanskom Zveličitelju i pomoćju neprestane višnje milosti postignuti možemo odlučenje naše. Promislimo li sve ovo, nemožemo na ino, nego priznati nemoć, slabost, i mnogimi prekèršaji okaljano stanje duše naše, moramo priznati, da svagda i u svem od Boga zavisimo. Što imaš čověče, pita sv. Pavao apoštol, što nisi primio? ako si pako primio, što se hvalisaš, kao da nisi primio? I. Kor. 4. Pa nut uprav u ovom spoznanju naše slabosti i odvisnosti sastoji se krěpost poniznosti. Nije indi dvojbe, da krěpost poniznosti spada na dužnost našu.

Dužnost ova biva tim veća, čim je stalnije, da je kriepost poniznosti prehasnovita, dapače neobhodno potrebita za to, da ostale dužnosti i držanstva svoja izpuniti uzmognemo.

Što se napose tiče izravnih dužnostih prama Bogu, nije ni najmanje sumnje, da nas k izpunjenju ovih dužnostih pomaže najviše poniznost. Poniznu naime čověku nije nikad tegotno podložiti se objavljujućemu Bogu i cèrkvi, božanskom moću ustanovljenoj. Dobro dapače poznavajuć těsne medje razuma svoga, i mnoge potreboće, kojim je izvržen, rado i zahvalno prima ovu naredbu premilostivoga Boga, ter joj se s odanim sèrcem podlaže. K izpunjenju dakle dužnosti věre najviše doprinaša poniznost. Istinu ovu potvèrdjuje nam i pověstnica narodah, koja svědoči, da ako ne svim, a to je sigurno najvećoj strani onih, koji su se od věre odmetnuli, manjkala poniznost. Istim načinom pomaže i promiče poniznost ufanje i sinovsku zaufanost prama Bogu, jest dapače

njezino svojstvo. Kada nam naime poniznost pred oči stavlja svakovèrstnu nedovoljnost našu u postignuću zadnjega cilja; kad nas zajedno uči, da sva dobra najposlě od samoga Boga, i po božanskom posreditelju Jezusu Kristusu očekivati moramo: što je naravnije, nego da sve ufanje i sinovsko naše pověrenje polaženo u milost, providnost i dobrostivost previšnjega stvoritelja i zveličitelja našega? A čim više spoznajemo nedostojnost našu, proizlazeću iz grěhah i prekèršajah naših, tim nas više ona mnogobrojna dobročinstva, koja nam Bog svaki dan punom měrom izkazuje, nukaju i pozivlju na zahvalnost i ljubav prama tolikomu i takvomu dobročinitelju. Jer što može bolje i jače ganuti čověka na zahvalnost i ljubav, nego upravo to, što vidi, da mu dobročinstva izkazuje onaj, koj bi imao uzroka na njega se ljutiti, ter ga kaštigovati? Dakle i za izvèršenje ufanja i dužne ljubavi prama Bogu jako je hasnovita dapače svakako potrebita krěpost poniznosti.

Ali na temelju poniznosti osnovane su još i ostale dužnosti, što ih imamo prama samim sebi. Kada smo naime osvědočeni o slabosti našoj, onda jasno uvidjamo, kako smo još daleko od vèrhunca savèršenosti, do kojega treba da se popnemo; ovo pako osvědočenje nuka nas i potiče, da neprestano napredujemo; ovo osvědočenje uzdèržaje u nas budnost i oštri pazljivost našu, da se svim obmamam grěha ili uklonimo ili ih svladamo; u sreći, kad primamo darove božje, čini poniznost, da se nedamo njezinom ugodnostju opojiti, u nesreći se usuprot pokajanim i umirenim sèrcem podlažemo previšjoj volji onoga, koj kako svědoči sv. Pavao apoštol Žid. 12. one, koje ljubi, kara.

Budemo li napokon duhom poniznosti proniknuti, cěnit ćemo u svakom čověku bez razlike jednako s nami

odlučenje, i uzvišenost naravi, dapače i izvanredne njegove vlastitosti, u razsudjivanju i podnašanju njihovih slabostih bit ćemo blagi i dobrostivi, ter očistiv si od svake mèržnje sèrdca bit ćemo na izkazanje svake usluge i čověčnosti pripravni i to tim pripravniji, čim je dublje i čvèršće u sèrcih naših uvrěžila krěpost poniznosti korenje svoje.

Kad je inda poniznost toli hasnovita i potrěbna, da dužnosti naše prama Bogu, samim sebi i bližnjemu podpuno izvèršimo, da napredujemo u krěposti i svetosti: nije čudo, da nam ovu istu poniznost sv. pismo svakom prilikom toli vruće preporuča. Izmedju mnogih napomenut ću samo někoja. Sv. Petar apoštol veli: Bog se protivi oholim, a poniznim daje milost. Zato se ponizite pod mogućom rukom božjom da vas uzvisi u vremenu pohadjanja. 1. Petr. 5. Sam Zveličitelj govori nam nadalje pri sv. Mateju: Učite se od mene, jer sam krotak i ponizna sèrca. Mat. 11. Zatim: Svaki, koj se uzvisuje, ponizit će se, a koj se ponizuje, povisit će se. To isto čine sv. otci, koji nam ništa tako gusto i jako nehvale i nepreporučuju, kako krěpost poniznosti. Za sve druge neka samo někoji govore. Sv. Augustin veli: Da spoznaš i prigèrliš istinu, neimaš drugoga puta, nego što ti ga je pokazao on, koj kakti Bog vidi slabost i nemoć našu. On je prvo poniznost, i koliko me god putah zapitaš, uvěk ću ti odgovoriti: drugo poniznost, treće poniznost. (Aug. u listu na Diosk.) A sv. Jerolim piše: Sama poniznost je paziteljica i čuvarica, i ništa nije što bi se tako dopadalo Bogu i ljudem, kak ako se po zaslugah življenja nekažemo veliki, nego po poniznosti najnižji. (Jerolim o Mat. 19.) A sv. Gèrgur: Jer je izvor krěposti poniznost, to

samo ona krěpost u nas sbilja obstoji, koja iz vlastitoga koréna, to jest poniznosti niče: čim ju odrežeš od koréna, vehne, budući da izgubi vlagu ljubavi, koja ju iz koréna oživljuje. Gèrgur knj. 27. mor.

No k čemu iskati tako daleko dokazah, da se osvědočimo o vrědnosti i potrebоći poniznosti, kad imamo pred očima betlehemsku štalicu? Može li se samo pomisliti veće poniženje, kak je ovo zveličitelja našega, koj premda sin věčnoga otca, koj sve stvori, sve uzdèržaje rěčju krěposti svoje, dostojao se vendar tak poniziti, da je uzeo na sebe spodobu siromaškoga děteta, zavitoga u pelenice tanke i ležećega u jaslicah? Ovo poniženje samoga sebe nije doista bilo njemu potrebito, nego svojim vlastitim i prehvaljenim primèrom htěde on nam pokazati potrebоću one krěposti, koja nam manjkati nesmije, ako odlučenje svoje postignuti želimo, — krěposti one, koja je temelj svake savèršenosti i svetosti, bez koje neizpunismo nikad dužnostih svojih prama Bogu, sebi i bližnjemu svomu. Bolje još bit ćemo o tom upućeni, ako pobližje razmotrimo poniznosti protivnu zloću, naime oholost, od česa u drugoj strani.

II.

Neuredna ljubav samoga sebe, koja se drugačije zove samoljubje, ima dvě poglavite grane, putenost naime i oholost ili gizdost. Putenost privlači čověka k izvanjskim i to takovim stvarim, koje se dopadaju onim njegovim ćutilom, koje čověk sa živinom jednako ima, — a to su ili tělovne nasladnosti, ili one stvari, kojih posědovanje godi tělovnoj naravi čověka. Gizdost pako čini, da čověk u svojih vlastitostih i savèršenostih prekoměrnu dopadnost nahadja; misli da je od svih drugih bolji i vrědniji; prekorednim

samoljubjem išće od drugih hvalu i štovanje, a sve višje vlasti, kadšto dapače i samu božansku, zametava. Mnogoput se popne gizdost do tolikoga stupnja, da čověk njom opojen, svoje sposobnosti ne Bogu, nego sebi i svojim vlastitim zaslugam pripisuje, ter se istomu Bogu i njegovim zakonom pokoravati krati, misleći tobož da bi ovim posluhom svoju namišljenu vrědnost i uzvišenost oskvèrnuo i pogazio. A nije k tomu ni potrebito, da tko ovak odpèrto govori, dosta je, ako tak živi, da čini njegovi to svědoče. Broj ovakovih ljudih jest žalibože mnogo veći, nego bi tko u pèrvi mah i pomislio, jer zaisto ih ima mnogo i premnogo, koji skoro nikad nedavaju Bogu hvale za neizbrojna dobročinstva, koja su od njega prijeli i kojih se uživaju; koji se ni malo netèrse, da izpunjujuć svoje dužnosti, brižno se čuvaju grěha, ter pobožnimi molitvami i drugimi dobrimi děli i krěpostmi učine se vrědnimi daljne milosti božje. Ah ima ih dapače, i to još koliko, koji o istom božjem objavljenju i presvetih istinah věre naše navlaš ništa neće da znaju, dapače ih odpèrto zametavaju, da šutim od onih bezbožnikah, koji se neplaše o istom Bogu stvoritelju svojem dvojiti.

Kao što je poniznost, kako smo u pèrvoj strani viděli, temelj svih krěpostih i svih naših dužnostih: isto tako je oholost plodna mati zloćah, i glavno vrělo izkvarenosti čověčanskoga pokolenja, što ćemo do skora još jasnije viděti. Zato je sveta cèrkva pravedno uvèrstila gizdost medju glavne grěhe, postavila ju pače medju njimi na pèrvo město, hoteć tim pokazati, da je ona kakti glava istih glavnih grěhah. Iz gizdosti bo radja se tvèrdoglavost, koja nemareć za savěte drugih ljudih, tvèrdokorno ostaje pri svojem, i to čestoput s velikom pogibelju duše; odavle se radja nepravično zametavanje drugih,

nerazborito natěcanje, gèrda slavohlepnost, ili neuredne želje za častmi i dostojanstvi, hvalom i odlikovanjem; radja se hvalisanje, koje rěčmi; pretvaranje, koje děli; preuzetnost koja dèrzovitimi podhvati; i himbenost, koja prividnom, te lažnom pobožnosti išće ili hvalu ljudsku ili svoju korist.

Ali gizdost ne samo da radja posebne grěhe, nego osim toga udušuje u čověku sva ona bolja čuvstva i nagnuća, koja su mu neobhodno potrěbita, da opakost sretno svlada, ter na putu krěposti i savèršenosti uznapreduje. Naravska je najme stvar, da se on, koj misli, da netreba ničijega savěta, ničije pomoći i podpore, jer se je tobože digao na vèrhunac savèršenosti, neće nikad starati, kako bi u krěposti napredovati mogao. Spodoban je ovakov čověk onomu, koj si je u glavu nerazboritu misao upilio, da sve zna, ter mu zato do čijega nauka ili upućenja ni najmanje stalo nije. Lěpo je to izrekao Hugo Viktorin: Sve druge zloće napadaju samo one krěposti, koje su njim protivne, tako na priliku nečisto življenje navaljuje na sramežljivost, sèrditost na tèrpljivost; a sama gizdost opire se svim krěpostim, ter poput obćenite kužne bolesti sve kvari. Hugo Vikt. knj. 1. o duši. Gizdost dapače uzimlje kadšto na sebe krinku iste poniznosti, ter ju je zato mnogoputah moći najti pod istim pepelom pokore, u siromaških kolibicah, pod slamnatim krovom i u sirotinskoj haljinici. Tolika je najme sila oholosti, tolika sklonost ljudih na nju, da ima malo koga, koj bi se mogao pohvaliti, da je čisto prost od njezinih kušnjah i napastih. Jer premda je mučan posao, pohotnosti těla i poželjenja vrěmenitih dobarah podčiniti duhu i razumu: nestoji to ipak ljude, barem prosvětljene, tolikoga truda, koliko podpuno ukrotiti oholost. Zato nam

pověstnica stavlja pred oči priměre, kako su mnogi, pokle bi jakom i odlučnom voljom nadvladali sve pogibelji krěposti, osětiv malenu i neznatnu uvrědu časti svoje, zaboravili na poniznost, ter u gèrdu oholost propali. I zato čisto istinito veli sv. Gèrgur: Ako i nije težko ostaviti svoje, jako je težko ostaviti sebe. Oholost napokon dobiva iz istoga nadvladanja drugih zločah novu hranu, ter je iz toga podobna onomu bajoslovnomu živinčetu, aždaji, od koje se pripověda, da kad si joj jednu glavu odsěkao, naraste joj odmah město ove više novih. Tako na priliku, koj gadnim putenim nasladnostim ugadja, on, ako i ne uvěk, a to bar u sretnijih hipovih života, dobro uvidja nedostojnost svoju, ter se radi toga sama sebe srami; — skupost, lakomost, nenavidnost, i mnoge druge zloće, napunjuju ljude, koji něšto još do krěposti i poštenja dèrže, stidom, ter ovi mnogi put pretresajuć svoje navèršeno življenje, uvidjaju sami zločestoću ili slabost svoju. Gizdost usuprot dopada se sama sebi, ter u istih krěpostih nahadja za se novu okrepu i pobudu, kako to pripověda sv. pismo od Farizeja, u cèrkvi govorećega: Postim dvaput u tjednu, dajem desetinu od svega, što imam, nisam kako drugi ljudi otimači, nepravednici, preljubnici, kao što je i ovaj publikan. Kolika preuzetnost i nadutost iz istih dobrih dělah izhodeća! — nadutost, koja ga učini za svaku krěpost neprikladnim, koja ga liši svake zasluge; radi česa otidje iz cèrkve po sudu božjem publikan opravdan, a oholi Farizej obsudjen.

Ako se pako gizdost popne do onoga stupnja, koj sam gore više napomenuo, da istim božjim zakonom odkaže pokornost, ter svu njihovu vlast ili zametava, ili joj se protivi: onda ne samo pojedine ljude, nego cěle narode i pokolenja zna u ponor ljute nesreće oboriti. Iz-

teklo je tomu skoro šestdeset lětah, kako je oholost bila jedan od najvećih i najizobraženijih narodah Europe na toliko zaslěpila, da se je ondje najprije zatajilo isto najmogućnije bitje božje, a zatim bez srama i straha bezsramna ženska osoba, kao zastupnica čověčanskoga razuma, na oltar glavne cèrkve u Parizu podigla. — Nego su se na skorom našli i aldovnici ovoga odurnoga božanstva: ljudi najme okaljani svimi mogućimi grěhotami i zločinstvi, koji su kao mèrki vuci medju ljudmi tako běsnili, da jih je komaj potokom tekuća kèrv čověčanska zasititi mogla. Svakomu, tko ima samo iskru čověčjega čuvstva, ježi se koža, dižu se vlasi, kada dogodivše se onda grozovite okrutnosti čita ili razmišlja. Ovdě je sěkira svaki dan stotinu, i to većom stranom nedužnih glavah odrubila; ondě su hiljade nesretnikah istih ženah i nedužne děčice u jednu hèrpu nagonjene, ter topovi raznešene. Sad su se napunjene ljudmi ladje hotomice utapljale, sada pako zazidavale nesretnimi odsudjenici natèrpane tamnice, u kojih su, gladom prisiljeni, jači slabije tèrgali, dok je jedne i druge kèrvoločna smèrt strašnih mukah oslobodila. Takovimi plodovi rodi, dragi moji, naduta oholost i proizhodeća iz nje bezbožnost!

A koliko je vremena minulo, što smo i u našoj carevini imali priliku viděti, do kolike preuzetnosti mogu se podići ljudi, koji su se odrekav poniznosti, gizdosti i oholosti u ruke predali. U istoj našoj domovini, premda je ona u onom obćenitom metežu mnogo bolje prošla od veće strani drugih austrianskih pokrajinah; kolike su ipak morali podnesti nemire, koliki strah preživěti dobri i mirovni njezini stanovnici? U istom ovom glavnom gradu, kolika je bilo tèrka ljudih, kolika nesěgurnost, koliki strah od silovitog otimanja i požarah, kako nepokojne noći, kolika pripravnost ljudih za svaki i najgori

čin? Ali će mi tko prigovoriti, da se ovo neima gizdosti, nego drugim uzrokom pripisati. No, nije li se bila uzkratila oblastim sva pokornost, pogazila sva vlast poglavarstva; prama věri i drugim, dostojanstvom i starinom posvetjenim stvarim, nije li se kazalo očito preziranje i zametavanje? Nije li bilo ljudih, koji, premda se nisu nikad bavili obćinskom upravom, ipak su htěli sve najbolje znati i razuměti, dapače i zakone za cělu dèržavu krojiti i propisivati? Nije li ista mladež, nehoteća pripoznati ni roditeljske ni učiteljske vlasti, pokazivala nepodnosnu već preuzetnost? Je li sve ovo što drugo, nego pomanjkanje poniznosti, i plod nesretne gizdosti? Ništa drugo ljubezni moji! Poniznost, veli sv. Augustin, čini ljude podobne svetim andjelom, a gizdost pretvara andjele u vragove, i da jasno kažem, nastavlja dalje, ona je svih grěhah početak, konac i uzrok: jer ne samo da je grěh u gizdosti, nego niti je ijedan grěh mogao, može, i moći će ikad biti bez gizdosti. (Aug. lib. ad. sacr.) — A Kassiodorus govori u jednom svojem listu: Oholost je porušila kulu, poměšala jezik, oborila Goliata, oběsila Amana, ubila Nikanora, umorila Antioka, utopila Faraona, usmèrtila Senakeriba: stolice gizdavih vodjah poruši Bog, i osuši korenje gizdavih pukah. Ovo su rěči Kassiodorove, kojim se ja još pridati usudjujem: gizdost je lucifera s njegovimi andjeli stèrmoglavila s neba; gizdost je i pèrve naše roditelje iz raja protěrala; gizdost je neizbrojne ljude, obitelji, gradove, dèržave u vremenitu, i věkovitu rinula nesreću.

Iz svega ovoga, što sam vam izpovědao, mogli ste dovoljno razabrati, ljubezni moji! koliko nam je hasno-

vita i potrěbna poniznost, a usuprot koli pogubna i pravoj sreći našoj škodljiva gizdost. Što slědi odavle? što drugo, nego da nam se ove poslědnje kao zmije kloniti valja, a onu pèrvu oběručke prigèrliti. Ali na koga ćemo se u tom poslu obratiti? Tko će nam dati jakost i sile, da nam posao ovaj sretno za rukom izpane? Tko će nam pomoći, osobito u ovo naše pomamno vrěme, gdě vidimo, da je siromaški, těsnimi medjami ograničeni, toliko putah prevareni, tolikim obsěnam, bludnjam i tlapnjam izloženi čověčji razum kao na prěstol podignut, gdě mu se kao kumiru (bolvanu) premnogi klanjaju? u ovo velim naše vrěme, gdě su dakako sve krěposti oslabile, jer je oslabilo vrelo njihovo, kèrstjanska najme věra; ali ipak nijedne krěposti nije toliko ponestalo, koliko poniznosti, budući da u ovo vrěme gizdost i preuzetnost pod stotinami spodobah glavu dižu, budući se ove iste tako prihvatile čověčanstva, da će im se samo velikim trudom moći iztèrći. Pitate dakle, kamo ćemo se obèrnuti, komu se utećí? Kamo bi se drugamo imali, dragi moji! obratiti, kak k betlehemskim jaslicam; komu drugomu uteći, kak k rodjenomu na današnji dan našemu spasitelju, koj se je iz neizměrne prama nam ljubavi poništio u ovoj divnoj spodobi poniznosti, koj nam indi bez svake dvojbe pomoći hoće, i jer sve visi od rěči krěposti njegove, sigurno i pomoći može. Od njega dakle kakti početnika i izvèršitelja věre naše, kakti svih krěpostih, osobito pako poniznosti najsavèršenijega uzora (pelde), iz sèrca, živom věrom nadahnuta, čvèrstim ufanjem i savèršenom ljubavju prosimo milost, da nam razsvětli pameti, te spoznamo, kako sve vlastitosti těla i duše, sva dobra, kojih se uživamo, i sve što u nas zaslužuje kakovu hvalu, jedino božanskoj dobroti zahvaliti imamo; kako po samoj jakosti svojoj ništa za zveličenje

učiniti nemožemo; da uvidimo, kako smo nebrojenim manam, slabostim i kèrhkoći podvèrženi, dapače krivci premnogih grěhah i prekèršajah. Molimo ga, da dostoji u sèrca naša zasaditi duh prave poniznosti, ter nas milostivo osloboditi i sačuvati od kužne gizdosti, koja světom na njegovu propast vlada. Obećajmo mu, da koliko u moći našoj stalo bude, njegove svete nauke i zapovědi obdèržavati, i cělim našim življenjem naslědovati hoćemo onaj uzvišeni uzor poniznosti, koj nam je u svojem narodjenju ostavio. O Jezuse! predobrostivi naš zveličitelju! pruži nam premoguću ruku tvoju, jer ako nas Ti neprimiš, opadosmo, ako nas Ti nepridèržiš, utonusmo u ovih valovitih slapovih čověčanskih strastih, u ovom neizměrnom glibu svakovèrstne nevolje i skvarenosti! I Ti blažena děvice Marijo majko zveličiteljeva, koja si nam takodjer u sebi podala prelěpi izgled poniznosti, zauzmi se za nas pri sinu Tvojem, primi nas pod obrambu Tvoju; molimo Te za to, za čast materinskoga imena, za ljubav děvojačkoga poroda Tvoga; da svi mi, koji se danas radujemo nad narodjenjem sina Tvojega, budemo mogli u ovom još zemaljskom putovanju mirnih se uživati danah, a něgda zavrěditi, da budemo dělnici njegove i Tvoje slave i dike. Amen.

NA KRALJEVO 1851.

Non recedet memoria ejus, et nomen ejus requiretur a generatione in generationem.

„Uspomena njegova neće prestati, a ime njegovo věkovat će od koléna do koléna.“ Tako čitam u knjigi mudrosti poglavju 39.

Ove rěči svetoga pisma, koje sam naveo iz knjige mudrosti, spadaju ravno na onoga pravednika, od kojega je u spomenutoj knjigi govor; ali posve prilično mogu se one prilagoditi takodjer sv. Štefanu kralju, pod kojega zavětničtvo stavljena je osobitim načinom ova naša stolna cèrkva. Već je više od osam stolětjah minulo, odkad je ovaj sveti kralj živio. Tečajem tolikoga vrěmena preživi čověčansko pokolenje, i isti onaj narod, nad kojim je on kraljevskom moćju vladao, nebrojene sgode i nesgode. Za toga vrěmena potresalo je ugarskim kraljestvom mnogo izvanjskih i unutarnjih bojevah; pače je ono opetovanimi navalami divljih Tatarah bilo skoro čisto sharano i opustošeno: kasnije spade s velike strane pod okrutnu tursku vlast, pod kojom je preko poldrugoga stolětja nemilo stradalo. Koliko nepogodah i suprotivštinah pretèrpilo je nadalje po različitih krivověrstvih, navlastito po bèrzom razširenju protestantizma obadvojega věroizpovědanja! Pak ipak sve ove nepogode i proměne, kojimi je Ugarska, a s njom i naša domovina prošla, nisu izbrisale uspomene sv. Štefana kralja, dapače svi se još dan danas njega blagoslivljajući spominjemo, i uspomena njegova věkovat će od koléna do koléna. Koliko je ljudih kroz ovo dugo vrěme pod obrambom svetoga kralja u stolnoj ovoj cèrkvi duh radosti, duh okrepe za napredovanje na putu krěposti, batrivost proti svim suprotivštinam življenja iskalo i našlo? Měnjaju se izmišljotine čověčjega razuma, měnja se sudbina narodah, měnjaju se ustavi dèržavah, jednom rěčju sve se na světu měnja; jedina věra i cèrkva naša katolička ostaje neprestano jednaka, nepomična kao čvèrsta usrěd mora pećina; ona je sveudilj jedna te ista, sveudilj prikladna i spremna, da ljude nebeskimi darovi i radostmi naděli i razblaži.

Zato se i nisam nimalo uztezao reći onomlani, obslužavajući s tobom, milo stado moje, ovaj blagdan, da se medju neumèrlimi zaslugami sv. Štefana kralja ima za najpoglavitiju dèržati ta, što je svojemu vladanju izručene narode pripeljao k spoznanju kèrstjanske věre, ter u materinsko krilo svete katoličke cèrkve; rekao sam takodjer onom prilikom, da mi svetomu ovomu kralju niti veće zahvalnosti, niti dostojnijega štovanja izkazati nemožemo, nego ako onoj věri, koju je on prevelikom gorljivostju širio, ostanemo věrni, i svoje življenje po njoj sve više i više ravnali budemo. Ovakovo štovanje bit će mu sěgurno mnogo povoljnije, nego sva hvala, koje on, blažen u obilju nebeske slave, i onako netreba. Ovo razmišljavajuć nakanih svakiput, dokle mi dobrostivost Višnjega dopusti, s vami zajedno sprovadjati ovaj blagdan, predstaviti vam po koju istinu svete věre naše, i razložiti po koju od onih dužnostih, koje nam ista sveta věra nalaže, da tako i ja što to doprinesem k velikomu onomu cilju, što ga je pred očima imao sveti kralj, a to je sveudiljni napredak ljudih na putu svetosti i krěposti.

Pak jer sam vam već opetovano govorio od dužnostih prama Bogu, a lani počeo razlagati dužnosti prama nam samim; poimence pako protumačio vam dužnost poniznosti, koja je skoro svih drugih krěpostih klica i plodilica: zato ćemo ovaj put razmišljati dužnosti naše gledeć na čuvanje i uzdèržavanje tělovnoga življenja našega. Hoću vam pako najprije pokazati, u čem sastoji polag nauka katoličke cèrkve ova dužnost, i to u prvoj strani; zatim ću vam pako dokazati, kolika zloća i hudoba jest ovoj dužnosti protivnih grěhah, poimence samoubojstva, od česa će biti rěč u drugoj strani. Ova poduka služit će vam na korist duše, a bit će i priměrna današnjem svetkovanju sv. Štefana kralja, samo moje rěči pazljivo i dobrohotno posluhnite, za što vas i zaufano prosim.

I.

Medju dužnostmi našimi prama nam samim jest jedna od poglavitijih, čuvanje i uzdèržavanje života. A to će reći, da smo obvezani, ako dužnosti višjega reda dopušćaju, ne samo marljivo se uklanjati svemu, što bi nam moglo život pokratiti ili pogibelji izložiti, nego smo obvezani sve ono slěditi, što je za produženje i sačuvanje življenja hasnovito. To se vidi već iz toga, budući nam je življenje potrebito, da u krěpostih napredovati, ter někada věkovito blaženstvo postići uzmognemo; jer izgubiv život nemožemo više ništa za se činiti. Budući smo dakle dužni sve ono činiti, što nas vodi k dostignutju opredělenoga nam po Bogu cilja, a to je krěpost i ovoj priměrena u věčnosti blaženost: zato smo dužni i život, kao k tomu potrebito sredstvo, braniti i čuvati; a to tim više, pošto je nedvojbeno, da si uredno tim obilnijih zaslugah pribaviti, i tim veću savèršenost u krěpostih postići možemo, čim duže živimo. Nadalje izvadja se ova dužnost iz dužnosti zahvalnosti, kojom smo Bogu obvezani. Gospodin Bog pokloni nam život kao dobro, bez kojega se nebi mogli nikojega drugoga dobra uživati; zato već zahvalnost prama Bogu iziskuje, da toli dragocěni dar dostojno štujemo i skèrbljivo čuvamo. Ali imamo takodjer dužnosti prama roditeljem, prama děci, prama domovini i čověčanskomu družtvu; sve ovo nije moći izvèršiti bez života; zato i s ovoga obzira dužni smo svoj život čuvati i braniti. Neima dakle nimalo dvojbe, da nam je naložena važna dužnost, da čuvamo vlastito življenje.

Ali sam rekao malo prije, da nam se valja svemu onomu uklanjati, što bi nam život pokratiti ili pogibelji izvèrći moglo, a sve ono slěditi, što ga produžuje, i to samo na toliko, na koliko se tim nevrědjaju druge naše dužnosti višjega reda. Jer pošto nam je život od Boga poglavito za to poděljen, da u krěpostih napredujemo, i tako stičuć si sve obilatijih zaslugah, jednoć postignemo věčno blaženstvo; slědi iz toga, da mi življenje imamo cěniti samo kao sredstvo za postignutje ovoga cilja; zato takova sredstva za občuvanje življenja, koja dušu vrědjaju, i s krěpostju se neslažu, ne samo nespadaju na našu dužnost, dapače su i prepovědana; ter tak moramo biti pripravni sve pogibelji života podnesti i isti život žèrtvovati, kad bi njega čuvajuć, morali uvrěditi Boga i ogrěšiti savěst svoju. Tako na priliku kad nebi drugčije mogli život občuvati, nego zatajiv věru: onda nam to dopuštjeno nije, dapače smo u tom slučaju dužni i život svoj vitežki Bogu prikazati i posvetiti. I u ovom znamenovanju imaju se razuměvati one rěči Zveličitelja našega Jezusa Kristusa, koje se čitaju u evandjelju sv. Luke poglavju 17. Tkogod bude iskao spasiti dušu

svoju, izgubit će ju; a tkogod izgubi dušu svoju, oživit će ju. Zatim one rěči, što ih čitamo pri sv. Ivanu evandjelisti poglavju 12.: Zaisto zaisto vam kažem, ako zèrno žitka padše u zemlju nesagnjije, ostat će samo. Sagnjije li pako, urodi obilnim plodom. Tko ljubi dušu svoju (po duši razuměva se ovdě življenje), izgubit će ju; a tko mèrzi dušu svoju na ovom světu, čuva ju za život věčni.

Iz ovih istih spasiteljevih riečih izvadja se i to, da bi dužnost čuvanja života zlo razumio onaj, koj bi mislio, da mu je u to ime dopuštjena kriva prisega, ogovaranje bližnjega, nukanje i sudělovanje na grěh, ili ma koj drugi čin, kojim se svetost božjega zakona ili prava drugih vrědjaju.

Odovuda slědi takodjer, da smo ondě, gdě se duhovno zlo drugih zapréčiti drugčije nemože, ili gdě to dužnosti našega stališa išću, obvezani svoj život izložiti i velikoj pogibelji. Tako na priliku može, dapače mora duhovni pastir grěšnike u smèrtnoj pogibelji s Bogom pomiriti, ter od věčne propasti osloboditi, pa ako to i nemože drugčije, nego s pogibelju svoga života učiniti; on je dužan, bolestnikom poděljenjem svetih sakramentah put u věčnost pripravljati, ako baš i kuga ili druga kakova pošast běsni. Tako i vojnik ne samo može, nego i mora s pogibelju vlastitoga života braniti domovinu od neprijatelja; jer što bi napokon bilo iz čověčanskoga družtva, iz kraljestvah i narodah, kad nebi bilo takovih ljudih, koji njihova prava braneći, izlažu svoj život nepriateljskomu oružju? Takovo požèrtvovanje samoga sebe je ne samo dopuštjeno, nego i zaslužno i velikodušno, za kakovo je sbilja svako vrěme i děržano bilo. To isto valja u onih okolnostih, u kojih tko može razširujuć

rěč božju drugih zveličenje promicati, ili smèrtju se borećim život osloboditi, ili kakovimi iznašastji čověčanskomu pokolenju prehasnovit postati. Tako nitko neće kuditi, svatko dapače razborit hvalit i slavit će velikoga Apoštola narodah, svetoga Pavla; koj da razširi spasonosnu věru Jezusa Kristusa, podneso je nebrojene pogibelji, pogibelji, kak sam pripověda, rěkah, pogibelji od razbojnikah, pogibelji od domorodacah, pogibelji od tudjinah, pogibelji u gradu, pogibelji u samoći, pogibelji na moru, pogibelji od himbene braće? Tko da se čudom nezačudi i duboko nepokloni vitežkoj krěposti sv. Franje Ksaveria, i stotini drugih, věrom i ljubavju oduševljenih junakah, koji da neznabožne i divlje narode razsvětle světlom evandjelja, izvèrgoše se nebrojenim pogibeljim zraka, putovanja, zla vremena, dapače za toli sveti i uzvišeni cilj nisu se ustručavali prikazati Bogu isti život svoj, kao njemu najdražu žèrtvu. Tko da neodobrava, pače neslavi dělo onih pobožnih dušah, koje cěli svoj život tomu posvećuju, da odkupljuju sužnike iz jarma okrutnih narodah, da dvore bolestnike, izkupljuju děcu neznabožku, koju su isti okrutni roditelji propasti izložili; koje se zadnjić tèrse s pogibelju vlastitoga života nebrojene bědе i nevolje čověčanskoga pokolenja, ako ne čisto odstraniti, to bar umanjiti i ublažiti? Napokon tko da neveliča sv. kralja Štefana onu ljubav, kojom je i po noći, nepazeći na pogibelj kužne bolesti, obhadjao kuće siromakah i bolnice, noseć pomoć i batrivost onim, koji su ju trebali? Velim opet, tko da sve ovo neodobrava, neslavi, ter se nečudi? Osobito kad isti naš odkupitelj Jezus Kristus jasno veli pri sv. Ivanu pogl. 15. Nitko neima veće ljubavi, nego da položi dušu svoju za priatelje svoje; kad sv. Ivan Apo-

štol očito zapovĕda u prvom listu poglavju 3. Budući da je on, (naime Kristus Gospodin naš) dao za nas dušu svoju, valja i nam dati duše za bratju svoju.

Tko sve ovo dobro promisli, lahko će uviděti: da je prevelika bojazljivost od smèrti, i prekoměrni strah kèrstjanina nedostojan. Smèrt bo, kada nam odlukom volje božje nadodje, imamo smatrati i zahvalnim sèrdcem primiti kao došastje s mora u luku, s puta u domovinu, s doline nevoljah na goru sigurnosti i blagostanja, dapače kao potrĕbiti čin i pogodbu našega sjedinjenja s Bogom i Odkupiteljem; kao zapověd najvećega i najmudrijega ravnatelja svĕta; kao poziv predobroga otca na radosti rajske. Tako su dočekali i primili smèrt toli Zveličitelj naš, toli Apoštoli, toli nebrojeni mučenici toli svi u istinu pobožni i sveti kèrstjani.

Iz svega do sada rečenoga mogli ste razuměti, predragi moji! u čem navlastito sastoji i kojimi je granicami opisana dužnost čuvanja života. Iz ovoga možete lahko zaključiti, koliku krivinu čine oni, koji si lakomnostju, pijanstvom, bludnostju, sèrditostju, i drugimi neplemenitimi strastmi život pokratjuju, a vrĕme smèrti približuju. Takovi ljudi ne samo da ovimi grĕsi vrĕdjaju kruto savĕst svoju, nego navlače zajedno na se težku odgovornost, što dragocĕno dobro, koje im je za postignutje zveličenja dano, ne samo nisu na korist obratili, dapače su ga nerazborito i zlo upotrĕbili, gèrdo pogubili. Ali grĕše i oni, koji pomoći i srĕdstva za čuvanje života potrĕbita, barem navadna zapuštjaju ili tvèrdokorno odbijaju. Zato grĕše, koji zametju pomoć lĕčnika, i svoje zdravje radje povĕravaju neznalicam, ili upotrebljavaju za povratjenje zdravlja praznovĕrna i tašta srĕdstva, kakva se u našoj domovini osobito pri seoskom puku

gusto vidjaju, i koja ne samo da su mnogoputih sama sobom pogibeljna, nego i po tom škodljiva, što se radi njih zapuštjaju drugi pravi i hasnoviti lĕkovi iliti vračtva, kojimi bi se i bolest izvidati i život občuvati bio mogao. Biva to još tim važnije, ako li se spomenemo, da nam isto sv. pismo zapovĕda poštovati lĕčnika radi potrĕboće. Grĕše nadalje oni, koji vrĕmenitomu dobitku, ili taštoj slavi za volju, izlažu pogibelji zdravje i život, ter se u to ime dèrznu i na preuzetne čine. I ovi bo ne samo da se neuživaju dobro dragocĕnog božjeg dara, koj im je podan za postignutje visokoga odlučenja, nego ga krivo upotrebljuju skuposti i oholosti svojoj za hranu. Kruto napokon grĕše proti ovoj dužnosti oni, koji navlaš i sami svojom rukom hoće se lišiti života; od česa u strani II.

II.

Da je silovito skončanje samoga sebe, što se drugčije zove samoubojstvo, skroz protivno onoj dužnosti, koju smo dosad razlagali, i da se ono ima pribrojiti k najvećim i najtežim grĕhom, vidi se već dovoljno iz dosad protumačenoga nauka. Samoubojstvom pokazuje se od strane čověka najveća nezahvalnost prama Bogu, stvoritelju i dobročinitelju svojemu; taji mu se ovim činom njegova providnost, taji sinovska zaufanost, uzkratjuje štovanje, pokornost i podložnost. Samoubojica diže se dapače proti istomu Bogu: budući da vlast nad našim životom pripada samomu Bogu; a mi neimamo druge vlasti, nego da se ga uživamo u onu svèrhu, u koju nam je od stvoritelja dan. Ali veličina i zloća ovoga grĕha još se bolje uvidja, ako uzmemo u pretres one izvore i uzroke iz kojih ovaj grĕh većinom potiče. Znamo mnogovèrstnim izkustvom, da ljudi u ovaj zločin padaju, ili radi opaka

i razuzdana življenja, ili radi tašta slavohlepja, pohotnosti i drugih grěšnih strastih. Višeputah prekoměrna žalost radi neizpunjenih želja i nadah; višeputah sdvojenje s počinjenih dugovah, někad strah od sramotne, zločinstvi zaslužene smèrti; někad nestèrpljivost i duhovna lěnost; někad razum, grěšnom ljubavju, ili čitanjem zločestih knjigah uzbunjen, dopelja ljude na nesretnu tu misao, da si sami uzmu život. Što iz tako mutnih vrelah izvire, trebam li vam kazivati, ljubezni moji, da ono mora biti i samo mutno, opako, grěšno? Tko je ikada čuo, da je koj pobožni, i s Bogom sdruženi, koj čestiti, urednomu i krěpostnomu življenju oddani čověk bio ikada sam svoj kèrvnik? Nije li se dapače u takovih prežalostnih dogodjajih uvěk i uvěk vidělo, da su samoubojice sve sami takovi ljudi, koji su od puta kèrštjanske bogoljubnosti i krěposti daleko bludili?

No da vidimo, koliko važu oni razlozi, kojimi se običaje ogromni ovaj zločin samoubojstva izpričavati. Něki spominju slobodu čověka, kojom mu je tobož prosto, badava zadobljeni dar življenja Bogu dragovoljno povèrnuti. Ali je već jedan od najglasovitijih starinskih mudroznanacah imenom Pythagora rekao, da je velika krivnja bez zapovědi vèrhovnoga vladara — Boga, ono město, koje u životu zauzimljemo, ostaviti. Koliko je to gèrdje pri kèrstjaninu, kojemu valja pripoznati nedohitnu milost Boga, koj ga za věčno blaženstvo stvori; valja mu pripoznati dobrostivost neograničenu Zveličitelja, koj je tako gorko za njega tèrpio, i koga on, skončav sam sebe cèrnom nezahvalnostju vrědja! Niti se može reći, da je život prosti dar, koj, kad nam se svidi, i povèrnuti možemo. Ovaj bo dar poděljen nam je od Boga s tom oštrom dužnostju, da ga čuvamo, i na izvěstni cilj obratjamo. — Drugi opet navadjaju, da svojim življenjem nemogu biti

više nikomu na hasan, pače su i sebi i drugim samo na tèrh. Ali mi sami neuvidjamo svagda, da li je naše življenje nam i čověčanskomu družtvu hasnovito? Pak kad bi i bilo za sve druge nehasnovito, nije sigurno bez koristi za nas, ako ga samo dobro upotrebimo, t. j. za pobolšanje i napredovanje u krěposti, drugim pako za izkazanje dobroga priměra; što je takodjer moći uztvèrditi o istih grěšnicih, polag onih rěčih sv. Augustina: Svaki zločinac ili živi zato, da se poboljša, ili zato, da se dobri po njem věžbaju. Nego i da nebi uvidjali baš nikakove koristi od našega življenja, to ga moramo već iz dužne božanskoj volji pokornosti, kak smo već rekli, cěniti, i dokle je moći, čuvati.

Drugi opet za izpričanje samoubojstvah napominju veličinu nevolje, s koje stradaju, i množinu svakovèrstnoga zla, koje tobože već podnositi nemogu. Ali pitam ja, ima li ijedne nevolje, koja se nebi dala pobožnom oddanosti u volju božju ublažiti, ter milosti božjom podnesti? Ako je nevolja pretežka, nemože dugo trajati; ako je srědnja, pruža ti priliku, kèrstjanine moj, viteškoj stèrpljivosti, koja će ti se u věčnosti hiljadu putah naplatiti, i koju ti zato valja sinovskim sèrcem primiti iz ruke nebeskoga otca; i to tim više, pošto znaš, koliko i kako tèrpko je tvoj spasitelj iz čiste jedino ljubavi prama tebi tèrpio, ter sbog tebe se divnom ustèrpljivostju istoj smèrti na križu podložio. — Nego ima i takovih ljudih, koji mèrzko zločinstvo samoubojstva niti neizpričavaju, već ga za někakovu velikodušnost i junačtvo dèrže, odobravajuć ga priměrom drugih, tobože glasovitih ljudih. Ali su i ovi čisto krivo uputjeni. Ostaviti odlučeno si město, i kao slaba ženskinja ili děte poplašiti se suprotivštinah, koje su skopčane sa zemaljskim življenjem — nije, dragi moji nikakovo veledušje ili vi-

težtvo, nego dapače velika slabost i gingavost duha. Kod istih starih Gèrkah i Rimljanah nalazimo sigurno uprav u ono vrěme najviše priměrah samoubojstva, kad se je bio njihov život razmazio i izkvario. I danas još nagiblju na ovo zločinstvo najviše ljudi, neimajući stèrpljivosti i jakosti. Nisu li nam Apoštoli primiv svetoga duha, i drugi nebrojeni mučenici, podnoseći vitežki siromaštvo, glad, žedju, golotu, zimu, vrućinu, tamnice i iste okrutne muke, podali sjajni izgled prevèrle jakosti? A koj se je ikad od njih sam skončao? koj se je od njih podignuo buntovnički proti volji božjoj? Usuprot nisu li svi do zadnjega hipa svojega života, upirajući oči u Boga i buduće věčno blaženstvo, kao pravi vitezi věre podnesli sve suprotivštine i nevolje? Prava jakost bogoljubne duše kèrstjanske poduzimlje i podnosi sve, štogod dužnost hoće, a slabičak i kukavica je onaj, koj si silovito otimlje život, da se zlu ugne. Nije li se veća jakost duha pokazala u sv. Agneze, što kao mlado děvojče podnese radje krute muke, nego da ih se je samoubojstvom oslobodila?

Mnogi napokon hoće da izpričaju ovaj zločin pomanjkanjem tobože slobodne volje u samokrvnika. Vele najme, da koj si sam silovito otimlje život, smutjen je tak jakimi strastmi, da niti podpuno pri sebi nije, ter da mu se radi toga niti u grěh uračunati nemože. Neću tajiti, da može biti slučajevah, gdě ili užgana kèrv, ili druga težka bolest isti razum čověka smuti; i da mogu strasti tak silno zaněti čověka, da mu isti razum, i zdrav sud poremete: ali da ovaj izgovor u rědkih samo slučajih ima města, vidi se odatle, što ovakovi nesretnici, pred istim zločinstvom samoubojstva, gustokrat čine takove stvari, koje nepokazuju nikakovo poremetjenje razuma, dapače jasno dokazuju, da su radili posve svěstno ter slobodnom odlukom volje. Pak u istih onih slučajih, gdě

se ovakovo pometenje razuma opazuje, može se još svagda pravedno pitati: da li ovo isto nije poslědica oholosti, skuposti, bludnosti i drugih iz slobodne volje proizlazećih činah? da li nije ovakov nesretnik baš zato spao u ovaj žalostni stališ, što se je sa zločom sprijateljio, što je zapustio sv. sakramente, i druga spasonosna srědstva, koja nam věra podaje? rěčju, što se je od Boga odvèrgao, a u robstvo predao strastim i tělovnim požudam? Ako li je tomu tako, to ga niti stališ pomutjene pameti nemože izpričati; jer koj je uzrok ovoga pomutjenja, uzrok je takodjer onoga, što je iz njega proizteklo.

Krivnju ovoga zločinstva povisuje još ona spačka, koju samoubojica drugim daje. Niti si nije lahko pomisliti druge krivine, koja bi tako pogibeljne poslědice proizvadjala u ljudih, kako ova. Ovakovi bo priměri slabe jako věru u Boga i neumèrlost duše, pokazuju dapače žalostan stališ padše věre, ter nukaju i druge na slična bezbožna děla.

Buduć je dakle ovo zločinstvo tako grozovito, i s tako tužnimi poslědicami skopčano, zato ga je katolička cèrkva svigdar mèrzila i osudjivala, ter svojimi zakoni opetovano odredila, da se ovakovim krivcem ima uzkratiti isti cèrkveni pogreb. Kako je pako tužan i žalostan ovakov odlazak s kratkoga zemaljskoga putovanja u dugu, bezkonačnu věčnost! kako je turobno neizprositi i zadnju blagodat od drugčije dobrostive i blage matere cèrkve! Navadni su ravno rodjaci i priatelji ovakovih nesretnikah priskèrbiti si svědočanstva, da dokazav pomutjeno stanje njihova razuma, izhode im čast cèrkvenoga pokopa. Al koja korist od svega toga bědnoj duši samokèrvnikah, kojoj niti oni, niti tko drugi može uzeti život, i koja će proti njihovoj takodjer volji živěti do věk věka? Světu je lahko zamazati oči, moći je zaslěpiti i cèrkvene gla-

vare, na koje spada, da cèrkveni pokop dopuste ili zabrane; ali k čemu sve to? Boga sveznajućega lje nitko neprevari; njegove pače pravice valja se tim više bojati, čim se ovakovimi slěpili zloća grěha sve veća ukazuje. — Jest pako ova vèrst zločinstvah od svih drugih tim groznija, što učiniv druge, ako baš i strašne zločine, ostaje dotični nesretnik većinom bar za koj hip u životu, u kojem se može sèrce na pokoru ganuti, i od milosèrdnosti božje izprositi oproštenje; ali zločinstvo samokèrvi dokanča jednim mahom život, ter tak svako ufanje i način pomirenja s povrědjenom božanskom pravicom uništi za uvěke.

Dragi moji! Ja sam vam sve ovo obilnije razložio, ne zato, kao da bi mislio, da ima medju vami i takovih, koji su o tom drugčije uputjeni, ili koji nagiblju na ogromno zločinstvo samoubojstva. Ufam se bo, da ste vi, koji se ovamo potrudiste, da obslužavate današnji blagdan sv. kralja, oduševljeni onom věrom, koju je on cělim svojim životom toli gorljivo širio; ufam se, da vi toliko povrědjenje najvišje božanske vlasti, takovo izjavljenje nepověrenja proti njegovoj presvetoj providnosti, i očitovanje tolike nezahvalnosti, ne samo mèrzite iz cěloga sèrca, nego ste i pripravni radje sve suprotivštine podnesti, nego se učiniti krivci tolike grěhote. Ja sam vam ovo zločinstvo zato obširnije opisao, da, ako bi kada ili vi, ili vaši rodjaci, priatelji ili znanci iz daleka samo bili napastovani od ovoga užasnoga grěha, neuzmanjka vam razlogah, kojimi bi mogli obraniti i sebe i druge od svake obsěne. Govorio sam vam nadalje i zato, jer se je ovo odurno zločinstvo za ovih poslědnjih lětah jako gusto i različito pojavilo medju istimi katolici; pače u istom našem gradu doživěli smo za kratko više

tužnih takovih priměrah. Iskreno izpovědam, da je svaki ovakov slučaj strahom i užasom, ter ujedno čemernom bolju napunio sèrce moje; i to ne samo zato, jer sam viděti morao, u kak žalostnom stanju duša, mojoj duhovnoj brigi od vèrhovnoga pastira Jezusa Kristusa pověrena, odlazi pred lice věčnoga sudca; nego i zato, što sam u tom morao smotriti preveliku spačku i smutnju, koja se drugim podaje; Radi česa hoteći od vas odvèrnuti škodljivost ovih spačkah, nastojah vam ovom prilikom predstaviti o tom pravi nauk naše svete cèrkve.

Medjutim, kaogod proti svim drugim grěhom, tak je i od ovoga najbolji lěk istinsko sdruženje s Bogom, živa věra i zaufanje u Zveličitelja, duh molitve, gusto primanje svetih sakramentah, i podpuno obdèržavanje božjih i cèrkvenih zakonah. Ovih se indi, ljubezno stado moje, sveudilj dèrži, i jamačno ti neće nikad uzmanjkati previšnje milosti, da se neprocěnjenim darom života svagda i svagdě dobro uživaš, i u napast toli grozovitoga zločinstva nikad nepaneš. Osobito pako, ako vam sèrce kada težka kakova tuga pritisne, ako vam nevolje življenja dotežčaju, utecite se u ovaj sveti hram, u kojem Zveličitelj vaš prebiva tělovno u presvetom oltarskom sakramentu, pripravan da vam pomože; utecite se u ovaj, rekoh, sveti hram, stavljen pod obrambu onoga svetoga kralja, koj je jakim sèrcem podneo gubitak svojega jedinca sina, u kojem su se sticale sve radosti, sve buduće nade kraljestva njegova, koj je podneo buntovničke navale svojih podložnikah, i nebrojene druge nepogode života; koj se je sav posvetio volji božjoj, i u tvèrdoj zaufanosti u božansku providnost živio i umro. Pod ovakovom obrambom najti ćete i vi polaščicu boli vašoj, batrivost tužnom sèrcu vašem, pokoj dušam vašim. Amen.

NA BOŽIĆ 1851.

Evangeliso vobis gaudium, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus.

„Navěštjam vam veliku radost, koja će biti svim narodom, jer vam se rodi danas Zveličitelj, koj je Kristus Gospodin.“ Rieči su današnjega sv. evandjelja.

Nije dana u cèrkvenom lětu, što bi ga s tolikom pripravom, tolikim uzhitom, radostju i da reknem, nježnostju slavili, kao što je upravo današnji, u kom obslužavamo godovinu rodjenoga na taj svět Zveličitelja našega. Neima po širokom světu nijedne gotovo katoličke kuće, gdě se nebi opazila bar gděkoja znamenja te svečanosti. U najprostijoj kolibici uboga seljaka, gdě osim sirotinje sve drugo manjka, razstre se vendar malo sěna il slamice, užge svěćica i kakvo takvo bolje jelo ponudi se družini. — U mogućnijih pako, i duhom kèrstjanskim napunjenih kućah, věse se kipovi novorodjenoga Jezusa, ležećega u jaslicah, i preblažene njegove majke, kao takodjer prečistoga njezinoga zaručnika Josipa, — a oko ovih pastiri, došavši da se novorodjenomu kralju poklone. O pol noći obdèržava se po cèrkvah svetčana služba božja; triput se sveta maša ponavlja; a napokon sad ovako sad onako duhovna radost bogoljubnih dušah, kako nikad u godini, javlja.

Ali nije to ni čudo bogoljubne duše kèrstjanske! Jer ako ikada, a to sigurno u taj najsvetiji dan imamo mi i cělo čověčansko pokolenje premnogo uzroka i prezgodnu priliku radovati se. Ponavljamo bo uspomenu one noći, u kojoj, da se poslužim zlatnimi rěčmi Ivana Zlatousta: Postao je dětetom, koj je od věka; on, koj sědi na uzmožnom i previšjem prestolju, polaže se u jasle; i koj je netakljiv, i jednostavan, i nesastavljen i netělovan, prima se ljudskim rukama; koj razkida sveze grěhah, steže se u povoje, jerbo hoće. Odluči bo zaměniti čast s porugom, zloglasnost zaoděti slavom, i naměne prikora staviti za način krěposti. Zato uze tělo moje, da budem dělnik rěči njegove; i uzamši moje tělo, i podavši mi duh svoj, da podavajući i uzimajući pribavi mi blago života. — Prima tělo moje, da me posveti; duh mi svoj podaje, da me spasi.

Ovimi rěčmi izkaza veliki taj učitelj cèrkve sve, štogod se uzvišena o narodjenju zveličitelja našega reći može, tak, da meni skoro ništa neostavi, što bi vam o tom kazati mogao. Jer ipak treba da vam i ja něšto kažem, peljat ću vas predragi moji, kako sam to već više putah i prije bio učinio, k betlehemskoj štalici, da se ondě s menom zajedno učite mudrost, svetost i nedužnost življenja, — što u pèrvoj strani; zatim, da cèrpite ondě duhovne radosti, i batrivost, o čem će biti rěč u drugoj strani mojega govora.

Neću vam govoriti, ljubezni moji, dosětljivimi rěčmi čověčje mudrosti, nego u imenu i krěposti onoga, kojega milost, kako piše sveti Pavao Timoteu, objavi se svim ljudem, naučajuć nas; i koj, kako pěva cèrkva: „htěde

ležati na sěnu, — jasle běžati nije htio — i s malo mlěka bi odgojen — po kom ni ptica glada netèrpi. Vrědno je indi, da moje rěči pazljivo i dobrovoljno posluhnete.

I.

Evo nas na pragu betlehemske štalice! Što vidimo tu duše u Kristusu preljubljene? Vidimo ubožki, hladni stan, vidimo dětešce, prostimi pelenicami ovijeno, u jasle položeno, roditelji i němom živinom okruženo. Ako samo tělovnim okom promotrimo ovu, s nevoljom se boreću obitelj: smilit će nam se dakako, a jesmo li mekšega sèrca, odronit će nam se možebiti i koja suza nad nevoljom i milovanja vrědnim siromaštvom ove družbe. No druge, posve druge misli rodit će se u duhu našem, druga čuvstva obuzeti sèrca naša, ako li prizor betlehemske štalice duhovnim okom věre razglednemo. Věra nas naime uči, da je to dětešce isti onaj, kojega premogućom rěčju stvorena su nebesa, kojega je zemlja i sve, što je na njoj; da je taj u jaslah ležeći děčarac onaj isti, kojega neizměrnost napunjuje sva stvorenja; da je taj sa zimom i golotom boreći se malenac onaj isti, koj sjajom lica svojega razsvětljuje nebeski Jeruzalem, podavši mu neprispodobno veličanstvo; koj andjeoska i ljudska sèrca razblažuje radostju neizrečenom. On nam sad još doduše negovori, ali je zato ipak věčna rěč otca, i u njem se krije sva mudrost nebeska, od njega dolazi sva prava světlost, sve spasonosno znanje, i sva istinita rěčitost. Vidimo ga doista u stanu, za němu živinu odlučenom, samotna sa svojimi siromaškimi roditelji: ali oko věre naše vidi miliune nebeskih duhovah, okružujućih jasle njegove, prikazajućih mu krune svoje i spěvajući nepre-

stano svet, svet, svet. Napokon plačuće to dětešce jest isti onaj, komu će se do mala pokloniti došavši iz daleka mudraci; — pred kojega noge polagat će do skora premožni vodje, kralji, i cesari žezla svoja.

Kad je tomu tako, pitat ćemo se, odkuda dakle to siromaštvo, to poniženje samoga sebe? To nije moglo dojti od kakove sile, nego je moralo poteći iz vlastite, i to slobodne volje njegove, polag dragovoljnoga izbora njegova. I tako jest predragi moji! Ovaj stališ izabere si preblagi odkupitelj naš slobodnom odlukom volje svoje, i to jedino zato, da pokaže prama nam ljudem svoje nedohitno milosèrdje; da dokaže svoju neizgovornu ljubav; da nas već narodjenjem svojim uči pravu mudrost, duboko nam u duh zasadi, što je krěpost i svetost. — Nevidite li duše u Kristusu ljubljene, koli silno se ovim pobija světska mudrost, koli jako smutjuje čověčja oholost, potamnjuje sva sjajnost i jakost ovoga světa, slava i bogatstvo; kako jednim mahom gube vrědnost sve lasti i slasti života ovoga?

Bliže, bliže neka pristupe k divnomu ovomu prizoru oni, koji ništa, ili samo malo mareći za svoju dušu i dobra nebeska, sve skèrbi, sve brige samo tamo ravnaju, kako bi si veće blago i bogatstvo sgèrnuli; neka pristupe oni, koji su blagom ovoga světa na toliko zaslěpljeni, da ni malo nedvoje, posvetit jim sve svoje trude i muke, isti dobar glas, krěpost i dušu svoju. Neka pristupe, velim, i vide, kako je malovrědno ono, za što oni toliko posluju, čemu sve svoje sile žèrtvuju. Neka vide, što si je Gospod odabrao; i neka uče, vrědno li je, da svoja sèrca posvete stvarim, koje je věčna mudrost tak odlučno, tak očito zametnula? Čověče božji, koj plivaš u obilju, a dohodke svoje običaješ tratiti na udobnosti kratkoga ovoga života, na slast i zabavu, a sirota si, kada treba

pomoći bližnjemu, borećemu se s gladom, zimom, golotom, tumarajućemu po gustoj tmini neznanstva i nevěre, — sirota si, velim, kad bi valjalo olakšati nevolju brata tvoga, — dodji k jaslicam Spasiteljevim, ter vidi, kako se je on iz čiste prama tebi ljubavi u skrajnjem ubožtvu hotio roditi? kako se je odrekao ne samo svih povoljnostih, nego i priličnostih življenja? kak je hotio biti ubog, da one, koji sèrce svoje ništetnoj zemaljštini zasužnjeti dadu, svojim primèrom uputi, po koli klizkom putu idu, i kolikoj pogibelji izlažu pravo i věčno blaženstvo, ljubeći neuredno zemaljsko dobro; da jih podući, kako imajući blago ovoga světa, treba da u pomoć priteku obtèršenoj braći svojoj, i da se nesmatraju gospodari, nego više upravljatelji poděljenih si od božje providnosti dobarah; da jim napokon pokaže, da prava čast čověka, i prava sreća nesastoji u sjajnosti i razkoši ,nego ju dapače valja posve drugdě iskati.

Neka pristupe ovamo izprazne kćeri i sinovi ovoga světa, koji svu svoju sreću nahode u taštini světskoj, koji sve gotovo predpodnevne ure potrate na kićenje těla, — ah těla, koje danas jest, a sutra nije, večernje pako vrieme sprovode u veselih, o da samo nebi i grěšnih, ili bar pogibeljnih družtvah. Neka pristupe, i vide, mogu li podněti pogled tankimi pelenicami ovitoga i na malo slamice u jaslah ležećega spasitelja svoga, a da se žarom nezažare? Zaisto, ima li u njih još i koliko stidljivosti, smutit će se i okaniti prekoredne brige za ovo lomno tělo, pak zadovoljiv se onim, što jim je za uzdèržanje života, zdravlja i dostojanstva njihova stališa potrebito, ostalim će se vrěmenom, koje su dosele potepli na izpraznost i taštinu, poslužit na to, da si obilnimi krěpostmi nakite i urese neumèrlu dušu.

Neka pristupe slavohlepni, i koji se toliko šire plemenštinom roda svoga, častmi, glasovitim imenom, il gospodstvom nad drugimi, — a oholo preziru sve, kojim je božja providnost taj ures uzkratila. Neka pristupe, i uče se, da cěna i vrědnost čověka nesastoji u sjajnosti roda, nit u častih, nit u gospodstvu i moći nad drugimi, nego u krěposti i mudrosti, s ovimi pače skopčana poniznost da je Spasitelju mnogo milija i zaslužnija, — a sva sjajnost roda, i kakova mu drago mogućnost ili glasovito ime bez ovih, da je pusta golotinja i praznina u njih, — pače da je očevidna pogibelj gledeć na postignutje věčnoga blaženstva.

No neka pristupe i bludnici, razkošnici, služitelji tèrbuha, bogopsovci, zavidnici, zlobnici i drugih zločah jadni robovi; neka pristupe, i vide u ovoj štalici neprispodobnu děvičansku čistoću, pravu pobožnost prama Bogu, dobrohotnost, krotkoću, nečuvenu ljubav prama svim ljudem, napokon nikad nevidjenu, nikad nečuvenu svetost. Neće li se morati, videći ovo, ostaviti predsudah svojih, kojimi su bili zaslěpljeni; neće li morati uzplamtiti željom za nedužnostju i savèršenostju; razplakati nad děli minuloga života svoga, ovaj uzvišeni i divni uzor svih krěpostih za naslědovanje si predstaviti?

Već iz ovo malo rěčih mogli ste razuměti dragi moji, kako sam istinito rekao, da ćemo u toj betlehemskoj štalici naći stolicu mudrosti, i školu svih krěpostih. O uzvišene doista i božanske škole! koja jedina čověčansko pokolenje razsvětljuje istinitim znanjem o Bogu, o čověčjoj svèrsi, o pravoj zaslugi i krěposti; koja jedina škodljivih manah, bludnjah i izopačenosti korenje podsěca, a tvèrd temelj gradi savèršenosti, zaměrnoj pače svetosti življenja. Ali ne samo škola mudrosti i svetosit

odkrita nam je u betlehemskoj štalici; jest ona takodjer neizcèrpivo vrelo batrivosti, i svake duhovne radosti za sve, koji su dobre volje; od česa u strani drugoj.

II.

Neima nijedne vèrsti, nijedne dobe, nijednoga stališa ljudih, nikoga napokon neima medju umèrlimi, koj pristupiv živom věrom i čistim sèrcem k zibki Spasitelja, nebi zaigrao od unutarnje radosti i batrivosti.

Zaisto se radovati imaju kèrstjanske majke, videći preblaženu děvicu, i zajedno mater Zveličitelja, gèrleću tolikom nježnostju novorodjeno dětešce svoje; videći ju poniznu, pobožnu, krotku, posve oddanu volji božjoj. U ovom priměru materinske savèršenosti i same pripoznati moraju uzvišeno svoje materinstvo; moraju se radovati, što su i one svojim rodom pomnožale broj slědbenikah novorodjenoga božanskoga děteta, koji će se jednoć s njim uživati věčnih veseljah.

Veselit se moraju kèrstjanski supruzi, videći tu božanstvenu obitelj, skopčanu toli svetom i nježnom ljubavju, starajuću se tolikom brigom za novorodjeno čedo; od česa se zaisto nijedan lěpši primèr medjusobne zakonske ljubavi, svete zaufanosti i sloge ni pomisliti nemože.

Veseliti se moraju i malodobna děčica, videći božanstveno děte, od neizrečene lěpote i nebeske nedužnosti, od sada brata, i zajedno odkupitelja, darovnika i najvećega dobročinca svoga.

Veseliti se moraju mladenci i děvice, videći na koliku čast i dostojanstvo uzdignuto je děvičanstvo tim, što se je sam Spasitelj světa hotio roditi od prečiste děvice, i što su roditelji njegovi u zakonskom takodjer stališu,

neokaljanu sačuvali tu andjeosku krěpost, i on dapače sam — sada u zibki ležeći děčarac děvičanstvo posvetio najsvetijim priměrom svojega življenja.

Veseliti se moraju starci sa Simeonom, što svojim očima gledati mogu blago božje, pripravljeno na oči svih narodah, světlost na objavljenje ljudih, i slavu puka izraelskoga; to jest, što gledati mogu Spasitelja i začetnika věčnoga blaženstva za sve, koji ga budu hotěli čistim sèrdcem primiti i naslědovati.

Veseliti se moraju starice udovice, s Anom proročicom, što i one već za sigurno govoriti mogu o njem svim očekivajućem odkupljenje Izraela; što mogu govoriti sinovom i kćerim, unukom i unučicam svojim, pozivajuć ih, da slěde pute gospodina i Zveličitelja svojega, i naputjujuć jih na čistoću, bolje življenje, krěpost.

Veseliti se moraju, koji su si poštenim putem i načinom pribavili obilniji imetak; da poput iztočnih mudracah, od svojega premogućtva mogu prikazati Spasitelju dare; to jest, da mogu što doprinesti na razširenje slave božje, i věre kèrstjanske, da mogu otèrti suze siromakom ter pomoći u nevolji bratju svoju, za koje se rodi Kristus.

Ali najvećma se imaju veseliti siromasi i stradajući: videći, da si Zveličitelj čověčanskoga pokolenja nije izabrao stališ obilnosti i bogatstva, nego siromaštva; da je inda taj stališ Bogu povoljniji, da je vrědniji. I zaisto, akoprem je siromaštvo, gledeć na zemaljski ovaj život, veliki tèrh: što je vendar u božanskom Spasitelju, čim bi se ubogi, koji su polag božje volje prisiljeni boriti se s nevoljami, smutiti ili spačiti mogli? — u božanskom Spasitelju velim, koj se je već od poroda svoga dragovoljno k njim pridružio, njih od premnogih kušnjah, napastih i pogibeljih, kojim su bogatari glede věčnoga blaženstva izvèrženi, oslobodio, ter tako ih stavio na onaj

put, koj će ih, jesu li samo oni voljni njim koracati, nedvojbeno dovesti u blaženu domovinu, k preobilnoj platji; koj jim dapače već na ovom světu poděljuje onaj sladki mir sèrca, kojega se velikaši i bogatari ovoga světa skoro nikad neuživaju.

Napokon moraju pri pogledu betlehemske štalice ocutiti preugodnu radost i batrivost svi oni, koji su oduševljeni živom věrom i dobrom savěstju. Jer svi ti umom shvatjaju, a sèrdcem ćute preveliko dobročinstvo, koje je ovolikom poniznostju njim, i cělomu čověčanskomu pokolenju izkazao rodjeni ondě zveličitelj; dočim je ne samo po tom zadovoljio pravici božjoj, tak jako po čověku zbantovanoj, nego takodjer s neba donio, i već pri istom narodjenju svojim vlastitim priměrom podao nam onaj spasonosni nauk, koj kao što sadèržaje uzvišene i za nas vèrlo potrebite istine, tako nam se predstavlja lahkim, učenjaku i prostaku razumljivim načinom, ali i nepobitnim ugledom, — koj nuka na nedužnost i čistoću življenja, napokon podaje kèrhkoći našoj volju i jakost.

Kao što ste iz onoga, što sam vam u pèrvoj strani mojega govora predstavio, razuměli ljubezni moji, koli uzvišena škola mudrosti i svetosti jest ona betlehemska štalica, kojoj sam vas dopeljao: tako iz ovoga, što sam sada u kratko spomenuo, mogoste razabrati, kakove nam iz ove štalice izviru duhovne radosti, kakove batrivosti? Velim, što sam u kratko spomenuo: jer da bi sve ono, što se iz narodjenja gospodinova može na poduku, poboljšanje i batrivost našu izvoditi, hotio obširnije predložiti: trebala bi ne jedna ura, nego čitavi dani, tjedni i

měseci. — U ostalom, ovih radostih dělnici mogu biti samo oni, koji su s čistom, ili barem očistjenom dušom dočekali ovu svetkovinu. Nebeski oni duhovi, koji su objavili pastirom narodjenje Spasiteljevo, navěstili su mir samo ljudem dobre volje. Tebe, nevoljni bědniče, komu je sèrce tako otvèrdnulo i bi reći okamenilo se, da se niti u ovaj uznositi blagdan gospodinova narodjenja neotvara plemenitijim čuvstvom, osobito povratnoj ljubavi prama njemu; nego sveudilj ostaje ter ostaje pod težkim jarmom grěha, u ružnom robstvu opačine, tebe, velim, na ta veselja zvati nemožem: jer bi to svejedno bilo, kao da bi ti se na svoju, i tvoju škodu hotio laskati; svejedno, kao slěpcu kazati lěpotu farbah, ili gluhu bajke pripovědati. — O predragi moji, koli žalostno je pomisliti, da ima ljudih, istih katolikah, kojih sèrce, stvoreno za istinu i ljubav krěposti, vendar i u ovo najsvetije vrěme može se protiviti světlu istine, lěpoti krěposti, i nježnomu čuvstvu ljubavi! Ali manimo se toga turobnoga razmišljanja, neslaže se bo s radostnom prigodom današnjega dana, a i mnogo otimlje sjajnoj svečanosti, koja dolikuje danu narodjenja Spasiteljeva. — Vi usuprot predragi moji, koji ste uvěk neokaljanu sačuvali savěst svoju, ili ako je po nesreći bila okaljana, opet ste ju po sakramentu pokore očistili, i andjeoskim kruhom bogoljubno ojačili, koji ste takodjer postali dělnici onih milostih oproštenja, koje danas sveta mati cèrkva tak obilno děli věrnim svojim; vi, rekoh, zaufano pripasti možete k nogam novorodjenoga zveličitelja, koj je blagovoljan i milosèrdan, koj grešnike takodjer puštja preda se, jesu li samo ostavili krive pute svoje, ter svom silom volje zaputili se stazom krěposti. Priklonjeni dakle k betlehemskim jaslicam recite: Odkupitelju mili! znamo, da si ti put, istina, i život; put, jer slědeći tvoje trage

hodit ćemo utèrvenom i sigurnom stazom; istina si, jer u tebe věrujući zaštićeni su od laži, i bludnje, prosti od grěha i pogibelji, boraveći u sjajnom světlu; jesi život, pošto si ti sam obladavac grěha i smèrti, — ti jedini otvorio si nam vrata nebeska. — Tebi poklanjamo dušu, sèrce, i sav budući život naš. Znamo bo, da naslědujući Tebe, i Tebi s cělim žarom sèrca oddani, bit ćemo već na ovom světu mirni, pokojni i blaženi po tvojoj i bližnjega ljubavi, bogati duhovnimi radostmi; da nećemo više služiti světu i njegovim pohotnostim, nego kak se pristoji posinkom božjim, božanskomu otcu tvojemu, i svetoj njegovoj volji; želje naše težit će osobito za onom domovinom, gdě si ti preljubezni Spasitelju izabranim tvojim prava světlost, podpuno zadovoljstvo, věčna radost, i savèršena sreća. O pomozi nas tvojom milostju, da se očisti sve više i više neumèrla duša naša, dok nedojde čas, kad ćemo te moći viděti, ne više kao dětešce, u jaslicah ležeće, nego sědećega ob desnu otca, u slavi tvojoj. Amen.

NA BLAGDAN SV. ŠTEFANA KRALJA 1852.

Non recedet memoria ejus, et nomen ejus requiretur a generatione in generationem.

„Uspomena njegova neće prestati, a ime njegovo prelazit će od koléna do koléna.“ Tako čitam u poglavju 39. crkvene knjige.

Kad sam lani, na taj, sv. Štafanu kralju posvetjeni dan, na vas, drage duše kèrstjanske, dèržao govor, nisam dvojio reći: da medju svimi, doista vèrlimi zaslugami, koje si je ovaj sv. kralj za svoj narod stekao, neima nijedne veće, nijedne uzvišenije, nego je ta, što ga je doveo k spoznanju kèrstjanske istine. Tom njegovom zaslugom sklonjen sveti otac, za onda Silvestar Papa II. odluči mu kraljevsku krunu poslati, ter, začuv od došavšega onamo biskupa koločkoga neumèrla děla, koja je vojvoda Štefan za razširenje svete věre počinio, nazvati ga pravim Kristusovim apoštolom, što sbilja i učini. Odkud se takodjer ima izvadjati onaj naslov apoštolskih kraljevah, koj su do dan danas zadèržali svi zakoniti naslědnici prestolja sv. Štefana kralja. Dapače, kad bi se za vrěme nesretnoga onomadnjega prevrata ov naslov bio prestao rabiti, sadašnji světli cesar i kralj naš, iz prirodjene si, i od predjah svojih naslědjene pobožnosti, opet ga prisvoji, naročitom odlukom zapovědiv, da se ima i nadalje pridèržati. — To isto apoštolsko revnovanje sv. Štefana bilo je uzrok, da je sv. Ladislav kralj, kad bi bogoljubnom darežljivosti bio utemeljio cèrkvu i biskupiju zagrebačku, hotio joj poslě preblažene bogorodice, prečiste děvice Marie dati zavětnika istoga sv. Štefana kralja; pod

kojega okriljem nahodi se sve do danas do blizu osam sto lětah. — I zaisto njegovomu moćnomu zaštitničtvu ima se mnogo pripisati, da ova naša velelěpna cèrkva, upèrkos tomu, što je divljom silom Tatarah někad do temelja skoro srušena bila, — što se je poslě požara do četèrdeset lětah slamnatim krila krovom, što je morala nasèrtanja španjolska i toliko drugih nasiljah podnesti, — da velim, i sada još obstoji čitava, dapače skoro svako lěto novim te novim uresom ukrašena.

Nadalje sam spomenuo već drugom prilikom, da nemožemo sv. Štefana kralja povoljnije častiti, i zahvalnost mu svoju nijednim drugim načinom bolje izkazati, nego ako věrni ostanemo onoj věri, koju je on tolikim naporom kod narodah svomu žezlu podčinjenih zasadio, i ako ovu nebudemo rěčmi samo, nego takodjer děli i življenjem izpovědali. — O tom tvèrdo osvědočen, odlučih, da ću svaki put, kadgod budem imao priliku na taj svetčani dan sv. kralja s vami se porazgovoriti, predložit vam obširnije po koju izmedju onih istinah sv. věre naše, koje su gledeć na duhovno naše življenje najvažnije.

Činio sam to prije, činit ću pomoćju božjom i danas. Pak jer mislim, da se věra i kèrstjanski život ničim bolje nejavi i nekrěpi, nego li svetkovanjem neděljah i drugih Bogu posvetjenih danah, a isto tako da neima nijedne zapovědi věre naše, koja bi se, osobito u ovo naše vrěme, više kèršila: nakanih vam danas, ljubezni moji, o tom progovoriti, tim više, što mi je i samomu znano, da jih ima posve malo medju istimi tako zvanimi učenjaci, koji bi o neizměrnoj važnosti svetkovanja blagdanah tako glede věčne kao i vremenite sreće čověčanstva — bili dovoljno upućeni, ili ikada samo ozbiljno o tom mislili.

U pretresanju pako toga predmeta slědit ću onaj način, da vam u pèrvoj strani govora predstavim raz-

loge, s kojih ćete se moći osvědočiti o neizměrnoj koristi, koja za čověčansko pokolenje potiče iz dostojna svetkovanja danah svetčanih; — u drugoj pako strani da razložim tužne poslědice, koje naravno i neizběživo proizticu iz nemarna obslužavanja ovakovih danah.

Koliko sam ti god putih s ovoga sv. města slovio, ljubezno stado moje, slušalo si me stèrpljivo, pazljivo, i dobrohotno; pouzdano se dakle ufam, da ćeš i sada.

I.

Već na gori Sinaj zapovědi Bog puku izraelskomu: „Spomeni se, da budeš svetkovao subotu“; koju zapověd vidimo takodjer u deseterih zapovědih božjih na tretjem městu uvèrstjenu. Čitamo nadalje u knjizi Izhoda: „Šest danah radit ćeš, i obaviti sve poslove svoje. Sedmi pako dan jest subota gospodina Boga tvoga: i na taj dan nećeš opremati nikakova děla ni ti, ni sin tvoj, ni kći tvoja, ni marva, ni gost.“ Napokon u istoj knjizi u poglavju 31. navadja se Gospodin ovim načinom govoreći Mojsiji „Govori sinovom Israela, i reći ćeš jim: pazite, da obdèržavate subotu moju; jer je znamenje medju menom i medju vami, da znate, da sam ja Gospod, koj posvetjujem.“ Dakle subota mora biti znak zavěta ne samo za pojedine osobe, nego za cělu obćinu ljudih; i svetkovanjem subote ima se u puku uzdèržati osvědočenje, da mu treba posvetjenja, i da to posvetjenje dohadja od ozgor, od Gospodina. Kad naime puk strogo obdèržava Bogu posvetjene dane, podlaže tim svakdašnje svoje čine višjim svèrham, stanovitomu, od Boga propisanomu pravilu, ter tak

svakoga tjedna opetuje svoje věroizpovědanje; što zaisto na cěli život jako děluje. — Ovakovo svetkovanje jest kano spona medju Bogom i dušom čověčjom, i put k milosti. I zato svetkovanje Bogu posvetjenih danah zaséca duboko u sva odnošenja čověčanskoga družtva; uzdiže čověka nad stvari zemaljske sětjajuć ga visoke njegove svèrhe, budeć u njem plemenitija čuvstva, a to blago, kako se po sebi razuměva, od neizměrne je koristi za čověčanstvo u svih slučajih.

Taj dan počinka, iliti subota staroga zakona, usavèršena je novim zakonom, kad je zaměnjena danom Gospodinovim, to jest neděljom, na věkovitu uspomenu gospodinova uskèrsnutja (gorestajanja), onoga naime uzvišenoga dogadjaja, na kom se po svědočanstvu sv. Pavla apoštola, i svih svetih otacah najpače osniva istina kèrstjanske věre.

Da pako věrni kèrstjani uzmognu nedělje i svetce dostojno obslužavati, odkriva sv. mati cèrkva na te dane sve svoje blago duhovno. Pod svetim prodečtvom navěštjaju i tumače se objavljene istine věre; prikazuje se što svetčanije žèrtva (aldov) novoga zakona; mladež saziva se na kèrstjanski nauk; obćina věrnih zadobiva blagoslov zveličitelja Jesusa Kristusa, u presv. oltarskom otajstvu nazočnoga; puk pěva litanije i ostale pěsme u slavu Previšnjega; prikazuje molbe i prosbe za duhovne i tělovne svoje potreboće. Dakle podpunom měrom izvèršava se ono, što je Bog po suboti uvesti naměravao: da naime bude znamenje medju njim i pukom. — Ali nije nedělja samo znamenje, nego zajedno najkrepčije sredstvo za uzdèržanje saveza medju Bogom i čovèkom. Jači bo dušu věrnoga; podupire slaboga, i podiže od slabosti paloga; grěhu i bludnjam, ako jih i nemože posve izkoreniti, stavlja ipak mnogovèrstne zapréke, škodljive strasti ljud-

ske blaži i mekča. Zato, dok u puku vlada osvědočenje, da Bogu posvetjene dane treba svetkovati; dok oni, koji jih sbilja svetkuju, mogu to bez srama pred světom izpovědati, oni pako, koji jih nesvetkuju, dok se tim nesmiju ponositi; — dotle nemogu ni ona opaka načela, koja podkapaju temelj čověčanskomu družtvu, preoteti mah; i prem se može u světu množina zla poroditi, u većoj strani naroda ostaje ipak toliko kèrstjanskoga čuvstva, da one opake nauke i poruge, Bogu i zdravu razumu naměnjene, odbije od sebe, i za takove prizna, koje nisu vèrstne poroditi i ustanoviti blaženo življenje medju ljudmi.

Da se o istinitosti mojih rěčih osvědočite, netreba vam duboko misliti, dragi moji, ili u strane i daleke dèržave pojti. Pogledjite samo najbližju koju kèrstjansku obćinu, gdě se dani gospodinovi osobito nedělje u pravom duhu katoličke cèrkve svetkuju. — Šest danah u tjednu minu sa svimi svojimi nevoljami i naporom. Osvane nedělja. Svetčana tišina vlada svuda, nigdě štropota, nigdě tèrke za poljskim dělom; livade — koje su jučer zabavljale još stotinu rukah, prazne su i mirne; ista vozna marva, poslě šestdnevnoga napora odpočiva. Samo s cèrkvenoga tornja ugodno se razléva glas zvona, pozivajuć ljude u hram božji. Za čas od svih stranah vèrvi staro i mlado, mužko i žensko, svi pravověrni kèrs'jani, oděveni što se dade pristojnije i svetčanije, sabiraju se k službi božjoj. Došav u cèrkvu, poslě su se svetom vodom poškropili, i pobožnimi uzdasi duh za dostojno počitanje prama Bogu uredili, zauzme pristojno svaki svoje město. Oltar, nakićen svojimi uresi sjaje, a na njemu gore svěće, u znak, da i sèrca věrnih moraju biti věrom i ljubavju božjom užežena; orgulje zasviraju; i cěla obćina pred licem Previšnjega hiti se na koléna, da Bogu stvoritelju i odku-

pitelju svomu izusti zahvalnost za neizbrojena dobročinstva, da izprosi pomoć u suprotivštinah, jakost u napastih, duha postojanosti u dobru, da prikaže pobožne prošnje svoje za se, i za sve drage svoje, žive i mèrtve. — Ako je možebiti koj hladniji medju njimi, užeže ga primèr drugih, svi utiču u dušu svakoga pojedinoga, a svaki pojedini u cělo tělo vèrnih, te tak se medjusobno pokrěpljuju, pomažu, i učvèrstjuju u věri i pobožnosti. — Podučavanjem i navěstjivanjem rěči božje, koja biva po neděljah, krěpe se vèrni u poznavanju věre, u ljubavi prama krěposti; ili jim se barem bolje u pamet uvrěži ono, što su već prije čuli, i zajedno usade u sèrce novi razlozi za naslědovanje nedužnosti i svetosti. Možda je ovaj ili onaj tečajem cěloga tjedna malo ili ništa mislio o Bogu, možda ga je pohlepa za vremenitim dobitkom i bura strastih od pravoga puta odvraćala i u ponor grěhah nemilo potezala: osvane nedělja, pojde u cèrkvu, ili od navade, ili bojeći se zle osude, ili takodjer iz otajnoga griza savěsti, te po milosti božjoj prodre glas navěstitelja, ili koja rěč svetoga evandjelja kao strělica do njegova sèrca; možda pogled oltara, možda ugodni koj napěv, il glas zvončića, navěstjujućega puno ljubavi oltarsko otajstvo dopre u dušu njegovu; ili se bar sěti uzvišenijih stvarih, i pomisli na věkovite istine věre. Tako drage duše kèrstjanske! obća služba božja, koja se po neděljah i blagdanih u cèrkvi obslužava, raznimi načini goji i pokrepljuje kèrstjansko čuvstvo u ljudih, tako podžiže věru, jači ju, i čisti, tako uzdèržava i promiče krěpost i svetost.

Hajde da vidimo još domaće stanje obitelji, koje kotrizi savěstno obdèržavaju i svetkuju nedělju. — Koliko premogućnost dopustja, donosi se na stol bolje jelo. I poslě obavljene obće molitve, blagoslovi gospodar, polomi

i poděli svojim dragim vremeniti kruh, kak je vidio u cèrkvi, da je duhovnik blagoslovio i prelomio onaj uzvišeniji i duhovni kruh, kojim se i sam više putah krěpi. — Dokle se ovako veseloga lica obitelj hrani blagoslovom božjim, opita otac ili mati děte, što li si je zapamtilo od onoga, što je čulo u cèrkvi? A děte pripověda sv. evandjelje, što ga je čulo u cèrkvi, spasonosni nauk, koj je slušalo iz ustijuh duhovnoga pastira; a to sve pripověda děte svojimi rěčmi, prostodušno i takovom duhovnom radostju, kakove svět nepoznaje; jer otac nebeski malenim i poniznim objavlja ono, što velikim i oholim krije. O koli ugodni, i dušobudni razgovori porode se otuda? Ne gèrdi se tu ničije ime; nečuju se nikakove kletve; daleko je od ovakove kuće svaka nečistoća, daleko misli i osnove, kako bi se budućega tjedna izvela ova ili ona prevara, ova ili ona nepravda, ovo ili ono nasilje; nepletu se ondě nikakove spletke ni mreže, nepredu nikakove zavade, nedižu nikakove vike, — nego vlada blaženi mir, medjusobna ljubav i pouzdanje: budući da posrěd ovakove obitelji sědi zveličitelj Jezus Kristus s preblaženom majkom svojom Marijom, kojim se je takova obitelj u cèrkvi pobožno pomolila, da joj izvole biti na taj dan mili gosti. — O kako draga moraju biti takovomu kućegospodaru děca? kad je iz ustiuh rěč božju navěstjajućega pastira svoga naučio poznavati dostojanstvo i uzvišeno opredělјenje njihovo; kako draga mu mora biti supruga! kad u njoj priznaje Bogom si danu, i najužjom svezom vèrnosti sa sobom sjedinjenu drugaricu. I obratno, kako rado moraju imati ovaka děca roditelje svoje! kakò blagodušni i dobrohotni moraju biti u takovoj obitelji gospodari, kako dobra i věrna družina! Zaisto kućegospodar, koj ovako svetkuje nedělje, neće Bogu posvetjenih danah oskvèrnuti ni prekoměrnim jelom

i pilom, ni noćnim klatarenjem; takav kućegospodar neće sěgurno u zlih družtvih raztepsti i potratiti obiteljsko blago, niti se u bučnih zabavah veseliti, dočim mu se sirota supruga, s nevinom děčicom bori s gladom, i doma u suzah kuka.

Dopustit će dakako i on sebi, i obitelji svojoj, něka veselja, budući zna, da je nedělja dan počinka i radosti. Ali će te zabave biti nedužne, uměrene i pristojne kèrstjaninu čověku; bit će takove, koje okrepljuju tělo i dušu, a ne, kak to često biva, da jih slabe, potištuju i ubijaju. O sretan, presretan zaisto takov kućegospodar, sretna žena, sretna děca, sretna obitelj, sretna obćina, sretna domovina i dèržava, gdě se dani Gospodinovi valjano svetkuju! — Ali da se još bolje osvědočimo o koristi svetkovanja danah gospodinovih, razmotrit ćemo još u kratko one tužne poslědice, koje proizticu iz nedostojna i nemarna svetkovanja ovakovih danah; od česa u strani drugoj.

II.

Javno prekèršenje neděljnih i svetačnih danah jest — budi hvala Višnjemu, — pod bogoljubnim cesarom i kraljem našim apoštolskim, světskimi takodjer zakoni zabranjeno. Al vendar i pri nas upèrkos božjim i ljudskim zakonom haje se sve manje za ovakovo svetkovanje; umnožavaju se dan na dan svakovèrstne smutnje i sablazni u toj struci. O koliko jih ima, preljubezne duše kèrstjanske, samo u ovom našem gradu, koji po neděljah i ostalih Bogu posvetjenih danih ni u cèrkvu nedolaze? koliko jih ima, koji taj zakon težačkim dělom, i drugim prepovědanim poslom prekèršuju? Ah koliki su, koji upravo u ove dane više, nego preko cěloga tjedna grěše?

— Narav čověčja nemože dugo podnositi neprekinuta napora, i svi dopustjaju, dapače osětjaju potrebu, da poslě više dělatnih danah treba odpočinka, treba odmora. Pak što biva? Kod srednje vèrsti gradjanah, osobito rukodělacah ima jih mnogo, koji město nedělje svetkuju nedělјak, to jest: koji u nedělju rade, u nedělјak pako planduju, il što je još gore, grěšnoj i potištenoj razuzdanosti ugadjaju. — A što je plod toga? Najprije to, da takovi ljudi padnu u duboko neznanstvo glede svega, što spada na Boga i duševno spasenje; savěst jim s vremenom otupi, a napokon posve utèrne: jer jim manjka poduke u istinah věre, manjka jim propovědi, to jest navěstjanje rěči božje, koja oživljuje dušu; manjka jim nebeske one hrane, koju nam podaje javna svetčana služba božja. Molitvena knjiga jim je višeput kakova nečista, ili bar neslana romantička bajka; evandjelje su jim zloglasne novine, i drugi bezbožni spisi, kojimi je danas svět poplavljen; věstnici rěči božje jesu jim oni preuzetni drugari, koji smělije od drugih umiju běsniti proti božjim i ljudskim zapovědim, i proti svakomu pravomu, stolětnim izkustvom utvèrdjenomu redu; cèrkve su jim ona duplja, koja se odlikuju nečednosti i bezsramnosti, u kojih se za tili čas potrati, što se je preko cěloga tjedna mučno zaslužilo. Tu se zapredaju nečista poznanstva, tu grěšni savezi, a s ovimi opet druge stovèrstne potrebe, kojim za volju prave se dugovi, kojimi ne samo da nije zlu pomoženo, nego se još veće smetnje otuda poradjaju.

Tko nadalje jedanput izgubi blago sv. věre, taj već nemože ni čověčanska odnošenja, ni poslove svoga zvanja zdravo prosuditi. Otuda oni pogibeljni nauci, kojih smo ovih prošlih lětah toliko čuli. Ali nije ni čudo, kad ljudi, ovakovim načinom lišeni imućtva i plemenitijega čuvstva,

misle, da je nepravedno, kad drugi više imaju od njih, ili da spada na dušnost dèržave, da jim poda toliko sredstvah, da mogu i bez posla udobno živěti; — pak da si još i druga kriva i pogibeljna načela u glavu upile. — Ali kamo takova načela vode? i kakove iz njih teku poslědice toli za pojedine osobe, koli za obitelji, cěle obćine, da i samu dèržavu? mislim, da mi netreba ovdě razlagati, pošto nam o tom dosta kazuje svakdašnji život.

Nego nije samo napomenuta vérst ljudih tomu zlu podana; — tužna je istina, da i drugi višjega razreda gradjani zanemaruju svetkovanje neděljah. Imućniji dapače ljudi, i oni, koji bi se rado zvali učenimi, podavaju upravo najgori primĕr u tom. I kakogod su iz sredine ovakove vèrsti ljudih ustali někad pèrvi proroci nevěrstva; tako su ponajviše i sada oni, koji misle, da sve što na věru, i po tom na svetkovanje neděljah spada, prezirati, ili bar za sve slabo mariti, spada na tako zvani ugladjeni ukus. Ah koliko ih ima medju tako zvanimi učenjaci, istimi takodjer katolici, koji kao navlaš neće da znadu za ikakovu razliku medju neděljom i drugim danom, koji si dapače baš na takov, Bogu posvetjeni dan najviše posla najdu, i to tako silna, da jim ni za polaženje cèrkve nimalo vremena nepreostaje, pri čem se rado izpričavaju bogogèrdnom poslovicom: „Prije moja, pak onda božja služba.“ Ako li pako i pohode cèrkvu, dojdu najviše k tihoj maši, i to još k onoj, za koju misle da će se najprije svèršiti. Viděti im je pako već na licu, da jim ni do pobožnosti, ni do duhovne okrĕpe ništa nestoji. Pĕvana im je maša predugačka; dodju li ipak k njoj, to biva obično s naměrom, da ugode uhu, da napasu oko, il drugoj kojoj izpraznoj želji da zadovolje. Propovědi (prodike) jim netreba; i sami bi, vele, znali onako, ili još bolje kazati, što su od propovědnika čuli. Pa kad bi im se već htělo s tim zabavljati, kažu, da ima dosta knjigah, iz kojih je sve to moći savèršenije naučiti. — Od onoga saveza medju božanskimi i čověčanskimi stvarmi, štono ga obća služba božja u naših sèrcih goji i uzdèržava, nije im upravo ništa znano. Ali tužne poslědice takovoga nehajstva i duhovnoga opustošenja dugo izostati nemogu. Bili naime takovi ljudi drugčije koliko jim drago izobraženi, u onom ipak, što na věru spada, ostaju višeput za čudo neznalice. Od onoga bo, što su još u mladosti učili, pamte možda još po gděkoju rěč, ili oblik, kojemu su značenje već odavna zaboravili; stupiv pako u zreliju dobu, nisu marili za čitanje, koje bi moglo u njih gojiti věru, i pobožnost množiti. Rěči božje neslušaju skoro nikad, isti govor o nebeskih stvarih hotimice izbĕgavaju. — Odkuda dakle da što znadu o Bogu, o věri i duševnom životu? Ljudi ove vèrsti nesvetkuju ravno one poneděljke, koje sam gore spominjao; ali zato istu nedělju, i svetačne dneve sprovode u nedostojnih zabavah, dapače grĕhu, smatrajuć još one, koji toga činiti nemogu ili neće, velikimi nesretnici. — O kolika slĕpota i nerazum, al i koli tužne poslědice te obsĕne. Ove poslědice mogli ste već i sami opaziti, ljubezni moji! na ljudih, koji nemareć za čiste i plemenite slasti, izviruće iz obslužavanja věrozakona, ugadjaju živinskim požudam svojim, i to najviše u onih svetčanih danih, kad ih mati cèrkva pozivlje na radosti duhovne. Eno vam povorka mladićah cvatuće, eno ljudih muževne dobe, koji kao mrazom popareni, iztrošeni i izsušeni izgubiše svaku duševnu radost, ter postaše sebi i drugim na teret, nemareć ni za najplemenitije darove Božje, kojimi ovaj svět obiluje, dapače ni za život. Bědnici! odvratiše se od dobarah věkovitih, pak eto od njih se takodjer odvrati sreća vremenita. Jest, s věrom gine

zadovoljnost sèrca, gubi se veselje za življenjem; ova bo bez Boga, vrěla svake prave i stalne radosti, obstati nemogu. — To su vam u kratko tužne one poslědice, koje proizticu iz nemarna svetkovanja nedělјah i drugih danah svetčanih, od kojih poslědicah neka vas Višnji oslobodi.

Iz ovih mogle ste se osvědočiti, drage duše kèrstjanske, u koliko visi od svetkovanja blagdanah i nedělјah věkovita i vremenita sreća čověčanstva? Mogle ste se osvědočiti, da s nemarnosti glede ovoga svetkovanja pada u narodih věra, s věrom ljubav, s ljubavlju obitelj, s obitelju dèržava. — Tu se pozivam na vlastito izkustvo onih, koji poteptavaju svetkovanje Bogu posvetjenih danah. Neka reknu, jeda li jih dělo, koje su obavljali na takove, Bogu posvetjene dane, je li jih dobitak, u takovih danih stečen, učini bogatimi? Neka reknu, jesu li po bezumnom ponedělјnom plandovanju postali sretniji? Je li jih onaj zloradi směh, što su ga bezbožnim napadanjem na věru prouzročili, učinio zadovoljne? jesu li one neprilike, u koje su po takovih i podobnih činih bili dospěli, imale što ugodna za njih? .... Budu li htěli biti iskreni, izpovědit će, da im ne samo sve ovo nije ni za vlas unaprědilo njihovu sreću, pače da im je mnogo nepogodah pribavilo, mnogi udarac i njihovu zdravlju i gospodarstvu zadalo.

Uvažite ovo svi, predragi moji! mislite, da neprijatelji věre, znajući od kolike važnosti na pobožno življenje jest svetkovanje blagdanah, najprije na to isto svetkovanje nasèrtju; kak su već někad napadali polag svědočanstva okrunjenoga proroka, koj ih u 73. pěsmi ovako govoreće navadja: „Činimo poginuti sa zemlje

sve božje dane svetčane.“ O nemojte slěditi opake savěte ovakovih, da vam se nedogodi ono, što čitamo u knjizi zakonika poglavju 28. „Ako li nebudeš hotio slušati rěč gospoda Boga tvoga, da obdèržavaš i činiš sve zapovědi njegove, bit ćeš proklet u gradu, proklet na polju, proklet će bit hambar, prokleti ostanci tvoji.“ — Slušajte radje rěč blago pozivajućega zveličitelja Jezusa Kristusa, koj vam osobito u ovakovih danih kliče: „Dojdite k meni svi, koji radite, i koji ste obtèršeni, i ja ću vas okrěpiti. Dojdite, jer je sladak jaram moj, a breme lagano.“ — Na sve nas, ali osobito one, koji su težkimi brigami, poslovi, nevoljom, ili suprotivštinom kakovom obtèršeni, — upravljene su blage rěči ove. U posred brigah i skèrbih vaših drage duše kèrstjanske, neka vam bude nedělja danom odmora, pokrěpe i sladke utěhe. Pristupite osobito u danih Bogu posvetjenih k oltaru božjemu, i Bog će obradovati duše vaše; najti ćete batrivost u kući njegovoj, i bit ćete puk njegov obilan blagoslovom nebeskim i zemaljskim. Pokazat ćete takodjer ovim najbolje zahvalnost vašu prama onomu svetomu kralju, komu na slavu sastali ste se danas ovdě, i pod kojega zavětničtvom živit ćete već na ovom světu, koliko je u toj suznoj dolini moguće, — sretne, u věčnoj pako domovini, věkom blažene dane; što je vruća, dapače jedina želja sèrca mojega. Amen.

NA BOŽIĆ 1852.

Natus est vobis hodie Salvator,
qui est Christus Dominus.

„Danas vam se rodi Zveličitelj,
koj je Kristus Gospodin.“ Rieči
su današnjega sv. evandjelja.

Navedenimi rěčmi, preljubljene duše kèrstjanske! bijaše betlehemskim pastirom javljen veličajni onaj dogodjaj; što ga je Bog navěstio někad svetim patriarkom; što su ga proroci proricali, a narodi kroz četiri tisuće lětah željno očekivali; što ga je stari zakon u svojih obredih kao u kipu predstavljao, te o kom se, kano o stožeru, vèrti sva sreća i udes čověčjega roda. Danas naime primi zemlja Onoga pravednoga, koj nas je imao kèrvju svojom pomiriti s Bogom; danas sinu neopisivim světlom zvězda Jakobova; danas, da u kratko sve izrečem, rodi se u Betlehemu, gradiću Judee, zveličitelj naš Kristus Jezus, sin věčnoga otca, primivši iz neizměrne prama nam ljubavi čověčansko tělo. Nemojte očekivati ljubezni moji! da vam obširno razložim svu obilnost blagoslova, koj iz te spasiteljeve sniženosti potiče; niti mislite, da ću vam htěti protumačiti onu tajnost, koje ni kerubini ni serafini vedrim svojim razumom dostići nemogu.

Ali akoprem je tajnost utělovljenja Gospodinova nedohitna: vendar nam ju kroz osamnaest stolětjah navěstja cèrkva katolička neprestance; navěstja pismom,

navěstja živom rěčju; navěstja u cèrkvi, i na svakom městu; navěstja od kèrstjenja pa do samèrti naše. Odkriva nam ju u svojih molitvah, u žèrtvah, u blagoslovih, i u svih činih života svoga. Iz nje uzimlje najplemenitije priměre svetoga življenja; iz nje izvadja jakost i ponuke za naslědovanje nedužnosti; — izvadja nauk neoskvèrnute čistoće, sidro nade i utěhe naše.

A i ja, koj sam već više putah s ovoga svetoga města, na taj svetčani blagdan narodjenja Gospodinova tebi, stado moje! besědio, nastojah svakiput iz toga neizcèrpivoga vrěla nešto izvaditi, što bi za duhovni vaš napredak moglo biti hasnovito, ter vam ili pamet nebeskimi istinami razsvětliti, ili sèrca ljubavju prama krěposti napuniti. Ova naměra vodit će me u govoru i danas. Stegnut ću se u obširnom ovom predmetu samo na dvoje.

Pristupiv naime směrnim strahopočitanjem i pobožnostju k betlehemskim jaslicam, gledat ćemo najprije naučiti: da nam netreba toliko iskati tělovna, koliko duhovdobra, — suprotivštine pako življenja da treba stèrpljivo podnositi; i to u pèrvoj strani današnjega našega razmatranja. Zatim ćemo se pako osvědočiti: da nam narodjenje spasiteljevo mora biti moćnom ponukom: da nada sve počitujemo dar svete věre naše, i da za uzdèržanje toga dara sva sredstva pomno upotrebiti imamo; od česa u drugoj strani. Prosim vas, da moje rěči posluhnete s navadnom pazljivostju i dobrovoljnostju.

I.

Stvori blagi Bog čověka, i stavi ga u sréd světa ovoga zato, da se u nedužnosti življenja mirno užije

sreće svoje. Zemlja biaše nadarena, plodnostju, da mu poda sve, česa mu je za lastan i blažen život trebalo. Sva zemaljska bitja budu njemu podčinjena, da služeći mu spremno povećaju sreću njegovu. Ali si čověk izkvari sám sreću grěhom, i ružnom nezahvalnostju prama blagomu stvoritelju svomu. Grěh je vrelo svih naših zalah; sve muke i bóli jesu naravne poslědice poremetjenoga onoga reda, što ga je svemožni stvoritelj bio divnim načinom ustrojio. To su već slutili starodavni poganski mudraci; to nas odpèrto uči věra naša. Narav još dan danas kaštiguje one, koji se darovah njezinih zlo uživaju; i ista stvorenja ustaju proti onomu, koj se nezahvalnim pokazuje prama stvoritelju svomu. Nego, akoprem je je čověk po grěhu pèrvobitnu sreću izgubio, neizgubi vendar želju za srećom; — izgubio je pravo na blaženost, ali neizgubi čeznutja za njom. Jer je pako čověčji razum po grěhu potamnio, a nagnuća sèrca skrenula na zlo, zato nije čověk više iskao radosti i sreće u Bogu, vrelu svakoga dobra, nego u grěšnih, putenih naslađah, u sićenju neurednih i strastnih svojih pohotnostih. Tako se sbude, da je čověčje pokolenje sve više i više odstupilo od pèrvobitne světlosti objavljenja, da je sve bolje zapustilo prava dobra, i sav čověk postao puten, te ovakovim načinom spao u onaj ponor nesreće, u kojem i dan danas vidimo narode, lišene světlosti objavljenja.

Iz toga jaza nebiaše čověku moguće drugčije se osloboditi, nego da iznova uči ljubiti duhovne radosti, a prezirati potištene nasladnosti těla i světa; da uči zla, koja ga odasvud okružuju, stèrpljivo podnositi, ter ih kano sredstva k postignutju věkovite někad blaženosti smatrati; rěčju, da nauči razpinjati tělo s grěsi i pohotnostmi svojimi, kak se izrazuje sv. Pavao

apoštol. (Gal. 5.) A zato je bilo potrěbito, da se naš spasitelj rodi kano čověk; bilo je potrěbito, da nam pokaže put povratka k Bogu, i to ne samo rěčju, nego i priměrom vlastitoga življenja.

I sbilja, kazao nam je zveličitelj Kristus Jezus taj put jasno, počamši od svoga narodjenja u betlehemskoj štalici, tja do svèršetka kèrvne žèrtve na gori Golgoti. Stupiv naime na ovaj svět, preziraše sve udobnosti zemaljskoga življenja; i dočim bi bio mogao plivati u bogatstvu i slasti, izabra si put siromaštva i muke. Preduzetim si veseljem, veli s. Pavao, podnese križ, nepazeć smutnje. (Žid. 12.) Golotinja, briga, nepogoda biahu mu već u jaslah drugarice, — već kao děte imao je tèrpiti nazlob i progone od onih, radi kojih spasenja bio je na svět došao; kleta zavist dopèrla je bila i do proste štalice, u kojoj se rodi, ter njega i roditelje mu prisilila, da su u běgu morali iskati spas, podav se na daleki put Egipta, kamo nije mogao stići kèrvni mač Herodov. — A kak zače, tako nastavi i dokonča život svoj.

Jest, čitavo njegovo prebivanje medju ljudmi nije bilo drugo, nego bogoljubna zabava s nebeskim otcem, i dobra děla s jedne strane, — s druge pako nebrojeno množtvo suprotivštinah, što ih je do zadnjega hipa stèrpljivo podnosio.

Nemora li nas dakle već ovaj priměr silno poticati, da zamèrzimo na razkoš těla i světa, — da težimo za duhovnimi radostmi, i pravimi nebeskimi dobri, — da stèrpljivo podnosimo potežkoće i nesgode, što nam ih božja ruka poděliva? — Ili ćemo možda, preljubljene duše kèrstjanske! imajući pred očima toli uzvišeni priměr našega spasitelja, i nadalje hlepiti za grěšnimi veselji? Zar ćemo se uztručavati štogod tèrpiti, mi, koji

smo vlastitimi grěsi dali povod svemu zlu na světu? mi, koji da još toliko podnosimo, nebismo vendar više tèrpili, nego svojom nezhvalnosti prama stvoritelju zaslužujemo? mi, koji ni sad još neprestajemo grěšnim življenjem na osvetu izazivati božju pravdu? Mi da se podstupimo odbiti ovu čašu, koju nam nudja mudrost i otčinska providnost božja? da se, velim, usudimo odbiti ju, kao odviše gorku? Ah! ljubezni moji, ako ovako mislimo i ćutimo, onda u istinu nevrědimo milostih našega spasitelja, nevrědimo dapače zvati se njegovimi učenici. Učitelj naš Kristus Jezus plakao je za grěhe puka svoga; a mi da predamo od svake brige, svake suze i patnje? — Gladovao i žedjao je, neimajući města, gdě da glavu skloni; na goloj slami i u prostoj štali ležao je kao děte; — a mi da se za ništa drugo nebrinemo, nego za udobnosti i světovne razkoši? — Božanstveni učitelj bio je preziran i oružen; — a mi da na najmanji prikor, na svaku, našoj oholosti protivnu rěč gnjevom uzplamtimo? da se taki snuždimo, čim nam se uzkrati željna hvala, ili namišljeno kakvo priznanje? On je pred nami nosio križ, rekav: „Koj hoće da bude moj učenik, neka uzme križ svoj, i mene slědi;“ a mi da hoćemo biti njegovi učenici i nebijuć boja sa světom, i neboreć se s izkvarenom naravi našom? da ga hoćemo slěditi u one kraje, u koje je dično uzašao, ali nehoteći u to ime ni najmanjih suprotivštinah podnositi? On je rěčju i vlastitim priměrom ozvao blaženimi one, koji će stèrpljivo podnositi progone zaradi pravde, obećavši im veliku platju, — a mi da se nadamo unići u věčnu diku njegovu, provodeći danke u lastnome plandovanju, u nesmućenom miru i směšenju, dapače niti jednom o spasenju duše ozbiljno mišleći?

O vi svi, koji se ničesa toliko neplašite, koliko okaniti se putenih razkoših: svi, kojim je prva i zadnja briga, kako će vam jednu zabavu izmieniti druga, kako vas jedna radost dati drugoj u naručaj: pristupite k jaslicam novorodjenoga spasitelja. Ali pristupite i vi, koji ste u borbi sa suprotivštinami ovoga světa počeli možda već sdvajati; vi takodjer, koji se ravno niste uztezali uzeti križ na ramena, od taj vam se čini odviše težak, a put predalek, — pristupite, velim, svi k betlehemskoj štalici, gledajte si ovdě spasitelja, a gledajući pripoznajte, da vam nije drugčije moguće svladati grěhom izkvarenu narav ,da se nemožete drugčije uklonuti ponoru, u koj vas vuče tělo i svět, nego ako budete naslědovali uzvišeni priměr njegov.

Istina je dakle, da nam je narodjenje Gospodinovo najmoćnijom ponukom, da nehajemo za tělovna, a usuprot svimi silami da išćemo duhovna dobra, da zatim sve potežkoće življenja mirno i stèrpljivo podnosimo. Ostaje još, da vidimo, kako nas spasiteljevo narodjenje ima poticati, da nepročěnjeno blago věre svete brižno čuvamo, ter sve ono, što nas u tom pomaže, pomno upotrebimo, od česa u strani drugoj.

II.

Već iz toga, što sam do sada rekao, mogli ste se osvědočiti dragi moji! da se čověčansko pokolenje iz tužne svoje izkvarenosti, u koju běše svojom krivnjom zapalo, i iz prevelike one nesreće, koja je stim skvarenjem bila naravno skopčana, bez osobitoga dara božjega objavljenja nikako osloboditi nije moglo. Nadalje znate, i kao što drage volje mislim, tvèrdo věrujete, da nam

je to objavljenje zapalo po spasitelju našem, Jezusu Kristusu; da nam je zapalo s onom věrom, koja, kako reče sv. Pavao apoštol nesastoji u čověčjoj mudroliji, nego u božjoj krěposti (1. Kor. 2.); s onom, věrom, koju sv. Ivan evandjelista zove pobědom, koja je svět svladala (1. Ivan. 5.). — Temelji se pako ova věra u narodjenju spasiteljevom, kojega uspomenu današnjim blagdanom obslužavamo. Ukaza se naime danas, kako piše učitelj narodah u 2. listu na Timoteja, ukaza se milost spasitelja svim ljudem; učeći nas, da odloživ svaku bezbožnost i světovne požude, živimo trězno, pravedno, i bogoljubno na tom světu. Od ovoga narodjenja veli sv. Bernardo u někom govoru „Jezus Kristus sin božji rodi se u Betlehemu Jude, Jezus spasitelj. Što je veli bolje potrěbito izgubljenim? što bolje željno siromahom? što bolje hasnovito sdvajajućim? I drugi učitelj cèrkve nije se uztezao reći: Prem Bog stvori sve dane, vendar se osobitim načinom veli, da je učinio taj dan, koj je posvetjen Kristusovim narodjenjem, na koj dan pristoji se veseliti, i radovati, jer taj dan i vrag izgubi pravo, i svět zadobi spasenje. (Cassian. super Ps. Haec est dies.) A jeli ti tomu tako, tko će směti tajiti, da nije istinito, što sam vam nakanio dokazati u drugoj strani svoga govora, da nam naime gospodinovo narodjenje ima služiti za najveću ponuku, da nastojimo vèrhu svega cěniti dar svete věre, ter sva sredstva, na uzdèržanje ove věre směrajuća, čim shodnije upotrěbiti.

Pitate li pako ljubezni moji, koja su ta sredstva? — to mi je nemoguće, za jednu ih uru, nevelim izcèrpiti, nego samo u kratko navesti. Predlažu vam se ta

sredstva u kateketičkih obukah, predlažu vam se i nudjaju u svetoj izpovědi, a osobito predlažu i usadjuju vam se u svetih prodikah kroz cělo lěto, i u svih, za javnu službu božju opredělјenih cèrkvah.

Ali uprav za ovo poglavito sredstvo, kojim se kèrstjanska věra ucěpljuje u pamet i sèrca ljudska, naime: za slušanje rěči božje, rekao bih, da se u sadanje vrěme, najpače u ovom našem gradu haje i nehaje. Zato sam si preduzeo, još u ovo několiko hipah današnjega razmatranja dokazati vam potrěbu ovoga sredstva, to jest slušanja rěči božje.

Ah, koliko ima preljubljene duše kèrstjanske u našoj domovini ljudih obojega spola, koji su radi nehajstva svojih roditeljah, skèrbnikah, ili rodjakah u mladosti svojoj nikad, ili samo kratko vrěme i to nemarno školu polazili, — koji su težko ikada hodili na kèrstjanski nauk, a ni doma ništa skoro čuli o istinah věre. Ako ovakovi ljudi ni poslě nepolaze sveta podučavanja, ako nedolaze na prodike, onda dakako nemože biti drugčije, nego da ostanu neznalice u stvarih na věru spadajućih. — Ima opet drugih, i to premnogih, koji su istina u mladosti bili tako sretni, te polazeći školu, prisvojili si ondě spasonosna načela věre, no dovèršiv jednom škole, nisu više ništa čitali, što bi ta načela u njih pokrěpiti i bolje razviti bilo moglo; ništa, što bi im sèrca na nedužnost, bogoljubnost, i kèrstjansku krěpost bilo moglo sklonuti i podpaliti. A čitali su možebit, da i sad još čitaju knjige otrovne, smradne, věrozakonu i krěposti protivne, kakovih je žalibože prepun svět, — ili ako su se sretno ovakovim i ugnuli, prebirali su, il i sad prebiraju po takovih knjigah, koje o svem drugom, samo o najvažnijih, to jest věrozakonskih istinah ni da bi za želju negovore, ter su tako za čitatelja od malene ili nikakove

koristi. Dodju li još takovi ljudi u družtva, kojih kotrizi dišu ljutom mèržnjom proti věri, ili bar nehaju za ljubav Boga i bližnjega, za molitvu, svete sakramente i druge kèrstjanske dužnosti, to zaista nije čudo, da u ovih bědnicih, zanemare li još i one prilike, gdě mati cèrkva svojim věrnim rěč božju vavěstjati daje, — nije velim čudo, da u njih svaka iskra věre, svaka ćut nabožnosti i krěposti utèrne? Ta kako će, veli učitelj narodah, zazivati onoga, u koga nevěruju, ili kako će věrovati onomu, koga nisu čuli, a kako će čuti bez navěstitelja? (Rim. 10.) Dakle za sve ovakove, — kakovih imade doista premnogo, jest marljivo i uredno slušanje rěči božje, ne samo vèrlo koristno, nego dapače neobhodno potrěbito sredstvo za uzdèržanje dragocěnoga, po narodivšem se danas spasitelju nam objavljenoga dara věre.

Na to isto valja i glede drugih, koji su, recimo, uprav dobro u istinah věre podučeni, ili se već nalaze na putu krěposti. Jer kao što plamen uljenice, ako ga čestim priljevanjem ulja neuzdèržaješ, ugasnuti mora, tako će i věra u čověčjem sèrcu ohladněti, dapače izumèrti, ako joj se čestim slušanjem rěči božje nepodaje hrana. Treba naime, da se više putah, ter iz raznih gledištah spomenemo onoga, što smo u mladosti čuli; da sjeme, u nježno još sèrce usijano, rosom božje rěči, natapamo; treba da ničući uševˇ pazimo, ter ga od kukolja t. j. škodljivih strastih čistimo i branimo, da ga od gnjiloće světske izkvarenosti čuvamo i brižno njegujemo; a to ćemo jedino neprekinutim i pomnim slušanjem rěči božje učiniti.

Već otud, možete zaključiti dragi moji! kolika je to nesreća, kad se u kojoj obćini počima zanemarivati ili prezirati navěštjanje rěči božje. U takovoj obćini mora doista strah božji, i svaka bolja ćut sve više i više ginuti, mora izkvarenost i zloća mah otimati, a tim dakako vremenita i věčna sreća padati. I zaisto tužnim sèrcem izpověditi moram, da takova nemarnost i u stolnom ovom gradu naše domovine za strahotu raste. To je mogao svatko izmedju vas takodjer opaziti, koj je imao priliku biti kod javne službe božje u susědnih pokrajinah, ili po drugih takodjer varoših naše domovine. — Bože dragi! ti znaš, koli bolnom dušom gledam, kako hram tvoj izza dovèršene svete mise po neděljah i svetcih ostaje malne prazan, kako se glasnik rěči tvoje s malenom samo několicinom věrnih tvojih ovdě vidja! Zlo je to znamenje, zla kob dragi moji! za budućnost grada i domovine naše; nečast za potomke starih Hèrvatah, kojino su s pobožnosti i svete gorljivosti svietom slovili.

Něki ravno nastoje, osobito od tako zvanih učenjakah, da ovu svoju nemarnost izpričaju tim, što tobože nemogu ništa novoga čuti, niti se naučiti iz prodikah, jer da im je već od davna znano sve ono, od šta će svećenik govoriti. Al se ovi ljuto varaju; te izgovor njihov nije drugo, nego izmišljotina lahkoumnosti u prilog grěšnoj navadi i duhovnoj nemarnosti. Neka dolaze ovi učenjaci bar pol lěta i to marljivo k svetim prodikam, — ali ne iz puke znatiželjnosti, ili možda s nakanom, da se ondě nasladjuju izvanrednom rěčitostju, ili veleumnimi dokazivanji čověčje mudrosti; no neka dolaze s naměrom, da si dušu okrěpe hranom nebeskih istinah: pak će viděti, da se mogu mnogo, vèrlo mnogo naučiti iz navěstjanja rěči božje, bivalo ono još tako prostim načinom; vidět, i opazit će, kako sve više i više napréduju u nebeskoj znanosti. Al recimo, da se kadkada i nenauče ništa novoga, ipak im još ni onda slušanje rěči božje neće ostati bez koristi. Jer i najprostije ope-

tovanje věkovitih istinah věre užiže sèrce čověčje na ljubav prama krěposti, duši strasti i sklonosti na grěh, krěpi věru, zadaje spasonosni strah pred najvišjim bitjem, žalost nad pregreškami, i učěpljuje dobre nakane, rěčju, rodi spasonosnim plodom bogoljubnosti i nedužnosti, — ima li samo u slušajućem istinite i dobre volje. Živa je bo, kako veli učitelj narodah, i dělotvorna rěč božja, i oštrija od dvorezna mača: koja siže do razstavljenja duše od duha, do mozga i kostih, koja luči misli i nakane sèrca.

Ali je već vrěme, da dokončam. Niti ću išta više od ove stvari napomenuti, nego jedino to: da je žalostno i plača vrědno, što ljudi, koji sve dane života svoga sprovode u napetoj brigi za taštom i běgućom zemaljštinom, nemogu ni pol ure u tjednu najti, koju bi posvetili slušanju rěči božje, kao toli hasnovitomu, da potrebitomu sredstvu věčnoga spasenja.

Iz ovih rěčih mojih viděli ste věrni moji! u koliko nas narodjenje božanskoga spasitelja opominje, da išćemo duhovna dobra, i suprotivštine života stèrpljivo podnosimo; u koliko nas zatim nuka, da se marljivo služimo svimi na uzdèržanje i pomnožanje věre směrajućimi sredstvi, kamo najpače spada marljivo slušanje rěči božje. O da mi je današnjim danom glede jednoga i drugoga probuditi u vas stalnu nakanu, tvèrdu odluku? Bio bi tada za vas današnji blagdan pravi blagdan narodjenja: bio bi naime dan ne samo uspomene tělovnoga spasiteljeva narodjenja, nego i dan vašega duhovnoga preporodjenja. Da to uzbude, pristupimo još jednoć i vi i ja k betlehemskim jaslicam, gděno leži novorodjeno božansko děte Jezus. Pristupimo, ter pripadši mu k nogam s věrom tvèrdom i nježnom poklonimo se dubljini božanstvene mudrosti i milosèrdja. Poklonimo se, — a nedohitna

ova skrovnost razsvětlit će razum naš, uputit nas, da nam nevalja po nestalnih putevih čověčje mudrosti, već u světlosti spasonosne věre nastojati oko prave blaženosti. Pripadši velim k zibači spasiteljevoj klanjajmo se iz dna duše s betlehemskimi pastiri, s preblaženom majkom njegovom děvicom Marijom, i najčistijim zaručnikom njezinim, i grudi će nam uzplamtiti ljubavju nebeskih dobarah, volja se oružati za tèrpljivo podnašanje suprotivštinah, prihvatiti čestu i dostojnu porabu sredstvah spasenja. Ovim duhom zadahnuti sjedinimo glase naše s glasom nebeskih duhovah, spěvajući sad na zemlji, a někad u domovini rajskoj: „Dika Bogu na visini, a na zemlji mir ljudem dobre volje.“ Amen.

NA BLAGDAN SV. ŠTEFANA KRALJA 1853.

Radix sapientiae est timere Dominum; et rami illius longaevi.

„Koren mudrosti jest bojati se Gospodina; i grane njegove dugověčne.“ Tak čitam u knjizi cèrkvenika, u dělu 1. redu 25.

Bilo je već nebrojenih kraljevah i vojevodah, mnogo mogućnijih od pèrvoga ugarskoga kralja Štefana, kojim vendar na čast neima podignutih oltarah, neima sagradjenih cèrkvah, neima odredjenih svetčanih spomen-danah; kojih dapače uspomena ili se je tečajem vremena sasvim izbrisala, ili bez svakoga blagoslova još někako životari. No sv. Štefana uspomena časti se već od osam stotin lětah po širokom katoličanstvu; njemu na slavu posvetjen je po čitavom ugarskom kraljestvu, pak i našoj domovini svetčani današnji dan; pod njegovim imenom i zaštitom posvećeni su Previšnjemu mnogi hramovi, kao što je i ovaj naš veličajni stolni hram; u koj tečajem tolikih stolětjah pod zazivanjem istoga svetoga kralja neizbrojno množtvo věrnih svakoga spola i dobe, iz dalekih takodjer stranah naše domovine, svako lěto gèrne. Što mislite, ljubezni moji! koj je uzrok ovolike razlike medju svetim kraljem Štefanom, i onimi drugimi kraljevi? Ne zaisto drugi, nego taj, što se one, na početku po meni navedene rěči svetoga pisma onim drugim prilagoditi nemogu, dočim našemu svetcu punom měrom

pristaju; pošto je naime on koren mudrosti svoje u strahu božjem tražio, pak zato kraljevanje njegovo tak blagim još dan danas rodi plodom, usrećujuć neizbrojno množtvo ljudih toli vremenito koli věkovito. „Koren mudrosti njegove bijaše bojati se Gospodina, i zato su dugo-věčne grane njegove.

Pristojno i vrědno je, dragi moji! da i mi, kojih je godišnja svetkovina svetoga Štefana kralja u ovaj sveti hram prizvala, pošto smo Bogu svemogućemu presvetu žèrtvu nekèrvnu prikazali, da, velim, i mi na čast i diku svetoga zavětnika našega, koliko nam slabe sile dopuštaju, učinimo. No dostojnu mu čast i počitanje izkazati nemožemo shodnije, nego ako predočiv si sjajne krěposti njegove odlučimo se, takove naslědovati. Rěč bo je stara i priznanja vrědna, kako kaže sv. Bernard, da one, koje svetčanim slavljenjem dičimo, podobnim takodjer dèržanjem naslědujemo.

Iz života dakle sv. kralja našega razmotrit ćemo něke krěposti, pak s ovimi uzporediti svoj način mišljenja i činjenja u nakani, da mu sve podobniji postati budemo svom snagom nastojali. U pèrvoj imenito strani našega razmatranja uočit ćemo njegovu pobožnost prama Bogu, i gorljivost u širenju věre svete; u drugoj pako strani njegovo neuzkolebivo pouzdanje i odanost u odluke volje božje. Nedvojim, da ćete vi, kojino se za dostojno obslužavanje današnjega blagdana, sv. Štefanu kraju na čast, u toli znatnom broju simo potrudiste, rěč moju pomno i dobrohotno posluhnuti.

I.

Čim bi sveti Štefan upravljanje kraljestva poprimio, bijaše mu po svědočanstvu dogodovštine pèrva i najmilija briga, da věru kèrstjansku u njem što više razširi i utvèrdi. Niti je u tu svèrhu dvojio pasti višeput ničice, ter u směrnom poniženstvu moliti se Višnjemu, da trude njegove blagoslovi. Začuv ovu njegovu pobožnu skèrb mnogi redovnici, za slavu božju i spasenje dušah oduševljeni, pohitiše iz raznih stranah světa k njemu; koje svekolike divnom dobrohotnosti i darežljivosti Štefan primi, i podignuvši za njih samostane, nadari ih prostranimi posědovanji i sloboštinami. Osim toga, što je za utvèrdjenje svete věre u Ugarskoj najviše doprinělo, jest, što je sv. kralj utemeljio nadbiskupiju ostrogonsku, s još drugih deset biskupijah; koje sve pristojnimi dohodci obskèrbi, mudro uvidiv, da će se ti dohodci na najsvetiji cilj věre i na podporu ubogih većom stranom obraćati. Da pako sve to kao krunom zavèrši, pošalje Astrika, pèrvoga količkoga biskupa u Rim, k svetomu otcu papi, za onda Sylvestru II., kojega sveti otac dobrohotno primi, i na sve želje sv. kralja privoli tako, da je ne samo čitavomu ugarskomu narodu, tim načinom kèrstjansku věru prigèrlivšemu, obilni apoštolski blagoslov podělio, i podignute biskupije potvèrdio, nego još sv. Štefanu kraljevsku krunu poslao, ter ga kraljem i apoštolom svih Ugarah pozdravio. Nadalje prečistu děvicu Mariju ne samo da je sv. Štefan u cělom životu svom osobitom pobožnostju štovao, nego ju takodjer svomu kraljestvu za zaštitnicu odabrao, i krunu joj zadobljenu s pobožnom zaufanostju ponudio. Ovolika medjutim pobožnost i gorljivost sv. kralja za povećanje službe božje neostade samo medju granicami prem dobro prostranoga ugarskoga kraljestva, nego do-

pre i u druge krajeve dalekoga světa. U Jerusolimu naime, gdě je spasitelj naš dovèršio težki posao odkupljenja, sagradi smožni samostan redovnikah; u Rimu pako, kano središtu katoličkoga jedinstva, podignu sbor dvanaestorice kanonikah na čast sv. Štefana pèrvoga mučenika. Nadalje sagradi i obskèrbi u Rimu kuće i stanove za one Ugre, koji bi iz pobožnosti, ili posebnoga zagovora u Rim htěli putovati. Podignu zatim u Carigradu velelěpnu cèrkvu; a i po Ugarskoj sazida toliko sgradah za službu božju da jim se skoro ni za broj znati nemože. Gradjansku napokon upravu svoga kraljestva uredi tako, da dočim se je po danu pretresanju světovnih poslovah skoro sav podao, sprovede noćno vrěme većom stranom u bdijenju i molitvah, roneći kadšto obilne suze.

Prispodobimo li sada, drage duše kèrstjanske, s ovim načinom mišljenja i dělovanja sv. Štefana kralja, svoja čuvstva i děla, o kolika nam se razlika, kolika opreka stavlja pred oči! Sv. Štefan, dèržeći se nepomično one najsvetije spasitelja našega zapovědi „tražite najprije kraljestvo božje, i pravdu njegovu, a ostalo će vam se dodati“ nastojaše neumornom pomnjom i marljivostju věru kèrstjansku u sèrca ljudska zasaditi, ter ju ne samo medju granicami prostranoga svoga kraljestva, nego i preko njih razširiti, nežaleći ni truda ni troška, ni ikakove žèrtve. Nut, možemo li reći, da isti plamen ljubavi, oduševljenja i skèrbi za svetu věru naše takodjer grudi razgara?

O, dragi moji! koli drugo, koli protivno svědoče nakane, želje i čini naši? Koliko jih ima, koji bi se napredku i cvětanju svete věre iskreno radovali? Koliko ih ima, koji bi rado slušali ili gledali, da si kèrstjanska věra kod narodah divljih, po tmini neznanstva, i pogan-

skoga krivoboštva tumarajućih, put kèrči, da sveta cèrkva katolička, — ovaj jedini stup istine u tolikoj směsi i opreci mněnjah, jedina luka spasenja u tolikih pogibeljih skvarenja — napreduje, cvate, i trakove nebeske světlosti med narode siplje? Koliko jih ima, koji videći, kako se najsvetiji kotrizi věre preziru i hulje, zapovědi poteptavaju, dapače oholo i dèrzovito kèrše; videći, koli smělo se ruži, tlači, i bezbožnimi čini i govori kalja věrozakon i sveta cèrkva naša; koji čuvši, kak joj se ovdě ili ondě čini ogromna šteta i krivda; koliko ih je, velim, koji bi se, čujući i videći sve to, raztužili i pobrinuli, kako će zlu doskočiti, pomoć cèrkvi pružiti, zadate rane izcěliti, suze otèrti?

Sv. Štefan kralj, prem je bio blaga i mirna sèrca, nije ipak dvojio, proti neprijateljem cèrkve Kristusove poprimiti oružje, ter isto prestolje i krunu svoju pogibelji izvèrći. A koliko jih ima danas, koji da bi samo ledji skrenuli, videći kako se gèrdi ime božje, nježna mladež bezsramnimi govori i čini zavodi, nedužnoj mladosti obojega spola duh i sèrce truje gnjusnimi knjigami i spisi; kako se spasonosna věra, bez koje čověčanstvu neima sreće, slobode ni sigurnosti prave, dan na dan zatire, iz grudih ljudskih čupa? — Dapače koliko je takovih, koji pridruživ se još i sami k cèrnomu čoporu protivnikah, sjedinjenimi silami na věru jurišaju, na nedužnost i krěpost vrebaju; nećuteć nikad veće radosti, nego kad jim podje za rukom, nesmotrene i neoprezne duše sa staze pobožnosti i krěposti na put navěrstva i opakosti zavèrnuti?

Kako viděsmo, trošio je, dapače najveću stran kraljevskih dohodakah obraćao sv. Štefan na podizanje i obskèrbljenje sgradah, službi božjoj posvetjenih, ili zavodah, dobrotvornim svèrham věre naměnjenih. Nu obra-

ćamo li mi bar koju stran našega imetka dobrovoljno na ovako svete svèrhe? Slavni predji naši nahodili su ravno najveću diku u tom, da su Bogu pristojne hramove podizali, da su za nabožno odhranjivanje mladeži, za uzdèržavanje ubogih i nevoljnih, i za druge različite bogoljubne svèrhe zavode snovali; odkud još i dan danas ponosito stoje mnoge smožne cèrkve; tolike i tako razne blagotvorne zaklade. Ova pako revnost bila je u njih tolika, da su se svakoga razkoštva, svake suvišnosti, da i udobnosti spremno odricali, ter voljeli u malih i priprostih kućaricah stanovati, nego da bi išto pomanjkalo od onoga, što im se je za dostojanstvo kuće božje, za sjajnost službe božje, ili za izvèršivanje kèrstjanske ljubavi prama bližnjemu potrebito činilo. A može li se to od nas u istinu reći, drage duše kèrstjanske? Zar nedokazuje stotina priměrah, da ljudi, kada se radi o polěpšanju i kitjenju njihovih prebivalištah, kad se radi o zavodih, spadajućih na udobnost i ugodnost življenja, o kazalištih i drugih zabavištih, rado podnose i velike žèrtve i troške; a pita li se za pristojnije i sjajnije obavljanje službe božje, za věrozakonsko odgojivanje mladeži, koli malašan broj je onih, koji bi ma i neznatan darak veselim licem položili; kano da bi prava sreća čověčanstva stojala u onom, — a ne u ovom; — kano da bi ono uvěk trajalo, ovo pak běguće i ništetno bilo?

Kak smo gore čuli, bijaše sv. Štefan, premda ozbiljnimi poslovi svojega kraljestva obtèršen, — na toliko podan molitvi, i pobožnomu obćenju s Bogom, da je veću stran noćih u bdijenju, i molitvah sprovodio, raztapajuć se gustokrat u bogoljubne suze.

Ugledav se u ovaj primĕr sv. kralja drage duše kèrstjanske! kakav rumen stida mora nam lice oblijati!

Nam, koji jedva možebit jutrom nadjemo toliko vremena, da se stvoritelja svoga i njegovih blagodatih zahvalno sětimo; nam, koji, pošto smo sav bogovetni dan u mučnih, možda i prekorednih vremenitih skèrbih sproveli, u večer si možebit jedva nadjemo četvèrt ure, da malo prokušamo i izpitamo savěst svoju, jesmo li naime u krěposti napredovali, ili nazadovali? A kolik je broj onih, koji uprav na pogansku žive? koji u zemaljštinu udubljeni nikad se pametju nedignu vèrh njezine magle k početniku sve milosti, svakoga pravoga dobra, svake prave sreće; koji se ni po svetčanih, Bogu naměnjenih danih u cèrkvu nesvratjaju, ili ako ju i pohode, poslušnuv naglo i bez svake pobožnosti tihu sv. misu, polete opet za taštim zemaljskim dobitkom, nehajeć nimalo, da si slušanjem rěći božje plemenitiju stran svoga bitja, neumèrlu naime dušu, koliko toliko okrěpe. Velik i prevelik je broj ovih, koji, istina, nose ime kèrstjanina; ali toneći u brigah i razkoših světskih neimaju ni mèrvice duha Kristusa spasitelja, koj nam polag svědočanstva svetoga Luke evandjeliste jasno zapovědi, da bdijemo svako vrěme i molimo, te budemo vrědnimi pronadjeni kloniti se svega, što nadoći ima, i obstati pred sinom čověčjim;" — ništa neimaju od živoga onoga i gorljivoga duha molitve, s kojim, kak čitamo, bijaše oduševljen sveti kralj Štefan. — Nego budi dosta od toga; vidimo još u kratko tvèrdu zaufanost i odanost svetoga kralja u volju božju; od česa u drugoj strani.

II.

Medju krasnimi pojavi tvèrde i stalne věre kèrstjanske, znamenito město zauzimlje neuzkolibiva odanost u volju božju. Tko naime tvèrdo i stalno věruje, da je čověk zato po Bogu stvoren, neumèrlom dušom nadaren, i sred zemaljskoga světa stavljen, da si nedužnim življenjem, te dobrimi čini zasluži věčno blaženstvo; tko je tvèrdo uvěren, da cělim světom upravlja providnost božja, i da sve, štogod se sbiva, čověku na spasenje služi, ako samo on vlastitim dělovanjem nestavlja pačke milosti i dobroti božjoj, — on će se posve primiriti svojim udesom, te se sav predati volji božjoj — onda takodjer, kad mu valja podnositi bolesti, nevolju, progone, i druge nepogode; osobito kad zna, da su svi bogoljubni i sveti ljudi takove podnašati imali, kad zna, da si je isti spasitelj dragovoljno put križa odabrao, hoteći nam vlastitim primèrom pokazati, kako valja i nam po suprotivštinah zavrěditi i usposobiti se za onu sretnu i nedohitnu blaženost, koju nam je svojom kèrvju zaslužio. „Po tèrpljivosti, kak nas opominje učitelj narodah, treba nam spěšiti k predstavljenoj svèrsi, gledeć na početnika věre i dovèršitelja Jezusa, koj predstavljenim si veseljem podnese križ, preziruć sramotu." I věrujte mi, drage duše kèrstjanske! da čověka već na ovom světu nemože ništa tako usrećiti, kak ovakovo pouzdano predanje u volju božju. Takova čověka nemože ništa smesti; nemože mu nitko oteti blažena mira i pokoja, koj nadilazi sve blago ovoga světa. Ove sreće uživale su se sve, Bogu iskreno odane duše; ove sreće bijaše u velikoj měri dělnik naš zavětnik sv. kralj Štefan.

Jer kako znamo iz njegova životopisa, imadjaše on kraj svih svojih sjajnih krěpostih skoro neprestano boriti se s raznimi težkoćami i neprilikami, kroz tri osobito lěta od težke bolesti stradati, — a čim bi se od ove pridigao, pregoreti opet gubitak jedinca sina svoga Mirka,

u koga je svu radost i nadu svoju za buduću sreću kraljestva polagao; koj ipak prěki dogadjaj ne samo da ga u ničem nesmete, nego podkrěpiv njegovu odanost u volju božju, odvažio ga na još veća děla zaměrne pobožnosti. Kadno se pako prikuči vrěme, gdě je Bog odlučio věrnoga si slugu sa zemaljskoga kraljestva prestaviti u nebesko, — strese ga groznica. I pošto bi bio poćutio silu smèrti, razrediv mudro obćinskimi poslovi svoga kraljestva, okrěpi se vele pobožno presvetim tělom Kristusovim, i primi poslědnje pomazanje. Malo postojalo vrěme, i Štefan preminu, kako si je sam želio, smèrtju pravednika rado i spokojno na sam blagdan uzašastja blažene děvice Marije, koju je vèrlo štovao, ter u krugu biskupah i velikašah, za njim ljuto tugujućih.

Koli krasan za nas, ljubezni moji! priměr svete pouzdanosti u volju božju! Ali žalosti! gdě smo mi još od ovoga uzvišenoga priměra; mi, koji, odmah u tužbe i nezadovoljnost udarimo, čim nam se na vlas neizpune obljubljene želje i namišljaji; koji, s bud kakove tělesne nevoljice, neznatna gubitka, ili druge nesgodice tak duhom klonemo, da jedva dužnostim svoga stališa zadovoljiti možemo. — A koliko jih ima, koji rad najmanje ljage, svomu glasu nanešene, radi malene krivde, ljutim gnjevom planu? Koliko opet, koji izgubiv čedo, druga, il od roda i milih koga, tolikom se žalosti obhèrvati dadu, kao da nakon zemaljskoga ovoga razstanka nebi mogli više nikad drage svoje u boljem životu uzviděti; kao da nisu kèrstjani, nego pogani, neimajćui baš nikakove nade u buduće uzkèrsnutje i život věčni? A što da rečem od onih, koji s někih, često samo namišljenih, a najviše vlastitim razuzdanim življenjem samovoljno prouzročenih zalah, u toliku sdvojnost padnu, da im se ni najgroznije od svih zalah nečini grozovito, vlastitom

si naime rukom uzeti bezbožno život? Jadnici ovi neimaju zaista ni sěne od one muževne odanosti u volju božju, kojom nam sv. Štefan toli sjajno zaprednjači. Ali zašto je nemaju? Zato jer nije u njih njegove věre, njegove pobožnosti, i neokaljane nedužnosti. Mili moji! Potežkoćam i suprotivštinam u ovoj suznoj dolini ukloniti nemože se nitko. Tko se na svět rodi, bio kneževske il kraljevske kèrvi, bio koliko mu drago bogat, ter u zlatnoj zibci ljuljan, bio najsjajnijimi svojstvi uma nadaren, ponosio se još tako snažnim i zdravim tělom, svim se nepogodam i suprotivštinam nikad neukloni. Neproměnjljivi taj zakon jest žalostna baština, koju od praotca Adama svi naslědismo. I tako ga neima na ovom božjem světu, komu se nebi valjalo prije ili poslě hèrvati s bolestmi, nesgodami, stradanji, a najkasnije podleći smèrti, kao platji grěha. Jedno je samo sredstvo, kojim se gorčina ovih nevoljah osladiti, i žalac njihov utupiti dade, a to je ono, kojim se svi mudri i sveti ljudi, a napose sv. Štefan poslužiše, — tvèrda naime odanost u volju božju, na nepomičnoj hridi svete věre oslonjena. Nije dakle druge, ljubezni moji! nego da posve uvěreni, da je gospodin Bog, kako govori mudrac, sve měrom, brojem i težinom odredio, polag savěta sv. Petra apoštola svu svoju brigu prenesemo na onoga, koj se za nas skèrbi; pak ne samo s tèrpljivim sèrcem da podnosimo sve težkoće života, nego se s učiteljem narodah i obilno radujemo u svakoj suprotivštini, nimalo nedvojeći, „da će ono, što je časovito u sadašnjosti, i nedostojno našega plača, dělovati u nas prekoměrnu važnost uzvišene věkovite slave.“

Iz ovoga mogli ste razuměti, věrni moji! s jedne strane, da je sv. Štefan bio osobitom pobožnostju, svetom revnostju, duhom molitve i tvèrdim uzdanjem u volju božju oduševljen; s druge pako strani, da smo mi u tih upravo krěpostih jako slabi, ter od njegova uzvišena priměra širokim jazom razstavljeni. Uči nas pako sv. Ivan Zlatousti na někom městu: „Tko koga hvali, valja mu ga ili naslědovati, ili ako neće naslědovati, nesmije ga ni hvaliti, da, tko zaměrava vèrline svetih, bude i sam zaměravan sa svetosti življenja.“

Želimo li dakle izkazati dostojnu čast sv. Štefanu kralju, pod kojega zaštitom se ova stolna cèrkva i biskupija jur više od sedam sto lětah nalazi, treba da njegove krěposti, imenito one, danas obilnije razmatrane, koje su kao koren svih ostalih, věrno naslědujemo. Ako je on, bivši na smožnom kraljevskom prestolju, mogao si s božjom milostju pribaviti te krěposti, moći ćemo i mi, kojih napasti kraljevske časti i blaga nesmetaju, a i pomoć božja nam jamačno uzmanjkati neće. Svakomu bo od nas, kako svědoči sv. Pavao, daje se milost polag měre darovanja Kristusova. K tomu smo pako dužni tim više sudělovati, budući se u ovih upravo krěpostih temelji sva sreća naša vremenita, i věkovita. Jer prava pobožnost, i duh molitve jest svim krěpostim podpora i temelj. Ona bo, kak lěpo veli něki sveti otac, „sèrce razvedruje, od zemaljštine odvratja, od ljagah čisti, k nebu podiže, za duhovna dobra čini prikladnijim i vrědnijim.“ Revnost nadalje u věrozakonu jest neobhodno potrěbiti poslědak čvèrste věre, i prave prama Bogu pobožnosti, te polag apoštola „zadobit će svaki posebnu platju polag poslovanja svoga.“ — Dětinsko

napokon pouzdanje u volju božju, napunjuje sèrce neopisivim onim mirom, što nam ga je spasitelj na taj svět donio, i svět nam ga ovaj dati nemože. Od ovoga mira, od ove zaufanosti govori apoštol u listu na židove pisanom, dělu šestom: „Najsladju utěhu imamo, koji nastojimo uzdèržati ufanje, koje imamo kano sidro duše sěgurno i čvèrsto, ter dopiruće do zastora skrovnostih, kamo je unišao za nas predteča Jezus, polag reda Melkisedekova učinjen svetjenikom do věka.“ Otče nebeski, daruj nam gorljivu prama Tebi pobožnost, neutrudljivi duh molitve, nepomičnu revnost u věri, i to blaženo ufanje. Amen.

NA BOŽIĆ 1854.

Natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus.

„Danas vam se rodi Zveličitelj, koj je Kristus Gospodin.“ Rieči su današnjega sv. evandjelja.

Rosite nebesa odozgor i oblaci neka dažde pravednoga. Tako molila i pěvala je cèrkva kroz cělo adventsko vrěme, prestaviv se duhom i mišlju u ono doba, kad su sveti i pravedni staroga zakona gorućom željom uzdisali za došastjem obećanoga Mesije, koj je imao razrěšiti sveze grěha i smèrti. Rosite nebesa odozgor i oblaci neka dažde pravednoga, moli i sad još cèrkva, ako i zna, da je On pravedni, to jest spasitelj Kristus Jezus prije 1800, i što je povèrh toga, lětah, sbilja došao na taj svět, te veliki posao odkupljenja dovèršio; moli ipak ona, proseći Boga otca svemogućega, da istoga preblagoga spasitelja čini preporoditi se u duhu i sèrcu svih ljudih, da svim věrnim dopusti, te ostanu pravimi kotrozi istoga těla Kristusova, pravimi udi posinovljenja božjega.

Drage duše kèrstjanske! Kad u lětu, nakon dugotrajne žege i suše, pade s neba blaga kiša, kako li se razhladi zrak, okrěpi lice zemlje, i sva narav novim životom oživi? Tako vam se upravo sbilo i čověčanskomu pokolenju po tělovnom narodjenju spasitelja, kojega

godišnju svetčanost danas obslužavamo. S njim bo i po njem spusti se s neba ona rosa, ona blaga kiša, koju su toliko želili stari otci, tako ju željno očekivala sèrca ljudska, tminom i grěsi obstèrta. Neprocěnjeno ovo dobročinstvo objavi jedan od nebeskih duhovah betlehemskim pastirom onimi radostnimi rěčmi: Navěstjam vam veliku radost, koja će biti svemu puku, jer vam se rodi danas spasitelj, koj je Kristus gospodin, u varošu Davidovu. Tako jest, predragi moji! Rěč posta tělom. Sin božji rodjen od věka, i jednake s otcem bitnosti i veličanstva, na današnji dan ponizi samoga sebe, kako veli sv. Pavao, uzevši priliku sluge, postavši spodobom čověčjom, i po naravi nadjen kao čověk. (Filip 2.) Slavan dakle, i blagoslovljen bio nam presveti taj dan! iz dna sèrca i duše pěvajmo danas skladno sa sborom nebeskih četah: „Slava Bogu na visini, a na zemlji mir ljudem dobre volje!

Ali kako sam već prije spomenuo, moleći cèrkva: „Rosite nebesa odozgor, i oblaci neka dažde pravednoga“ neslavi ona samo uspomenu tělovnoga narodjenja Kristusova, nego moli zajedno, da se isti spasitelj rodi u duhu i sèrcu svih věrnih, ter u njih sveudilj ostane. Jer zna ona dobro, da ova, prem najveća blagodat tělovnoga narodjenja Kristusova, neće ipak koristiti onim, koji spasitelja neprimu u stan unutarnjosti svoje. To jest, dobro znade sveta cèrkva katolička, da narodjenje spasiteljevo, i sav po njem izvedeni posao odkupljenja može samo onim biti na spasenje, koji živom věrom oduševljeni, i obdèržavajući zapovědi njegove, tako si urede život, da on bude živa slika i prilika života spasiteljeva. Ovamo dakle valja da směraju svi napori, sve težnje naše.

Mislim zato, da nemogu ni ja današnjoj svetkovini ništa dostojnijega učiniti, nego ako s vami, u koliko se bude u kratkoći vremena dalo, iztražim, koji su najpoglavitiji znaci duhovnoga toga rodjenja spasiteljeva u čověčjem sèrcu; da, ako takovih znakah u sebe najdemo, nastojimo ih svakako uzčuvati i povećati, u protivnom pako slučaju gledat si jih svom silom prisvojiti.

Duše sveti! bez kojega milosti nit smo što voljni, nit mogući, skrušeno te prosim, dojdi vèrhu ove skupštine, i daj, da koji tělovno narodjenje spasiteljevo obslužavamo, duhovno takodjer njegovo porodjenje i s njim presvete plodove našega odkupljenja u sèrcih poćutimo.

U životu spasiteljevu, motrili ga od jasalah do križa samèrtnoga, nevidimo ništa jasnije, nego ljubav njegovu prama nebeskomu otcu. Iz ove se ljubavi rodi neumorno nastojanje za razširenjem slave božje, štono ga je sveudilj zasvědočavao toli rěčju, koli dělom. Moja hrana, veli on, jest, da činim volju onoga, koj me je poslao, da i svèršim dělo njegovo. (Ivan. 4. 34.) Ovu ljubav dokaza neprestanimi uzdisaji k nebeskomu otcu u molitvi i bdijenju. Iz te ljubavi proklije divna ona poslušnost prama otcu, i savèršeno predanje u svetu volju njegovu. Tvoja volja budi otče, ne kak ja hoću, nego kako ti. Zato upitan, koja li je velika zapověd u zakonu? nije dvojio odgovoriti: „Ljubi gospodina Boga tvoga svim sèrcem svojim, svom dušom svojom, i svom pametju svojom. To je pèrva i najveća zapověd.“ Nije dakle čudo, što je sveta cèrkva katolička ne samo potrěbitom, nego upravo poglavitom medju svimi krěpostmi smatrala uvěk pravu i živu ljubav prama Bogu; bez koje nemožeš ni nadu spasenja imati, niti se medju prave sinove cèrkve brojiti. U koga se

dakle sèreu spasitelj duhovno narodi, tomu valja da su grudi pravom ljubavju Boga oduševljene; svi njegovi čini, sav način življenja i dělovanja treba da teži k Bogu, kao najvrednijemu predmetu ljubavi. I koga plamen ove ljubavi nerazgara, od toga se zaisto nemože reći: u sèrcu njegovu narodi se Kristus. „Ljubav Boga, veli učitelj narodah, razli se u sèrcih naših po duhu svetom, koj nam je dan.“ (Rim. 5.) To je biljeg, to nedvojbeni znak posinovljenja našega po Bogu, to najsigurnija znamen narodjenja spasiteljeva u nas.

Iz ljubavi Boga naravno slědi revnovanje za razširenje věre. Ovu revnost zasvědoči spasitelj naš za života svoga. Ovom revnostju oduševljen nagovaraše si toliko putah učenike, da točno vèrše volju otca nebeskoga. Ta revnost rodi u njem svetu onu sèrdjbu na liceměrstvo Farizejah; ta revnost učini, da je, akoprem odviše stèrpljiv i krotak, videći kuću božju nedostojno oskvèrnutu, skvèrnitelje iz hrama izagnao. Iz toga sami razabrati možete dragi moji! da on, u koga sèrcu se Kristus narodi, nemože biti mlačan i nehajan za razširenje slave božje i časti věrozakona; iz toga razumijete, da i mi, želimo li biti, i pravom se zvati učenici spasiteljevi, imamo goréti ovakovom revnosti, tim više, što smo možda odprije bili hladni prama svetoj věri našoj; što smo hladnokèrvno tèrpili, da se od zlikovacah ruži ime božje u našoj takodjer nazočnosti. Doista naša je sveta dužnost, da sèrca hladna i kamena nastojimo sklonuti na priznanje, štovanje i ljubav prama Bogu, na počitanje i izvèršivanje njegovih zapovědih; — dužnost je sveta naša, da gdě se pèrzni božja čast, gdě se na spasonosnu věru Jezusa Kristusa hulji, preuzetne sumnje proti njoj zlohotno pobudjuju, il bezbožno i očito na nju udara, — gdě se sveta kato-

lička cèrkva, ili njeni spasonosni zavodi ruže ili zlobno izsměhavaju, gdě se věrnim bezbožnimi govori il opakimi čini smutnja daje, dužnost — je velim naša, da gdjě takova što vidimo ili čujemo, svetim gnjevom uzplamtiv ustanemo na obranu slave božje, dostojanstva i časti svete věre i cèrkve, ma slědilo otuda, što mu drago. Jer neučinismo li toga, tašta nam je věra, tašto i izprazno ufanje, da se je u nas spasitelj porodio, da stanuje u sèrcih naših.

Iz ljubavi prama Bogu proniče nadalje sam po sebi duh molitve. Razgrije li naime ova ljubav komu grudi, to on dobro zna i osětja, da slobodu svoju duhovnu i sve, štogod ima dobra na duši i na tělu, neima vlastitim svojim zaslugam pripisati, nego jedino milosti božjoj. Što je dakle naravnije, nego da pravi učenik Kristusov poput spasitelja svoga pèrvu i najveću radost traži u druženju s Bogom, vrelom svega dobra; da što čestje polazi kuću božju, i ondje se s Marijom, sestrom Lazarovom, radostan priljubi k nogam evandjeoskoga věstnika, te mu primi rěči u željno i odpèrto sèrce; da s uzhitjenom dušom uhvati děl od molitve i pěsme věrnoga puka; da se i doma posrěd svoje obitelji dade na molitvu, i pobožne uzdisaje k nebeskomu otcu šalje; napokon da nijednom prilikom svoje bogoljubnosti zasvědočiti nepropusti? Jest, ljubezni moji! tko je mlačan u službi božjoj, tko se ogluši na glas zvona, pozivajućega na molitvu, na bogoštovje; tko se srami s glasom bratje svoje i svoj glas na božju hvalu skladati; tko ugledav na prodikalnici glasnika rěči božje, nepohèrli k svetoj ovoj stolici, nego put cèrkvenih vratah; tko se iz priličnosti, ili bud s drugoga ništetna kakova razloga po istih neděljah i blagdanih uklanja hramu Višnjega: u toga zaisto nebije sèrce ljubavju božjom oživljeno, u

njem se dakako neporodi spasitelj. Mogao bi vam s ote strane još više toga napričati, i kao tužitelj dići se glasom proti mnogim žiteljem ove osobito varoši; al nije me volja, radost današnje svetkovine mutiti tužnimi ovakvimi slikami; nadajuć se, da će oni, kojih se kasa, i ovu malenu ter blagu opazku razuměti, i na duhovnu si ju korist obratiti.

Za ljubavju božjom, i iz nje izvirućom věrozakonskom gorljivostju, kao takodjer duhom molitve, drugo nedvojbeno znamenje rodjenoga u sèrcu ljudskom spasitelja jest živa i dělotvorna ljubav bližnjega. Puno ljubavi sèrce spasitelja našega sve je ljude obuzimalo, kao što je on radi spasenja svih došao na ovaj svět. Čitavo njegovo boravljenje na zemlji nebijaše drugo, nego neprekidni lanac neprocěnjenih, čověčanstvu izkazanih dobročinstvah; za koja htěde da budu nedvojbenim dokazom njegova poslanja, kakono je sam jasno izreći dostojao. Došavši naime k njemu učenici Ivana kèrstitelja, i upitavši ga, da li je on sbilja obećani Mesija, odgovori im po svědočanstvu Mateja evandjeliste: „Idite i kažite Ivanu, što ste čuli i viděli; slěpi vide, hromi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mèrtvi ustaju, siromakom se navěstja evandjelje.“ (Mat. 11.) Po svědočanstvu nadalje istoga evandjeliste pozove preljubezno k sebi sve, koji se bore s nevoljami. „Dodjite, veli, k meni svi, koji radite i obtèršeni ste, i ja ću vas okrěpiti.“ (Mat. 11). Ta nježna i dělotvorna ljubav bila je takodjer značajnom biljegom svih, koji su slědili stope Kristusove. Ovom ljubavju bijahu obilno nadahnuti svi, koje cèrkva priznaje za svetce i svetice božje. Ovom dakle ljubavju treba da i danas plamte svi, koji bi si htěli pravom laskati, da im se je u sèrcih porodio spasitelj. Tko

može bližnjega si hladnokèrvno gledati, gdě se bori s gladom, žedjom, zimom i golotom, gdě stenje pod bremenom bolesti, jadah i nevoljah; tko vidi ubogu děčicu bez svakoga odgojenja i pouke, ili hodajuću po klizkih i pogibeljnih putevih, pak ju nežali; komu je sve prije i više na pameti, nego kako bi nevoljam iskèrnjeg si doskočio, ili ih bar ublažio: taj zaisto nediše duhom spasiteljevim, u takovu se nije Kristus duhovno narodio, njemu ni tělovno narodjenje Kristusovo neće pruditi. Za ljubavju dakle Boga, pèrva nam briga budi, dragi moji, ljubav bližnjega. „Ljubimo jedan drugoga, veli sv. Ivan evandjelista, jer je ljubav od Boga, i tko ljubi brata svoga, od Boga je rodjen, i poznaje Boga.“ (1.Iv.4.) Zatim „Ako li se ljubimo medjusobno, Bog ostaje u nas, i njegova ljubav u nas je savèršena.“ I opet: Znamo, da smo iz smèrti prestavljeni u život, jer ljubimo bratju; tko pako neljubi, ostaje u smèrti. (1. Iv. 3).

Tretje znamenje, po kom se dade suditi, rodi li se u nas spasitelj, jest točno izpunjivanje dužnostih stališa, u koj nas postavi božja providnost. Velik doista i božanstven bijaše posao, koga radi stupi preljubezni spasitelj na svět; posao naime čověčanskoga spasenja. Ovo dělo, ova svèrha njegova došastja treptijaše mu neprestano pred očima; danom i nоću, i kroz sve vrěme boravljenja svoga na zemlji upravljao je jedino onamo sve misli, sve želje i čine svoje. Što je nebeski svoj nauk navěstjao, što se je potio, što tèrpio zimu, što čudesa tvorio, što progonstva, pogèrde, muke, istu takodjer okrutnu smèrt križa podnio, nije bivalo iz druge svèrhe, nego da poslanju svomu zadovolji. I ti dragi kèrstjanine imaš svoje poslanje, svoje zvanje, koje ponajprije u tom sastoji, da se vrědnim učiniš neba, da se věkom spasiš.

Prije svega treba, da priznaš svete istine věre i sredstvi se spasenja, po odkupitelju ustanovljenimi, pomno i bogoljubno služiš; da se božanstvenim zapovědim věre i cèrkve pokoriš, — cèrkva bo jest čuvarica i učiteljica istine. To je tvoje zvanje za nebo. Ali imaš još drugo, zemaljsko zvanje. To je naime stališ i položaj tvoj, koj po odredjenju božje volje u tvojoj obitelji, u gradjanskom družtvu, u domovini zauzimlješ. Ako se je spasitelj sbilja u tebi narodio, to ćeš si ti svetom brigom smatrati, da i ovoga zvanja dužnostim podpuno odgovoriš. Tako kao sin ili kći izpunit ćeš sve dužnosti prama roditeljem, pak nastojati, da jim budeš na diku, podporu i radost. Kao otac ili mati izkazat ćeš se u svem vodjom, zavětnikom i dobročiniteljem děce svoje. Kao suprug ili supruga: bit ćeš svagda i svagdě věran, pun ljubavi i krotkosti prama drugu svomu. Kao podanik il sluga: izkazat ćeš čast, poslušnost i věrnost svakom prigodom, rěčju i činom vladaru ili gospodaru. Kao predstojnik il kuće gospodar: bit ćeš blag prama podčinjenim tvojim, pak se otčinski skèrbiti za njihovo dobro duhovno i tělovno; i tak dalje. Ako to činiš, možeš se radovati, da ti se je u sèrcu narodio spasitelj, — nečiniš li toga, badava se ponosiš imenom Kristusova slědbenika i posinovljenjem božjim.

Ima još više biljegah, po kojih se može spoznati, da li se je u sèrcu čověčjem duhovno rodio odkupitelj. Nego jer vrěme spěši, a i meni s njim spěšiti valja, nemogu vam danas svih ovih biljegah pojedince izbrojiti ni protumačiti. Jedan ću ipak još spomenuti. Tko Kristusa Jezusa istinito primi u se, taj će jamačno pokojnim i tvèrdim uzdanjem u božju volju podnositi nepogode življenja, znajuć dobro, da sluga i učenik nemože očekivati drugoga udesa, neg što ga izkusi njegov gospodin i

učitelj. — Suprotivštinam, kojih je naš spasitelj na tom světu podnosio, neima broja; začeše pak već njegovim narodjenjem! Roditelji njegovi, pokoriv se carskoj zapovědi, podjoše u Betlehem, rodno mu město, da se ondě dadu upisati. Uzalud su iskali stan u varošu; bijahu prisiljeni uteći se u siromašku štalicu, pripravljenu za němu živinu. O čudnih, o nedohitnih putevah božjih u štalici toj! U njoj se rodi, po kom posta nebo i zemlja, i bez koga neposta ništa! Pri němoj živini mora iskati utočište, kojemu je podčinjeno nebo i zemlja. Al ga možda zapade kasnije bolja sreća? Upitajte ga, i reći će vam: Lisice imaju jame, i ptice nebeske gnjezda: a sin čověčji neima gdě da glavu prisloni. (Mat. 8.) Našao je možebit blaga sèrca, dobrostive ljude, koji bi bili nastojali ublažiti mu uboštvo i nevolju? O ne. Izuzamši několiko odabranih dušah, ostala ga světina prěko gledala, zlobno ružila i progonila, pregorkim jadom i čemerom hranila, — a napokon vrativ zlobu za ljubav, neharnost za blagodat, na križ ga razpela. I tako se na slovce izpuni na njem sve, štono běše prorekao Izaija prorok: da će izpiti do dna kalež gorkosti. — Što ćeš reći na to kèrstjanine moj; što učiniti, ako si sbilja voljan, da ti se odkupitelj i učitelj tvoj u sèrcu duhovnim načinom roditi udostoji? Zaisto ne drugo, no jakim i u svetu njegovu volju predanim duhom podnašati sve suprotivštine življenja, od kojih i onako nitko pod suncem nije prost, i koje se s mukami, nepogodami i bolmi spasitelja tvoga ni izdaleka prispodobiti nemogu. Nećeš zaisto prigovarati, zašto te božanska providnost pohadja ovom ili onom neprilikom, ovom ili onom bolestju? ovom ili onom suprotivštinom? nećeš jamačno htěti se silovitimi kakovimi sredstvi osloboditi križa tvoga, ili se još u zdrělo sdvojnosti bacati, — nego

ćeš tèrpiti kao i on sve, što god otčinska ruka božja na tebe pošalje, za cělo osvědočen, da će te sve to pomoći do one věčne blaženosti, za koju si stvoren, i koju ti cěnom kèrvi svoje zasluži preljubezni tvoj odkupitelj.

Odovud ste mogli razabrati dragi moji! koja su to poglavita znamenja, po kojih dade se nedvojbeno spoznati, da li duhovno rodjen prebiva u nas spasitelj? Jest naime 1. od tih znamenjah ljubav Boga, proizticuća iz nje sveta gorljivost i duh molitve; 2. prava i dělotvorna ljubav bližnjega; 3. pomno izvèršivanje staliških dužnostih; 4. tèrpljivost u suprotivštinah, i pouzdano, pobožno predanje samoga sebe u božansku volju. O ljubezni moji! Dao Bog otac milosèrdja, da ova znamenja nadje u sébi svatko od nas, i to u punoj měri, oni takodjer, kojim su dosele manjkala. Dao dobri Bog, da se današnjim danom pokaže spasonosni njihov plod u svih, u svih da što dublje, što jače i šire korenje uvrěži. Onda će blagdan narodjenja gospodinova, kojega godišnju svetkovinu danas obslužavamo, biti zajedno blagdan duhovnoga našega preporodjenja. O koliki povod odatle radovanju božanskoga spasitelja, njegove preblažene majke děvice Marije, svih nebeskih duhovah, i svetih božjih, — koliko veselje za svetu cèrkvu, i mene njezina slugu? Jeste li voljni posluhnuti rěč pastira dušah vaših, to vas prosim dragi moji, da neprekoračite danas praga od ovoga svetoga hrama prije, nego ste tvèrdo odlučili pripraviti u sèrcih dostojno prebivalište Kristusu, dokazati mu svim i svačim, rěčju i činom, da ste rodjenoga u Betlehemu spasitelja dragovoljno i ljubezno primili u

grudi vaše. U toj nakani prikazah danas Bogu otcu svemogućemu prečistoga onoga jaganjca, koj se htĕde roditi u štalici radi našega spasenja. Molim indi o preblagi spasitelju! sniženo, da kad dodješ jednoć suditi svĕt, svi mi, koji smo se u tvojem svetom imenu ovdĕ sastali, uzčujemo one blage rĕči: Nut dobri slugo, unidji u radost Gospodina tvoga. Amen.

NA UZKÈRS 1855.

Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiae et nequitiae; sed in azymis sinceritatis et veritatis.

Vazam naš žèrtvovan je Kristus. Zato blagujmo ne u kvasu starom: ni u kvasu zlobe i pakosti; nego u prĕsnom hlĕbu iskrenosti i istine. Rĕči su svetoga Pavla apoštola u pèrvom listu na Korintjane, poglavju petom.

Ljubezno stado moje!

Osvanu nam danas dan pobĕde, kakove ni zemlja prije nevidje, ni nebesa nikad neproslaviše; pobĕde, koje slava punila je osamnaest stolĕtjah svĕt; koje dika odziva se njim i danas, a i odzivat će se, dok bude kèrstjanskoga svĕta i vĕka. Čovĕčanski um osupnjen divi se veličini ove pobĕde, i bezkonačnim blagoslovom, kojimi ona rodi; divi se veličanstvu onoga viteza, koj ju izvede; onoga velim viteza, komu se klanja zemlja, i diče ga nebesa.

Obslužavamo naima danas blagdan slavnoga uzkèrsnutja spasitelja i gospodina našega Jezusa Kristusa. Ovim uzkèrsnutjem pobi spasitelj naš vlast pakla, satre moć smèrti, i oslobodi čovĕčanstvo od vĕčne propasti. Po njem, krĕpostju ovoga uzkèrsnutja obnovi se rod

ljudski; pravda, svetost i sve prije nepoznate krěposti padu s neba, da napune grudi ljudske; nebesko světlo božanstvene rěči prodre tminu, kojom bijaše obstèrt svět, ter neprestaje razsvětljivati sve, koji spoznav sina božjega u njega věruju. Rosa božanskih blagodatih krěpi opet obumèrla sèrca, i klica věčnoga života usadjuje nam se u pèrsi, da nebudemo plěn smèrti, nego i ono, što imamo u sebi umèrla, unidje někad u život neumèrli. — Vrědno je dakle, da ovaj veliki dan, ovu uzkèrsnu svetkovinu sa svom sjajnosti, i veselim Alleluja obslužavamo; vrědno je, da se Bogu Otcu svemogućemu, sèrdačno zahvalimo na svih dobročinstvih, koja iz spasiteljeva uzkèrsnutja potiču. Ali je takodjer vrědno, dapače potrebito, da si svim načinom mišljenja i dělovanja našega osiguramo plod tolikoga dobročinstva.

Ova naime poběda našega spasitelja ne samo da nam nebi ništa hasnila, nego bi nam služila na pretežku odgovornost, kad ju nebismo htěli upotrěbiti, da neprijatelje našega spasenja pobědimo, koji nas odasvud okružuju. No pitanje je sada, koj je najsigurniji put k toj pobědi? Ukratko nam ga naznačuju prenavedene rěči svetoga Pavla apoštola, opominjuće nas, da neblagujemo u kvasu zlobe i pakosti, nego u prěsnom hlěbu iskrenosti i istine. Jer kao što nam je spasitelj tim pobědu odèržao, što je umro radi grěhah naših i uzkèrsnuo: tako valja da i mi, želimo li postati dělnici ove poběde, grěhu umremo, da očistiv si sèrca od kvasa zlobe i pakosti, uzkèrsnemo na novi, sveti i nedužni život, valja da uzblagujemo u prěsnom hlěbu iskrenosti i istine.

I to je, što vam drage duše u Kristusu! želim malo obširnije ovaj put protumačiti: protumaćiti, što će reći, očistiti sèrce od kvasa zlobe i pakosti, i to u pèrvoj

strani; zatim, što će reći blagovati u prěsnom hlěbu iskrenosti i istine, i to u drugoj strani moga govora.

Znadem spasitelju mili! da ni andjeoski jezici nemogu dostojno proslaviti dično tvoje uzkèrsnutje, nega znam takodjer, da su ti i slabe rěči tvojih slugah povoljne, jesu li samo oduševljene čistom i svetom nakanom. Prosim indi Gospodine, da se udostojiš krěpostju svoje milosti sprovoditi slabašni glas moj, dočim se od stada moga nadam, da će me dobrovoljno i pozorno slušati.

I.

Opominje nas učitelj narodah sveti Pavao apoštol, da se očistimo od staroga kvasa zlobe i pakosti, ter da blagujemo u prěsnom hlěbu iskrenosti i istine. U ovih rěčih krije se upravo ona svèrha, za kojom treba da nam teže sve misli, sve želje i podhvati. Dobro shvativ ove rěči naći ćemo u njih jezgru svih naših dužnostih i savèršenosti kèrstjanske; od njihova obdèržavanja visi, da li će nam poběda uzkèrsnuvšega spasitelja biti na korist, ili štetu, smèrt ili život. Nije dakle čudo, što nam cèrkva, blaga mati naša u listu, za današnji blagdan propisanom, dade čitati ove rěči sv. Pavla.

Vidimo sad najprije, što li razuměva učitelj narodah po starom kvasu, po kvasu zlobe, i pakosti? To se najbolje razabire iz njegovih vlastitih rěčih, u listu na Kološane pogl. 3. pisanih. „Trapite si, veli apoštol, kotrige, koji su na zemlji: bludničtvo, nečistoću, putenost, zlu pohotnost i skupost, koja je robstvo kumirstva (bolvanstva). U kojih i vi někoć hodaste, dok ste živili u njih. No sada odbacite i vi sve to: sèrditost, nazlob, pakost,

kletvu, sramotne rěči iz ustah vaših, — svukav staroga čověka s děli njegovimi.“ Ove rěči svetoga apoštola kazuju nam dovoljno, u čem sastoji taj stari kvas? Sastoji naime u svem, štogod je božjemu zakonu protivno i grěšno. Sve to, zvalo se ovako ili onako, mora svladati, mora iz pameti i sèrca izbaciti, tko želi s Kristusom istinito uzkèrsnuti. Mora velim izbaciti iz sèrca; nije bo dosta, čuvati se izvanjskih grěšnih i zabranjenih činah, nego treba zlo korenom izčupati; a taj koren jest izkvarena sklonost sèrca i duše na grěh; taj koren su zabranjene želje, zla pohotnost. Jer kao što se neda korov ili plěvelj utamaniti, ako se korenom neizčupa: tako se nemožemo ni mi izvanjskomu prekèršenju božjih zapovědih uklonuti, ako iste misli, nečiste želje i pohotnost sasvim neugušimo, iz sèrca neiztrěbimo. A to je onaj stari kvas, kvas zlobe i pakosti, koj treba da iz sèrca izbacimo, želimo li s Kristusom Jezusom spasiteljem našim pobědditi, ter postati dělnici slave njegove. Iz sèrca dolaze, kaže věkovita istina, zle misli, ubojstva, preljubstva, bludničtva, kradje, kriva svědočanstva, kletve. (Mat. 15.) — Izvanjska dobrota naših činah bez unutarnje čistoće, sèrca ne samo da nam ništa nehasni na opravdanje nego nas polag rěčih samoga spasitelja čini podobne poběljenim grobovom, koji se iz vana čine lěpi, iz nutra su pako puni mèrtvačkih kostih i svakoga smrada. (Mat. 23.)

Mèržnja pako na grěh treba da bude obćenita, to jest, da se proteže na sve, štogod se protivi božjemu zakonu, ni slědnjega grěha neizuzamši; valja da bude odlučna i postojana, ne pak od danas do sutra.

Ima naime kèrstjanah, koji su pripravni ostaviti se mnogih manah, ali jim se neće razstati s ovim ili onim

starim, obljubljenim grěhom; ima žalibože još i takovih, koji na oko čine dobro zato, da mogu mirnije gojiti obljubljenu kakovu zlu navadu. Ima jih, kojim je ljubav kèrstjanska na ustih, a u sèrcu im bukti ljuta mèržnja na ovu ili onu osobu, dapače još i želja za osvetom. Ima jih, koji se grade Kristusovimi učenici, no za slavom njegovom neginu, do naredjenih po njem sredstvah spasenja nestoji jim nimalo. Ima jih, o žalosti! koji pružajuć jednu ruku Bogu, hvataju se drugom čvèrsto grěha, — želeć jednom nogom zakoračiti na put spasenja, drugom se upiru na stazi skvarenja; koji medju Boga i grěh děle življenje svoje, želeći se kao pogadjati s Bogom i světom. Od takovih se doista nemože reći, da su se očistili od staroga kvasa: jer što ima Kristus s Belialom? kako se mogu u jednoj duši sdružiti světlost i tmina? Tko neskuplja s menom, veli odkupitelj, razteplje. Kako će pako skupljati sa spasiteljem, koj niti je krop ni voda, koj se nagiblje i na jednu i na drugu stran, komu je sèrce razdvojeno? Ako dakle želimo i mi s odkupiteljem pobědditi, pak uhvatiti plod dičnoga njegova uzkèrsnutja, očistimo se prije svega od staroga kvasa, koj se u nas nalazi, kvasa zlobe i pakosti; to jest, okanimo se svega, čim bi god mogli uvrěditi božansku dobrotu i svetost, čuvajuć se nesamo od spoljašnjih pregrešakah, nego iztèrgav korenom iz sèrca svu zlu pohotnost, svaku i najotajniju sklonost na ma koj, nam i najmiliji grěh, ter volimo podněti sve suprotivštine i težkoće zemaljskoga života, istu dapače smèrt, nego li uvrěditi Boga, u kom živimo, gibljemo se, i bivstvujemo; koj nas stvori, odkupi i posveti, ter nam věkoviti život naměni. Ali vidimo sad napose, što će reći blagovati u prěsnom hlěbu iskrenosti i istine? Od česa u strani drugoj.

II.

Što sveti Pavao apoštol razuměva, nalažuć nam, da blagujemo u prěsnom hlěbu iskrenosti i istine, to ćemo opet najbolje moći razabrati iz gore napomenutoga njegova lista na Kološane pisana, gdě u tretjem poglavju ovako govori: Ako ste s Kristusom uzkèrsnuli, tražite ono, što je gori, gdě Kristus sědi s desne strane Boga. Težite za onim, što je gori, a ne što je na zemlji. Jer ste umèrli, i život vaš sakriven je s Kristusom u Bogu. — Obucite čověka novoga, koj se obnavlja na poznanje po obličju onoga, koj ga je stvorio; gdě je Kristus sve, i u svem. Obucite se indi, kao izabrani božji, sveti i mili, ćut milosèrdja, dobrohotnost, poniznost, čednost, uztèrpljivost. Podnoseći se i praštajući jedan drugomu, ako tko ima tužbu na koga; kako je i Gospodin oprostio vam, tak i vi. A vèrh svega toga imajte ljubav, koja je sveza savèršenosti. I mir Kristusov neka vlada u sèrcih vaših, u kom ste i pozvani u jednom tělu, pak zahvalni budite. Rěč Kristova neka prebiva u vas obilato u svakoj mudrosti, učeći i opominjući sami sebe psalmi, pojenjem i pěsmami duhovnimi, u milosti spěvajući u sèrcih vaših Bogu. Sve, štogod činite rěčju ili dělom, sve činite u ime Gospodina našega Jezusa Kristusa, hvaleći po njem Boga i otca.

To su razgovetne rěči učitelja narodah, ljubezni moji! iz kojih nedvojbeno razabiremo, što li će to reći: blagovati u prěsnom hlěbu iskrenosti i istine. Niti nam je drugo što potrebito, da žudjeni plod uzkèrsnutja spa-

siteljeva dostignemo. U sèrcu bo, kad je od kvasa zlobe i pakosti jednom očistjeno, radjaju se sjajne krěposti, niče preobilni rod nedužnosti, bogoljubnosti, i svetosti. Odviš bi me daleko zavelo, da vam sav ovaj plod podrobno opišem. Nemogu medjutim propustiti da vam ga na utěhu i pokrepu duhovnu ukratko neoznačim, stegnuv se na tri temeljne one krěposti, u kojih se sve ostale sadèržavaju, věru naime, ufanje i ljubav.

Biljka pèrva, u očistjenom sèrcu onoga, koj je s Kristusom sbilja ustao, ničuća, jest věra, živa i tvèrda věra u božanskoga spasitelja. Da dragi moji! Tko je jednom s Kristusom uzkèrsnuo, taj ćeni rěč božju i spoznanje Boga u Kristusu nada svim; ova rěč mu je věčnom istinom, věčnom mudrosti; jest světlo světa, razsvětljujuće sve, koji u tmini i u hladu smèrti sěde. Tko je s Kristusom uzkèrsnuo, tomu je ista ova boguugodna věra pèrvo i najskupocěnije pod suncem blago, a sve ostalo prema njemu kao ništa; on se spasonosnih istinah ove věre dèrži kao nepomične hridi na burnom moru zemaljskoga života; iz njih cèrpi pravilo svoga dělovanja, iz njih savět u dvojbi, utěhu u nesreći, mir u nemiru. U ovom spoznanju božanske světlosti želi napredovati, i zato ćuti dopadnost u slušanju rěči božje, u službi božjoj, u molitvi, u pobožnih razmišljanjih, i u svem, što mu věru hrani, jači i množi, — uvidjajući dobro, da je mudrost ovoga světa nerazbor pri Bogu, i da nije moguće čověku, najti čistu i cělu istinu, nije li obasjan světlom božanske věre, — znajući dobro, da čověčji um tim stalnije pada u ponor pogrešakah, čim se više sam u sebe uzdajuć napinje; o čem nam ravno podaje dokaz izkustvo svih vremenah, al osobito sadašnjega, gděno se uprav iz ove nadutosti čověčjega uma plode svakim danom nove nakaze stovèrstnih bludnjah, ne samo po sebi ruž-

nih, nego nemanje krěposti i blagostanju čověčanstva škodljivih.

Je li věra kèrstjanska živo pronikla dušu čověčju, eto ti s njom i njezino čedo ljubav, — ljubav najprije prama Bogu, koga pravověrna duša iz svih silah svojih ljubi, zatim pak ljubav k bližnjemu, koga miluje radi Boga, kano sámu sebe. Ova ljubav nuka na točno izpunjavanje dužnostih tako, da njom nadahnuti kèrstjanin sve rado i spremno vèrši, što mu Bog i věra nalaže, nebrineći se nimalo, što li će svět na to govorkati; i da li će kakve poslědice odatle teći za njegovo vremenito dobro. Ovom ljubavju užgan kèrstjanin miroljubiv je, krotak u suprotivštinah, dobrostiv prama bratu svomu, oddan činom milosèrdnosti, stalna duha, oštar, kad zahtěva dužnost, blag i stèrpljiv, kad je Bogu milo i ljudem u prilog; uvěk i u svem miran i pokojan, bilo u sgodah ili nesgodah. Od ove ljubavi veli apoštol, da je sveza savèršenosti i punoća zakona. O preljubljeni u Kristusu! koli različita je ova ljubav od one tašte, koju sinovi ovoga světa na sva usta navěstjati, i sebi prisvajati običavaju. Njihova ljubav, nebudući ukorenjena u věri, koja jedina čini ljubav ljubavju, priliči stabalcu, koje děca u igri odsěku i drugam presade, ter koje, neimajući korena, do mala usahne.

Kad su napokon vera i ljubav zavladale sèrcem čověčjim, javi se u njem takodjer ufanje i uzdanje u Boga, i sina njegova jedinorodjenoga, odkupitelja našega, s kojim nam otac nebeski prikaza sve obilje milosti svoje. Onaj bo, koj je s Kristusom uzkèrsnuo, zadobiva duha posinovljenja, kako veli sv. Pavao apoštol (Rim. 8.) s kojega uzdižući oči put neba kličemo: Abba, to jest, otče preljubljeni! Ovakav dakle s Kristusom ustavši kèrstjanin ćuti se bogatim u svom ufanju i uzdanju, kojim nadahnut, ako

se i nadje u těskobi, ipak nesdvoji; u progonstvih neklone, znajuć da nije ostavljen od onoga, koj sve može; od neprijateljah napadnut, nesmuti se, znajuć da je u ruci onoga, koj može i potlačene opet uzdići; u bogoljubnom poslovanju neponišti se, jer prem tělom utrudjen, jači se po unutarnjem čověku sve više i više. Ljubav naime radja u njem tèrpljivost, tèrpljivost pak radja jakost, jakost ufanje, (rěči su istoga naučitelja narodah u listu na Rimljane u 5. poglavju) ufanje pak, veli, nevara. O koli blaženi i sretni dani takova čověka! Ali koli nesretni o Bože! onih, koji radostnoga toga ufanja, ni svete pouzdanosti neimaju; koji radi najmanjih nesgodicah, bez kojih baš nitko nije pod suncem, udre u lelek, gnjev, nestèrpljivost, — sdvojnost. Ovoj nestašici blagoga ufanja i uzdanja u božju providnost imaju se zaista pripisati oni žalostni priměri nestèrpljivosti, nemirna duha, zavisti, uvredljivosti, nazloba i drugih nebrojenih zalah, koja se svakim danom strašno plode; ovoj nestašici ufanja ima se pripisati, da već skoro nitko nije zadovoljan sa svojim stališem, u koj ga postavi božja providnost; da je nebrojena hèrpa onih, koji u poremetjenju javnoga mira, u zlosretnom komešanju i metežu čověčjega družtva traže blagostanje svoje; da se se napokon toli silno množe nečuvena prije medju kèrstjanskim pukom samoubojstva.

Tako věrni moji! tko je s Kristusom po věri, ufanju i ljubavi uzkèrsnuo, postaje novi stvor; po svědočanstvu svetoga Pavla apoštola prestaje u njem čověk stari, pak radja se novi, — tělo mu ravno jednom umre radi grěha, ali duh će mu vaviek blažen živěti radi pravde; i od takova se reći može, da blaguje u přesnom hlěbu iskrenosti i istine; da postaje ugodnik božji, jak, uzdan, blažen već u ovom životu. „Jer tko će tužiti izbra-

nike božje, pita isti apoštol (Rim. 8). Bog, koj opradava? Tko će osuditi? Kristus Jezus, koj je umro, dapače koj je i uzkèrsnuo, koj je s desne strane Bogu, koj se za nas i moli? Tko će nas dakle razstaviti od ljubavi Kristusove, zar nevolja? zar stiska? zar glad? zar golota? zar pogibelj? zar progonstvo? zar mač? U svem tom, veli isti apoštol, pobědjujemo, onoga radi, koj nas je ljubio.“ Nut preljubljeni! one poběde, koju svaki pravověrni treba danas da sa spasiteljem slavi. On je, koj nam je tu pobědu priskèrbio: jer on je vodja i predteča naš, on zaštitnik i pomoćnik u borbi proti neprijateljem spasenja našega; on věrni platac, koj po dovèršenoj borbi věnča boriocu čelo slavom neumèrlom. Naša poběda je takodjer njegova poběda. I obratno poběda Kristusova naša je takodjer poběda u njem i po njem. To je veliko ono slavlje, s kojega se danas razlega veseli aleluja po vasionom kèrstjanskom světu. Već stotine tisućah hrabrih Kristusovih vitezovah ulězle su ovom slavom ověnčane u dom kralja svoga, — danas se ona nudja i nam. Tko je dakle dostojan imena kèrstjanskoga, — napřed za vodjom i njegovimi slědbenici sad u borbu, a zatim u slavu!

Eto vam protumačih dragi moji! što će reći ona opomena apoštolova, da se očistimo od staroga kvasa, i blagujemo u přesnom hlěbu iskrenosti i istine. Viděli ste, da u tom sastoji svèrha naša, na koju treba da směraju sve misli, želje, težnje, i svi čini naši. Onamo směra takodjer skèrb i briga blage matere cèrkve. Onamo nam i tečajem cěle korizme svratjaše ona oko. Zato nas je gustijim navěstjanjem rěči božje od světovnih zabavah odvratjala, pak ljubko pozivala, da se u světskoj ovoj talabuci dozovemo, sve zakutke duše svoje

pomno pretražimo, postom i drugimi děli pokore oběstno tělo ukrotimo, s neprijatelji spasenja ljuti bojak bijemo. Zato nas je toliko i bodrila cèrkva, da si dušu po sakramentu pokore od grěšnih ljagah očistimo, stavljajuć nam pred oči kratkotèrpnost, nestalnost, i himbenost ovoga světa. Pokaza nam ona ravno, da se putem spasenja nemože bez svakoga upravo truda koracati; ali da ovaj put obiluje takodjer duhovnimi dobri, nebeskimi radostmi; da će nam se jednoć ono, što smo si na njem iz ljubavi prama Bogu i odkupitelju dragovoljno uztegnuli, stovèrstno naknaditi. Da pako na ovom putu neopěšamo, pozva nas ista blaga majka na okrepu k andjeoskom stolu nebeskoga jaganjca. Napokon vodila nas je i na grob spasiteljev, da s njim usnuv i pokopav staroga čověka ustanemo novi stvorovi na bolji, Bogu dopadniji život.

Taj dan ustanka osvanu nam danas. Kristus, spasitelj naš mili, ustade u slavi, smèrviv žalac smèrti. Ponosito se osvèrtje on na odkupljenike svoje, one to jest, koji su s njim umèrli grěhu, pak obnovljeni, posvetjeni i odičeni ustali iz groba, — na poběditelje, koji su se s njim slavodobitno uzněli nad neprijatelje spasenja. O predragi moji! možemo li si i mi bez varke laskati, da danas zaisto slavimo uzkèrsnu svetkovinu? Odziva li se sbilja u sèrcih naših radostni aleluja s uzkèrsnutja našega iz groba grěhah? s obnovljene věre, okrěpljena ufanja, umnožane ljubavi? Spasitelju blagi! gledamo li na nemoć, slabost, i nestalnost našu, smutjeni smo; no obziruć se opet za neizměrnu dobrotu, preveliko milosèrdje tvoje, ufamo se; — jer znamo da bez tebe ništa, a s tobom sve možemo. Molimo te zato směrno, da se udostojiš voditi nas onimi putevi, na kojih ćemo někad završděti slavu tvoga uzkèrsnutja. Nemalo nas može,

drage duše kèrstjanske, na ovom putu pomoći sveto ovo još tekuće vrěme jubilejsko; a isto tako sveta misija, koja će buduće nedělje pomoćju božjom ovdě započeti. Ovakove misije bile su već po mnogih stranah světa u nazočnosti silnoga puka, i s prevelikim plodom duhovnim obdèržavane. Ufam se u Boga, da će one i u hèrvatskoj domovini, i to u stolnom ovom gradu uroditi žudjenim rodom bogoljubnosti, pobožnosti i blagoslova božjega, koju radost da predobri Bog prigotovi meni i vam u podpunoj měri, želim od sve duše. Amen.

NA BOŽIĆ 1855.

Natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus.

„Danas vam se rodi spasitelj, koj je Kristus Gospodin.“ Rieči su današnjega sv. evandjelja.

Tečajem osamnaest onih lětah, od kako — prem nezaslužan, po nedohitnoj providnosti božjoj učinjen pastirom dušah vaših, preljubljeni u Kristusu věrni moji! imao sam već mnogo putah sreću i radost, godišnju svetčanost narodjenja spasitelja našega Jezusa Kristusa s vami proslaviti, to jest, prikazati Bogu otcu svemogućemu za duševno i tělovno blagostanje vaše presvetu onu hostiu, koja je pomirenje naše; zatim pako pripeljati vas k jaslicam novorodjenoga kralja, i ondě vam na utěhu, okrepu i pouku prosloviti spasonosnih rěčih. Neizměrnoj dobroti božjoj budi hvala, što to i ovajkrat učiniti mogu, neznajući ipak, hoće li mi još kad ta sreća zapasti? Ali pošto sam ti već toliko putah o presvetom otajstvu tom govorio, milo stade moje, izpovědam, da sa strahom někim opet rěč prihvatjam. Bojim se naime, da neću možda s priměrenom dostojnosti od toli uzvišenoga otajstva govoriti, ili pak opetujući već poznatu stvar, biti vam više na tèrh, nego li na okrepu. Promišljavajući vendar s druge strane, da sama neizměrnost kiti predmet ovoga otajstva, ter da ga nikakovo blago-

rěčje ni pomnja ljudska izcèrpiti nemože, těšim se ufanjem, da ću pomoću duha svetoga i ov put izvaditi iz njega, što će moći poslužiti na duhovno dobro vaše. Jer što je sunce gledeć na vidljivu narav toga světa, to je narodjenje spasiteljevo glede dušah naših, glede duhovnoga života našega; i kaogod što je neizkazana korist, što ju zemlja prima iz blagoga kretanja sunca: tako nije jezika, koj bi opisao blagodati, iz narodjenja Gospodinova za čověčanstvo potičuće. Ova prispodoba narodjenja gospodinova sa suncem nahodi se već u sv. pismu, te je posve uměstna. Jer kao što ogrankom sunca ograne u stovèrstnom sjaju lice zemlje nakon tamna mraka i magluštine guste, ter što je živo, prene se, i na novu dělatnost ustane: tako s narodjenjem spasiteljevim izčezne debela tmina, koja prikrivaše kroz tolike věkove ljudski um, — pak ogranuše světu pravi pojmovi o Bogu, duši i cilju čověčjem, o krěposti i toliko drugih uzvišenih istinah. I kaogod što za ukočene zimske dobe i narav se ukoči i uspava, proljetnim pak sunašcem oživi, omekča se i okiti, napunjujuć isti zrak nebrojenom živinicom: tak po narodjenju Jezusovom omekča okornost čověčjega sèrca, i napuni se zemlja milinjem svetosti i najplemenitijih čuvstvah, kojano divnom berzinom pokrenuše kèrstjanskimi dušami, odlikujući još dan danas nebrojene narode, pod sěnom križa Jezusova živuće.

Od ovih indi dobročinstvah, iz narodjenja spasiteljeva čověčanstvu potičućih, nakanih vam danas govoriti drage duše kèrstjanske! Imenito naměravam razložiti — u koliko mi kratkoća vremena dopusti — poglaviti onaj plod, poglavite blagodati, kojimi se usrećuje duša naša, kad u istinu reći možemo, da se je Kristus Jezus duhovnim načinom u pèrsih naših porodio tako, kako sè je na današnji dan tělovno rodio u Betlehemu; to jest, kad ga živom i tvèrdom věrom primismo u unutarnjost našu. Velim poglaviti plod, poglavite blagodati; jer da se sve dostojno izbroje, kako spomenuh, nebi ni sav život čověčji dovoljio. Ufam se pako, da će pristati u pomoć isti preblagi spasitelj meni, da dostojno uzmognem navěstjati slavu njegovu; i vam, da moju rěč dobrom voljom, pomno i stèrpljivo saslušate, ter obilnu korist duhovnu iz nje uhvatite.

Medju neprocěnjenimi plodovi, što iz narodjenja spasiteljeva i uzkoga našega saveza s njim, zapadaju duši našoj, spomena je ponajprije vrědna misao o zaměrnom povišenju čověčje naravi, t. j. osvědočenje o vèrhunaravnom dostojanstvu, na koje smo narodjenjem spasiteljevim podignuti. O tom ćete se lahko uputiti, predragi moji, ako něšto pomnije razmislite: tko li je taj, koj primi našu narav, ovo siromaško tělo naše, narodiv se na ovaj svět? Ako promislite, da niti je koj od umèrlih, niti od andjelah, nit uzvišenih duhovah nebeskih, — već da je upravo sin božji, koj, budući jednoga bitja s otcem, rodi se od ovoga od věka; da je sam on, u kom prebivaše punoća božanstva, ter koj, imajući život od sama sebe, imadjaše takodjer vlast dati život svoj, i vlast uzeti ga natrag; da je on sam, po kom je, kako veli sveti Ivan evandjelista, sve postalo, i bez koga neposta ništa, da je on, komu se pokoravaju větrovi i mora, koj imade moć odpustjati grěhe; u kom prebiva sva mudrost, sva svetost: koj bivši na toj zemlji, neimaše povoljnije hrane, do činiti volju otca svoga, koj je na nebesih. Jest ljubezni moji! on sam, koj se je bez

uvrěde scěnio jednak Bogu, hotio se roditi sa nas i medju nami, dostojao se postati nam jednak u svem, kako veli sveti apoštol, izuzamši jedini grěh; koj bivši věkovita rěč otca, postade tělom, i prebivaše medju nami, dobročineći svim i svakomu, podnoseći sve nesgode, zimu i vrućinu, glad i žedju, nebrojene uvrede i těskobe, izprazniv napokon pregorki kalež muke, ter iztočiv na dèrvetu križa neprocěnjenu kèrv svoju, da nas od grěhah odkupi, i od věčnoga prokletstva izbavi. — Uvažimo li to ikoliko, kako da nam nesěvne misao o uzvišenom našem dostojanstvu? Kako da nam se narav ljudska neukaže u posve drugom světlu — nego onim, koji spasitelja nepoznaju, — velim u posve drugom světlu, nego se je sbilja kroz tečaj tolikih stolětjah kazala onim, kojim se u duhu neporodi spasitelj? koji u čověku nisu ništa drugo viděli, a niti viděti mogli, nego bitje razumno, tělom uzpravno, i po tom se od drugih životinjah razlikujuće, no isto tak nestašno, slabo i nizko, kao i sva óstala živina, — bitje, koje navèršiv několiko hipovah svoga bitisanja, ima se opet vratiti u svoj ništar, neostaviv do šačice praha ni ikakvi drugi trag iza sebe?

Druga ne manja blagodat, iz narodjenja spasiteljeva po nas izviruća, jest ćut prave blaženosti. — Velimo o Bogu, da je preblažen, zato, jer znamo, da je Bog sadèržaj svih savèršenostih. Tak i o čověku, u kom se Kristus porodi, zâ cělo se reći može, da je blažen: ima bo svega, štogod mu zaželiti može duša, pak što ga u istinu usrećiti može. Duša naime čověčja najvećma teži za spoznanjem istine, u onih osobito stvarih, koje se tiču zadnje svèrhe čověčje, i načina, kako ju postići valja. No spoznanje ovo može se jedino po Jezusu Kristusu steći: jer je on sam, koj maknu tajnu koprenu, koja

uslěd iztočnoga grěha stojaše medju Bogom i čověkom, prikrivaše ljudski razum, nedajuć mu spoznati svojstva previšnjega bitja, i svetu mu volju. Odkupitelj Kristus Jesus, pošto se rodi tělesno u Betlehemu, a duhovno u sèrcih naših, zapali evandjeljem svetim i děli svojimi prejasnu onu luč, koja nam otvara vidik u drugi svět, u dubljinu naravi, mudrosti, mogućnosti, a osobito milosèrdja božjega, koja nam kaže početak i svèrhu našu, naznačuje najstalnija sredstva k postignutju ove svèrhe, ter tak rěšava težku onu zagonetku, koju tečajem više tisuć lětah badava nastojahu razmèrsiti najveći mudraci staroga světa, lišeni světla istine, koje sinu tekar s narodjenjem Kristusovim.

Duši našoj netreba nadalje ničesa toli nuždno, koliko jakosti, da može spoznanu volju božju izpuniti, svim napastim i kušnjam krepko se opréti, ter tak u Bogu dužnoj pokornosti do konca života uztrajati. Ovoj potrebi odgovara opet rodjeni u Belehemu tělesno, a u sèrcih naših duhovno spasitelj. On bo je taj mogućnik, koj svlada svět, i satre vlast najljutjega nam neprijatelja, onoga neprijatelja, koj bivši lažac od početka, uvali nas po lukavštini i zloj volji svojoj u sadanju bědu. Bez ovoga mogućnika, t. j. preblagoga spasitelja nemožemo ništa, a s njim sve; zato nas i opominje pri sv. Ivanu (16. 33). „Uzdajte se, ja sam svladao svět.“ I pri sv. Mateju (10. 28.) „Nebojte se onih, koji ubijaju tělo, duše pako nemogu ubiti.“ — Želite li više dokazah za istinitost ovoga nauka, dragi moji, osvèrnite se na nebrojeno množtvo svetih svakoga stališa i dobe, počamši od pèrvoga zatočnika věre, koj za spasitelja svoga kèrv proli, naime sv. Štefana pèrvoga mučenika, do onih hrabrih vitezovah, koji i u najnovije vrěme po raznih stranah světa znadoše za

věru svetu slavno umrěti; obazrite se na povorku viteških onih junakinjah, koje daleko od otačbine svoje, daleko od roditeljah i rodjakah posred smèrtonosnih tanetah, usred potokah čověčje kèrvi, i strašnih požarah, vèrše medju nevěrnici neprestrašeno dužnosti ljubavi i milosèrdja, užežene same ljubavju i milosti spasitelja svoga; ugledajte se u čete tolikih svetih izpovědnikah, koji izbiše nemanje žestok kao i slavan boj sa světom, tělom i zlim duhom. Sve ove poběde, sva čudesa, ljudskim duhom počinjena, a prije došastja spasiteljeva nečuvena, neimadu se nikomu drugomu pripisati, nego božanskomu spasitelju, koga duhovnim načinom rodjena nošahu u sèrcih svojih sveti ovi ljudi, a i dan danas nose ga svi věrni i istiniti kèrstjani.

Što može biti nadalje povoljnije za čověka grešnika, nego da se toli od grěha i krivnje, koli od ovim zaslužene kazni oslobodi? I ovoj želji, i ovoj potrebući našoj može zadovoljiti jedino rodjeni u Betlehemu, i u sèrcih naših spasitelj. Jer pošto smo po nježnoj ljubavi postali jedno s njim, postajemo takodjer dělnici savèršene one pokornosti, s koje se je za grěhe svega světa žèrtvom prikazao nebeskomu otcu po življenju i smèrti svojoj, tako da nebeski otac ovu njegovu žèrtvu smatra kano od nas prikazanu, ter njemu za volju, milostivo nam prašta sve krivnje, i věčne kazni (kaštige), koje smo bili zaslužili. O ljubezni moji! tko je jednoć robovao grěhu, tko je izkusio ljuti griz savěsti, tko je jedared izgubio onaj sladki mir duše, koj je vredniji od svega blaga ovoga světa: taj će znati, kolika li je vrednost, nositi u njedrih sladko osvědočenje, da je u svetoga Boga dostanuo oproštenje grěhah, da je čist, opravdan i preporodjen pred pravednim sudcem. Ova sreća zapade i nam po narodjenju božanskoga spasitelja, ako smo ga u istinu

primili u grudi naše; ova velim neprecěnjena sreća, za kojom je ravno čověčanstvo uvěk čeznulo, ter ovo svoje čeznutje sad ovim, sad onim načinom, ljudskimi dapače žèrtvami, i drugimi děli, toli zdravu razumu, koli ćudorednosti protivnimi kazalo, — ali ju do Kristusova narodjenja postići nemogaše, kao što ju ni sada postići nemogu ljudi, u njega nevěrujući.

Eto golemih dobročinstvah, koja s narodjenjem spasiteljevim zadobismo! Da mi vrěme dopušta, mogao bih vam ih još više izbrojiti. Jedno je vendar jošte, koje mukom mimoići nemogu. Razumievam dar nježne one ljubavi Boga i bližnjega, koja je posve značajni biljeg kèrstjanstva. Je li se naime porodio u nas on, koj je puka ljubav, nemože biti, da i naše grudi neplanu žarom prave i nježne ljubavi. „Veće ljubavi od te, veli sam preblagi spasitelj u Ivana (pog. 15. r. 13.) neima nitko, da tko položi dušu svoju za prijatelje svoje.“ A da je sbilja spasitelj naš ovakovu ljubav imao, pokaza činom. „Gladovao je, kako lěpo govori sveti Augustin, (de catech. rud.) koj sve hrani; žedjao je, koj stvara svako pitje, i koj je duhovnim načinom kruh gladnih i vrelo žednih; od zemaljskoga putovanja umori se, koj nam se učini putem u nebo; zaněmi i ogluši se naprama psujućim ga, po kom progovori němi, a pročuje gluhi; vezan bijaše, koj nas rěši svezah nevolje; bičevan bijaše, koj skinu s ljudskih tělesah bičeve svih bolih; na križ bi propet, koj učini kraj svim našim križem; umre, koj oživi mèrtve; ali uzkèrsnu neumèrli, da se od njega nitko neudalji. O izobilje ljubavi i milosti spasitelja našega! Je li moguće, da, kad si jednom slavni ovaj vitez ljubavi i pokoja

udari stan u duši našoj, i ona se neužeže istim plamenom věčne ljubavi? O ne dragi moji! to nije moguće; izkustvo svih vremenah potvèrdjuje to. Jer kao što bez spasitelja nigdě, i nikad nebijaše prave ljubavi Boga i bližnjega; tako se ona kaže svagdě i svagda, tvoreć divna děla stèrpljivosti i junačtva, gděgod se samo narodi u sèrcih ljudskih Kristus. Dokazom budi ono, što sam netom prije u kratko spomenuo od svetih mučenikah, děvicah i izpovědnikah.

Gdě napokon vlada ovakova ljubav, ondě nemože uzmanjkati ni blaženo ono uzdanje, koje rado u svem pristaje uz volju božju, ter od kojega ponajviše zavisi sva naša sreća. Ova naime ljubav skapča nas s onim, komu je dana sva vlast na nebu i na zemlji, i koj nas više ljubi, nego li može ljubiti mati gojenče svoje: pošto nas nehrani mlěkom, nego pravim tělom i kèrvju svojom. Svemogućnost pak njegova, skopčana s tolikom ljubavju podaje nam nedvojbeno jamstvo, da dokle smo s njim sdruženi, neimamo se bojati nikakove napasti, bila ona još tako umětno izpredena ili žestoka, — nikakve suprotivštine, bila još tak silna i dugotrajna. S njim sdruženi zaufano ćemo reći s apoštolom „Tko da nas razdruži od ljubavi Kristusove? Zar nevolja, zar strah? zar golota? zar pogibelj? il progonstvo? U svem tom nadvladat ćemo radi njega, koj nas je ljubio (Rim. 8). S toga nas svim pravom bodri isti apoštol Pavao na pouzdanje, kad veli: Jer neprimiste opet duha sužanjstva u strahu, nego primiste duh posinovljenja, u kom vapimo Abba otče! (Rim. 8. 15).

Iz svega ovoga, što sam spomenuo, mislim, da ste dovoljno uviděli dragi moji! da su neizměrna i neprocěnjena dobročinstva, koja nam s narodjenjem spasiteljevim zapadoše: imenito, da ono u nas pobudjuje pravi pojam o čověčjem dostojanstvu; da nam u grudi usadjuje ćut prave blaženosti, podaje krěpost i i jakost, da izvèršimo spoznanu volju božju, i slavodobitno pobědimo sve napasti, dolazile ove odkuda mu drago; da nam nadalje pruža sredstva i jamstvo, da pravdi božjoj za grěhe svoje dostatno zadovoljiti, ter izgubljeni mir duše opet zadobiti možemo; da nam napokon usadjuje u sèrce pravu ljubav Boga i bližnjega, i uliva sladko uzdanje u božju dobrotu i providnost.

Ali će možda tko reći: Ako su sbilja to plodovi narodjenja Gospodinova: odkuda to, da ima toliko kèrstjanah, katolikah takodjer, koji ili tako slabo pojme, ili malo haju za svoje dostojanstvo, koji žive posve protivno razumnomu bitju, koji greznu u smradu bludnosti, lakomosti i ostalih ružnih opačinah? Odkud to, da se mnogi tako nerado zabavljaju uzvišenijimi istinami o Bogu, o neumèrlosti duše i odlučenju svojem; da skoro s uma i sèrca smetnu stvoritelja svoga, pak gubeći se u vremenitih světskih brigah, — žive tako, kao da s tělesnom smèrti prestaje svako naše bitisanje? Odkuda to, da se premnogi od kèrstjenih ljudih, katolikah takodjer, vide tako slabašni, da svakom i slědnjom prilikom podlegnu napastim, da se nesamo uztežu suprotivštine podnositi radi Boga i věre, nego da nisu voljni Bogu na čast i duši si na korist upravo ni za vlas popustiti od omiljelih udobnostih ili užitakah? Odkuda, da se svakim danom množi broj onih, kojim je zadnja briga i pomisliti, kako bi se od grěha očistili, koji dapače još očito preziru naredjena u tu svèrhu po preblagom spasitelju sredstva? Odkuda napokon, da

sve više i više izčezava iz kèrstjanskih sèrcah prava ljubav Boga, a po tom i bližnjega, ter pravo uzdanje u providnost božju? Odkuda sve to?

Tužan ravno, no lagan ti evo na ta pitanja odgovor. Uzrok tomu jest taj, što se u sèrcu takovih ljudih odkupitelj Kristus Jezus nije nikad rodio, ili ako se je i rodio, bijaše tako hladno, nemarno, dapače nedostojno od njih primljen, da je bio prisiljen udaljiti se od njih; uzrok žalostni jest, što rědko ili nikad pobožnimi molitvami neobće s Bogom, početnikom svakoga dobra; što si nikad nenastoje ojačiti věru; što su zapustili slušanje rěči božje, zanemarili spasonosna sredstva, koja je spasitelj i cèrkva čověčjoj naravi u prilog naredila. Jest dragi moji! nesreći ovoj nije drugi uzrok, nego duhovna nemarnost, mlačnost, nevěrstvo, ter plača vrědna slěpota, s koje za čudo ljudi za nestašnimi dobri kukavne zemaljštine, za razkošju i dobitkom dan i noć tèrče, a prava i věčna dobra dèrže ništom poput děteta, koje hvata za šarenom igračkom, a ostavlja zlato i biser dragi.

Neka mi tko kaže kèrstjanski narod, ili grad, ili kuću, u kojoj gospoduje prava věra i pobožnost, u kojoj se Bog dostojno štuje i časti, zapovědi njegove i cèrkvene savěstno obdèržavaju, u kojoj se za propisana po sv. materi cèrkvi spasonosna sredstva mari, — neka mi, velim, tko kaže takov narod, grad ili kuću, pak da ondě vlada i jedno od gore opisanih zalah. Ne, ne ljubezni moji! Nevidi se ondě zlo, nego sreća i blagoslov, vide se u bujnom zelenilu plodovi narodjenja Gospodinova; vidi se ondě čistoća i svetost, vidi se i ćuti blaženi mir sèrca i svěsti, nježna medjusobna ljubav, i sladko uzdanje u volju božju; vidi se u takovom narodu, gradu i kući pravi zemaljski raj, život sretan i blažen.

Kad je dakle tomu tako, to vas věrni moji prosim, što mogu bolje, da ako se u kom od vas nije još rodio, nije još duhovno nastanio Kristus, da ga bez otezanja uvede u sèrce svoje; — ako li si je pako već odabrao povoljno prebivalište u njem, da ga nastoji svom snagom duše svoje zadèržati u sebi živom věrom, istinitom pobožnosti i bogoljubnosti, marljivim obdèržavanjem njegovih zapovědih, — pak eto izkusio je, koli sladak jest Gospodin, kak darežljiv milosèrdjem svojim. Jest, izkusit će, koli istinite su rěči, što ih jednoć u govoru svom sv. Ambrozij izusti: da imamo naime sve u Kristusu, a Kristus sve u nas. Hoćeš li, veli, izvidati ranu, lěčnik je; goriš li od vrućice, studenac je; stenješ li pod krivdom — pravda je; trebaš li pomoći, krěpost je; bojiš li se smèrti, život je; zaziraš li od tmine, světlo je; želiš li nebo, — put je; išćeš li okrepe, hrana je.“

Ali pošto bez milosti Višnjega nemožemo ni htěti, a kamo li izvèršiti, što nam za spasenje treba; podjimo, dragi moji! do jaslicah novorodjenoga odkupitelja, ter savivši ondě koljena recimo: Spasitelji blagi! kojno si se iz prevelike prama nam ljubavi hotio u priprostoj štalici roditi za naše odkupljenje, unidji u naša sèrca, udari si ondě prestolje, izagnav iz njega sve, što nije tvoje, razsvětliv traci věre tvoje svete, i razplamtiv ga žarom ljubavi tvoje. Nut evo ti u poklon svih silah moga uma, svih čuvstvah i nagonah sèrca; drugo natražim, nego da uzmognem ljubiti tebe, kako si ti ljubio i ljubiš mene. Podaš li mi to, podao si mi sve. Děvice preblažena, Marijo, prečista majko spasiteljeva! izprosi nam tu milost, tu sreću neprocěnjenu. Amen.

NA BLAGDAN UZKÈRSA 1856.

Pax vobis, ego sum.

Mir vam, ja sam. Tako čitam kod sv. Luke u poglavju 24. redu 36.

Dan slavodobitja osvanu, ljubezni u Gospodinu! — slavodobitja, kakova zemlja prije nedoživi, nit nebesa neproslaviše; slavodobitja, kojeno se već osamnaest stotin lětah světom navěstja, a i navěstjat će se neprekidno, u sve věke věkah. Um zapanjen stoji, promišljavajući neizměrnost ovoga dogodjaja, veličinu poběde, koju odèrža vitez, danas od nebeskih duhovah slavljen, a od zemlje čaštjen. Obslužavamo naime blagdan vazmeni; obslužavamo dično uzkèrsnutje Jezusa Kristusa spasitelja našega. Ovim uzkèrsnutjem odèrža Gospodin pobědu nad vlastju pakla, nad neprijatelji ljudskoga spasenja, ter oslobodi čověčanstvo od věčne propasti. Što bijaše starodavno, kako veli apoštol, prestade ovim uzkèrsnutjem i obnovi se sve. Njim se obnovi čověčanstvo, i mora se nadalje obnavljati sve do dana velikoga suda, koj ima dojti. Pravednost, i sve ostale krěposti spustiše se opet s neba, da se nastane u pèrsih ljudskih. Traci rěči božje probiše nakon ove poběde gustu tminu neznanstva, koja prikrivaše ovaj svět, ter sve čarobnijim sjajom sjaju. Blagoslov nebeski orosi opet zemlju, i natopi izsušena sèrca ljudska — klica věčnoga života usadjuje

se u nas, da nam niti duh, pače niti ono, što je umèrloga u nas, nebude plěnom smèrti u věke, nego da uzkèrsne jednoć netegnuto, i unidje u stan věčni. No i mir, bivši kroz toliko stolětjah izagnan iz ove suzne doline, vrati se opet u dušu svih, koji su dobre volje.

Već iz ovo malo rěčih uviděste dragi moji! koli dragocěni i raznovèrstni su dari, kojih smo po uzkèrsnutju spasiteljevom postali dělnici. Ovaj put promišljat ćemo spasitelja, u koliko je, dovèršiv dičnim svojim uzkèrsnutjem dělo našega odkupljenja, i potvèrdiv istinu svoga nauka — donio světu mir, ter se zato u svetom pismu punim pravom ozvao kraljem mira. Rěč mira romonila je neprekidno iz božanstvenih mu ustijuh. Mir vam, bijaše mu obični pozdrav. — Mir svoj dajem vam, reče on, ne kako ga svět daje, dajem vam ga ja. — Unišavši u kuću, reće nadalje po svědočanstvu Mateja, apoštolom svojim, pozdravite ju rekavši, mir ovoj kući; pak bude li vrědna kuća ona, dojti će na nju mir vaš; nebude li pako vrědna, mir vaš povratit će se k vam. — Isto tak dèržali su i apoštoli mir za najveće blago na světu. Veliki onaj učitelj narodah, sveti Pavao, spominje ga skoro nebrojeno putah u listovih svojih: „Milost vam i mir od Boga otca našega, i gospodina Jezusa Kristusa“ piše u svojem listu na Rimljane. I opet: „Opravdani indi věrom, imajmo mir s Bogom po gospodinu našem Jezusu Kristusu.“ — Zatim: „Koli blagodatne su stope onih, koji navěstjaju mir.“ — Pak opet: „Imajte mir sa svimi ljudmi.“ — (Rim. 1. 7. — 5. 1. — 10. 15. — 12. 18. — 14. 19.) A što se ovdě izriče, izriče se na drugih nebrojenih městih svetoga pisma; odkuda je za cělo moći zaključiti, da je

presvete naše věre duh — duh mira; pak da je mir jedan od najvećih darah spasitelja našega. Zato se i kanim danas s vami, ljubezni u Gospodu, obširnije razgovoriti o tom skupocěnom blagu mira. Nastojat ću naime razložiti, u čem li sastoji blaženi taj mir, i to u pèrvoj strani; u drugoj pako: kojim ga načinom pribaviti i sačuvati valja? — Svladaoče smèrti, kralju mira! pomozi svetom milosti najprije meni, da vrědno prosborim o neprocěnjenom daru mira, štono si ga světu donio, — zatim slušateljem mojim, da me valjano razumiju, i mir tvoj sveti da se nastani u njih i zacaruje dušami njihovimi. Potèrpite.

I.

Znamo iz svetoga pisma, u koli žalostno stanje svali se čověčanstvo u obziru odnošenja svoga prama Bogu poslě sagrěšenja pèrvih roditeljah u raju. Pèrvi roditelji naši postali su naime iz prijateljah Boga stvoritelja svoga — neprijatelji njegovi; iz ugodnikah božjih i pravednikah grešnici. Prestavši tako biti sinovi božji, běhu iz raja izagnani, i od lica stvoritelja i otca si preblagoga zavèrženi. Otuda je slědilo, da je blaženi mir, koj je prije medju stvoriteljem i stvorenjem njegovim obstojao, narušen, i kao u věčni boj pretvoren. Jer pokle je zlosretnom onom krivnjom izkvaren um, izopačena volja i razdražena putenost, nagibaše čověk više onamo, kamo ga je vukla putenost, nego li kamo ga naputjivaše zakon umni i rěč božja. To bijaše uzrok, da je broj prekèršajah dan na dan rasao, množila se bez kraja zločinstva, te onom měrom, kojom su se gomilali grěsi, nestajalo je takodjer milosti stvoritelja. Ovo žalostno stanje čověčanstva ne samo da se s vremenom nije na bolje okrenulo, nego je žalibože svakim danom žalostnijim bivalo, dok se nezavèrši u onoj točki duševne slěpote, gdě su ljudi, zametnuv poznanje živoga Boga, i pravo bogoštovje, stali se klanjati mèrtvim kumirom, pověravati bajkam taštoga praznověrstva, a uz to dakako i sliku višnjega Tvorca u sebi najružnijimi opačinami kaljati. Poslědica toga bude sveobći potop, kojim se Višnji posluži, da svět obnovi, sačuvav u njem jedinoga pravednika Noema, i njegovu obitelj. Po Noemu se ravno preporodi čověčanstvo i stupi po věri u prijaznije odnošenje sa stvoriteljem. Ali nedugo postojalo vrěme, i potomci Noemovi zaputiše se opet starim putem, putem odmetničtva i krivobožtva tako, da je pred došastjem spasiteljevim sav svět opet jadno tumarao po gustoj tmini neznanstva, i greznuo u glibu najružnijih opačinah. — Znamo iz dogodovštine, da su, izim židovskoga puka, svi ostali narodi světa, izgubiv poznanje pravoga Boga, tak daleko bili zalutali, da su se suncu, měsecu, življem, i ljudem, koji su ostale budi mudrostju, budi vojničkom hrabrostju, jakostju ili sjajnostju nadkrilili, kano bogovom klanjali, dapače istu němu živinu, bilje i kamenje za bogove dèržali; pak što je još žalostnije, dapače i pomisliti grozno, da su i najgèrdjim grěhotam vlastite bogove izmišljali, kradji na priliku Merkura, bludnosti božicu Veneru — i mèrtvim ovim bogovom javnu službu propisivali, hramove jim dizali, službenike posvetjivali. Kakvo li je uz ovakove bogove i bogoštovje moralo biti ćudoredno stanje čověčanstva? lahko se dade prosuditi; i doista nije čudo, što su čitavi narodi bili dotle zabludili i tako se izopačili, da se nisu uztezali ubijanjem ljudih, i proljevanjem kèrvi ljudske, bogovom svojim dužnu tobože čast izkazivati. No i židovski

puk, koj je jedini imao sačuvati, te jednoć medju druge presaditi Bogom objavljenu věru, izvèrže se takodjer tečajem vremena na toliko, da za vrěme došastja spasiteljeva nije bio mnogo bolji od ostalih narodah, dapače a někom obziru još gori. Žalostno ovo stanje čověčanstva, tužno odnošenje medju Bogom i světom, věkoviti ovaj boj dokinu kralj mira, spasitelj naš Kristus Jezus. „Došavši, piše sv. Pavao Efežanom, navěstjao je mir vam, koji ste bili daleko, i mir onim, koji su blizu, jer po njem imamo pristup k otcu obadvojica u jednom duhu, (Efež. 2.) I malo prije veli: „Sada pako u Kristusu Jezusu vi, koji ste někad bili daleko, blizu postadoste kèrvlju Kristusovom. On bo je mir naš, koj učini oboje jedno.“ — Odkupitelj naime naš opra kèrvlju svojom krivine čověčanstva, donese nam takodjer nauk nebeski, nauk nečuvene svetosti i čistoće, potvèrdivši mu istinitost s mnogobrojnimi čudesi, osobito dičnim uzkèrsnutjem svojim. Po njem naučiše ljudi priznavati pravoga Boga i njegovo gospodstvo, te mu dostojnu čast izkazivati. Njim pobudjene briznuše tisuće u plač pokore, te prionuše svojski dèržati božje zapovědi, prikazivati. Višnjemu svetu i neoskvèrnutu žèrtvu mirovnu, zakrenuv s puta nepravde na stazu uzvišene krěposti i bogoljubnosti. Tim načinom eto bude opet utanačen onaj preblaženi vez medju Bogom i čověkom, kojega plod jest presretni mir.

No kao što s Bogom, tako i sa samim sobom bijaše čověk prije došastja spasiteljeva u tužnom neskladu i i boju. Jer što se tiče našega odlučenja, zatim sredstvah i načinah, kojimi bismo ovo postići imali, nemanje što se tiče onih velevažnih istinah, bez kojih za sèrce čověčje neima pravoga života niti mira — sve to bijaše

umu čověčjemu koprenom tajnosti sakriveno. — No i ona neprestana borba medju duhom i tielom našim, dèržala je čověka nesmiljeno u stanju kobne neizvěstnosti i straha. I ovdje nam pritekne u pomoć kralj mira, spasitelj Kristus Jezus, naučiv nas poznavati pravu svèrhu našu, podavši nam pojam o neumèrlosti duše, protumačiv nam uzrok ove borbe, a i priugotoviv duhu shodnimi sredstvi pobědu nad tielom. Ali ne samo ove i ostale uzvišene istine naučismo od preblagoga spasitelja, — nego da věčnu svèrhu, za koju smo odredjeni, tim laglje postignemo, utemelji on još cèrkvu, obećavši joj neprestanu pomoć duha svetoga i dar nepogrešivosti, da nam ona uzbude pouzdana učiteljica istine, i vjeran provodić u svih odnošajih burnoga ovoga života, — da nam u njoj neuzmanjka nikad sredstvah spasenja, medju kojimi su najpoglavitija sveti sakramenti novoga zakona, ova vrela naše jakosti, našega opravdanja i preporodjenja. K svemu tomu zaprednjači nam još isti spasitelj vlastitim svojim primèrom. On bo dično svlada neprijatelje spasenja, pobědi istu smèrt, i preslavnim svojim uzkèrsnutjem smèrvi njezin žalac. Poduči nas nedvojbeno, da se nikakovih suprotivštinah ovoga života plašiti neimamo; da nas zla ovoga světa nemogu u istinu nesrećne učiniti, budući ona u ruci nebeskoga otca kao spasonosna šiba, kojom se nepokorna volja naša k posluhu kadšto pritěrava. Pak da to tim krepčije bude na nas dělovalo, izabra si dragovoljno i sam put križa. Gdě je sèrce, ljubezni moji! koje nebi nad tim zakucalo od radosti, koje se nebi razblažilo plodom ovih spasiteljevih činah, presladkim mirom, što nam ga svět, ni sva njegova mudrost dati nemože? Eto dakle, i gledeć na nas same, jest božanski spasitelj věstnik, jest kralj mira.

No nastavimo li svoje razmatranje, spoznat ćemo ga kao takova i gledeć na medjusobno odnošenje svih ljudih. Dogodovština nas uči nebrojenimi dokazi, da prije došastja spasiteljeva nije nitko ni sanjao o sveobćoj ljubavi. Ljubav naime medjusobna i privèrženost bijaše prije njega stegnuta na maleni krug osobah, posebnim kakovim vezom, najpače kèrvnim rodbinstvom medjuse spojenih, niti je imala kakovih plemenitijih ponukah, do jedinih skoro putenih nagonah. Otuda nastadoše kèrvne one mèržnje, věkovita neprijateljstva, bojevi, okrutnosti i nasilja svake vèrsti. U istih dapače sukromnih obiteljih veoma rědko bijaše naći podpune sloge, nesmutjena mira. Znamo, da se žene nisu smatrale kao postojane družice suprugah svojih, nego da su poput nerazložne živine zavisile od samovolje muževah svojih, da su bile njihove robinje. Znamo, da su otci imali neograničenu vlast nad děcom svojom, na toliko, da su ju mogli prodati, prikazati, da i s maknuti; što se na ruglo i prikor čověčanstva dogadja još dan danas kod narodah, nepoznavajućih kralja mira, spasitelja našega. Znamo nadalje, koli žalostno bijaše stanje služinčadi naprama gospodarom, koli nemio udes sužanjah, medju koje su tada jamačno tri četvèrtine čověčanstva spadale. Takovo je bilo stanje čověčanstva od sagrěšenja pèrvih ljudih pa sve do onoga časa, dok nije Kristus Jezus slavnim svojim uzkèrsnutjem nepobitno dokazao božansko svoje poslanje, ter nebeskim svojim naukom udario nove temelje čověčanskomu družtvu. I sad eto vidimo preobraženu zemlju, vidimo obnovljeno čověčanstvo, kudagod je dopèrlo světlo njegova evandjelja. Čitav ljudski rod sačinjava sad jednu obitelj, svi smo kao děca jednoga otca, medjusobno bratja, odkupljeni dragocěnom kèrvlju spasitelja, — baštinici kraljestva

nebeskoga, u koje nam otvori ulaz isti preblagi spasitelj. U domaćih obiteljih, u kojih vlada pravi duh Kristusov, vlada takodjer medjusobna ljubav i sloga, cvate krěpost, sveta uzajamnost i sreća. Muž, glava obitelji, smatra si suprugu kao nerazstavnu družicu života svoga, kao polu svoga vlastitoga bitja, pošto je s njim po svetom vezu ženitbe, na dostojanstvo sakramenta podignute, do smèrti spojena; žena u suprugu svom priznaje ravno glavu obitelji, kojoj po naredjenju božjem treba ravno da bude podložna, ali ne iz robske podčinjenosti, nego iz čiste ljubavi, iskrene odanosti. Roditelji smatraju děcu kao Bogom si prikazani, i za blaženu věčnost stvoreni dar, za koje život valja im se isto tako, kao za svoj vlastiti brinuti; koju su dužni pod najstrožiju odgovornost k Bogu voditi, ter bogoljubno i sveto odgojivati. Isto tako uzvišenim načinom uredjene su dužnosti děce prama roditeljem, gospodarah prama služinčadi, i služinčadi prama gospodarom, — jednom rěčju sve spaja medjusobna ljubav, koja radja sveti i blaženi mir, tim obilatije i stalnije, čim se dublje u sèrcih ljudskih uvrěži nauk spasiteljev. No o tom budi dosta. Vidimo sad još u kratko, što nam treba činiti, da si taj, po spasitelju na ovaj svět donešeni mir sbilja priskèrbimo i sveudilj ga sačuvamo? Od česa u drugoj strani.

II.

Iz onoga, što sam dosele spomenuo, viděsmo, da nam je spasitelj donesao mir gledeć na Boga — gledeć na nas sáme — i gledeć na bližnega. No iz rečenoga razabire se nadalje i to, da želimo li si taj mir pribaviti, i sveudilj sačuvati, valja i nam sa svoje strane neprestano

k tomu sudělovati. Bog bo stvori čověka slobodna, pošto ga htěde načiniti sretna. No sretan biti nemogaše, ako ne i slobodan, budući da za razumno bitje bez slobode ni zasluge, niti platje iliti nagrade biti nemože. Čim smo dakle od stvoritelja primili dar slobode radi sreće, valja nam se njim bez dvojbe tako služiti, da uzmognemo postati dělnici one po nebeskom odkupitelju donešene sreće, to jest blaženoga mira, — to će reći, valja nam život svoj strogo po zapovědih božjih urediti. Prije svega pako valja nam paziti, da nebismo ikakovim težkim grěhom izgubili prijateljstvo božje, i posvetjujuću milost; jer izgubiv to, izgubismo duhovni život, postadosmo iz sinovah i prijateljah božjih sinovi sèrdjbe i neprijatelji stvoritelja, a kao takovi nemožemo se dakako ni pravoga mira uživati. Jesmo li voljni nadalje, taj dragocěni dar mira zadèržati, treba, da svoje dužnosti prama višjemu bitju, kao što su dužnosti štovanja, bogoljubnosti, savèršene podložnosti i zahvalnosti, točno izpunimo; da čestje u duhu i sèrcu ponovimo čin věre, ufanja i ljubavi; da preblagoga spasitelja bogoljubnim sèrcem častimo i sèrdačno ljubimo; da si dušu vazda spremnu i otvorenu dèržimo dělovanju duha svetoga, od koga polazi svaki dobar savět, jakost, mudrost, postojanost u dobru, i od koga potiču sve najplemenitije blagodati; treba da svetu katoličku cèrkvu dostojno počitavamo, ter ju kao dobrostivu majku dětinski ljubimo, obdèržavajući marljivo njezine zapovědi; da se pomno uživamo spasonosnih sredstvah po samom spasitelju propisanih, a ponajviše sakramentah pokore i pričesti, kao najkrepčijih polugah do kèrstjanske savèršenosti.

Želimo li još sami sobom biti u miru: treba da putene požude podložimo gospodstvu duha, da dužnosti svoga zvanja savěstno i marljivo izpunjujemo, da si duh

naoružamo krěpostmi poniznosti, čistoće uměrenosti i ustèrpljivosti. Nesastoji bo ovaj blaženi, s neba nam donešeni mir u dangubi, bezposlenosti, u nestašici svake nesgode i napasti, — nego u jakosti duha, u podpunom svladanju svake pohotnosti těla i očijuh. I čim više neuredne želje naše ukrotimo, duh nad tielo uzdignemo, ružnomu se jarmu grěha otmemo; tim sigurnije dostat ćemo slobodu sinovah božjih, tim stalnije se uživati sladkoga mira i pokoja, nad kojim neima pod suncem dražijega blaga.

A napokon da mir naš bude podpun i savèršen, to jest ne samo s Bogom i s nami samimi, nego i s drugimi, valja nam svom dušom prigèrliti ljubav bližnjega, onu ljubav, koju nas je učio božanski spasitelj rěčju i činom; treba naime da u svakom i slědnjem čověku poštujemo dostojanstvo slike božje, da iskreno cěnimo ter dobro želimo svim i svakomu, ne iz putenih nagonah ili radi nas samih, nego jer smo svi děca jednoga otca, svi za jedno blaženstvo stvoreni, dragocěnom kèrvlju Jezusa Kristusa odkupljeni, i jer Bog hoće, da svakoga ljubimo. Ako ovakova ljubav obuzme sèrca naša, tad će se jamačno nastaniti u nas duh blagosti, duh krotkosti i pomirljivosti. Bit će daleko od nas svaka mèržnja, zavist, zlovolja, nesloga i razdor. Bit ćemo blagoćudni i čověčni prama svakomu; radost naša bit će ublažiti nevolju nesretniku, otèrti suze bědniku, vèršiti děla milosèrdnosti duhovne i tělovne, — a platja toga bit će blaženi, po spasitelju navěstjeni mir.

Opominje me vrěme, da završim. No dvoje ti ipak nakanih prije saobćiti ljubezno stado moje! — Znate, da baš u ovaj par ugovaraju i věćaju u glavnom varošu francuzkoga carstva zastupnici najmogućnijih dèržavah, kako bi se utvèrdio i ujamčio stalni i sveobći mir. Znate, da već gotovo kroz dva lěta běsni po raznih stranah světa, na kopnu i na moru kèrvavi rat. Znate, koli strašne žèrtve proguta već ovaj rat, koli silna světina pade u njem od mača, od stradanja, od vrućine, od zime, od svakovèrstnih nesgodah i bolestih; mislite si, kolike majke i supruge ovije on u cèrno, koliko děčice načini siročadju, koliko čilih tělesah osakati. Što može dakle biti prečija želja za kèrstjansko sèrce, nego da milosèrdje božje učini kraj tomu strašnomu boju, i svim njegovim poslědicam, kao što su skupoća, glad, kužne bolesti i druge stovèrstne nevolje. Molite zato, osobito na ovaj dan mirovne svetčanosti spasitelja našega, da um i sèrce onih, koji sudbinom narodah upravljaju, ter u rukuh dèrže kocku mira i boja, udostoji se tako ravnati, da žudjeni mir zacaruje opeta medju kèrstjanskimi puci; i sèrca naša mirna i od neprijatelja sigurna tim silnije prionu vèršiti njegove zapovědi.

Drugo, što sam hotio spomenuti, i što je glede nas stanovnikah austrijskoga carstva od velike zaisto važnosti, jest onomad utanačeni ugovor medju světlim carom i kraljem našim apoštolskim, i vèrhovnom glavom cèrkve, svetim otcem papom — koj ugovor zove se obično konkordatom, i od kojega bi težko što moglo biti i za svetu cèrkvu, i za carstvo spasonosnije. Nije bo ovaj ništa drugo, nego javni dokaz savèršene sloge i mira medju cèrkvom i dèržavom, kojim se iz predjašnjih vremenah zaostavša něka neporazumljenja izjednačuju. Da se pako taj blagotvorni ugovor što prije i

jednako po svuda uživotvori, pozvani su na drugu nedělju po uzkèrsu svi biskupi carevine u Beč, da se o tom zajednički posavětuju. Molite se dakle predragi moji! u oči velike ove skupštine, da Bog svemogući, koj jedini tvori čudesa, bdije nad slugami svojimi, cèrkvenimi predstojnici, da duh razbora, mudrosti i ljubavi rukovodi njihova věćanja i obilje nebeskoga blagoslova prati.

Molite se i za me, pastira dušah vaših, kaj sam takodjer pozvan na ovaj sastanak. A budite uvěreni, da ću ja, kako običajem uz vas i medju vami, isto tako udaljen otca nebeskoga za vremenito i věčno dobro vaše vruće prositi.

Božanski odkupitelju i svladatelju smèrti, kralju mira, ogledji se na ovu skupštinu věrnih, koju si odkupio dragočenom kèrvlju svojom, nadahni sve i svakoga od njih živom věrom, tvèrdim ufanjem i savèršenom ljubavju; vodi jih sigurno po stazah zapovědih tvojih, obdari ih nebeskom utěhom i podpunom slogom. Ulij Gospodine u njih duh ljubavi tvoje, da kako ih hraniš jednim kruhom nebeskim, tako budu duhom i bogoljubnostju jedni. Usliši im milostivo prošnje, da svladav sve suprotivštine i napasti, budu u stalnoj slobodi tebi služili, i tělom i duhom. Daj napokon da za nebeskimi dobri težeći završědimo bolja vremena, ter se dragocěnoga tvoga mira, što si ga na svět donio, budemo mogli pod tvojom zaštitom sveudilj uživati, a dovèršiv pod tvojom zastavom zemaljsko ovo putovanje dospěti u blažene kraje věčnoga mira. Amen.

NA BLAGDAN SV. ŠTEFANA KRALJA 1856.

Quaerite primum regnum Dei et justitiam ejus. Matth. 6. 33.

Iščite najprije kraljestvo božje i pravdu njegovu. Rěči su božanskoga spasitelja pri svetom Mateju p. 6. r. 33.

Od ona doba, kako sam imao sreću zadnjiput s ovoga svetoga města upraviti na vas rěč, ljubezni u Gospodinu! pak do sada, to jest kroz pet skoro měsecih, dogodi, se dvoje, što je vaše pomnje vrědno, i čemu ju bez dvojbe neuzkratiste. Znate, da su se biskupi čitave austrijske carevine bili u Beču sastali na dogovor, — kako da se važni onaj ugovor, što je tako sretno medju svetom stolicom i světlim carem i apoštolskim kraljem našim bio sklopljen, čim većim probitkom cèrkve i dèržave u život uvede? Pomoćju božjom jesu biskupi, věćajući marljivo kroz čitava tri měseca, težkoj svojoj dužnosti odgovorili, i kad se jednom obělodane spisi ovoga biskupskoga sabora, dokazat će za cělo, da im je cělovitost svete katoličke věre i dužno prama cèrkvenoj glavi počitanje nemanje, kao neokaljana věrnost prama světlomu gospodaru i cesaru najviše pred očima treptila, te da su svimi silami najpače nastojali, da se u puku, njihovoj skèrbi izručenom, uzmnoža pobožnost, utvèrdi krěpost, te tak vremenito i věčno blagostanje věrnih unaprědi. I zaisto se možemo temeljito nadati, da će ovaj biskupski sastanak uroditi jednoć radostnim plodom za čitavu carevinu, dakle i za našu domovinu.

Drugi, prem mnogo manje znamenit, no za našu biskupiju i domovinu ipak dosta važan dogodjaj, koj se je u to vrěme sbio, jest onaj, da je vašemu biskupu zapala čast kardinalska; to jest, da je primljen u kolo visokoga onoga věća, koje stoji na čelu čitavoj, po širokom světu razgranjenoj cèrkvi. Mislim, da ćete mi věrovati ljubezni moji, da nisam nikad ni mislio na ovo povišenje; jere znajući s jedne strane dobro, da kod pravednoga onoga sudca, pred koga ću se imati do mala staviti, imaju ne časti, nego jedino dobra děla cěnu i valjanost, a s druge strani poznavajući svoju slabost i nesavèršenost, scěnih se uvěk toga nedostojnim. Věrovat ćete mi takodjer, ako reknem, da mi je taj dogadjaj jedino s toga povoljan, što služi na diku našoj domovini, i kao što sam osvědočen, na slavlje věrozakona, pak što će moći biti istoj ćudorednosti u ovoj biskupiji u prilog.

To sam mislio prije reći, nego li uzmem o današnjoj svetčanosti govoriti, ter vam spasonosni iz nje izvoditi nauk.

Kako znate, obslužavamo danas godovinu stolne naše cèrkve, to jest svetčanost svetoga Štefana kralja Nećemo ju pako moći vrednije obslužiti, nego ako život svetoga ovoga kralja uzmemo našemu življjemu za pravac, primèr i naslědovanje. Jer kako veli sv. Ivan Zlatousti: Tko pobožnom ljubavju zaměrava zasluge svetih, tko se često i dično spominje slave pravednikah, treba da i život njihov naslěduje; jer koga raduje zasluga kojega svetca,

valja da ga raduje i slava božja. Zato ili treba da naslěduje, veli sv. otac, ako hvali, ili neka nehvali, ako neće da naslěduje.

Promišljat ćemo dakle, koliko se bude u kratkoći vremena dalo, način življenja svetoga kralja, s tom naměrom, da se odtale naučimo svakomu našemu činu navěk predstaviti pravu svèrhu, — za postignutje pak ove svèrhe uvěk se valjanimi i prikladnimi sredstvi služiti, i služeći se njimi neuzkolebivom stalnostju uztrajati. Ufam se, te će moje rěči zapasti pomoćju božjom svetomu Štefanu kralju na slavu, vam pako na duhovnu pokrepu, samo ako me i danas, kako obično, dragovoljno i stèrpljivo posluhnete.

Ljudi, ljubitelji světa, i slědbenici duha njegova odabiru si stanovite svèrhe, kojim naměnjuju svoje trudove i nastojanja. Jednim je ta svèrha blago; drugim ova ili ona čast, — razuměva se, čim višja tim bolja — tretjim dika i slavica imena; a četvèrtim opet životinjska last i slast, koje se nikad nemogu dosta nasèrkati. I sveti kralj odabra si zaista stanovitu svèrhu u životu; no kao nebo od zemlje, tako se je i ova lučila od svèrhah děce světske. Sva naime njegova briga i težnja směrala je na veću diku i slavu božju, na spasenje vlastite duše, i unapredjenje vremenitoga i věčnoga blagostanja njegova naroda. Da su to bile njegove težnje, dokaz su nam sve rěči i svi čini njegovi, koliko ih je god dogodovština sačuvala.

I mi, drage duše kèrstjanske! treba da svim svojim činom predstavimo stanovitu svèrhu iliti cilj, ako nismo voljni nerazborito i utaman raditi; budući da samo ne-

razumna stvorenja živu bez stanovitoga cilja, podajući se uplivu udesa. Pita li se pako, kakav treba da bude taj cilj naših činah? to mi kèrstjani nemožemo doista biti u smetnji za odgovor. Znamo naime nedvojbeno, da taj cilj nemože biti drugi, nego što nam ga je sam višnji stvoritelj odlučio. Jest ljubezni moji! mi smo stvoreni, da se stvoritelju klanjamo, njemu služimo, i někad postignemo ono věkovito blaženstvo, koje nam je isti blagi stvoritelj pripravio. Zato je i došao božanski spasitelj na svět; zato nam je i objavio svoju volju, i svetom věrom svojom pokazao put u nebesku domovinu. — Ali nas to isto i sam zdrav razum uči. Ona bo toli duboko nam u sèrce usadjena, neprestana želja za blaženstvom, ono unutarnje osvědočenje, da se ta želja u ovom kratkotrajnom, ter s tolikimi nevoljami poměšanom životu izpuniti nipošto nemože; — zatim sjajne sposobnosti uma, kojimi smo obdareni, nemogu se drugčije tumačiti, nego da smo za něšto više stvoreni, kak da probaviv několiko lětah na ovoj zemlji, koju svetu pismo svim pravom zove suznom dolinom, poput druge nerazumne živine obratimo se u prah i pepeo. Unutàrnja takodjer naša ćut o pravednosti Boga stvoritelja s jedne strane, — s druge pako strane nedvojbeno izkustvo, da se na ovom světu rědko kad nalazi pravo razměrje medju krěpostju i nagradom, pače da je uprav krěpostan život često nevoljami nemilo progonjen, dočim se grěh i opačina obiljem slave i blaga obsipava, — ova velim velika razlika i krivo razměrje medju krěpostju i grěhom, nagradom i kaštigom, služi nam za dokaz, da mora još biti drugi život, još drugi sud, gdě će krěpost primiti zasluženu nagradu, a grěh i krivnja zasluženu kaštigu. No věra u buduće življenje ukorenjena je takodjer u obćenitom čuvstvu čeloga čověčanstva, tako da nije bilo ni-

kad naroda, niti ga ima sada po svem širokom světu, koj nebi věrovao u budući život, ili barem ikakovu slutnju o tom gojio.

Ako je dakle to naš cilj, pak nećemo li nerazborito upravy raditi i živiti, valja nam ga jednako pred očima imati, ter u svih svojih činih na njega se osvèrtati. Neću tim reći, kao da zato nebi směli i mogli u svom dělovanju imati i drugih pobočnih, no svakako poštenih, makar i vremenitih svèrhah, da si na primĕr pribavimo za vlastito, ili obitelji naše uzdèržanje, pak i za podporu drugih potrebita sredstva, da nadalje svoje poštenje, i dobar glas uzdèržati nastojimo, i. t. d. No i sve ovo treba da je na onu najvišju svèrhu upravljeno, njoj primĕreno i podčinjeno, nipošto pako protivno.

Nadalje ljudi, živući polag načelah ovoga světa, brižljivo iztražuju najprikladnija sredstva, kojimi bi se do predstavljene svèrhe dokopati mogli. Koji hlepe za bogatstvom, neumorno traže sve moguće k tomu pute i načine. Koji teže za slavom i častju, nepropuste ništa, čime bi se do njih doviti mogli. Isto tako, kojim je cilj slast i razkoš, neprestano se domišljaju načinom, koji bi ih onamo doveli. Oštroumnost, znanost, umětnost, lukavost, da i podlost upotrebljuje se, ima li samo nade, da će se neplemenitim strastim zadovoljiti.

I sveti Štefan kralj brižljivo je iztraživao, i marljivo rabio sredstva, da postigne odabranu si svèrhu. No kao što ova svèrha bijaše sveta i Bogu draga, isto tako bijahu sredstva i načini, kojimi se je njoj za volju služio, valjana, poštena, uzvišena. S toga čitamo u njegovom životopisu, da se je ne samo ob dan, nego i ob noć čestokrat i pobožno molio gospodinu Bogu; s toga izabra preblaženu Bogorodicu sebi i kraljestvu svomu zavětnicom, prikazav joj u dubokoj

bogoljubnosti krunu, koju mu je sveti otac papa Silvestar darovao; — s toga utemelji tolike biskupije, kroz koje da se blagotvorna věra kèrstjanska po Ugarskoj razplodi; zato sagradi tolike cèrkve i samostane, na veću slavu božju i veličanstvo službe božje; — s toga ne samo da je silni novac na podporu sirotinje trošio, nego i sam običavao ob noć siromakom noge prati, i darežljivom rukom medju njih milostinju dĕliti.

Otud se učimo dragi moji! da se valja i nam brižljivo starati za valjana i Bogu povoljna sredstva, kojimi bismo mogli dokučiti predstavljeni nam cilj, to jest: sve veći stupanj krĕposti i nedužnosti na ovom, a věčno blaženstvo, za koje smo stvoreni, na drugom světu. O kako sretni smo mi, kojim je otvoren i ravan put do toga! Dočim su naime i najprosvětljeniji starověčni narodi, kako i sadašnje dobe puci, suncem kèrstjanstva neogrijani, po varavih i krivudastih putevih čověčjih mudrolijah amo tamo bludili; eto nad nami sjaje luč božanstvenoga objavljenja, kažući nam najsigurniji put do našega cilja. Mi znamo, da „bez věre nije moći dopasti se Bogu,“ kako to jasno tvèrdi sv. Pavao apoštol u svom pismu na Židove. Mi znamo, što reče božanski učitelj o životu věčnom: „To je život věčni: da spoznaju tebe jedinoga pravoga Boga, i koga si poslao Jezusa Kristusa.“ (Ivan. 17.) Valja nam dakle prije svega svom snagom nastojati, da u pameti i sèrcu čistu i neuzkolebivu sačuvamo věru, dapače ju svaki dan učvèrstimo i popunimo. Mi nadalje znamo, da je najpoglavitije sredstvo za uztrajanje u krĕposti, vruća i neprestana molitva. Jer po svědočanstvu cèrkvenika „koj se klanja Bogu s veseljem, bit će saslušan, i prošnja njegova prodrěti će preko oblakah. I kak čitamo u 144. pěsmi „Blizu je

Bog svim, koji ga u istinu nazivlju.“ Dakle treba, da se često i marljivo molimo, i to ne samo doma i na samom, nego takodjer javno kod prepisane obće službe božje u cèrkvi: tim se bo najviše u nas goji i uzdèržaje život duhovni. Te ako i neimamo sredstvah, da dižemo cèrkve, utemeljujemo biskupije, gradimo samostane, kako je to činio sv. kralj: treba da bar toliko, koliko možemo, darujemo na takove svèrhe i stvari, koje su kadre promicati diku božju, i u sèrcu čovječanskom hraniti duh bogoljubnosti kèrstjanske. Mi znamo, da je preblagi naš spasitelj za naše spasenje ne samo sakramenat svete pokore naredio, nego u neizměrnoj svojoj dobroti još ostavio nam blago neprocěnjene kèrvi i těla svojega u presvetom oltarskom sakramentu, da višeput ovim andjeoskim kruhom okrěpljeni, tim laglje i sigurnije hodamo putem zapovědih njegovih. Ako nam je dakle štogod stalo do zadnjega cilja, to ćemo ova sredstva često upotrěbiti, zahvalnim se sèrcem spominjući tolike blagosti spasiteljeve. — Mi znamo, da je pèrva i najveća zapověd věre naše zapověd ljubavi, o kojoj, kako govori sam spasitelj, sav zakon visi i proroci, i koja je polag rěčih sv. Pavla apoštola sveza savèršenstva, — a po nauku sv. Petra, poglavice apoštolskoga, pokriva množinu grěhah. Naslědujući indi zaměrno milosèrdje sv. Štefana kralja napram siromahom i stradajućim treba, da i mi nastojimo polag naših silah pomoći bližnjemu, těšeć raztužene, kazući bludećim put istine, davajuć dobar savět dvojećim, pak izvèršivajući po mogućnosti i tělovna děla milosèrdnosti, dobro znajuć „da je molitva,“ kak čitamo u knjizi Tobije „s postom i milostinjom skopčana bolja od blaga spravljenoga zlata, da milostinja oslobadja od smèrti,

čisti od grěhah, i čini najti život věčni.“ (Tob. 12.)

Al nije dosta, da tko poznaje cilj svoj, i skèrbi se za prikladna sredstva, da njega postigne, nego nam treba još onom stalnostju i snagom duh svoj oboružati, da kad smo jedanput što za dobro i spasonosno priznali, od toga se nikakovom napasti ni suprotivštinom odvratiti nedamo. I glede toga imamo opet sjajni primĕr u današnjem godovnjaku i zavětniku našem sv. Štefanu kralju, koj ako je i bio blage ćudi, ter na kèrvoprolitje mèrzio: vendar kad je valjalo braniti svetu věru kèrstjansku, nije ni malo oklevao mašiti se oružja proti neprijateljem kèrstjanstva, ter se radje pustiti u očiti boj, nego li dopustiti, da se ma u kojoj strani njegova kraljestva tlači priznana istina. Premda je nadalje po svědočanstvu životopisa sv. Štefan od mnogih i težkih bolestih stradao: neprestade ipak nikada poslovati za obće blagostanje svoga naroda, neprestade nikad moliti i raditi u toliko, da je siromahe glavom pomagao i mnoge noći u bdijenju provodio na slavu i diku božju. Premda je napokon jedinca si sina Mirka, već u mladoj dobi sa svih vèrstih krěposti i svetosti slavna, u koga je sve svoje ufanje za buduće blagostanje naroda svoga polagao, prenaglom smèrti izgubio: nije ipak ni najmanje popustio od svoga uzdanja prama Bogu, pače je tim više nastojao nadležeće si kao kralju i kèrstjaninu dužnosti izpuniti.

I nam, ljubezni u Gospodinu! želimo li biti istiniti štovatelji sv. kralja, valja naslědovati njegovu revnost u věri, a osobito se brižljivo čuvati svega, štogod bi nam moglo uzdèrmati stalnost u věri; kamo najprije spada druženje s opakimi i himbenimi ljudmi, kao takodjer či-

tanje nevaljalih knjigah, kojimi je dan danas svět poplavljen, i koje su višeputah izkitjene lěpim jezikom i oblikom, a prepune su ubitačnoga otrova. U tom ćemo pako najsigurnijim putem udariti, ako prije, nego li nepoznatu kakovu knjigu ili spis stanemo čitati, zaištemo savět od izpovědnika, ili drugoga kojega čestita i pobožna čověka. — Slědeći nadalje stope svetoga kralja nedajmo se ni pod izlikom zla vremena, ni loša zdravlja, nit ikakovih drugih nepogodah odvratiti od polaženja obće službe božje, od molitve, od slušanja rěči božje, ili drugih nabožnih věšbanjah; znajući, da polag izreke spasiteljeve kraljestvo nebesko silu tèrpi, i da će ga silnici osvojiti. Isto tak od spasonosnoga obdèržavanja zapovědi posta, i od izvèršavanja dělah milosèrdnosti duhovne i tělovne prama bližnjemu nepopustimo pod izlikom slabijega zdravlja, ili nedostatka sredstvah za to potrebitih; budući znamo iz nauka sv. katoličke cèrkve, da je svèrha naredjenih od cèrkve postovah doista spasonosna, izlěčiti naime ne samo bolesti duha i pameti, nego i těla; buduć nadalje znamo, da neima duše na světu, koja nebi mogla zakon ljubavi prama bližnjemu kojim tim načinom izvèršiti, ter da otac nebeski nečěni naša děla milosèrdnosti po veličini uděljene milostinje, nego po čistoći naměre naše, pak da je zato u očijuh božanskoga spasitelja više vrědio jedan pěnezić siromašne udovice, čistom naměrom pústjen u cèrkvenu haznu, nego krupni darovi bogatašah, bacani ne radi Boga i ljubavi iskèrnje, nego iz tašte slave, ili drugih vremenitih svèrhah. Napokon ugrabi li nam nemila smèrt roditelje, děcu, ženu, muža, ili drugoga od milih nam naših; prevari li nas u čem sladka nada; stignu li nas kakovi jadi i nevolje: imajući pred očima primèr sv. Štefana kralja, neklonimo duhom, ljubezni moji! nego uzdajmo

se tvèrdo u volju božju, znajući, da puti Gospodnji nisu puti čověčanski, i „da su misli čověčje bojazljive, i providnost naša nestalna," (Sap. 9.) a usuprot „da božja providnost dosiže čvèrsto od kraja do kraja, i sve upravlja ugodno. (Sap. 8.)

Vrěme je, da govor dokončam. Iz rečenih uviděli ste věrni moji! da poput sv. Štefana kralja imamo umèrlomu ovomu životu, i svim činom, u njem tvorenim, predstaviti stanovitu svèrhu, i ovu sveudilj pred očima dèržati; da zatim ova svèrha iliti cilj naš nemože biti drugi, nego da napredujući u krěposti, i dižući se na sve višji stupanj kèrstjanske savèršenosti, postignemo naměnjeno nam po stvoritelju věčno blaženstvo. Uviděli ste, da nam treba brižljivo iztraživati i upotrebiti sredstva, koja su za postignutje ovoga cilja potrebita i koristna, a medju ovimi sredstvi da su najpoglavitija: da svom snagom nastojimo sačuvati i sve više učvèrstiti u nas věru svetu; da duh molitve javnimi i sukromnimi nabožnimi děli i věžbanji brižljivo u sèrcu gojimo; da tu věru našu izvanjskimi takodjer dobrimi děli, a osobito marljivim primanjem svetih sakramenatah, po preblagom spasitelju za naše posvetjenje ustanovljenih, zatim po izvèršivanju dělah duhovne i tělovne milosèrdnosti prama bližnjemu javno zasvědočimo. Napokon ste uviděli, da imamo na onoj stazi, kojom se jednoć zaputismo, uztrajati, nepazeći na nikakove napasti těla, ili světa, nikakove suprotivštine ili nepogode života. To ako smo učinili predragi moji! moći ćemo se dèržati za prave štovatelje sv. zavětnika našega; moći ćemo se nadati, da će sveti Štefan kralj, pod kojega pokro-

viteljstvom ova stolna cèrkva i čitava biskupija naša bila je kroz tečaj tolikih stolětjah sigurna i stalna, nadalje takodjer svojim moćnim zagovorom pri Bogu nas podupirati; i da ćemo se někad s njim u věčnom životu sdružiti. Odkupitelju světa, darovniče svakoga dobra, uděli nam po neizměrnoj tvojoj dobroti i milosèrdju tu milost. Amen

NA BOŽIĆ 1856.

Natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus.

„Danas vam se rodi spasitelj, koj je Kristus Gospodin.“ Rieči su današnjega sv. evandjelja.

S narodjenjem božanskoga spasitelja izpuniše se velika ona obećanja, koja su kroz tečaj četir tisuće lětah učinili proroci staroga zakona čověčanskomu rodu. U njem bo izadje zvězda Jakobova. U njem, kako čitamo u Izaije proroka poglavju 11., uzraste šiba iz korena Jese, i proniknu cvět iz korena njegova. U njem nam se rodi děčarac, noseći gospodstvo na ramenu,“ kojega ime, kako veli Izaija prorok u 9. poglavju, jeste: divnik savětnik, Bog, junak, otac budućega věka, vitez mira.“ U njem postade rěč tělom, i uzvidě sav svět spas božji. Njegovim narodjenjem izpuniše se nade, bivše dugo vremena utěhom narodah; dokonča se grěh i krivda — prestala je nepravda i otvorila nam se vrata nebeska. Dodje bo na svět preblagi spasitelj, da progledaju slěpi, pročuju gluhi, da kao sèrna poskoče hromi, jezici němih da se razrěše, i mir božji nastani u palačah nemanje, kao u priprostih kolibicah, i u sèrcu svih ljudih. Izpuni se ovim narodjenjem spasitelja očekivanje svih dobrih; jer po njem se obnovi lice zemlji, iznova se otvori

zatvoreni raj, zasja světlo věčne istine, i utěha neprocěnjenoga odkupljenja; po njem oživi na světu věra, pravica i pravednost, po njem se uživotvori ljubav Boga i bližnjega; za kojimi dobri uzdišući pravedni vapjahu neprestano. „Rosite nebesa odozgor, otvori se zemljo, i rodi spasitelja.“

Nego nisu svi ljudi pripoznali ovih golemih po spasitelju nam donešenih dobročinstvah. Pače najveća stran istoga onoga naroda, iz kojega je on lozu vukao, i posred kojega se rodi, naime židovskoga, već od početka zazirala je od njega, pače ga zametnula. Pak tako evo zametavana i prezirana jest i bijaše tečajem osamnaest stolětjah i po njem sagradjena cèrkva. I to će biti predmet pèrve strani mojega govora. — Ali nije opet manjkalo već kod narodjenja spasiteljeva pobožnih i svetih dušah, kojeno gâ běhu pripoznale za božanstvenoga odkupitelja čověčanstva; i broj ovakovih rastiaše svakim danom, tak za života njegova na ovaj zemlji, kao i poslě; a zaisto nemanjka ni danas ljudih, koji puni nježne prama njemu pobožnosti, prezahvalnim sèrcem priznavaju dobročinstva po njem narodu čověčanskomu izkazana, nastojeći iz svih silah život svoj njegovim zapovědim prilagoditi. I tim ću se zanimati u 2. strani moga govora.

Dat će nam, ufam se, novorodjeni kralj svetu svoju milost, — meni, da dostojno predložiti uzmognem, što ide njemu na slavu, — vam pako, da moja rěč uzbude na vašu duhovnu okrepu i utěhu, samo ako me po vašoj navadi pazljivo i dobrovoljno posluhnete, čemu se takodjer pouzdano nadam.

I.

Znamo iz svetoga pisma ljubezni moji! da je spasitelj naš, narodivši se u siromaškoj štalici medju němom živinom, već od pèrvoga trenutka svoga zemaljskoga života skupa s roditelji svojimi bio izvèržen stradanju, zimi i goloti, ostavljen od svih i zanemaren, izuzamši několiko pastirah, koji ponukani glasom nebeskih duhovah pohitiše ravno k njemu, da mu se poklone, ali budući sami siromašni i priprosti, ničim mu nemogahu ublažiti nevolju njegovu. Narod naime židovski, prem bi dobro znao, da ima dojti spasitelj, pače gâ je željno očekivao; zablenut ipak světskimi požudami i oholosti, nehtěde ga pripoznati u děčarcu, narodivšem se u priprostoj štalici. Znamo, da je okrutni Herod narodjenoga istom Jezusa gledao svakako smaknuti i da je ovaj, bivši još u dětinske pelenice ovijen, morao s roditelji zajedno u běgu tražiti spasenje. Znamo, da je dětinsku dobu svoju sproveo u zabitnosti i siromaštvu. Jest znamo, da ni poslě, kad bi već muževnu dobu bio nastupio, ter izrekami prorokah i mnogimi čudesi bio jasno dokazao, da je on poslani od Boga otca svoga nebeskoga spasitelj pokolenja čověčanskoga; kad bi na očigled sviuh duh sveti u slici goluba bio sišao nad njega, i kad bi se čuo bio glas iz neba „to je sin moj, koj mi je s voljom, njega slušajte;“ da velim, ni onda još nije bio od mnogih priznat za spasitelja; ter da je bolnom dušom nad tvèrdokornostju i slěpotom naroda židovskoga i varoša Jerusolima zaplakao: „O da si bar ti pripoznao, što ti je na mir, sad je pako sakriveno od očijuh tvojih; jer će doći, veli, dan i na tebe, i razorit će te neprijatelji do zemlje, i neće

ostaviti u tebi kamena na kamenu zato, što nisi spoznao vrĕme pohoda tvoga.“ (Luk. 19.) Što više, preljubljeni u Gospodinu! sav život spasitelja našega na ovoj zemlji nije bio drugo, nego sveudiljni boj s neprijatelji i progonitelji njegovimi. Znate, kako su ga sad farizeji, sad saduceji napadali, kako su ga htĕli lukavo uloviti u govoru; kako su ga potvarali, da stoji u tajnom savezu s Belsebubom, poglavicom nečistih duhovah, kako su ga zavoditeljem naroda provikali, kako napokon krivo osudili, ter nemilo obružena i izmučena nečovĕčno na križ pribili.

Nego ni tim još nezasiti se okrutnost njihova. Kakogod su mene progonili, tako će progoniti i vas, reče sam božanski spasitelj. I zaisto, kako je prorekao, tako se i dogodi. Isto onakovo huljenje, isto onakova progonstva izkusili su takodjer apoštoli i ostali vĕrni, dà cĕla cèrkva kèrstjanska od postanka svoga pak do najnovije dobe. To progonstvo začelo je već s Ivanom, i s poglavicom apoštolah sv. Petrom, koji su u Jerusolimu u tamnicah čamili; nastavilo se je sa sv. Štefanom pèrvomučenikom, koga su kamenovali; s apoštolom Jakobom, koga su silovito umorili; — sa sv. Pavlom i Barnabom, koje su iz varoša Antiokije, Ikonije, i mnogih drugih městah izagnali. Osobito sv. Pavao apoštol, taj veliki naučitelj narodah, za čudo je, koliko podnese nevoljah; vodjen bijaše pred sud prokonzulah Feliksa i Festa — u verige sapet poslan bĕše u Rim pred cesara — toliko putah bijaše opet šiban — toliko putah postradao na moru — nebrojene podnio pogibelji na putu, medju nevĕrnom bratjom, i u varoših, — a napokon bude u Rimu mačem pogubljen. To isto morali su izkusiti skoro svi ostali apoštoli. A što da rečem o nepreglednoj četi mučenikah, kojih broj obsiže stotine

tisućah, tako, da neima dobe, ni stališa, ni spola, na kom se nebi bili okrutni progonitelji omastili kèrvlju; neima vèrsti mukah, koje nebi bile upotrĕbljene proti ovim zamĕrne doista jakosti i krĕposti vitezom vĕre kèrstjanske. O zaisto dragi moji! sveta cèrkva naša, ova neokaljana zaručnica spasiteljeva, bijaše tia od postanka svoga, i kroz sva slĕdeća stolĕtja izvèržena ljutim nasèrtajem, nevoljam i progonstvu. Tako se u istinu može reći, da je ona s božanskim meštrom svojim bila ono veliko znamenje, komu se je protuslovilo, kak proricaše starac Simeon po svědočanstvu Luke evandjeliste (2. 34.) U istinu se može reći, da kao što je bila sveta cèrkva uvĕk, a i sad jest čuvarica istine i dĕliteljica nebeskih darovah svoga zaručnika: da je tako bila uvĕk izvèržena onoj mèržnji, i istomu progonstvu, koje je božanstveni njezin začetnik imao podnositi.

Pak eto ni danas nestoje stvari mnogo bolje. Bolnim sèrcem moramo naime izpovĕditi, da je množtvo, ah žalibože i kèrstjanskoga puka, koji donešena nam po spasitelju prevelika dobročinstva nesamo zahvalnim sèrcem nepriznaje, nego ni za samoga spasitelja neima sèrca, neima duše; svět, tĕlo, pohlepnost očijuh i gizdost i sad su još kumiri, kojim se velika stran světine klanja, služi i dvori, za spasitelja čovĕčanstva malo il nimalo hajeć. Ovakovi ljudi dakako neshvatjaju ni neosětjaju važnost narodjenja spasiteljeva, niti ih ovaj presretni dogadjaj napunjuje onim čistim i nebeskim veseljem, u kom bogoljubna kèrstjanska duša pliva. Ili može tko možebit tajiti, da svět i sad u grĕsih i opačinah grezne, u kojih dakako nemože biti cĕlim sèrcem oddan onomu, koj je došao, da ga iz verigah grĕha oslobodi? Dao je on ravno ljudem vlast, da postanu božjimi sinovi, no

onim samo, koji ga nježnom ljubavju primu: a koliko ih može u istinu reći, da u broj takovih spadaju? Zar ih nije ogromna hèrpa, koji rědko kad o čem drugom misle, nego kako bi se siti naužili nestašnih radostih toga světa; kojim je posvetjenje duše i život věčni skoro nepoznata stvar! kojih došastje spasiteljevo na taj svět, ni ona radost, kojom ga dobri ljudi i duhovi nebeski pozdraviše; ni sveudiljna njegova nazočnost medju nami u presvetom oltarskom sakramentu; ni sveti mu i spasonosni nauk, da ni ljute boli, ni pregorka smèrt, koju htěde za njih podněti, nemože baš nimalo ganuti, niti im sèrca omekčati. Blažena dapače svěst Bogu oddanih dušah u toliko je ove vèrsti ljudem nepoznata, da ju slěpom zanešenostju nazivajući, poteptavaju, izsměhavaju.

Ali nesamo nehajstvo i nemar vlada na světu i dan danas prama božanskomu spasitelju, i presvetomu njegovu nauku; nego je još isti nauk izvèržen očitomu napadanju i progonstvu. Istina je ravno, da nas, budi Bogu hvala! radi naše věre više nitko nepovlači po tamnicah, da nas ognjem i mačem nitko nesili na zataju věre, izuzamši one strane světa, gdě posred poganinskoga praznověrja teče kèrv evandjeoskih věstnikah, gdě još sada slědbenici věre Kristusove po tamnicah čame; gdě se věrni još i sad u verige težke sapinju, te se razleže plačni jauk izpovědnikah věre Kristusove. Jest, kod nas se to u današnje doba tako lahko nedogadja, ter je svakomu od nas slobodno, očito se izjaviti članom cèrkve Kristusove. Ali sasvim tim vojuje se i sad još i kod nas drugimi, nemanje oštrimi i goropadnimi načini proti věri i cèrkvi svetoj Kristusovoj.

Ili se možebiti dade tajiti, da se uprav onimi dragocěnimi božjimi dari, koji su najviše opredělјeni, da navěstjaju i šire slavu Boga otca i sina mu jedinoga

Jezusa, razuměvam govor i pismo, — mnogi uprav na to služe, da oslabe, i ako bi moguće bilo, iz sèrca čověčjega korenom izčupaju s neba donešenu věru i utamane nauk spasiteljev? — sadèržavajući spas světa, pravu sreću i blagostanje ljudsko. Zar nevidimo, da se na sve strane sije sěme nevěrstva i bezbožnosti? Zar mnogobrojni najamci pakla nenastoje iz svih silah, da u istih mladjahnih dušah uguše svako plemenito nabožno čuvstvo, svaki krěpostni pojav? Zar nevidimo, kako se kužna poplavica smradnih knjigah sve širje světom razlěva? Zar nije sveta katolička cèrkva, ta neokaljana zaručnica Kristusova, i jedina sigurna ladjica na moru izkvarena světa, nebrojenim izvèržena nasèrtajem, plěnjenju, ruženju, nepravdam u istih takodjer katoličkih dèržavah? O nemože — nemože se tajiti dragi moji! da progonstvo istine kèrstjanske, koje se zače još s narodjenjem spasiteljevim, a nastavljaše se tečajem tolikih stolětjah — i dan danas traje.

Pitanje je sada, što valja činiti nam u tih žalostnih okolnostih? Hoćemo li zlo zlim, krivdu krivdom vratjati? Bože sačuvaj ljubezni moji! Tad nebismo jamačno bili učenici preblagoga spasitelja, koj nas je učio, da neimamo zlo zlim, nego dobrim vratjati, i koj se je na križu još molio za okrutne svoje progonitelje. Dakle što? Ako nemožemo zatisnuti vrelo ovoj nevolji, nastojmo bar iz svih silah zapréčiti, da se ona dalje nerazlěva. A to ćemo najsigurnije učiniti, ako budemo blagonosno sěme svetoga evandjelja toli u nas, koli u drugih, osobito onih koji su skèrbi našoj pověreni, brižno čuvali i njegovali, ako budemo u poznavanju Bogom objavljenih istinah sve većma napredovali, zlih družtvah se kao kuge čuvali, svete sakramente marljivo primali, uzvišenimi priměri mnogobrojnih svetih na krěpost i sebe i druge bodrili i poticali

a od grěha odvratjali, slavu Boga otca i sina mu jedinorodjenoga, našega miloga spasitelja sborom i tvorom širili!

No vrěme je, da se žalostnih ovih razmatranjah ostavimo, ter okom svèrnemo na povoljniji prizor, to jest one izabrane duše, koje nježnom bogoljubnostju primiše novorodjenoga spasitelja, kakvih je, kako rekoh jur na početku govora, bilo u svako vrěme naći u cèrkvi katoličkoj; od česa na kratko u strani drugoj.

II.

Premda je nejveća stran naroda židovskoga spasitelja světa već od narodjenja njegova prěkim okom gledala, dapače ga tja do smèrti križa ljuto mèrzila; premda je istu mèržnju i progonstvo morala takodjer u svako vrěme izkusiti po njem ustanovljena cèrkva, kako i dan danas kuša: vendar nikad nije manjkalo, a ni danas nemanjka pobožnih i s Bogom sjedinjenih dušah, koje priznavajuć neprocěnjena dobročinstva, od spasitelja ljudskomu rodu izkazana, neprestaju ga svom snagom svojom ljubiti, ljubeć počitavati, počitavajuć služiti. Takvi se ukazaše već prigodom narodjenja spasiteljeva bogoljubni pastiri, koji, kako nam pověda današnje sv. evandjelje, čim bi razabrali glas nebeskih duhovah, pohitiše k njemu, i pokloniše mu se. Takvi su bili i oni iztočni mudraci, koji pošto bi bili po znaku božjem, izvanrednoj naime zvězdi, na nebu se ukazavšoj, razuměli, da se je sbilja narodio očekivani Mesija, niti časka nepočasiv, pohèrliše uzpèrkos svim pogibeljim i nepogodam dalekoga puta na označeno si město, i zasvědočiše ondě plemenitimi darovi narodjenomu kralju svoju podložnost, pobožnost, i počitanje. O ljubezni u Gospodinu! koli sjajni i uzvišeni prizor stavlja nam se pred oči u ovom činu svetih trijuh kraljah! Nut iztočni ovi mudraci padaju na koljěna u priprostoj štalici neznatnoga varašinca toli omraženoga naroda židovskoga, i klanjaju se novorodjenomu děčarcu, od sunarodnikah svojih zavèrgnutomu, ter s najvećom se nevoljom borećemu. Nego isto takovo počitanje izkazaše malo zatim novorodjenomu spasitelju dvě bogoljubne, i proročanstvenim duhom nadahnute osobe u istom hramu jerusolimskom, starac naime Simeon, i proročica Ana. Simeon bijaše pravedan i bogoljuban, kak svědoči sv. evandjelje, i izčekivaše spas Izraela. Ovomu je bilo po Duhu svetom objavljeno, da neće viděti smèrti prije, nego li uzvidi Kristusa t. j. pomazanika Gospodinova. Ana pako kći Fanuela, nije se udaljivala iz cèrkve, kako piše evandjelista, služeći u postu i molitvah Gospodinu danom i noćju. O koli nježnim čuvstvom ljubavi pasu se oči ovih pravednikah nad došastjem božanskoga toga děteśca; kolikom radostju davaju svědočanstvo božanstvenosti njegovoj! koli mladjahnom vatrom i milinjem kliče sveti starac: Sad odpusti slugu tvoga Gospodine! polag rěči tvoje u miru: jere su viděle oči moje spasenje tvoje, što si ga pripravio pred licem svih narodah. Anna pako, kako veli sveto pismo „izpovědaše Gospodina, i govoraše o njem svim, koji izčekivahu odkupljenje Izraela.“

Znamo nadalje, kako je preblagi naš spasitelj i kasnije, kad bi kraljestvo božje naveštjajući, grěhe opraštajući, bolujuće vidajući prolazio gradovi i tèrgovišti, imao uvěk uzase věrnih, bogoljubnih i sasvim mu oddanih dušah. Ribari ostaviše mreže svoje, i pohitiše za njim. Grešnici, svladani silom kajanja saviše se k nogam nje-

govima, moleći oproštenje. Magdalena skupocěnom masti maže, i plačući mekanom kosom tare mu noge. Zakeo penje se žurno na dud, da ga vidi, a pokle bi se k njemu u stan navèrnuo, prima ga preradostnim sèrcem. U Betaniji u kući Lazarovoj prima se tvèrdom věrom, pouzdanjem i ljubavju; vidimo ondě Mariju, kako mu se priljubi k nogama, ter bogoljubnom požudom sluša božanstvene mu iz ustijuh rěči, dočim ga Marta nježnom ljubavju dvori. Čitamo, kako su hiljade tolikom pomnjom i čeznutjem slušale mu nebeski nauk, da su, zaboraviv za se i za potrěbštine těla svoga, slědile ga u pustinje puste. Kudagod bi prolazio, iznašahu predanj hèrpe nevoljnikah, milost i polašticu vapećih. Drugi opet, kao Nikodem, i u gluho doba noći putovahu k njemu pute, da uhvate dělak božanskoga mu nauka. A tko nezna, kako su ljubeće majke nejaka si čeda k njemu privodile, da položiv ruke na njih, uděli jim svoj blagoslov. Ni isti Samaritjani neostaše za drugimi, nego izašavši mu iz varoši nasusret prose ga, da ostane pri njih, věrujući, kak pověda evandjelje sveto, da je on sbilja spasitelj. Nije dakle dvojbe, da su mnogi požudno pristajali uz spasitelja, dok je još na světu boravio, te ga živom věrom i bogoljubnostju susretali, pratili, primali i dvorili.

Pa kaogod se je to sbivalo za života spasiteljeva na zemlji, isto tako nije manjkalo ni poslie, za vremena naime apoštolah i njihovih naslědnikah, sjajnih sgodah, kojimi se svetčano zasvědoči harno priznanje i ljubav k božanskomu spasitelju i njegovu nauku. Već na pèrvi dan duhovah poslě zastupljenja Gospodinova primi na rěč svetoga Petra, poglavice apoštolah, do tri tisuće (hiljade) ljudih svetotajstvo kèrsta. Bogati dvoranin kraljice Kandace, zamoli Filipa apoštola, da ga okèrsti,

zbilja bi okèrstjen, pošto je izpovědio, da je Kristus Jezus sin božji. Kornelio stotnik poganski, sretnuv se s apoštolom Petrom, pade na koljena, te bude okèrstjen zajedno sa svom pratnjom. Gradovi Antiokija, Aleksandrija, Rim, Korint, Tesalonika, Efez i tolika druga města primaju rěč božju. Nebrojeni pogani, ostavljajuć žèrtvenike svojih kumirah, posvetjuju se razpetomu Kristusu sa svim pouzdanjem, ljubavju i pobožnostju. A što da reknem o nebrojenom množtvu mučenikah, izpovědnikah, i děvicah svetih, o svih onih, koji uzhitjeni ovom ljubavju i pouzdanjem, drage volje podnašahu za njega neizkazane muke, prikazivahu mu sve svoje blago, imućtvo, slobodu, da i život svoj. A kako da se izjavim o potonjih, tako zvanih srednjega věka stolětjih, što ih današnja nadrimudrost toli nevrědno cèrni i ruži? Tko da opiše dostojno svetu gorljivost i věrozakonsku revnost onih vremenah? O predragi moji! svèrnimo samo na nebrojene one spomenike věre, na veličanstvene cèrkve, koje se još dan danas po vasionom kèrstjanstvu ponosito dižu nebu pod oblake, puneć čarom i divotom gledaoce svoje. Kolika je tu uložena sila blaga, koliki napor silah, koliko nastojanja, koliko biljegah krasnih umětnostih! Kolika je dakle morala biti živahnost věre, kolika gorljivost pobožnosti i ljubavi prama spasitelju, koja stvori toli mnogobrojna, koli divna ova děla!

Pak premda je žalibože u naše doba mnogo oslabila ta gorljivost i pobožnost kèrstjanska: vendar ni danas — budi Bogu hvala, nemanjka ljudih, koji neuzkolebivom věrom, nježnom ljubavju, i směrnom harnosti prianjaju uz božanskoga spasitelja; koji iskrenim sèrcem prihvatjaju spasonosni mu nauk, i cělo svoje življenje prema njegovim zapovědim udesiti nastoje. Ima jih i danas, koji neklecaju pred Balom, pred lažljivimi bo-

žanstvi izkvarenoga světa, niti se nedaju odtèrći od spasitelja svoga budi zlimi priměri bezbožnikah, budi podticanjem ili huljenjem njihovim. Da i vi spadete u broj ovih, rado věrujem, pošto vidim, da odišući živom věrom, ufanjem i ljubavju sakupiste se u toli lěpom broju ovdě, da slavite dan narodjenja spasiteljeva. A bez dvojbe u broj ovih spadaju osobito oni od vas, koji sakramentom sv. pokore običavaju čestje očistit si dušu, i presvetim ju tielom Kristusovim okrěpiti; koji stupivši u družtva sèrca Jezusovoga, i preljubljene mu matere blažene děvice Marije, bogoljubno časteć presveta ova sèrca, pomnjivo traže sve dalje zakoračiti u nedužnosti, postati dělnici obilatije utěhe i sladke radosti duhovne. Bog s njimi, i njegovom milostju uztrajali na spasonosnom tom putu do samèrtne ure! Jesu li pako možebiti koji hladni medju vami, dapače takovi, koji odvèrgav se od jedinoga pravoga vrela spasenja i sreće, naime Kristusa Jezusa, zaputiše se pogibeljnim putem nevěre, te otčinski pozivljem ja, pastir dušah njihovih, koj ih u sèrcu Kristusa Jezusa ljubim, neka se neodvlačno ostave puta toga. O podjimo sada svi do Betlehema, i poklonimo se ondě spasitelju našemu, prikazav mu s iztočnimi mudraci zlato iskrene zahvalnosti, tamjan prošnjah, tekućih iz čistoga sèrca i plemenitu mast duhovnoga boja, koj ćemo, dok bude u nas iskre života, hrabro biti s nečistim duhom, světom i tělom. On je bo, koj bijaše pri otcu od věka, po kom je sve učinjeno; koj svim, koji ga primaju, daje vlast, da postanu sinovi božji; koj je zato došao na svět, da užge nebesku luč věčne istine, — da svojom kèrvi izpere krivine světa, pribavi mir, spasenje, blagoslov, i věčni život svim, koji čame u sěni smèrti i tmini neznanstva; koji stenju pod jarmom grěha, — svim žalostnim, potlačenim, nevoljnim. On je, koj dodje, da potraži

i spasi, što je bilo poginulo, — koj dodje, da suznu dolinu pretvori u kraljestvo mira i ljubavi. On je napokon, koj čověčanstvo po věri i krěposti natrag privede u naručaj věčnoga otca svoga, iz kojega běše po grěhu izpalo.

Kralju novorodjeni, spasitelju preblagi! nedopusti, da itko od nas bude nadjen tolikoga milosèrdja nevrědnim. Amen.

NA KRALJEVO 1857.

Dominus dat sapientiam et ex ore ejus prudentia et scientia.

Gospodin daje mudrost, i iz ustah njegovih razboritost i znanje. Tako čitam u knjizi prirečjah u poglavju 2.

Znano vam je svim, dragi moji! da je sveti Štefan kralj, kojega imendan kao zaštitnika ove naše stolne cèrkve danas obslužavamo, bio najveći dobročinitelj naroda. Jer on bijaše, koj iztrèbiv pogansku sirovost, narod svoj uvèrsti u broj prosvětljenih narodah europejskih; koj ga mudrimi zakoni usreći; koj usadi u njem načela pravednosti, i čověčnosti; te koj, pošto bi svestrano utvèrdio mir i obću sěgurnost, postavi temelj onomu blagostanju, kojega se narod kroz tečaj više stolětjah uživa. Ova toli uzvišena i mnogobrojna děla nebi bio nikad u stanju izvesti sveti Štefan, da nije po milosti božjoj prije pripoznao istinu svete věre Kristusove; jer ovim pripoznanjem dade mu Gospodin mudrost, i iz ustah potekoše mu razboritost i znanje, polag rěčih, na čelu moga govora navedenih. I doista, izmedju svih zaslugah sv. Štefana kralja, neima nijedne veće, nijedne sjajnije, nego je ta, da je i sam věru Kristusovu u dubljini sèrca svoga priznao, i svoj narod baš apoštolskom revnostju kroz tečaj cěloga življenja svoga nastojao dovesti k poznanju iste věre.

Znate nadalje, da sam se prije několiko měsecih bio zaputio u Rim, i nedavna se božjom pomoćju sretno odanle vratio medju vas. Na tom putu bilo mi je prebroditi more, bilo mi je prevaliti s něgom i ledom prekrite, ter strašnimi jazi zěvajuće bèrdine; bilo mi je projuriti daleke pruge inostranih dèržavah, jezerah i rěkah, stranom na kolih, stranom na brodovih, strašnom silom pare kao munjom těranih. Da na dugačkom tom putu, osobito u pristaroj mojoj dobi, nije manjkalo ni neugodnostih, da i pogibeljih, možete si i sami lahko misliti.

Nego sve te nepogode putovanja bile su mi bogato naplatjene duhovnimi onimi slastmi, kojih sam se uživao za vrěme boravljenja moga u Rimu. I kao što sam nedavno izdatim pastirskim pismom mojim te slasti do znanja stavio svemu duhovničtvu ove nadpiskupije; tako si preduzeh, ovom prilikom opisati jih vam ljubezni moji! ako i povèršno, budući uvěren, da će se tim i vaša věra, i vaše prama svetoj cèrkvi katoličkoj počitanje učvèrstiti, ter budući sčěnim, da taj predmet posve priliči današnjoj svetkovini sv. Štefana kralja, komu kroz cělo življenje ništa nije toliko na sèrcu ležalo, koliko to, da se věra i bogoljubnost kèrstjanska što bolje učvèrsti u pameti i sèrcu ljudih, najpače onih, koje božanska providnost njegovomu žezlu podčini. Tim mislim, da ću dvostrukoj mojoj dužnosti zadovoljiti, i proslaviti naime dostojno svetkovinu cèrkvenoga nam zavětnika — i vas duhovno okrěpiti. Ufam se zato, da ćete rěči moje i ovput tèrpljivo i dobrohotno slušati.

Preugodnu radost pućutih na svom putovanju prije svega zato, što sam po davnoj mojoj želji u glavnom gradu svega kèrstjanstva, i uprav na dičnom grobu svetih apoštolah Petra i Pavla, mogao se zahvaliti gospodinu Bogu za nebrojena dobročinstva, tečajem čeloga života milostivo mi izkazana, za sve ovoj nadpiskupiji i čitavoj hèrvatsko-slavonskoj cèrkvi uděljene blagodati; — poćutih preugodnu radost, što mi je bilo dopustjeno u pèrvoj cèrkvi na světu, pri istom papinskom oltaru, i u podzemnoj onoj kapeli, gdě se čuvaju moći svetih apoštolah Petra i Pavla, prikazati Višnjemu pomiriteljnu žèrtvu za te stado moje! i za sve duše, koje mi pèrvi pastir Kristus Jezus izruči, kao i za sve one, kojim sam bud s razlogah dobrohotnosti, bud zahvalnosti ikako obvezan, bili oni još na ovom, ili na drugom světu medju pokojnimi.

Razblažih se nadalje osobito tim, što mi je bilo slobodno pripasti k nogama velikoga pastira, naměstnika Kristusova i vidljive glave cèrkve naše. Još većma bijah uzhitjen, izkusiv, kojim milinjem i nježnostju prima sveti otac sve k sebi pristupljujuće sinove, a osobito došavše iz udaljenih stranah biskupe; pak kad mi zapade sreća, primiti onaj blagoslov, što ga sveti otac meni i stadu mojemu iz sèrca uděli, koj blagoslov s istim čuvstvom ljubavi i tim radje prelěvam u vaše grudi preljubezni moji! čim sam bolje uvěren, da bogoljubni otčinski blagoslov kod dobre i zahvalne děce neostaje nikad bez željnoga uspěha.

Nemanje radostno bilo je za me na tom putu, što se je, pokle bi dobrotom svetoga otca pape, i blagostju nj. veličanstva cara i kralja našega, prem nedostojan, bio uzvišen na čast kardinala, prigodom moje nazočnosti u Rimu moglo još ono, što spada na dopunjenje ove časti,

osobito svetčano predavanje kardinalskoga galera, iliti kriljaka svojim načinom, i polag propisa ovèršiti. Jer prem taj kriljak nije za drugi posao, nego da se po smèrti onoga kardinala, koj ga iz rukuh sv. otca primi, oběsi u cèrkvi nad grob njegov, da indi nije drugo, nego opomena bližeće se smèrti: vendar sam mislio, da će i njim našoj biskupiji veća zapasti dika, osobito kad je čast kardinalska sad pèrviput u našu domovinu uvedena, i jer će taj dokaz blagohotnosti najvišjih dvijuh vlastih naprama Hèrvatskoj, u ovoj cèrkvi još onda jamačno postojati, kad o meni težko više bude ikakova drugoga spomena.

Sve to, kao što je činilo glavnu svèrhu moga putovanja: tako mi je osobito godilo sèrcu, ter obilno naknadilo sve nepogode mojega putovanja.

Ali je osim toga bilo još drugih, i to ne malo predmetah i prizorah, koji su prigodom mojega boravljenja u Rimu vele ugodno dělovali na dušu moju, i koje ću vavěk kao osobiti užitak smatrati, odkale će možda i našoj biskupiji moći kakav probitak zapasti. Da bi sve takove hotio izbrojiti, to bi jamačno mnogo više nego jednu uru za to trebao. Medju njimi ima vendar takovih, koje mukom mimoići nemogu, pa ću vam ih zato ukratko priobćiti.

Najprije nedvojim, da ćete mi věrovati dragi moji! ako reknem, da divni ustroj cèrkve katoličke, koja akoprem po svem širokom světu razgranjena, i tolikim proměnam vremena, městah i dogodjajah podvèržena, sasvim tim predstavlja takovu stalnost, suglasje i lěpotu, da joj se i najžestji neprijatelji čude, da velim taj divni ustroj svete naše cèrkve nigdě tako u oči nepada, kako u Rimu, gradu naime, koj se i u tom smislu posve shodno věčnim zvati može. Nigdě se naime bolje nevidi, nego u

Rimu, da je cèrkva naša na tvèrdoj hridi (pečini) sagradjena, te je ravno moći na nju napadati, ali ju nije moći uništiti, kakogod tamne magle mogu za vrěme sakriti sunce, no izbrisat ga s neba nemogu, niti ga u naravnom teku smesti. U čověka, znajućega pravo misliti, dospěva ova misao u Rimu do tvèrda osvědočenja; i zato ne samo krěpi věru čověka katolika, nego mu sèrce puni sladkom radosti, nukajuć ga da Bogu predobromu zahvali, što je i njemu dao milost biti članom ovoga zavoda od zaměrne lěpote, stalnosti i svetosti.

Nadalje goruća bogoljubnost, nježna ljubav prama svim i svakomu, ter na svaku žèrtvu pripravna blagohotnost, krotkost i blagost, sdružena s nepredobitnom i upravo apoštolskom jakostju duha našega svetoga otca pape, koj sada cèrkvom katoličkom dično upravlja, kao nemanje čista naměra muževah, koji cèrkvenim poslovom predstoje, njihov dostojni način življenja, točno obdèržavanje zakonah, zatim ostale lěpe krěposti, o kojih imade u Rimu mnogovèrstnih dokazah, moraju da potaknu na slědovanje savèršenosti kèrstjanske, — moraju da u sèrcu svih dobrih urežu duboki utisak, koj kroz ostali takodjer život donosi obilni plod.

Isto tako divna ona pratnja, koja u Rimu okružava svetu osobu Kristusova naměstnika, sdružena s veličanstvom službe božje i divnom lěpotom cèrkve svetoga Petra, u kojoj sve to biva, silno dira, i bogoljubnim ćutenjem napunjuje ista mlačna sèrca. U istih dapače nekatolikah dělnje to više putah tako, da ovim putem po milosti duha svetoga uzdèrmani, vratjaju se svako skoro ljeto mnogi u krilo stare majke katoličke cèrkve. Što se mene tiče, izpovědam, da su uzvišeni obredi velikoga tjedna, kod kojih sam po sreći mogao biti nazočan, silno mi se kosnuli sèrca; onaj pako trenutak, kad sam na

uzkèrsnu nedělju vidio svetoga otca, gdě je s uzvišenoga predvorja cèrkve sv. Petra, svemu kèrstjanskomu světu davao apoštolski blagoslov; kad sam vidio, da stotina tisućah ljudih svakoga naroda, jezika, spola i stališa u grobnoj tišini, spustiv se na koljena prima s vidljivom pobožnosti taj po naměstniku Kristusovom s neba izprošeni blagoslov, — taj velim trenutak, dok budem živ, ostat će mi vazda u pameti.

Al i ostalih hramovah i cèrkvah, — kojih neizbrojna skoro množina ima u Rimu, divna lěpota i sjajnost, jesu nepobitni svědoci žive věre prošlih stolětjah, koje čověk, imajući još i malo plemenitijega čuvstva nemože gledati, da se nedivi živahnosti kèrstjanske věre prošlih tih vremenah; a s druge strane da bolno neuzdahne, sětiv se izkvarene naše dobe, gdě je silna světina tako za ništetna vremenita dobra prionula, da dan danas i za malovrědni užitak tašte zemaljštine rado baca silno blago, dočim za ono, što na diku božju spada, nemože višeput ni pare premoći, akoprem bez toga nemože imati prave nabožnosti i ćudorednosti, dakle ni prave sreće ni blagostanja.

Nigdě se nadalje nenalaze tolika shraništa raznovèrstnih znanostih, toli mnogobrojni i divni spomenici gradnje, kipotvorstva, slikarstva, i ostalih plemenitih umětnostih, tako starijih kao i novijih vremenah, koliki u Rimu. Sčenim, da izuzamši Talijansku, svi ostali gradovi Europe ukupno neposěduju u tom obziru toliko bogatstva, koliko jedini Rim; te se u istinu reći može, da čitav Rim i nije drugo, nego ogromni i plemeniti musej, t. j. hram umětnostih. To mora doista uvěriti svakoga prijatelja istine, da je cèrkva katolička bila vavěk brižna zaštitnica i gojiteljica znanostih i prave naobraženosti. To je tako nedvojbeno, da sbilja možemo sigurno tvèrditi, da cèrkvu

katoličku ide najviše hvala, što se čověčanstvo, bivši kroz stolětja izvèrženo pustošenju divljih narodah, neizvèrže u pèrvobitnu sirovost i divljač; što se je pače baš pod zaštitom cèrkve i věre katoličke uzpelo na višji, nego je ikad prije bilo, stepen znanostih i umětnostih. Iz toga se ujedno vidi, koli neistinit i kriv je onaj ogovor, kao da je cèrkva katolička neprijateljica čověčjega napredka, i zaštitnica tminah. Istina je, da je katolička cèrkva onu pogibeljnu mudroliju ili bolje tlapnju, koja odbaciv světlost božanskoga objavljenja sceni, da se može dovoljno osloniti samo na slabi um čověčji, uvěk osudjivala, i sada osudjuje. No to joj se u grěh upisati nimalo nemože, služi joj pače na slavu. Priměra evo u našem vremenu, gdě bezbožna ova mudrolija, koju već sveti Pavao apoštol sgodno uprav nadriznanostju označi, svět toli silno razmazi, osakati, i oslabi za sve, što je u istinu čestito, uvišeno, vèrlo, krěpostno. Pogibeljnoj ovoj nadrimudrosti cèrkva katolička nebijaše dakako nikad prijateljica, al ni nemogaše biti, pošto nije njoj raditi o nesreći — već o sreći i blagostanju čověčanstva. Prave pako i ljudskomu rodu hasnovite mudrosti, lěpih i za nas dobrotvornih znanostih i umětnostih jest i bit će cèrkva katolička uvěk skèrbna zaštitnica, o čem nas uvěrava Rim, glavni taj i stolni grad katoličanstva, s nebrojenimi svojimi spomenici.

Sila, kojom věra katolička pokretje sèrce ljudsko, razpolažuć ga na živu i dělotvornu ljubav prama bližnjemu, nigdě se tako jasno nejavlja, kak baš na ognjištu svom, Rimu. Nije bo na světu varoši, nije grada, koj bi obilovao tolikimi zavodi za podporu ljudske sirotčadi, kao Rim; nije gotovo mužde, nije nevolje, nije vèrsti bědnikah, za koje se nebi već odavna, il u novije vrěme darežljivost i plemenita ljubav papah, cèrkvenih

dostojanstvenikah, i rimskih knezovah bila pobrinula. Izpovědam, da sam videći ove zavode, bio kadkada do suzah razblažen. Gledao sam, kako se nebrojena množina bolestnikah, i drugih bědnikah nježnom ljubavju i brižljivostju dvori i pazi; gledao sam, kako se ostavljena sirotčad u strahu božjem odhranjuje, ter u potrebitih znanostih, zanatu ili umětnosti podučava; gledao sam, kako se mladost, bivši s neopreza svoga posèrnula i od puta se krěposti udaljila, u posebnih, baš u tu svèrhu odredjenih zavodih opet privadja na stazu pobožna i poštena života; gledao sam, kako se opet za dělo i zaslužbu iznemogla starost obojega spola u posebna skloništa prima, i ondě obskèrbljuje, da bez brige za tělovne potrěbštine jedino Bogu i duši svojoj živěti uzmogne. Gledao sam kako su duhovnici i redovni i světski, pače kardinali, gospoda i gospodje iz kneževskih obiteljih siromašnim putnikom noge prali, ter moleći s njimi ujedno, dvorili jih i druga im děla kèrstjanske ljubavi izkazivali. To gledajući ili čujući tko će dragi moji! moći tajiti, da su to i tomu slični pojavi kao što s jedne strane sěgurni dokaz božanstvenosti věre naše, tako s druge strane najlěpše njezino slavlje.

Mogao bi vam još mnogo i mnogo kazivati o tolikih raznovèrstnih svetih městah, koja se u Rimu nalaze, o častnih relikviah ili sv. moćih, o tolikih družtvih, bratovštinah, pobožnostih, svetčanostih, kao i o glasovitih onih katakombah, to jest podzemnih grobnicah, koje posebni gotovo podzemni varoš sačinjavaju, gdě su pèrvi kèrstjani za vrěme strašnih i okrutnih progonstvah otajno dèržali službu božju, i primali sveta otajstva věre, — gdě su nadjene kosti od tisuće mučenikah, — a i dan danas se jošte nahode grobovi svetih, i to s nadpisi, znamenji i prilikami, koje iz pèrvih vremenah kèrstjanstva

odavaju onu istu věru, koju mi dan danas izpovědamo. Od svega toga mogao bi vam, velim, još na dugo govoriti, ali nehoteći nadalje kušati vaše uztèrpljivosti, svest ću na kraj govor.

Jedno je ipak još, što govoreći vam jur o mojem rimskom putu, premučati nemogu. A to je, što sam iz opetovanih izrazah svetoga otca razabrati mogao, u koliko on cěni i ljubi cara i kralja našega apoštolskoga; što sam nadalje mogao opaziti, kako svi kardinali, s kojimi sam imao priliku govoriti, kao i ostali visoki častnici papinske dèržave, vele štuju ne samo blagoga vladara naše zemlje, nego i svu vladajuću kuću. Hotio sam to zato napomenuti, jer mislim, da nam to ima služiti na radost i zadovoljštinu, što se po dobroti božanstvene providnosti nahodimo pod žezlom takova vladaoca, koji se u inostranih takodjer dèržavah uživa štovanja, te otčinske ljubavi vidljive glave svete cèrkve.

To sam mislio, ljubezni moji! priobćiti vam od onoga, što sam na mom rimskom putovanju izkusio, nedvojeći, da će to u vas podobna čuvstva probuditi, koja su se u mene rodila. Nisam naime dvojio, a i sada sam uvěren, da će vas ovaj kratki putopis još bolje učvèrstiti u vašem osvědočenju o istinitosti i svetosti věre, o božanstvenom utemeljenju cèrkve naše, — da će vas razpoložiti na toplu zahvalnost prama dragomu Bogu za neprocěnjeni onaj dar, što vam dopusti postati članovi ove njegove svete cèrkve. Nisam dvojio, da ćete slušajući ovo osětiti želju, da se povedete za spomenutimi uzvišenimi primèri krěpostih i savèršenosti kèrstjanske. Nisam dvojio, da ćete i vi tim sigurnije uzplamtiti čuv-

stvi iskrena počitanja, ljubavi i zahvalnosti prama sv. otcu papi: čim ste razgovetnije mogli razuměti, kako je on i ovom opet prilikom podao dokaz svoje naklonosti prama vam, nadbiskupiji i čitavoj domovini našoj. Napokon nisam dvojio, da ćete se u věrnosti i privèrženosti vašoj, koju ste do sada svakom prigodom, u burnih takodjer vremenih naprama světlom cesaru i kralju našemu činom dokazali, s toga još bolje učvèrstiti. Što ako se u istinu sbude, bit ću još većma osvědočen, da put moj neostade bez obilna ploda, biti ću takodjer osvědočen, da smo današnju svetkovinu sv. Štefana kralja na dostojni način proslavili, onoga velim kralja, komu kroz sav život ništa nije toliko na sèrcu ležalo, koliko da se presveta věra kèrstjansko-katolička, i njezina kći — krěpost sve više razširi; koj je upravo u tu svèrhu tolike posagradio cèrkve, tolike utemeljio biskupije, tolike sa svih stranah Europe sazvao duhovnike, ljude na glasu sa znanosti i svetosti življenja; koj je u istom Rimu, i u Jerusolimu velelěpne sagradio samostane duhovničke, druge zavode i stanja, gdě bi Ugri, iz zagovora i pobožnosti onamo putujući, mogli naći željno pristanište; koj prem blage bivši ćudi, nije oklevao za obranu věre kèrstjanske latiti se oružja proti neprijateljem njezinim, koj je napokon dobljenu od Silvestra pape krunu prikazao blaženoj děvici Mariji, i nju odabrao zaštitnicom kraljestva svoga. Uvrěže li se pako ona malo prije označena čuvstva na ovaj, slavi svetoga kralja našega posvetjeni dan, u sèrca naša, nije dvojbe, da ćemo ga tim najdostojnije počastiti i proslaviti, ter se i nadalje pokazati vrědnimi njegove zaštite, kojom ojačeni moći ćemo sigurnije stupati onim putem, kojim je on neprestano stupao, i koj vodi u onu domovinu, koja je cilj i svèrha svega nastojanja našega. Amen.

NA BOŽIĆ 1857.

Natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus.

„Danas vam se rodi spasitelj, koj je Isukèrst Gospodin.“ Rieči su današnjega sv. evandjelja.

Činit će se možda komu čudno, što kolikogod putah imam sreću, presveti ovaj dan narodjenja spasiteljeva s vami zajedno svetkovati, okretje mi se govor oko sada izustjenih rěčih sv. evandjelja: Rodi vam se naime danas spasitelj, koj je Isukèrst Gospodin. No uzrok tomu jest, što se uprav u ovih rěčih sadèržaje nepregledna dubljina božjega milosèrdja i mudrosti, neizměrna važnost gledeć na vremenitu i věkovitu sreću našu. Znate dragi moji, da je Isukèrst on isti, po kom otac nebeski učini sve; po kom čovječansko pokolenje, svojom krivnjom duhovno uništeno, bi opet pomireno s božjom pravdom; koj će někad suditi ovaj svět; i koj sačinjava središte svih vremenah, i čitave pověstnice čovječjega roda. Isti taj Isukèrst život jeste života našega; o njem bo govori sv. pismo, da je Alpha i Omega, to jest početak i svèrha, pèrvi i zadnji svega.

Ovo toli uzvišeno i tak sretno otajstvo utělovljenja spasiteljeva i njegova došastja na taj svět objaviše duhovi nebeski betlehemskim pastirom, i preko njih svemu narodu čovječjemu prenavedenimi rěčmi. To su kasnije

priznali apoštoli; to su tvèrdom věrom uzvěrovali pèrvi kotrizi cèrkve — i zato usrěd izkvarenoga světa uzpeli se do one čistoće i svetosti življenja, kojoj se čudiahu židovi i pogani. S toga je bila medju njimi tolika bogoljubnost, tolika medjusobna ljubav, da se je moglo svim pravom reći, da je u njih bilo jedno sèrce i jedna duša. S toga nesamo da je bila daleko od njih svaka nepravda, zavist, nemilost, svako sumničenje, ogovor i razuzdanost, nego su po svědočanstvu činah apoštolskih, bivši jednodušno u molitvi, vèršili različita děla tělovne i duhovne milosèrdnosti i svih krěpostih. Odatle zaměrna ona jakost duha, kojom na slavu rodjenoga u čověčjem tělu spasitelja svoga nisu dvojili podnesti sve-vèrsti mukah, da i sam život žèrtvovati. O blažena vremena nastajuće cèrkve! Blažena pèrva stolětja dobe kèrstjanske! kadno živa věra u spasitelja razsvětli umove ljudske nebeskim světlom, kadno duhovnom slasti napuni sèrca, te neodoljivom silom svojom razpali na svako-vèrstne krěposti. O doista blaženih vremenah, kadno se dika i slava spasitelja odsěvaše u svem načinu kèrstjanskoga činjenja i življenja, kao što se razlegaše glas pěsmice andjeoske prigodom narodjenja njegova.

Može li se to tvèrditi od naših vremenah dragi moji? Ako se nemože, koj je razlog, da smo izgubili toli neprocěnjenu sreću? Ova dva doista velevažna pitanja na ovaj dan slavne uspomene, kadno nam se od prečiste děvice porodi na svět spasitelj, naumih s vami pretresati. Moći će bogoljubno ovo razmatranje grudi vam užeći novom vatrom ljubavi prama spasitelju, moći će u sèrcu i umu vašem spasonosnim uroditi plodom, samo ako moje rěči, kao što ste dosada običavali, i danas stèrpljivo i dobrovoljno posluhnete.

Od narodjenja spasiteljeva pak do danas nije bilo časka vremena, niti naroda, trakom věre kèrstjanske razsvětljena, u kojem se nebi našlo bilo ljudih, svim sèrcem Bogu oddanih, ter krěpostju i nedužnostju života odlikovanih. A ni dan danas, budi Višnjemu hvala! nemanjka ih obojega spola, koji stalnom věrom oduševljeni nesamo da si život po propisu kèrstjanskoga zakona uredjuju, nego posvetiv se višjim načinom Bogu, děla svoje bogoljubnosti i milosèrdnosti i na druge protežu, nemanjka krepkih muževah kao i slabašnih děvicah, koje odrekav se světa, u savèršenoj pokornosti, u svojevoljnom siromaštvu i neokaljanoj čistoći živući, sve svoje duševne i tělovne sile upravljaju jedino na slavu božju, na svoje i bližnjega si spasenje. — Niti se ova kèrstjanska savèršenost proteže izključivo na pobožne redovnike. Ima zaisto i dan danas u katoličkoj cèrkvi i medju ljudmi světovnjaci pobožnicah dušah, koje s Bogom sjedinjene, točno vèrše božje i cèrkvene zapovědi. Ima pače kućah i obiteljih, koje i pred sěnom kakove nepravde uzdèrhću, ter koje resi još starodavna nedužnost i svetost pèrvih kèrstjanah Nego izpovědimo predragi moji! da su takove obitelji u sadanje vrěme rědke, i da čine više iznimku, nego li pravilo; dočim je u pèrva vremena cèrkve ova nedužnost, ovo uzko sjedinjenje sa spasiteljem bilo medju kèrstjani tako obćenito, da su se kèrstjani u obće svetimi zvali. Malo ih se je tada našlo, koji bi od staze krěposti bili odstupili; pak ako se je gděkomu po nesreći to i dogodilo, taj je višelětnom, kadšto doživotnom pokorom ljuto okajao svoju nesmotrenost.

O istinitosti ovih rěčih moći će se svaki lasno uvěriti, tko se s jedne strane na dogodovštinu pèrvih vremenah cèrkve, a s druge strane na sadanje stanje kèrstjanskoga světa samo povèršno obazre.

Prodjimo duhom sadanje obćine, tèrgovišta, a osobito poveće gradove i varoši naše. Može li se u obće kazati, da u njih vlada duh Isukèrsta spasitelja? Nisu li se oni u novije vrěme tako preobrazili, da se više čine podobni poganskim, nego li kèrstjanskim družtvom? Što dokazuje ona nečednost, koja se u novije vrěme vidja u ovom i onom odnošaju življenja? Što svědoče nestidne rěči, koje tako često iz mladjanih takodjer ustah provaljuju, što odurne psovke proti svetcem, preuzetnostju izrigane? Što znači ona praznina, koja se u cèrkvah po nedělјah i blagdanih pod istom službom božjom i prodikom vidja, dočim su piaci, gostione i druga zabavišta dubkom puna? Kakav je znak viděti, da se po svetčanih danih posve mirnom dušom oprema i na veliko tèrgovina, obavljaju službeni poslovi? Kakav je znak viděti, da se na glas zvona, kojim se pravověrni pozivlju, da pozdrave preblaženu majku spasiteljevu, već malo tko odkriva i usta na molitvu sklada? Kakov je znak, viděti toliku světinu, koja prigodom svetčanih obhodah, da i na onaj veliki blagdan, kadno se presveto tělo spasiteljevo, kano zalog neizměrne mu ljubavi prama nam, javno nosi, steče se ravno onamo, ali se većinom tako ponaša, da joj se na pèrvi mah može viděti, da ju nije onamo dovela pobožnost i bogoljubnost, nego puka znatiželjnost, zašto ju i nije brige, da saviv koljeno pokloni se tolikomu otajstvu? Kakav je znak viděti, kako se blagom naměrom od sv. matere cèrkve ustanovljeni dobrotvorni post nedostojnim načinom i bez svakog griza savěsti kèrši? A kakov su znak ona strašna samoubojstva, koja se u našem vremenu i po naših varoših na toliko umnožavaju, kolika se ni od poganah čula nisu? Što drugo može sve to značiti, nego da je věra u Boga, da je ufanje i pouzdanje u svetu njegovu pro-

vidnost skoro izčeznula iz sèrca kèrstjanskoga puka? Što velim drugo može to značiti, i mnogo još tomu podobno, što bi spomenuti mogao, no radje mukom prelazim, nego da je duh spasitelja Isusa, to jest stalna ona věra pèrvodobnih kèrstjanah, bogoljubnost i pobožnost u naše vrěme medju katoličkimi takodjer narodi, po većih osobito gradovih i městih veoma ohladila, da nereknem posve utèrnula?

Ništa povoljnijega nevidjamo, svèrnemo li okom na unutarnje uredjenje pojedinih obiteljih. Kažite mi dragi moji! kako stoji danas većom stranom s najvažnijim zavodom u družtvu čověčanskom, sa ženitbom naime? Jeda li je i dan danas ženitba, što bijaše kod pèrvih kèrstjanah, sveti vez, kojim se muž i žena skapča, kakono je Isukèrst spojen s cèrkvom svojom? Da li se ženitba i danas upravlja na onu svèrhu, s kojeno je Bogom ustanovljena, naime razplodjenje čověčjega roda, odhranjivanje děce za Boga i domovinu, i na iskrenu medjusobnu podporu? Nije li se ženitba danas kod premnogih izvèrgla u puko sredstvo, kojim da zadovolje neplemenitim požudam těla, ili da uhvate grudu zemaljskoga blaga, ili drugih kakovih světskih probitakah? A što da reknem o medjusobnoj ljubavi suprugah, i neoskvèrnutoj věrnosti, koju su si prisegom obrekli? Volim mukom mimoići, nego li obširnije o tom sboriti, pošto vam je i samim žalibože više o tom znano, nego li je potrebito. — A kako se ima stvar gledeć na pèrvu onu i najsvetiju dužnost suprugah, takovo naime odgojivanje děce, da iz njih budu dobri kèrstjani, dobri i hasnoviti kotrizi matere cèrkve i domovine? Žalostno nas uči izkustvo, da kod nižjega razreda ljudih směra skoro sva briga roditeljah jedino na tělovne potrebe děce, — dočim je kod otmenijih na to samo stegnuta, da děca steku vanjsku něku

ugladjenost, napuniv si glavu kojekakvim, često izlišnim, da i pogibeljnim znanjem. Što pako vrědi ovakovo odgojenje od věre odruženo, dokazuju stotine i stotine žalostnih priměrah, — odgojenje velim od věre odruženo, koja puni ne samo glavu nego i sèrdce plemenitimi čuvstvi, koja uči stvari valjano poznavati, Boga i bližnjega ljubiti, nedužnost cěniti i čuvati, život duhovni molitvom i svetotajstvi gojiti, istinu, pravdu i krěpost ljubiti, ter ako treba, za njih umrěti. Ali kako rekoh, za sve to slabo haje izkvarena današnja doba.

Hodmo dalje s pitanjem, ter vidimo, kako stoji po kèrstjanskih kućah s družinčadju? Ah tko se stara za njezino duhovno dobro, tko ju čuva od opakih družtvah, od vratolomnih putevah; tko ju pritjerava k službi božjoj? Vèrlo rědki gospodari. No takovih, koji bi ju od službe božje, od slušanja rěči božje to nagovorom, to silom odvraćali, koji bi joj sami zamke polecali, — takovih imade množtvo.

Napokon gdě se još danas dèrže u obiteljih nabožna ona predavanja věre kèrstjanske, koja su kroz tolika stolětja od koljena do koljena sretnim naslědstvom prelazila? Gdě su zajedničke molitve, koje su někoć pred razpelom, ili slikom blažene děvice majke spasiteljeve sdruživale svaki dan gospodara i gospodaricu, sluge i služkinje? gdě su iste ove slike? O preljubljeni! izčeznuše iz mnogih kèrstjanskih kućah, morav čestoput ustupiti město drugim izpraznim, da nesramnim predstavam. Izčeznule su, velim; ali je s njimi zajedno izčeznula svetost i nedužnost življenja, mir i medjusobna ljubav, izčeznuo je blagoslov božji i sreća!

Ako to moramo izpověditi o čitavih občinah i obiteljih: kakav sud da izreknemo, stanemo li život pojedinih ljudih pretresati? Razmatrajući ja ove kèrvave rane družtva čověčjega, laglje bi označio dobu, kad su

se zajele, nego li kad će zacieliti. Zato reći ću samo ukratko: da polag svakdanjega izkustva jest neizměran broj onih, koji ostavivši zastavu spasiteljevu, slěde kumira Bala. Jedni těrani slavo — i častohlepjem nikakovo sredstvo nedèrže za podlo, kojim bi se samo mogli dokopati svèrhe svoje. Drugi zasužnjeni silom blaga, onoga naime blaga, što ga moljac izjesti može, hèrdja izkvariti i lupež oteti, teku za ovim bez razbora i pokoja, navaljujuć si na dušu težke grěhe otimačine, prevare, duhovne lěnosti, nemilosti prama bližnjemu. Tretji, goreći onim tmastim ognjem, kojemu je hrana razkoš i putenost, žèrtvuju ovomu pošten glas, naslědjenu od predjah starodavnu baštinu, mučnu priskèrbu ukućanah, čestoput isto zdravlje i druga plemenitija dobra, nepazeći ni na glas zapovědih božjih, ni na plač žene i děčice, ni na grozne poslědice.

Někad je ljubezni moji! bar onaj spol, što ga obično sv. mati cèrkva pobožnim nazivlje, u krugu katoličkih obiteljih uzdèržavao něki duh věre i bogoljubnosti, onaj velim spol, u kojega nježnih grudih ima za věru rahlijega i plodnijega zemljišta. I to posve pravo; jer ako tko, to sěgurno ženski spol duguje věčnom zahvalnosti božanskomu spasitelju, pošto ga ovaj ne samo učini dionikom onih, svemu ostalomu čověčanstvu izkazanih dobročinstvah, nego ga još oslobodi od onoga robstva, pod kim je prije njegova došastja nemilo stenjao. Čitamo zato u sv. evandjelju, da su bogoljubne žene preblagoga spasitelja, gorke roneć suze, onda još do kobne sprovodile Kalvarije, kadno su ga svi drugi ostavili bili. O kolika razlika medju pèrvom kèrstjanskom dobom i sada, o koli se proměniše čuvstva i nazori o predmetu neproměnljivom, o predmetu věčnom, svake pomnje i ljubavi predostojnom! No neću se risanjem žalostne ove slike dulje

baviti. Stalno je i nedvojbeno, da je věra, bogoljubnost, i nedužnost življenja u naše doba kod kèrstjenih takodjer ljudih žalostnim načinom pala. Vidimo ràdje, koji su tomu poglaviti uzroci.

Iztražívajući uzroke, s kojih je pèrvobitni kèrstjanski duh u naše vrěme toli ohladnio, pada nam najprije u oči onaj nesretni grěh, koj je silu andjelah strovalio s neba, koj je već praotce naše iz raja izagnao, i koj sv. mati cèrkva svim pravom stavlja na čelo svim, pače i glavnim grěhom. Razumijete već predragi moji, da mislim grěh oholosti. Tako jest; ovoj zlosretnoj oholosti čověčjega uma ima se najviše pripisati padanje kèrstjanske istine, a množenje opačinah vèrsti svake, u ovo imenito doba, koje se punim pravom običaje zvati dobom ohola duha. Jest pako ova oholost tolika, da se usudjuje nesamo pojedine članke Bogom objavljene věre, nego istu presvetu osobu Boga spasitelja svetogèrdno ružiti i napadati. Ovom preuzetnostju naduveni ljudi kèršteni udaraju na otajstva, čudesa i istu narav božanskoga odkupitelja, službu božju nazivlju praznověrstvom; počitanje najsvetijih njegovih zapovědih kèrste podlim robstvom; revnost za slavom imena njegova žigosaju fanatizmom. Podigoše se pače do onoga stupnja preuzetnosti i slěpote, da sve ono, štogod um čověčji, u istinah takodjer věre, dokučiti nemože, naprosto zabacuju, nevideći bědnici, koliku plitkoumnost time oddavaju; nevideći, koli je grěšno i nerazborito, htěti umom čověčjim, koj ni toga dokučiti nemože, kako da iz sěmena bilje il dèrvetje raste, kako l' uho čuje, ili oko vidi, ovim velim toli slabašnim umom, koj ni dělah božjih neshvatja, htěti do-

kučiti samoga Boga, narav njegovu, i množtvo drugih vèrhunaravnih istinah. Da ljudi ovakovom oholosti obsěnuti i svi njihovi učenici izgube doskora i ono malo Isukèrstova duha, što su ga možebit još materinim mlěkom usisali, nije se ni najmanje čuditi. Jer kako će onaj, koj sam svoj um obožava, te u njem jedinom nalazi sudca svih nabožnih takodjer istinah, počitovati zakonodavca, kojno veli: Tko nebude slušao cèrkve, da ti bude kao poganin i publikan? one pako sretnimi zove, koji nevidiše, pak uzvěrovaše? Kako će ovakovi ljudi počitovati věrozakon, koj ne samo da preporuča poniznost, nego ju za temelj stavlja svim krěpostim; koj uči, da će biti blaženi, koji su ponizna sèrca? Kako će počitovati i ljubiti věrozakon, koj i onda, kad nedohitna navěstja otajstva, tvèrdu traži věru? Nije dakle dvojiti, dragi moji, da jedan od poglavitih uzrokah, što je u današnje doba toli ohladnio kèrstjanski duh, jest čověčja oholost.

Drugi nemanje obilan vrutak zalah našega věka, jest sve to silnija i razuzdanija putenost. Polag rěčih sv. Pavla, velikoga onoga apoštola narodah „ima zakon u kotrizih naših, u opreci sa zakonom uma, i stežući nas pod zakon grěha.“ Po pravom redu i volji božjoj treba, da zakon kotrigah, to jest putenosti naše, bude podčinjen zakonu, to će reći gospodstvu uma, kao što opet um mora da bude podčinjen volji božjoj. No ljudi, koji ili nikad nisu imali duha Isusova, ili su ga izgubili, izvratjaju taj red, dižući putenost nad zakon uma. Oni nedèrže za sramotno, skoro uvěk i u svem se dati ravnati pohotnostim těla, i najviše se zato starati, da se životinjskim njegovim nagonom udovolji. Ovakovim dakako jest nepriličan božanski spasitelj rěčju svojom: „Išćite najprije kraljestvo nebesko, a drugo će vam se dodati,“ — jest nepriličan, koj hoće, da se očistimo i od grěšnih mislih i željah, da se neslobodnim pohotnostim junački opremo; koj zapověda, tko je raztrešen, da se sabere, tko lěn, da uz posao prione, tko lahkouman, da se dozove, tko ljutit, da bude krotak, tko mehkoputan, da bude strog s tělom svojim, tko lakom, da obuzda pohotnosti svoje, tko pohlepan za blagom, da radje děli, nego stiče, tko samovoljan, da zatajiv sama sebe, slědi spremno glas božjega zakona, tko strastim oddan, ove da ukroti, što je u nas slabo, da se ojači, što je podlo i sirovo, da se priměrno čověčjemu dostojanstvu o plemeni. Ovakovim nalogom uvidjate i sami, ljubezni moji! protivi se putenost, ter se nastoji toga nepovoljnoga učitelja svakako osloboditi. To je uzrok, što mnogi pobožnost, koja u Isusu nalazi slast, dèrže praznověrstvom, prostodušnost, koja ravnim hoda putem, slabostju, duševnu jakost i čestitost, koja se ni za vlas neda krenuti s puta pravde, tvèrdokornostju, poniznost podlostju, žèrtvovanje vremenitoga blaga na uzvišenije svèrhe ludostju, věrozakonsku revnost zanešenostju

No ništa se toli težko i zazorno nečini putenosti, koliko to, što sav nauk spasiteljev směra više na věčnost, nego li vremenitost, smatrajuć zemaljski život kao kratko putovanje, — kao vrěme, u kom valja sijati za věčnu budućnost. Istina, i ljudi světski rado siju, ali ne da věkoviti, nego vremeniti plod žanju; posluju gděsto i oni, ali ne za slavu božju, nego većinom za svoj tèrbuh. I oni se bore, i boj biju, ali ne za nebesku krunu, nego za slavicu zemaljsku. I oni si nastoje obogatiti um kojekakvom znanosti, ali ne onom, koja je početak mudrosti, bez koje niti je istine, niti pravde niti krěposti, niti sreće. Staraju se oni za udobnosti ži-

vota, no za onaj život, koj je sam po sebi sretan i blažen, haju uprav toliko, koliko za lanjski sněg. Grade nove ceste, izmišljaju načine i strojeve, koji će ih strelohitrom bèrzinom nositi kopnom i morem; ali na onaj put, koj vodi u domovinu věčnu, zaboravljaju. Nove te nove kuju dnevice zakone i ustave; no o věčnih zakonih věre i ljubavi, koje udari Bog temeljem čověčjemu blagostanju, znadu malo ili ništa. Rado bi bili prosti od dèržanja starodavnih i spasonosnih običajah; no težki jaram grěha nećute, nit se brinu za slobodu sinovah božjih. Sva njihova pomnja upeta je na spolašnjost, dočim na duhovnom životu nemilo stradaju i ginu. Rěčju, oni se tèrse, kako veli sv. Jefrem, zavladiti světom, dočim njimi jadnici svět vlada. Takovi velim ljudi dakako zaziru od nauka spasiteljeva, koj je sestri Lazarevoj Mariji, kad bi pustila brige vremenite, ter priljubiv mu se k nogama slušala rěč spasenja, pohvalno rekao, da si je najbolju stran odabrala; koj kaza, da tko, pošav jednoć za plugom, osvèrtje se natražke, nije prikladan za kraljestvo nebesko.“ Takovim dakako ljudem nije po ćudi božanski učitelj, veleći: „Tko ljubi dušu svoju na tom světu, izgubit će ju, a tko mèrzi na nju na tom světu, za věčni ju život čuva.“ I to je uzrok ljubezni moji! što takovi ljudi, prezirući nauk Isukèrstov, preziru i svetu cèrkvu njegovu, věrnu čuvaricu toga nauka — preziru i hulje na službenike njezine i sve one, koji hoće da bogoljubno živu u Isukèrstu. I kao što su někoć Židovi provikali Pilata neprijateljem cesarovim, ako oprosti Isusu, tako i ovi proglasuju neprijateljem světlosti, obraženosti i slobode svakoga, tko je još od sèrca věran Isusu, te svetu cèrkvu kao mater svoju počitava. Ovakove vike uplaši se na poslědku još ona

věrna několičina pobožnikah; i posrěd uzrujanih čoporah ostaju samo bogoljubni učenici Gospodovi i něke pobožnice žene. plačuće nad bědnim stanjem věrozakona. No sveta cèrkva naša i srěd vike, huljenja i progonstva, kako joj učini i božanski učitelj idući na Kalvariju, progovara pokojno: „Neplačite nada mnom, nego nad sinovi vašimi,“ koji će žuhki plod toga bezboštva još većma okusiti, nego vi.

Iz rečenoga ste, mislim, uviděli dragi moji! da je pèrvobitna kèrstjanska stalnost u věri, ter odlična ona svetost i krěpost, koja je za pèrvih stolětjah kèrstjanske dobe oduševljevala pravověrne, u naše vrěme žalostnim doista načinom pala; uviděli ste zatim, da su poglaviti uzroci ove nesreće: oholost uma i neobuzdana putenost. Što ćemo na to reći, što li činiti? Hoćemo li i mi, koji smo sretnim naslědstvom věru kèrstjansku primili neokaljanu od praotacah naših, koji imamo pred očima najlěpše priměre bogoljubnosti predšastnikah naših, hoćemo li, velim, i mi odstupiti od one staze, koja jedino vodi k pravomu blagostanju, pak se pustiti zavesti na onaj široki put, koj vodi u propast? O ne dragi moji! Bog nas neka čuva i misli takove. Ja sam bar osvědočen, da neima ovdě nikoga, koga bi želja za tim vukla; jer tko bi tako izopačene volje bio, taj zaisto nebi bio ni došao ovamo, gděno věrni obslužuju godišnju svetkovinu narodjenja spasiteljeva. Vi ste zaisto došli ovamo potaknuti věrom, bogoljubnostju, i ljubavju prama novorodjenomu kralju. Podjite dakle s menom, do Betlehema, ter poklonivši se ondě, poput bogoljubnih

pastirah pred spasiteljevimi jaslicami, složite se samnom u jedan glas: Priznajemo odkupitelju mili! neizmĕrnu blagost tvoju, s koje se udostiji primiti tĕlo čovĕčje, roditi se u ubožkoj štalici, nebrojene patnje, trude i progonstva za nas tèrpiti, ter napokon na križ propet i stražnju kap presvete kèrvi tvoje radi nas iztočiti. Hvala, hvala ti vĕčna na tolikoj ljubavi! Nepazi, molimo te, našu nemar, oprosti nam milostivo sva prekèršenja, kojimi smo te ikad uvrĕdili. Znamo, da jedini ti imadeš rĕči spasenja, i da osim tvoga svetoga i blagoslovljenoga imena nije drugoga, u kom bismo se mogli spasiti. S toga ti se zavĕtujemo i obričemo, da ćemo svetoj tvojoj vĕri, koju si s neba za našu sreću donio, do smèrti vĕrni ostati, u njoj živĕti i umrĕti, niti se ikad dati od tebe razstaviti. No pošto nam je po visokom moru izkvarena svĕta broditi, gdĕ smo strašnim olujam izvèrženi, vapimo k tebi: pomagaj Gospodine, da u luku vĕčnoga spasenja sretno doploviti uzmognemo. Preblažena dĕvice Marijo! koja si bila dostojna postati materom spasiteljevom; Josipe sveti, čisti zaručniče prečiste bogorodice, podkrĕpite nam prošnje svojim zavĕtom. Amen.

NA UZKÈRS 1858.

Surrexit non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum.

Ustade, nije ga ovdĕ, evo mĕsto, gdĕ su ga položili. Rĕči su današnjega sv. evandjelja.

Sveta mati cèrkva, kak dobro znate ljubezni moji! svetkuje preko lĕta više blagdanah; ali ni jednoga nije, koj bi tolikom pripravom, tolikom radostju i svetčanostju želila proslaviti, kao što vazam, to jest blagdan uzkèrsnutja Gospodina našega Isukèrsta, koj danas obslužavamo. U oči naime drugih znamenitijih blagdanah, kao na primĕr božića, duhovah, sv. apoštolah Petra i Pavla i svih svetih dèrže se ravno bdĕnja iliti vigilie s postom, ali samo jedan dan. No prije uzkèrsa dèrži se četerdesetdnevni post, i dugotrajne bivaju priprave za dostojno obslužavanje te svetkovine, tako da počamši jur devet tjedanah prije vazma, dobivaju dotične nedĕlje po razmĕru, kako su od uzkèrsa udaljene, svoje imenovanje. Otud dolazi, da se te nedĕlje zovu sedamdesetnica, šestdesetnica, petdesetnica i t. d. Nadalje želi ravno sv. mati cèrkva, da se i ostali blagdani radostno i s primĕrnom svetčanostju obslužuju: no za uzkèrsnih blagdanah razvija upravo sve, što je god podobno izkazati živu radost Bogu oddane duše. Nesamo da tom prigodom sve znakove tuge što brižnije posakriva izpred očijuh vĕrnih;

nesamo da što više može, kiti cèrkve i oltare; nesamo da svetčano dade u zvonove tutnjiti, a radostno u orgulje i ostale glasbene nastroje udarati, — nego u znak neobična radovanja pokratjuje još obične molitve, a i one, koje pridèržaje, nebrojenimi prekida i dokanča radostnimi uzklici, tako da veća skoro stran uzkèrsnih pèsamah i molitavah zamněva veselim onim slovom „Aleluja“; dapače, kako ste iz malo prije pročitanoga apoštolskoga pisma razuměli, blagdan uzkèrsnutja Gospodinova pèrvi je i najveći blagdan, od koga svi drugi primaju svoje dostojanstvo i posvetjenje.

A što mislite věrni moji! k čemu toliko slavlje za uzkèrsnih blagdanah? Ne zaisto s drugoga razloga, nego jer se na onom dogadjaju, kojega uzkèrsnim blagdanom uspomenu slavimo, kao na tvèrdoj hridi osniva věra, temelji se nada i utěha naša, jer nam je on vrelo neprocěnjenih blagodatih. I o tom ću vas nastojati u pèrvoj strani moga današnjega govora uputiti. No jer se hoće, da i mi sa svoje strane něšta učinimo, želimo li postati dionici onih blagodatih, zato ću u drugoj strani razložiti one uvěte, koje nam valja u to ime izpuniti. Jedno i drugo směrat će na to, da i sami čim sigurnije i sjajnije uzkèrsnemo duhovno, to jest obnovimo se na nedužnost i svetost života. Spasitelju blagi, smèrti pobèditelju dični, razsvětli duh, omekčaj sèrdce milosti svojom stadu i pastiru, da pomno razmatrajući zaměrno čudo tvoga uzkèrsnutja uhvatimo i plod tolikoga otajstva.

I.

Kao što je za stalno istinito, da je spasitelj naš, pošto bi bio okrutno bičevan, tèrnjem sramotno okrunjen, izružen, do smèrti ucviljen, i na križ prikovan, te kop-

ljem rimskoga vojnika u rebro prebodjen u istinu umro, i tělo mu bilo u novi grob položeno: tako se nemanje za izvěstno znade, da je tretji dan vlastitom svojom božanskom moći ustao od mèrtvih; da je još četerdeset danah poslě uzkèrsnutja bavio se medju svojimi apoštoli na zemlji, a poslě toga vratio se u nebo k otcu, odkud je bio i došao. To nam posve razgovetno svědoče apoštoli i evandjeliste, to jest ljudi, koji su sve to na svoje oči gledali, koji su mnogoputah bili sa spasiteljem još po njegovu uzkèrsnutju, i s njime blagovali; koji su pritomni bili, kad je nevěrovani Toma stavio bio ruku u ranu rebra, i pèrsti se doticao probodjenih rukuh i noguh njegovih, te tako uvěriv se po svědočanstvu spoljašnjih ćutilah svojih o istinitosti toga dogadjaja zavapio „Gospod moj, i Bog moj.“ Ljudi, koji to svědoče, jesu isti oni, u koje spasitelj poslě svoga uzkèrsnutja zadahnu, rekav „Idući po svem světu, navěstjajte evandjelje svakomu stvoru;“ to su oni ljudi, koji su sa stotinom drugih gledali uzašastje spasiteljevo na nebesa; ljudi nepoznavajući laži, i prosti od svake njezine sumnje, kojih javni život obilježen je samo krěpostju i svetostju; koji se razglašivajuć uzkèrsnutje Gospodinovo nesamo nisu mogli nadati nikakovoj udobnosti, ili dobitku, nego baš protivno imali su se plašiti progonah i stovèrstnih nevoljah, koje su sbilja i podněli; pak sasvim tim ostaše tako stalni u věri i svědočanstvu glede uzkèrsnutja Gospodinova, da su volili i muke tèrpiti i život izgubiti, nego li od navěstjanja ove istine odustati. „Što vidismo svojim očima“ veli sv. Ivan evandjelista u pèrvom svom listu „što razmotrismo, i što nam ruke opipaše o rěči života; i ukaza se život i vidismo, i svědočimo i javljamo vam život věčni, koj bijaše u otca,

i ukaza se nam.“ A sv. Petar, poglavica apoštolah, kako čitamo u činih apoštolskih u drugom poglavju, u svom govoru, što ga je na duhove u pritomnosti ostale jedanaestorice apoštolah dèržao na světinu židovsku, tvèrdi razgovětnimi rěčmi. „Ovoga Isusa uzkrisi Bog, čemu smo mi svědoci.“ U istinu se može reći, da medju svimi starijimi pověstničkimi dogadjaji neima nijednoga, koj bi bio toli jasnimi i nedvojbenimi dokazi potvèrdjen, kako je čin uzkèrsnutja Isukèrsta spasitelja našega.

A je li tomu tako ljubezni moji! to se u istinu slavnim dogodjajem Gospodinova uzkèrsnutja, kao najvećim čudom njegovih čudesah, razpèršuje i najmanja sumnja o istinitosti njegove božanske osobe i nauka, udara se pečat njegovu objavljenju. Ako je naime Isukèrst zaista od mèrtvih ustao, to je nedvojbeno istinito, da je bio od Boga poslan, da ovèrši dělo našega odkupljenja; to je onda nedvojbeno istinit nauk po njem navěstjen, to je pravedna naša radost, nada i utěha na tom dogodjaju osnovana, neprocěnjena su dobročinstva od Boga-čověka ljudem izkazana.

Ako je Isus zaisto uzkèrsnuo, te tako potvèrdio istinitost svoga nauka, onda znamo za stalno, da se taj svět nije neznam od kakovih praškah stopio — da nije samim sobom postao, niti je věčan, kao što gonetahu stari poganski mudraci, i kao što se još dan danas nestide tvèrditi njeke glave, koje odbaciyši božanstveno objavljenje, klanjaju se čověčjemu umu, kao jedinomu vrelu istine: — nego da je stvoren svemožnom rěčju višnjega Boga, to jest věkom obstojećega premudroga, preblagoga i najsavèršenijega bitja. — Ako je Isus zaista uzkèrsnuo, to je onda stalno, da světom i životom našim nevlada slěpi udes ili slučaj, kao što i to tvèrde

stari i novi nevěrci: nego da to sve uzdèržaje moć, ravna mudrost istoga svevišnjega bitja, i na predstavljeni cilj upravlja. Eto koliko duhovne radosti i utěhe potiče jur iz ovih, uzkèrsnutjem Gospodinovim potvèrdjenih istinah!

Nadalje, ako je Isus zaisto uzkèrsnuo, nemože biti više straha, da ćemo se, proživiv ovaj kratki život, poput nerazumne živine okrenuti za uvěke u prah, kako i to gataju plitki nadrimudraci, i sebe i druge varajući: — nego da u nas prebiva duh, na sliku božju stvoreni, duh neumèrli i za věčno blaženstvo odredjeni. A kolikom nas opet to napunjuje radostju, kolikom utěhom! Koli radostno je znati, da ćemo poslě kratkog tečaja ovoga života — samo ako si sami u tom nestavimo zaprěkah — postignuti blaženu onu věčnost, gdě ćemo se neprestano uživati Boga, neizcèrpivoga onog vrela svega dobra i blaženstva, „u koga“ kako veli Jakob apoštol, „neima proměne ni varave obsěne.“ — Osědi li jednom glava, sagnu li se ledja pod bremenom ljetah, klone li snaga tělesna, gledamo li smèrti u lice, — o kolika utěha, nedvojbeno znati, da nas smèrt nipošto neuništuje, nego samo prestavlja u blagi san, za kojim će tek slěditi pravi, bezkonačni život — u domovini onoj, koju věčni otac priredi za věrne svoje. Mati kèrstjanska, kolika utěha za tebe, koja izgubiv naglom smèrtju jedinca sina, ljubimca svoga, možeš se uzdati, da ćeš za kratko vrěme isto ovo čedo svoje, komu si još za mlada u sèrce zasadila ćut věre i ljubavi božje, i komu u grudih jest sěme tvoga nauka spasonosnim urodilo plodom, da ćeš velim to svoje bogoljubno čedo ondě u boljem životu opet viděti moći, ter se s njime radovati u věke? Kolika utěha za tebe jadniče, koj se velikim boriš siromaštvom, koj se u dugotrajnoj bolesti

mučiš i neočekivajuć više zdravlja, ti, koj živiš samotan, preziran i progonjen; kolika velim utěha za tebe, kad pomisliš na dičnо uzkèrsnutje spasitelja tvoga, — na uzkèrsnutje velim onoga, koj je neizměrno više tèrpio, nego ti tèrpiš? koj je blaženimi prozvao one, koji progone tèrpe radi pravde? koj je put križa najsěgurnijim označio k věčnomu blaženstvu? koj je preko ustijuh apoštola svoga, velikoga učitelja narodah, jasno govorio, „da stradanja sadanjega života nisu ništa prema budućoj slavi, koja će se javiti u nas?“

Kad bi mi dopustila kratkoća vremena, što je duhovnim našim razmatranjem opredělјeno, mogao bi vam još mnogo obširnije razložiti i dokazati istinu, da je uzkèrsnutje spasitelja našega preobilno vrelo duhovnih slastih i utěhe, koje se već na ovom světu uživamo. No da nebudem predugačak, ostaviv drugo sětjam vas još samo blagodati onoga pokoja, što ga ćuti pravověrna kèrstjanska duša, nakon spasiteljeva uzkèrsnutja tvèrdo uvěrena, da je od istoga spasitelja utemeljena cèrkva naša prava mati i nepogrešiva učiteljica istine u svem, što spada na věru i ćudorednost, i da slědeći njezin nauk, sěgurnim hodamo putem, na kojem ćemo moći dokučiti našu svèrhu; da napokon u svetotajstvih, po istom božanskom spasitelju naredjenih, imamo najkrepčija sredstva i pomoći za bogoljubno i sveto življenje, a po tom i za postignutje věčnoga blaženstva.

Smisliv sve to u jednu, nemože se doista nitko čuditi, što katolička cèrkva blagdan uzkèrsnutja Gospodinova toliko uvažava, i svim ga ostalim svetkovinam predstavlja; buduć je stalno i nedvojbeno, da iz dičnoga

uzkèrsnutja spasiteljeva cèrpimo uprav najskupocěnija dobra, najsladju radost, nadu i utěhu. No da ovih dobročinstvah sbilja postanemo dělnici, traži se něšto i od nas, od česa u drugoj strani.

II.

Bog stvoritelj svega, po neizměrnoj svojoj mudrosti stvori ravno čověka na svoju spodobu, i opreděli ga za věčno blaženstvo; no stvori ga kao bitje slobodno, koje umije lučiti i činiti dobro ili zlo. Bez ove naime slobode nebi bio mogao čověk biti ni krěpostnim ni zaslužnim, dakle niti dělnikom prave nagrade ili onoga blagostanja, koje pristoji naravi umnih bitjah. Štogod je indi milosèrdje božje čověčanskomu pokolenju naměnilo dobra, pak i sama blagodat odkupljenja, može pojedinim ljudem tek onda biti na spasenje, kad i oni sa svoje strane po mogućnosti k tomu suděluju. „Koj te stvori bez tebe“ reče umno sv. Augustin, neće te spasiti bez tebe.“ Potrebno je dakle svim, koji su dospěli k razumu, da želeći postići one blagodati, koje im priugotovi Bog stvorenjem, odkupljenjem i posvetjenjem, i sami krepko k tomu suděluju slobodnom uporavom uma i volje.

No radja se pitanje, u čem upravo ima sastojati to naše sudělovanje? Na to pitanje, o kom su oštroumn poganski mudraci kroz tolika stolětja badava mozgali,i jest nam kèrstjanom posve lahko odgovoriti. Mi ga u malo rěčih naučismo iz ustijuh božanskoga odkupitelja, koj mladiću pitajućemu, što li ima činiti, da věčni život postigne, odgovori „Ljubi gospodina Boga tvojega svim sèrcem svojim, svom dušom i svom pa-

meti svojom, a bližnjega svoga ljubi kao sama sebe. O ovih dvijuh zapovědih, reče spasitelj po Mateju, visi sav zakon i proroci.“ Znamo dakle, da u dvovèrstnoj zapovědi ljubavi sastoji bitnost onoga, što nam za volju našega spasenja činiti valja. Ali moglo bi se još i nadalje pitati, u čem upravo sastoji ta dvovèrstna zapověd ljubavi? I to možemo lasno razabrati iz nauka cèrkve, nepogrešive učiteljice istine, tako, da tko i najmanji samo, za pučke naše učione propisani, katekizam proštije i upamti, nemože o tom više dvojiti. Naći će dapače potanko ondje naznačen pravac mišljenju i dělovanju svomu, niti mu išta drugo treba, nego da polag onih načelah živi.

Tako na primèr mora svatko, je li samo u pèrvih načelih kèrstjanskoga nauka podučen, uviděti: da se o onom, koj ili nikad, ili samo rědko kada misli o stvoritelju i odkupitelju svom; koj nikad, ili samo rědko uzdiže se umom i sèrcem k Bogu, sinovski mu hvaleći za nebrojena odanj primljena dobročinstva, ili mu se dalje u milost preporučajući; koj je tako nehajan za stvari na Boga i dušu si spadajuće, da ni jednoga časa kroz dan, po istih dapače neděljah i blagdanih ni jedne ure vremena nenadje, koju bi službi božjoj i slušanju rěči božje hotio posvetiti, — mora velim, svatko uviděti, da se o takovom čověku nemože nipošto reći, da ljubi Boga svim sèrcem i dušom svojom, niti da sa svoje strani čini, što se odanj hoće, da bude dionikom neprocěnjenih dobročinstvah, Gospodinovim uzkèrsnutjem mu naměnjenih.

Nadalje svatko, ako je samo povèršno podučen u nauku spasiteljevu, lahko će uviděti: da se nemože reći, da ljubi Boga, i k spasenju svomu suděluje onaj, koj uzdajuć se više u slabahni čověčji um, nego li u

mudrost božanstvenoga objavljenja, — usudjuje se preuzetno prezirati, napadati ili izsměhavati članke věrozakonske; ili koj se tako malo uzdaje u dobrotu božju i premudru njegovu providnost, da upravo nikakovih suprotivštinah neće da tèrpljivo podnosi, ili se još u bezbožnosti svojoj na toliko izgubi, da prisvojiv si silovito najvišju vlast Boga, gospodara života i smèrti, — na najveću smutnju svih pravovèrnih, postane sam svoj kèrvnik. Na veliku žalost pripoznati moramo, da se je to bogumèrsko dělo i kod nas udomaćilo, jer poslědnje ove godine sbilo se je u ovom varošu možebit više zlokobnih ovakovih priměrah, nego li prije u pol věka. Što kaogod s jedne strane dokazuje pomanjkanje věre, tako je s druge strane nedvojbeni znak ćudoredne izkvarenosti ljudske. I premda svět obično krivce cèrnih ovakovih dělah izpričava time, što se je tobož tim nesretnikom pomutio um, to ih vendar neće moći izpričati pred božanskim sudcem, koj zna i vidi najskrovnije misli i želje ljudske. Što se mene tiče, izpovědam, da kadgod začujem o groznoj toj opačini, protèrnem. Nemogu bo bez straha ni pomisliti na stališ duše ovakova nesretnika, koj dolazi pred věčnoga sudca, znajući se krivcem zločinstva, nad kojim većega neima, i koje sv. mati cèrkva, prem drugčije jako blaga, na toliko mèrzi, da ni tělesa samoubojicah nedade u blagoslovljenu pokopati zemlju.

Razabiremo nadalje nedvojbeno iz nauka Isukèrstova, da protivno dvovèrstnoj zapovědi ljubavi rade i k spasenju svomu ni najmanje nesuděluju oni, koji zakon uma podlažu zakonu kotrigah, osobito putenosti, — koji najružnijim pohotnostim těla ugadjaju, ili za častmi i dobri vremenitimi prekoredno hlepe, pače nijedno sredstvo nedèrže za opako, je li ih samo vodi do obljubjene svèrhe; kojih neboli duša, ako posluživ se nevoljom bliž-

njega dovedu čitave obitelji bud lihvarstvom, budi drugim nepoštenim načinom do ruba sdvojenja i propasti; — koji su toli tvèrda sèrca, da mogu posve mirnim okom gledati oko sebe gladne i gole, bolestne i bědne; nemisleći kako bi im u čem pomogli, akoprem bi to i bez znatna truda i troška mogli.

Koji velim ovako rade, oni zaisto nevèrše najvišju zapověd ljubavi Boga i bližnjega, niti suděluju k spasenju svomu. No suděluju oni, koji ovim protivno pripoznavajuć najvišje bitje Boga, kao vrelo svake mudrosti, svetosti i dobrote, ne samo da se njemu klanjaju u duhu i istini, nego i nježnimi čuvstvi bogoljubnosti, ljubavi i zahvalnosti proniknuti sve svoje misli, želje i čine protežu poglavito na Boga; koji imajući sveudilj pred očima veličanstvo božje, a svoju ništetnost i prostotu, dobrovoljno se podlažu možnoj njegovoj ruci, dobro znajući, da je polag izreke Duha svetoga samo ondě prava mudrost, gdě je i poniznost (Prov. 11.) pak se zato niti neuzdaju u svoj slabašni um više, nego li u ugled Boga, javljajućega věčne istine radi našega spasenja, Boga velim sveznajućega i istinitoga, koj niti može prevariti, nit prevaren biti; koji dakle nauk spasiteljev, dičnim njegovim uzkèrsnutjem potverdjen, spremnim, věrnim, i zahvalnim sèrcem primaju, ter iz svih silah nastoje mu u svem prilagoditi život svoj.

Oni nadalje u istinu ovèršuju dvovèrstnu zapověd ljubavi, koji ne samo dobro, već i zlo ovoga světa dobrovoljno iz rukuh božjih primaju, predav se posvema u najsvetiju volju njegovu; budući dobro uvěreni, da sve ravna i upravlja premudra providnost božja; uvěreni, da je Bog polag izreke knjige mudrosti (Sap. 6.) stvorio malo i veliko, ter se jednako za sve skèrbi; uvěreni, da

nas ista zla, koja otac nebeski napustja na nas, pomažu k postignutju zadnjega našega cilja; uvěreni da si i božanski spasitelj nije drugoga puta odabrao k slavi uzkèrsnutja, nego put progonstva, put muke, put križa, koj put je i nam označio, rekav „koj neslědi mene uzamši križ svoj, nije mene vrědan“ (Mat. 10.). Zato veli učitelj narodah u svom listu na Korintjane, da sveudilj noseći na svom tělu trapljenje Isusovo, objavi se i život Isusov na tělu našem. (2. Kor. 4.)

Napokon oni u istinu vèrše danu po spasitelju zapověd, i suděluju k vlastitom spasenju, koji podlažući pohotnosti těla pod zakon božji i uma, kažu se u svem načinu mišljenja, dělovanja i življenja u istinu razumna bitja; koji žive čisto, kakono se pristoji čověku kèrstjaninu; koji u svem slěde krotkost, čednost, uměrenost, pravdoljubje; koji gděgod mogu, bližnjemu rado pomognu, čineći dobro radi Boga; koji nesamo da učinjene si nepravde rado oprastjaju, nego i ljube neprijatelje svoje, znajući, da po nauku spasiteljevu možemo se tek onda nadati, da će nam otac nebeski oprostiti grěhe, ako i mi od sèrca oprostimo bližnjemu našemu; znajući, da nam je božanski odkupitelj naročito naložio, da činimo dobro takodjer onim, koji nas progone, i molimo se za one, koji nas ozloglasuju.

Koji velim, ovako misle i ovako rade, pak se pokraj toga marljivo i dostojno služe onimi sredstvi, koja naredi spasitelj, da njihovom pomoćju uztrajemo u nedužnosti, ili ako bi ju nesrećom izgubili, da ju ovimi sredstvi opet zadobimo, kamo poglavito spadaju svetotajstva pokore i svete pričesti: oni se, velim, mogu uzdati, da ovèršuju dvovèrstnu onu zapověd ljubavi, u kojoj se kao u jezgri sadèržavaju sve naše dužnosti. I

ovi se mogu takodjer uzdati, da će i neprocěnjenih onih blagodatih postati dělnici, koje nam slavnim svojim uzkèrsnutjem pribavi odkupitelj Isukèrst.

Odavle ste, kako sudim, mogli dovoljno razabrati dragi moji! zašto sv. mati cèrkva katolička toliku važnost podaje vazmenim blagdanom, to jest svetkovini uzkèrsnutja Gospoda našega Isukèrsta, da ju izmedju svih svetkovinah stavlja na pèrvo město, izjavljajuć zajedno, da se njom posvetjuje dostojanstvo svih ostalih svetkovinah? Zato naime, što se uzkèrsnutjem Gospodinovim, kao nepobitnim dokazom zasvědočava istinitost i božanstvenost nauka, po istom spasitelju s neba nam donešenoga; nauka, koj je temelj věčnomu i vremenitomu blagostanju; nauka, iz koga nam izviru nebrojene slasti i utěhe. — Mogli ste zajedno uviděti dragi moji! da samo onda možemo postati dělnici spasonosnih plodovah toga nauka, ako i mi sa svoje strani iskreno k tomu sudělujemo; i da to naše sudělovanje sastoji u točnom ovèršivanju dvovèrstne one zapovědi ljubavi, Boga naime i bližnjega.

Isuse, spasitelju preblagi, dični pobědителju smèrti! dozvoli nam, kojino se u tvojem imenu ovdě sakupismo, po neizměrnom milosèrdju tvom, da kao što ti danas kličemo veseli Aleluja, tak jednoć svi, niti jednoga neizuzamši, pod slavnom tvojom zastavom sabrani, budemo se s tobom radovali u sve věke. Amen.

NA BOŽIĆ 1858.

Natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus.

„Danas vam se rodi spasitelj, koj je Isukèrst Gospodin.“ Rieči su današnjega sv. evandjelja.

Bilo je na světu ljubezni moji! već nebrojeno množtvo ljudih, koji si stekoše imenu veliku slavu. Bili su jedni u starije i u novije vrěme, koji se kao mudri i oštroumni zakonotvorci proslaviše. Bili su drugi, koji dubokim znanjem, te velikim izkustvom obskèrbljeni, u raznih strukah znanosti učiniše divna iznašastja, i ostaviše potomkom uzvišene dokaze vele učenosti. Jedni se odlikovahu pěsničtvom, drugi govorničtvom u toliko, da se njihovim dělom i sada divimo, dèržeći ih uzorom, koj ne samo da potomstvu nije moguće bilo nadkriliti, nego mu se i pored svega napora ni blizu primaći. Isto takovu vèrlinu stekoše drugi opet u slikarstvu, kipotvorstvu, graditeljstvu i ostalih umětnostih. Bilo je u razna vremena, i po raznih krajih světa vodjah, kraljevah i mogućih carevah, a medju njimi i takovih, koji su gotovo sav svět svomu žezlu podčinili bili. Dosta će biti, ako ovdě iz starodavnih vremenah napomenem Aleksandra, velikoga onoga kralja macedonskoga, na kojega pogled, kakono dobro reče něki pisac, sav svět umuknu; iz novijega pako, i bi reći iz našega vremena premožnoga onoga

francezkoga cara, koj svu skoro predobi Europu, koj pobědonosno oružje svoje prenese tja u Afriku, koj srušiv prestolja stara, podignu nova, te se u sred sreće svoje toli preuzetno uze na nju oslanjati, da istu vidljivu glavu cèrkve, sv. otca u sužanjstvo odvede. Ali bilo je i ljudih, koji divnom oštroćom življenja pobědiše sami sebe, i ostaviv světu sjajne primĕre svetosti, veliku doista stekoše slavu.

No od svih ovih nije nijedan, koj bi se ma iz daleka samo prispodobiti mogao s malim onim, u siromašnoj betlehemskoj štalici rodjenim, prostimi pelenicami ovitim, i posrĕd nĕme živine u jasle položenim dĕčarcem, kojega rodjendan upravo danas slavimo. Niti je bilo koga, niti će biti, koga rodjendan bio bi po svem širokom světu toli svetčano proslavljen, kao što se posvuda slavi toga u zabitnosti rodjenoga dĕteta, sina, kako svět mišljaše, prostoga jednoga tesara. Pak ne samo da se posvuda za to dĕte znade, nego se ono i zaziva, počituje i uzvisuje po svih stranah světa, od narodah svake boje i plemena; svět mu se klanja kao onomu, u kom jedino stoji spas roda ljudskoga.

Uspomena vitezah i glasovitih onih imenah starijega i novijega věka obstoji ravno još, no hladna i bez goruće ljubavi i privèrženosti. Usuprot spomen rodjenoga na današnji dan spasitelja Isukèrsta stoji u blagoslovu kod svih narodah; miliuni ljudskih sèrcah gore nježnim čuvstvom ljubavi, pobožnosti i zahvalnosti prama njemu; miliuni ljudih u njega polažu sve pouzdanje, ufanje, i svu utĕhu svoju. Ali nije to ni čudo; jer nam je on, da sve u kratko reknem, put, istina i život, kao što sam o sebi posvědoči u evandjelju sv. Ivana (14, 16.) Ja sam, veli, put, istina i život. I budući, da ove tri rĕči u sebi kao u jezgri sadèržavaju sve skoro odnošenje njegovo naprama pokolenju čovĕčanskomu, kao i uzrok naše privèrženosti i ljubavi prama njemu, to sam si ove rĕči odabrao za predmet današnjega govora; ufajući se drago stado moje! da će kratko današnje razmišljanje moći mnogo doprinĕti k duhovnoj tvojoj okrepi, samo oko me pazljivo i dobrovoljno posluhneš.

Veli spasitelj najprije, da nam je put. Sto mislite ljubezni moji! što je hotio tim, da rekne? Mudri i obzirni putnici nastoje si prije svega takav put odabrati, koj će ih sigurno zavesti u žudjeno město. Mi svi na tom světu nismo drugo, nego putnici; jer kao što reče sv. Pavao apoštol (Žid. 13.) neimamo na toj zemlji stalne postojbine, nego ju išćemo u budućnosti. To jest, otac Bog nebeski nestvori nam zato dušu na svoju spodobu, nedade nam zato razum malo nižji od andjeoskoga, neusadi nam zato u gradi ćut nježne ljubavi i bogoljubnosti, da proživiv na toj zemlji koju godinicu, ili bolje koji trenutak, obratimo se poput nĕme živine u šaku praha; nego, da pomno i neprestano težeći za krĕpostju, izpunjujući dužnosti svoga stališa zaslužimo věčno ono blaženstvo, za koje nas u neizmĕrnoj svojoj ljubavi opredĕli. Nemože dakle za nas ništa biti od veće važnosti, nego da upoznamo onaj put, po kojem stupajuć moći ćemo sretno dospĕti u pravu našu domovinu, polučiti onu zadnju, od stvoritelja nam opredĕljenu svèrhu.

Svi ljudi već po naravi svojoj žele biti sretni; no u čem sastoji prava sreća? i kojim putem i načinom valja ja postići? u tom se od postanka světa pak sve do danas bez božjega objavljenja nemogoše ni najmu-

driji ljudi složiti, te su njihova mnênja u tom bila tako raznolika, dapače protivna, da je već iz toga očevidno, da razum čověčji sam po sebi, i glede najvažnijega ovoga pitanja mora da padne u svakojake zagonetke, da i bludnje. Ili zar nas neuči povêstnica svih vremenah i svih narodah, da su ljudi prije došastja spasiteljeva — a i kasnije svi oni, koji nisu poznavali nauka njegova glede toga pitanja, tumarali gustom uprav tamom? te si ne samo nesègurne i pogibeljne, nego dapače sasvim krive često izbirali pute. Bilo je ravno u svako doba ljudih, koji dobrom voljom oduševljeni, bijahu vazda pripravni zaputit se pravom, k sreći vodećom stazom. I daleko budi od nas, da ih sve bez iznimke osudimo, i za uvêk izgubljene dèržimo. Znamo bo, da je milosèrdje božje prama stvorenju neizmêrno; te se nadamo, da će se to i na one protegnuti, koji polag sv. Pavla apoštola (Rim. 2.) neimajući zakona, učiniše po naravi za života svoga ono, što je zakonito. To jest, koji su prema svojim silam, iskrenim sèrcem tražili nedužnost, tražili pravi put, bivši pripravni slèdit ga takodjer, stalo ih ma kakove žèrtve. Prem dakle budi daleko od nas, da božanskomu milosèrdju opisujemo granice: to vendar po nauku božjem smêlo tvèrdimo: da posve sèguran put k sreći i blagostanju jest samo onaj, koj nam pokaza na današnji dan rodjeni spasitelj. Tko rêč moju sluša, i vêruje onomu, koj me posla, veli kod sv. Ivana evandjeliste, (Ivan. 1.) ima život vêčni, te neće dojti pred sud, nego će preći od smèrti na život. I sv. Petar poglavica apoštolski, kako čitamo u dêlih apoštolskih, (pog. 4.) nije dvojio javno reći staršinam naroda židovskoga: da u nikom drugom neima spasa, nego u razpetom Isusu. Niti neima, reče, drugoga imena pod nebom, u kom bismo

se mogli spasiti. Svim dakle pravom prozva se spasitelj naš putem, hoteći tim reći: da ako želimo postignuti krajnu našu svèrhu, ako smo željni sègurno někoć dospêti u nebesku domovinu, treba nam primiti donešenu po njem vêru, te obdèržavajuć zapovêdi njegove, onim stupati putem, koj nam je on pokazao. — No neka nitko nemisli, da je taj put prost od svake nepogode i suprotivštine. On je pače, kakono reče sam spasitelj, put têsan i tegotan, podoban onomu, što si ga je sam odabrao, putu naime križa: Jer veli pri sv. Mateju (10. 38.) „koj neuzme križa svoga i ne slèdi me, nije mene vrêdan. I kod sv. Marka (8. 34.) Tko hoće da mene slèdi, neka zataji sama sebe, i uzme križ svoj, i mene slèdi.“ No zato, što je ovaj put oštar i tegotan, negubi dobročinstvo onoga, koj nam ga pokaza, ni najmanje od svoje vrêdnosti. Jer koj pametan putnik neće rado podnositi nepogode putovanja, je li samo sèguran, da ga put kojim je pošao, vodi u domovinu? To isto valja o putovanju našem u vêčnost tim više, jer budući domovina, u koju po njem spêšimo, vêčna i dobarah svih prepuna, nemože se ona ni prispodobiti zemaljskoj našoj domovini,

Ali se božanski spasitelj nije samo putem prozvao, nego i istinom. Istini protivna jest laž, — i tkogod je razborit, priznat će, da nam za postignutje predstavljene svèrhe netreba laži, nego istine. Ta otud i jest, da ljudi, kao što vavêk išću blagostanje i sreću, isto tako teže za istinom, kao rodilicom sreće. Niti se može tajiti, da je um čověčji već mnogo istinah odkrio, te nebrojena i zaisto divna obreo iznašastja. Ali je nemanje stalno, da je um čověčji upravo glede onih predmetah, koji su za čověčanstvo od najveće važnosti, naime o svojstvih najvišjega bitja, o shodnom načinu bogoštovja

i pomirenja s Bogom, kojega prijateljstvo po grěhu izgubismo, — o budućem stališu duše naše poslě njezina razstavljenja od těla, — te o drugih sličnih predmetih, — da je, velim, um čověčji upravo glede tih za nas najvažnijih pitanjah prije došastja spasiteljeva u najružnije se bio zapleo bludnje; kaogod što i danas još u tom obziru jednako čame u tminah bludnje neuki ljudi, do kojih jošte nije dopèrlo světlo nauka Isusova, ili gdě je oholost ljudska pred njim zatvorila oči. Jer znamo kako je prije došastja spasiteljeva kroz mnoga i mnoga stolětja sva ljudska koljena — izuzamši jedino mali židovski narod — prikrivala tamna magla kumirstva. Znamo, kako su si i najobrazovaniji puci starodavnosti, kao Egiptjani, Gèrci i Rimljani izmišljali množtvo bogovah, te ne samo obožavali ljude, nego i němu živinu, pače i neživuće stvari; a što je najsramotnije, da su si i za najružnije opačine pravili bogove, kao na primèr za tatbinu Merkura, za blud Veneru, ter ovim gèrdobam posvetjivali vlastite hramove, i propisivali posebni gadni način štovanja. Ali i isti oni izmedju poganah, koji su znanjem i učenostju preticali ostale sudobnike svoje, te o Bogu, čověčjoj duši i naravi krěposti imali zdravije pojmove, posèrnuli su, istinu tražeći, u bludnju. Tako Sokrat — bi reći od mudracah najmudriji — premda je o Bogu, i o neumèrlosti duše bolje mislio, prije smèrti svoje zapovědi ipak, da se krivomu bogu Eskulapu prinese žèrtva. Tako i drugi na glasu bivši mudrac Plato, pokraj sve učenosti svoje, uze braniti stvari i čine, kojih odobriti nije moći, kao što su: obćinstvo ženah, izloženje děce, mudro izvedene kradje. A bilo je i čitavih narodah, koji nisu dèržali za grěh skončati děcu svoju, i kao žèrtvu ju prikazati onakovim mèrzkim božanstvom.

To isto, ili tomu podobno biva još danas kod narodah, suncem kèrstjanstva neogrijanih, kao što to znamo iz věrodostojnih izvěstjah očevidnih svědokah.

No da se i medju istimi kèrstjanskimi narodi uz čistu istinu provuca u věrozakonskih i ćudorednih stvarih takodjer laž, to i odviše dokazuju nebrojeni sustavi, obreteni od tako rečenih mudracah najnovijega vremena, koji pošto su se s kèrstjanskom věrom razstali, krivudaju amo tamo po varavih stranputicah, dok napokon u puko bezboštvo nezabašu, odpèrto tajeći bivstvo Boga. A někoji od tih nadrimudracah našega vrémena pali su već tako nizko, da se nesrame tvèrditi, da je sva razlika medju krěpostju i zločom samo prividna; da svaka vlast, dakako i zakonita, nije drugo nego samovolja i nasilje.

Ovim sažaljenja vrědnim zabludam opre današnjim danom na svět došavši spasitelj istinu svoju. On nas uvěri, da neima nego jedan Bog, i da je taj svet, pravedan, svemoguć, jednom rěčju da je to bitje u svem savèršeno. On nam pokaza način, kojim da se ovomu bitju dostojno klanjamo; potvèrdi, da je duša neumèrla, na sliku božju stvorena; uputi nas, u čem li sastoji prava narav krěposti? naznačiv i ustanoviv zajedno način, kako se u krěposti može sve bolje napredovati; jednom rěčju, on nas nauči sve, što treba znati, da uzmognemo biti sretni, potvèrdiv si nauk božanstveno dokazanom vlastju svojom. A da je sve to sbilja istina, da i neimamo nikakovih drugih dokazah, mogli bismo zaključiti već odatle, što je sav svět po njegovom došastju preobražen; što su svi, koji su čistim sèrcem prionuli za njegov nauk, digli se na prije nečuvenu čistoću i svetost življenja; što i dan danas pravi njegovi slědbenici živu nesamo nevino, nego po tvèrdom pouzdanju

u Boga, po mirnoj savĕsti, po medjusobnoj ljubavi, i u sladkoj nadi vĕčne blaženosti — već na ovom svĕtu sretno. Mogao je dakle spasitelj naš svim pravom reći, da je istina.

Ali je još pridao, da je i život. Ja sam, reče, put, istina i život. Vidimo dakle još nakratko, što je hotio tim da rekne.

Ima na svĕtu množina živućih bitjah. Živi bilje, živi živina, živu ljudi; no sva ova bitja neimaju jednakoga života. Tako sav život bilja sastoji samo u naravskom i organičkom nĕkom razvitku. Nĕma živina slĕdi jedino naravski svoj nagon. A čovĕk izvan nagona, što ga kao i nĕma živinčad ima, nadaren je još božanstvenom onom iskrom, koju imenujemo razumom; nadaren je slobodnom voljom, dapače ima i neumèrlu, za vĕčnost stvorenu dušu. Život dakle čovĕka mora da bude sasvim drugi, nego je život nĕme živine. Čovĕk naime, ako hoće da odgovori dostojanstvu svomu, valja mu živinske svoje nagone podložiti umu, kao mnogo plemenitijoj strani njegova bitja, a opet razum kao slab, koj lahko s pravoga puta skrene, treba da podvèrže najvišjemu i neprevarivomu umu, to jest Bogu. To isto razlaže sv. Augustin vèrlo lĕpo u pèrvoj knjizi o spasiteljevom na gori dèržanom govoru, gdĕ veli: „U kraljestvu je božjem sve tako uredjeno, da ono, što je u čovĕku najglavnije i odlično, vlada, a da se tomu neprotive ostala svojstva, koja imamo kao i nĕma živina; pak da još i ono, čim se odlikujemo, to jest pameti razum, bude podložno višjemu, koj je puka istina, jedinorodjeni sin božji. Jer, nastavlja dalje, nemože upravljati nižjim, tko se sam prije nepodloži višjemu.“ A onda zavèršuje „I to je mir, koj je

dan ljudem na zemlji dobre volje; to je život posve i savèršeno mudroga.“ — Na koliko je pako ljudski rod prije došastja spasiteljeva od ovoga pravila odstupio? to obilno dokazuju sgode, koje malo prije napomenuh. A kako tumaraju i sad još oni, koji neznaju za evandjelje sveto, ili neće da išta o njem na svoju sreću čuju, uči nas žalibože dosta svakdanje žalostno izkustvo. Ovakovi bo većinom su robovi životinjskih svojih strastih, jer dočim ili napoznaju višje pomoći, ili se preuzetno nadimlju proti Bogu i njegovu zakonu, prevagne im putenost nad istim razumom; narav višja pokorava se u njih nižjoj.

Usuprot kod onih, koji su živom vĕrom prigèrlili nauk spasiteljev, te se poniznim sèrcem podlažu zapovĕdim njegovim, vidi se savèršeni red, vidi gori razloženi način življenja, u kom višje gospoduje nad nižjim. I otuda se ima izvoditi ona svetost pèrvih kèrstjanah, otuda ona prostota i čistoća u ponašanju, koju je moći naći i dan danas kod pravih slĕdbenikah Isusovih. Iz toga se jur vidi, da se punim pravom imenuje spasitelj životom.

Ali se to još većim razlogom reći može o njem, ako promislimo, da nam je po njem otvorena blažena ona vĕčnost, u kojoj će sastojati pravi život naš; gdĕ više neće biti noći, kako se čita u sv. pismu (apoc. 7.) i blaženim neće trebati svĕtla luči, niti svĕtlosti sunca, jer će ih razsvĕtliti gospodin Bog, i kraljevat će u vĕk vĕke. Gdĕ, kako reče sv. Augustin (de Civ. Dei), sam Bog jest svèrha željah njihovih, koga će gledati bez konca, ljubiti bez dosade, slaviti bez umora.

Ovo, što sam posve u kratko i kano u jezgri naveo, moglo vas je, a kako se ufam, i jest vas osvědočilo, predragi moji! da je na današnji dan rodjeni spasitelj mogao o sebi reći svim pravom: Ja sam put, istina i život. Moglo vas je osvědočiti, da smo u preblagom našem odkupitelju stekli sve ono, što nam je potrebno, da polučimo predstavljenu nam svèrhu, kakono se o tom lěpo izjavi sv. Ambrozij u jednom svom govoru veleć: Sve, imamo u Isukèrstu, a Isukèrst sve u nas: želiš li izvidati ranu, lěčnik je; goriš li od vrućice, studenac je; stenješ li pod krivdom, pravda je; trebaš li pomoći, krěpost je; bojiš li se smèrti, život je; zazireš li od tmine, světlo je; hoćes li u nebo, put je. A još na kraće reče to isto sv. Augustin (sup. Matth.) Ja sam put, istina, iživot; to jest, kao da veli: kud bi rado pošao? ja sam put; kamo bi rado pošao? ja sam istina; gdě bi rad ostao? ja sam život.

Buduć indi tomu tako, predragi moji! što da činimo mi, koji smo svih ovih, doista neprocěnjenih dobročinstvah postali dělnici, osobito na današnji dan, kad obslužavamo godišnjicu rodjendana preblagoga našega spasitelja? Što drugo, nego da padnuvši na koljena pred jasle, u kojih leži isti novorodjeni kralj, odkupitelj i učitelj naš, iz dna duše zavapimo: Spasitelju mili! priznajemo neizměrnu ljubav, blagost i smiljenje tvoje, iz kojih si hotio bědno ovo tělo naše na sebe uzeti i u prostu ovu štalicu snići, da nas smèrti tvojom pomiriš s pravdom věčnoga otca, da nam naukom i životom tvojim podaš sve, što smo za postignutje věčne blaženosti trebali. — Priznajemo, da si sbilja put, kojim treba da hodamo. Obećajemo ti harnim sèrcem, da ćemo

tim putem vazda koracati, nepazeći ništa na ikakove nepogode ili težkoće, i da se od njega nećemo nikad zavesti dati. — Priznajemo, da si věčna istina, i za sveto ti obričemo, da ćemo se věrno dèržati věre i nauka tvoga, što si ga donio na taj svět, da razgoniš tmine čověčjega uma, da se od blagotvorne ove světlosti nećemo dati odvratiti niti izsměhavanjem oběstnih, niti napastovanjem zlobnih. Priznajemo, da si pravi život, i tvèrdu ti věru zalažemo, da ćemo kroz sav tečaj zemaljskoga ovoga putovanja věrno slěditi stope tvoje, ter volju tvoju tako izpuniti, da někoć uzmognemo dospěti u pravi onaj život, koj si nam u naručju tvojem pripravio.

To su stalne nakane naše. No budući da je, kako si sam rekao, (Mat. 26.) duh pripravan, ali tělo kèrhko, budući da nas na burnom moru zemaljskoga života biju odasvud toliki valovi napastih i pogibeljih: kako ćemo moći odoljeti, ako nas ti nepomogneš moćnom rukom tvojom, kao što si někad pomogao tonećemu Petru? S toga ti se sniženo molimo, da se udostojiš slabost našu pokrěpiti premožnom milostju tvojom.

Neokaljana mati spasitelja našega děvice Marijo! koja s prečistim zaručnikom toli věrno sinka si jasle čuvaš, i koja si uvěk bila utočište grešnikah, i utěha bědnikah, podupri nam, molimo te, posredovanjem tvojim prošnje. Amen.

NA UZKÈRS 1859.

Surrexit non est hic, ecce locus, ubi posuerunt eum.

Ustade, nije ga ovdě, evo mésto, gdě su ga položili. Rěči su današnjega sv. evandjelja.

Odičenim uzkèrsnutjem, kojega godišnju uspomenu danas svetčano obslužavamo, udari gospodin Isukèrst, spasitelj naš, neizbrisivi pečat istinitosti na veliki onaj posao odkupljenja našega, radi kojega je došao na ovaj svět. Jer kao što za izvěstno znamo, da je izdajstvom nezahvalnoga svoga apoštola Jude Iškariota bio u ruke neprijateljem svojim predan, od ovih neizkazanim načinom izgèrdjen, i izmučen, najposlě okrutno na križ prikovan, ter izpustiv u molitvi k Bogu otcu dušu, bio pokopan: tak nemanje za izvěstno znamo iz nedvojbenih svědočanstvah, da je tretji dan, kako je bio u napřed kazao, vlastitom moći uzkèrsnuo na život, i poslě toga još se dulje vremena bavio s apoštoli, dok napokon u nazočnosti više stotinah ljudih nezastupi na nebesa, odkle je bio došao. Slavnim ovim činom svoga uzkèrsnutja dao nam je zaista nepobitni dokaz, da je za istinu bio on taj od prorokah mnogovèrstno navěstjeni, a od světa kroz tolika stolětja željno izčekivani Mesia, koj zadovoljivši svojom mukom i smèrti božanskoj pravdi, imao je pokolenje čověčansko od věčne propasti oslobo-

diti, ter nas obratiti u sinove božje i baštinike kraljestva nebeskoga. On nam očitova spasonosne istine o Bogu, o cilju i odlučenju našem, o pravom načinu bogoštovja; pak ne samo da nas je upoznao s trěžnimi pojmovi o naravi krěposti i zloće, nego još ustanoviv svetu svoju cèrkvu, davši joj dar nepogrešivosti, narediv sedam svetotajstvah, kao toliko vrelah milosti božje, znatno je podpomogao kèrhkoću i slabost našu, da se grěha okaniti, a krěpost laglje slěditi uzmognemo; te odičenim uzkèrsnutjem dokazao nepobitno, da je njegov nauk sbilja svet, božanstven, i na istini utemeljen. Najveću pako ovu blagodat, s kojom se nijedno drugo dobročinstvo, štogod ih je bilo čověčjemu rodu ikad izkazano, niti s daleka nemože prispodobiti, neučini preblagi nam odkupitelj prisiljen, već jedino iz puke neizměrne ljubavi prama nam. Ovolika dakle ljubav spasitelja prama nam zar da nerazpali i nas na ljubav neograničenu prama njemu? O uzajamnoj ovoj ljubavi prama spasitelju hoću, da na današnji dan svetčane uspomene uzkèrsnutja njegova prosborim ti několiko rěčih milo stado moje! Duhovna ova zabava moći će ti biti na tim veću korist i utěhu, čim je stalnije, da u toj upravo ljubavi sastoji jezgra i bitnost svake kèrstjanske krěposti, da nam je u njoj upravo najbolje jamstvo sretne budućnosti. U toli važnom predmetu očekujem pouzdano, da ćete glas svoga pastira dobrovoljno i pozorno saslušati.

Istom što je božanski spasitelj slavnim svojim uzkèrsnutjem dovèršio veliko dělo odkupljenja, već se bijaše pokazalo, da je ljudskim sèrcem zavladala něka osobita, prije u světu nepoznata vèrst ljubavi. One

naime rěči božanskoga učitelja: „Uztrate u ljubavi mojoj“ pak: „Oganj, došao sam, da bacim u svět, što ću dakle, nego da uzplamti“? uzpale poput žive vatre sèrca njegovih učenikah. Nebrojeno množtvo puka jednoga i drugoga spola pohèrli za njim, těrano silom ljubavi. Ljubav Isukèrsta, piše sv. Pavao apoštol na Rimljane, sili nas, tko indi da nas razstavi od te ljubavi? zar nevolja? zar strah? zar golota? zar pogibelj? zar progonstvo? zar mač? sve ovo, veli, nadvladat ćemo radi onoga, koj nas je ljubio. Jer znam jamačno, da nas ni smèrt, ni život, ni andjeli, ni vlasti, niti ikakova moć, ni sadašnjost, ni budućnost, ni jakost, ni visina, ni dubljina, ni ikakov stvor neće moći razstaviti od ljubavi božje, koja je u Isukèrstu, Gospodinu našem. Sv. Ignacio, tretji poslě Petra apoštola biskup cèrkve antiokejske, pošto bi pod carem Trajanom radi věre kèrstjanske bio osudjen, da se baci pred divlju zvěrad, bude svezan poslat u Rim. Kad bi morem ploveći došao do varaša Smirne, pisao je medju ostalim ovako Rimljanom: „Počamši od Sirije putujući u Rim borim se s divljom zvěradi na moru i na kopnu, ob noć i ob dan svezan desetoricom leopardah, to jest vojnikah, koji me čuvaju; koji bivaju tim okrutniji, čim ja njim više činim dobra. Ali zloba njihova jest meni nauk; no zato još nisam opravdan. O da mi je biti med zvěradju, koja mi je pripravljena, i za koju molim, da bude bèrza za moje skončanje i mučenje, ter se skloni, da me proždre, nebojeći se mojega, kako drugih mučenikah, dotaknuti těla. Sad, veli, počimljem biti učenikom Isukèrstovim, neželeći ništa upravo od svega, što se vidi, da nadjem Isukèrsta. Vatra, križ, zvěrad, lamanje kostih, tèrganje kotrigah, i cěloga těla smèrvljenje, i sve paklene muke neka dodju na me, samo da Isukèrsta dostanem.“ I kada bi već osudjen bio, da se zvěradi preda u glasovitom onom rimskom amfiteatru, kojega gorostasne ostanke, desivši se ondě, vlastitima gledao sam očima, i kad bi već čuo riku lavičadi ljute, reče: „Žito sam Isukèrstovo, neka me životinjski zubi samelju, da od mene bude čisti hlěb.“ I tako zavèrši slavno mučeničtvo!

Čuli ste, věrni moji! apoštola, čuli ste izpovědnika mučenika, čujte sada děvicu. Svetoj Agneti, plemenitoj rimskoj děvojci, bijaše jedva trinaest godinah, kad no se radi věre i posvetjenoga božanskomu spasitelju děvojačtva podvèrže okrutnomu mučeničtvu. Njezino tèrpljenje opisuje lěpo sv. Ambrozio veleći: „U šakah okrutnih kèrvnikah podlaže sada maču běsnećega vojnika čitavo tělo bez straha, nebudući još věšta, ali već pripravna umrěti; sada opet silovito k žèrtvenikom bogovah dovedena, usrěd vatre prama Isukèrstu ruke diže; sada spremno vrat i obě ruke u gvozdene sklada verige, nu veriga kruta nemože da sapne kotrigah nježnih. Nova nastaje mučeničtva vèrst. Još nedorasla za kazan, zrela je za pobědu; nejaka za borbu, dostojna je věnca. Věrenica nebi tako spěšila na zaručnu postelju, kako je děva hitila na mučilište. Oko nje sve plače, ona je bez suzah, — veća stran se čudi, kako lasno i bi reći razsipno, odriče se života, kan da se ga jur zasiti, koga još neokusi; dive se svi, što već za bo-

žanstvo svědoči, koja s mladosti ni o sebi suditi neumije. Koju silu upotrěbi kèrvnik — veli nadalje sveti otac — da joj strah zadade; kojim laskanjem se služi, da ju uputi; kolikih prosacah izjavljuje želje, da jim se zavěri! Ali ona — ljubim kaže Isukèrsta, koga je mati děvica, koga ljubeći čista sam, koga gèrleći děva sam. On me pèrstenom svoje věre sa sobom zaruči, i neizkazanim nakitom uresi.“ To rekav ustade, pomoli se i prigne glavu. „Vidio bi tada, kaže isti sv. naučitelj, vidio bi, kako uztrepti kèrvnik; desnica mu uzdèrhće, lice poblědi od straha pred pogibelju tudjom, dočim se děvojče neplaši svoje.“ Toliko uzmogne ljubav spasitelja!

Nego divne takove učinke neizvede ljubav spasitelja samo u ove trojice, koju napomenuh. Po rěčih sv. Pavla čuli ste sve apoštole, po rěčih sv. Ignaca sve mučenike, po rěčih svete Agnete sve děvice svete. Preko ustijuh ove trojice kèrstjanskih vitezah sborahu vam sèrca svih svetih. Niti se je tomu čuditi dragi moji, budući, kako rekoh, u ljubavi Isukèrsta sastoji sva bitnost kèrstjanske svetosti; u toj ljubavi krije se tajna kèrstjanske savèršenosti. Tražite po cěloj cèrkvenoj pověstnici jednoga svetca, kojega grudi ovom gorućom ljubavju spasitelja nebi bile plamtile. Nećete ga naći; pak ipak svaki věk kèrstjanske cèrkve broji do miliun svetih. Pokrene li naime jednoć prava ljubav spasitelja čověčjim sèrcem, uduši se u njem i pohotnost puti, pohotnost očijuh i oholost življenja, koje su izvori svih grěhah, sve pokvarenosti ljudske. Tko u istinu ljubi spasitelja svoga, on će ljubiti, naslědovati i čuvati čistoću presvetoga njegova života, brižno se kloneći i najmanje pogibelji, gdě bi ova postradati mogla. Tko iskreno ljubi Isukèrsta, toga neće mučiti

nikakova prekoredna želja za bogatstvom, težnja za nepravdom il nasiljem; sve i svakoga će on iskrenom obuzimati ljubavju, znajući da mu se je i spasitelj iz ljubavi prama čověčanstvu u priprostoj štalici rodio, stradao, sirotovao, na križu izdahnuo. Tko od sèrca ljubi spasitelja, ružna i zazorna će mu biti oholost, ovo vrelo svih gotovo grěhah, a mila poniznost sèrca, krotkost i blagost, koje u spasitelju divno odsěvaju.

Odtuda se već lasno vidi, da se u ljubavi spasitelja sbilja sve krěposti stiču, da u njoj sastoji svetinja življenja i savèršenost kèrstjanska. O toj ćemo se istini još bolje uvěriti, ako svojstva ove ljubavi malo pobliže promotrimo. Ova ljubav je najprije uzvišena i slavna tako, da se s njom nijedna druga ljubav niti prispodobiti nemože. Jer što je uzvišenijega, nego ljubiti onoga, koji je izvor svake svetosti? što li slavnijega, nego njemu za volju biti boj s putenimi požudami, prezirati taštinu ovoga světa, ter sva gibanja sèrca i těla vladi te ljubavi podvèrći? Ljubav spasitelja jest nadalje neograničena. Danas svět mnogo govori o sveobćoj ljubavi prama ljudem. Ali gdě da u istinu nadjemo otu ljubav drugdě, nego u sèrcu Isusovu. Ovdě, ovdě jedino, pak u sèrcih, ljubavju prama njemu plamtećih, prebiva ljubav ona, koja obuhvaća velike i male, ka nepozna razlike medju ljudmi běle ili cèrne boje, medju Gèrkom i Rimljanom, medju slobodnim i robom; koja se na sve proteže, ljubi sve u Bogu i radi Boga. — Prodjite po světu, ljubezni, pak nadjite, ako možete, podobnu ljubav. Izvan Isukèrsta neće vam se ukazati, nego samo ljubav pristrana, stegnuta na broj ukućanah, rodbine, sugradjanah, zemljakah, ili ljubav sebična. Čujemo doduše, da se na svih stranah navěstja ljubav čověčanstva, nu ogledamo li se pozornije oko sebe, težko ćemo drugo viděti, nego

ljude, koji su za većinu drugih hladni i nehajni. Pače upravo oni, koji najviše govore o ljubavi, o bratinstvu, o jednakosti, preziru, proklinju, i mèržnjom progone više od polovine čovèčjega roda. Ako dakle želimo, da nam se ljubav protegne ne samo preko nas samih, nego i preko bližnje nam svojte na čovèčanstvo, to onda ljubimo onoga, kojega sèrce jest prama svemu čovèčjemu rodu nježnom ljubavju plamtilo; koj se je još na križu viseć, za iste svoje mučitelje otcu nebeskomu molio.

Nadalje je ljubav spasitelja našega najdublja, podobna moru, koje vihrom i nepogodom može se ravno uzrujati, ali izlijati radi velike svoje dubljine nemože se, pače je, kad prestane oluja, isto tako puno, kao što je i prije bilo. Tako i ljubav Isukèrsta neda se izcèrpiti, jer joj je ognjište od neizmèrne dubljine, jest sam Bog. Pak što je čuda vrèdno, ljubav ova prevelikom svojom obsežnosti negubi ništa od dubljine. Štogod se naime u čovèku nalazi plemenitih nagnutjah, sve to ljubav spasitelja kao potočiće sakuplja u preduboki svoj vir, pak iz ovoga opet na sve strani blago svoje širi, poput našega sèrca, koje iz svih žilah kèrv prima, pak ju opet pojedinim udom těla priobćuje, oživljujuć tako cělo tělo.

Nego je ova ljubav spasitelja i najkrepčija. Ništa neima, što bi od nje bilo jače, i tajna ote jakosti njezine sastoji se u istoj dubljini njezinoj. Opazujemo, da su ona stabla najkrepčija, koja imaju najdublje korènje; ljubav spasitelja upire se korènom svojim u samoga Boga, dakle je oslonjena na temelj, od kojega ništa dubljega, ništa snažnijega, ništa krepčijega neima. Odtud dolazi, da prave ljubavi spasitelja upravo ništa na zemlji nadvladati, ništa pobèditi nije kadro. Može ota ljubav, kao što se žalibože često i dogadja, u sèrcu čovèčjem

oslabiti, da i sasvime utèrnuti, i onda smo dakako slabi, i nadvladani biti možemo, poput tèrstike kojom větar maše. Nu dokle ona čitava živi u naših sèrcih, dokle u sebi sjedinjuje sve misli, sve želje, sva nastojanja naša: nepobèdivi stojimo, makar još tako slabi i neznatni izgledamo. Vidismo otu veliku moć ljubavi u Pavla, u Ignaca pak i u trinaest godišnjega dèvojčeta Agnete.

Poslě kako smo upoznali ove ljubavi plemenitost, obsežnost, dubljinu i jakost, mislit ćete možda, da su time na toliko već izcèrpljene njezine vlastitosti, da se o njoj ništa više izjaviti nemože. Nu varate se, ljubezni! ako tako mislite. Ljubav spasitelja je osim toga najsladja. Okusi tu slast sv. Jerolim, koj ostaviv svět potegnu se u daleku pustinju Sirije, da se te slasti naužiti uzmogne. Okusi ju sveti Franjo, koji odrekav se otčinske baštine, gunjcem oděven, i užincem prepasan, skranjemu se poda siromaštvu, da se serafinske one ljubavi, koje mu pune bijahu grudi, u podpunoj měri užije. Okusi ju sveta Rozalija, koj ostaviv sjajne otčinske palače najlěpšu si dobu života sprovede u spilji tamnoj, kojoj na stěni ureza ove rěči: „Ja Rozalija kći Sinibaldija, gospodara Quisquine i Rozah, iz ljubavi prama Gospodinu momu Isukèrstu odlučih u ovoj spilji živěti.“ Okuse tu slast svi svetci, kušaju ju još danas sve one kèrstjanske duše, koje su živom věrom, stalnim ufanjem, i nježnom ljubavju prama Bogu i spasitelju svomu oduševljene.

Ali žalibože! broj takovih u naše doba svakim danom manji biva. Većini světa nije više poznata slast ova. Svět naime, kako nas tužno izkustvo uči, spěši opet hitrim korakom u dobu pogansku, u izkvarenost, putenost i barbarstvo ondašnje, iz kojega běše prije devetnaest věkovah po spasitelju sretno izbavljen. Vidimo,

kako mnogi imućni i možni posve drugdě traže slasti, kako u ljubavi Isukèrsta; vidimo, kako oni na minuću razkoš i udobnost života blago svoje siplju; nu gdě se radi o povećanju slave božje, o najsvetijih věrozakonskih svèrhah, o ublaženju nevolje, o podpori siromaštva, ostaju hladni i nećutljivi, a često nit nemogu pomoći, jer su imućtvo svoje na ništetnu izpraznost, i na grěšne svèrhe izcèrpili. Pak koji je uzrok toj nesreći? Nije drugi, ljubezni moji! nego taj, što si ljubav spasitelja nepustiše u sèrce, ili ako su im za mladosti i prodèrle gděkoje iskrice te ljubavi kroz grudi, i ove su ugasnule, udušene silom nadošavših divljih čuvstvah i strastih. Vidimo s druge strane, da ljudi, koje siromaštvo, bolesti i druge nezgode tište, tako malo imaju stèrpljenja i pouzdanja u božansku volju, da očite znake zavisti, mèržnje i preziranja odavaju proti onim, kojim možda bolja sreća služi, s toga se pače na istu providnost božju tužiti i nju nijekati usudjuju. — Siromaštva, bolestih i drugih nesgodah bilo je, jest, i bit će vazda u světu; tužna ova baština jest od pèrvih naših roditeljah na nas, njihove potomke prenešena. Ali dok je prava ljubav spasitelja sèrca kèrstjanah grijala, za čudo sladila je gorčinu svih nosgodah. Digoše naime ljudi usrěd težkih mukah oči prama propetomu spasitelju, i opazivši da je on mnogo više i težje stèrpljivo podnosio, i to podnosio dragovoljno, jedino iz neizměrne prama čověčanstvu ljubavi, nadjoše veliku olakšiću, budući uvěreni, da kao što su drugovi Isukèrstovih tèrpljenjah, tako će jednom biti drugovi uskèrsnutja, slave i blaženstva njegova. Usuprot onaj, koj ove věre, ovoga ufanja i ljubavi neima, pak si dade i sèrce nasladam ovoga světa zasužnjiti, nehajeći za druga, nego jedino za kratkotrajna zemaljska dobra, nenalazi u nesgodah i težkoćah utěhe,

ni kakove olakšice; napokon sdvoji, te kadkada strašnim zločinom učini konac zemaljskomu si životu, nu konac strahoviti, koj otvara vrata mnogo nesretnijoj věčnosti. To je uzrok, da se prije nepoznati kèrstjanom zločin samoubojstva na strahoviti način u naše doba množi. To isto moći bi kazati glede drugih opačinah i glede tolike razuzdanosti, koja se i kod kèrstjanskih narodah ukaza. Pak nije li pomanjkanje prave ljubavi k Isusu vrelo takodjer množećih se svaki dan bludnjah, nečuvenoga prije lihvarstva (užuraštva), javnoga oskvèrnjivanja neděljnih i svetačnih danah, i drugih prestupakah, koje izbrajati bilo bi odveć dugo? O nedvojte, dragi moji! sve ovo nije drugo, nego gorki plod ginuće u kèrstjanskih sèrcih prave i žive ljubavi spasitelja.

Budući pako da je tomu tako, to ima biti pèrva naša briga, da neprocěnjeno ovo blago u grudih naših čuvamo, gojimo, i što boljemožemo umnožamo. Koja su pako k tomu najshodnija sredstva, tebi stado moje, koje si od dětinstva u istinah věre podučeno, nemože biti nepoznato. Hoću ipak, da njeka od tih sredstvah ukratko napomenem. Pèrvo jest živa věra, to će reći neoborivo osvědočenje o istinitosti i božanstvu kèrstjanskoga věrozakona. Jer věra, kao što svih drugih krěpostih, tako je i goruće prama spasitelju ljubavi temelj. Dakle nam valja ne samo što pomnije paziti, da se ova věra niti obćenjem sa bezbožnimi i opakimi ljudmi, niti čitanjem zločestih knjigah, kojimi je danas svět poplavljen, nepotrese u pameti i sèrcu našem; već i sve načine potražiti i upotrěbiti, kojimi bi ovu věru u sebi okrěpiti mogli. Skèrbljivo nadalje čuvajmo si čistoću savěsti; jer ljubav prama spasitelju, koji je ista čistoća i svetost, u nečistom i grěsi okaljanom sèrcu stanovati nemože. I zato, ako bi tako nesretni bili, da u kakav veći grěh

padnemo, te tako milost i prijateljstvo božje izgubimo, bez odvlake hitimo k onomu spasonosnomu sudištu pomirenja, što ga u sakramentu pokore najmilostivije za nas ustanovi isti naš spasitelj. No i čim čestje pristupimo s čistim sèrcem k blagovanju divnoga onoga nebeskoga kruha, što nam ga priugotovi neizměrna dobrota njegova, i koji će do věka ostati bezprimĕrni dokaz njegove prama nam ljubavi. Blagujući ovu hranu, da govorim rěčmi Tome Kempenskoga, primamo velikoga gospodina, miloga uvadjamo u se gosta, radostnoga nastanjujemo druga, věrnoga uzimamo prijatelja, i slavnoga prigèrljujemo zaručnika, nad svim miloga i vèrhu svake želje ljubežljivoga. Za probuditi u nas ovu ljubav prama spasitelju mnogo će nadalje doprinĕti česta uspomena njegove neizměrne prama nama ljubavi, i prevelikih nam izkazanih dobročinstvah. Jer nismo li bez svakoga čuvstva, nije moguće, da sětivši se onoga, što je spasitelj za nas učinio, za nas pretèrpio, za naše dobro i korist ustanovio — nije velim moguće, da sětivši se toga, nevratimo mu milo za drago. No ništa bolje od sveudiljne molitve neće ljubav ovu u nas sačuvati, uzgojiti i ojačiti. Ljubav naime ova jeste dèrvo, koje niti živĕti nemože, a kamo li rasti, cvasti i roditi, ako se rosom nebeske milosti neokrĕpi; i kakogod se naravska rosa iz zemaljskih sumporah sastavlja; tako nastaje ona nebeska rosa od naših uzdisajah i molitavah. Zato kèrstjanske duše! molimo neprestano, molimo svagdĕ i svagda, nu molimo osobito na ovaj najsvetčaniji dan, u kojem spasitelj naš možnim uzkèrsnutjem svojim dovèrši čin našega odkupljenja. Recimo svi, i to više sèrcem, nego li ustima: Spasitelju moj! neizměrnom ljubavju ljubio si mene, podnio si nebrojene poruge, boli, znoj, stisku i okrutnu smèrt, i to radi mene i za mene grešnika. Ah

žalim nezahvalnost moju, žalim, što sam do sada tako hladan bio prama tebi; obričem, da ću te od sada svim sèrcem, svom pameti, svimi silami i vèrh svega ljubiti; obećajem, da ću presvetoj volji tvojoj prilagoditi življenje, prilagoditi sve misli, želje i čine svoje. Uzmi Gospodine! svu slobodu moju, primi pamet, um i svu volju moju; štogod imam i posědujem, i čim si me nadario, sve ti vratjam, i sasvim tvojoj volji na razpolaganje predajem. Podaj mi samo milost i ljubav tvoju, i dovoljno sam bogat, niti što drugo tražim. Daj, da u toj ljubavi tvojoj živim, daj, da zadnji moj uzdah bude uzdah ljubavi ove! — O blažena děvice Marijo, kojoj prečisto sèrce obilovaše ljubavju prama spasitelju, sinu tvojemu, izprosi mi jakom tvojom zaštitom ovu neprocěnjenu milost. Amen.

NA BOŽIĆ 1859.

Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

Slava Bogu na visini, i na zemlji mir ljudem dobre volje. Rěči su današnjega svetoga evandjelja.

Betlehemske jaslice, dragi u Gospodinu! dokazuju divnu ljabav božju prama nam mnogo jasnije, nego li sav svět. Sv. Agustin veli: U jaslicah leži, koj dèrži svět; njega odgaja mati, no on odgaja andjele; on je ovit pelenicami, a on nas oděva neumèrlostju; nenadje města u gostioni, ali si zato sagradi dom u sèrcih věrnih svojih; da bude ojačena slabost, postade slaba jakost. — Tik one kolibe, u kojoj se narodi spasitelj světa, preživi sv. Jerolim najsretnije dane života svoga. On nauči više gledajuć tu kolibu, nego li bi bio mogao naučiti čitajuć knjige svih mudracah světa. O koliko putah okvasi on suzami ono město, koje bi posvetjeno spasiteljevim narodjenjem! Koliko putah izkusi ondě istinitost onih rěčih svetoga pěsnika: „Bolje je jedan dan u dvorovih Gospodnjih, nego hiljadu drugih, hoće reći, svih onih, koje sprovedosmo u razkoših ovoga světa? O doista uznosite i nedohitne stvari! Iz ljubavi prama nam uzimlje věčna rěč otca nebeskoga na sebe spodobu slabašna děteta. Dočim rimski vladalac sjaje u zlatu i biseru, te okružen gizdavom družbom svojih dvoranah, železnom šibikom

upravlja podjarmljene narode, Gospod neba i zemlje leži u štalici, ovit siromašnimi pelenicami, zavèržen od stvorovah svojih; koga nitko nepozdravlja osim několiko prostih i ubogih pastirah. A koj je bio uzrok tolikomu poniženju? Zašto sidje spasitelj u priprostu štalicu? Dragi moji! to nebi iz drugoga uzroka, nego da nas svojom poniznostju uzvisi do sjajnih stanovah andjeoskih. Znate, piše sv. Pavao Korintjanom (II. 8.) milost Gospodina našega Isukèrsta, da, budući bogat, postade radi vas siromah, da vi njegovim siromaštvom budete bogati. Obolio naime bijaše čověčji rod, te mu je trebalo lěčnika. Sidje dakle veliki lěčnik s nebesah, veli sv. Augustin, (Serm. 50. de verb. Dom.) jer na zemlji ležaše veliki bolestnik. No veliki taj lěčnik htěde, da nam posve neobičnim načinom pomogne: uze naime na se nemoć našu, da nam vrati zdravlje naše. Sva ova čudesa ljubavi s několiko rěčih opisa sv. Gèrgur nazianzenski (Orat. 1. in pasch.) veleći: Isukèrst uze na se spodobu sluge, da mi postignemo slobodu; sidje, da nas uzvisi; napastovan bijaše, da mi nadvladamo; zavèržen bijaše, da se mi proslavimo; umre, da nam dade život; uzadje, da nas pale k sebi pritegne.“

Bogoljubni slušatelji! Stanemo li to napolak samo pazljivo razmišljati, nećemo se doista čuditi, što se je prigodom narodjenja spasiteljeva razlegao glas pěvajućih duhovah nebeskih: Slava Bogu na visini, a na zemlji mir ljudem dobre volje. U ovo několiko rěčih toliko se nalazi obilje, tolika dubljina, da bi moći o njih napisati čitave knjige, govoriti čitave dane, kad bi se naime htělo valjano dokazati, kako je po rodjenom na današnji dan spasitelju ustanovljena na tom světu slava pravoga Boga, kako osěguran mir ljudem, koji su dobre volje. Ja sam si preduzeo, govoriti vam danas o poslědnjoj

stavki, i buduć se taj mir može dvostruko smatrati, u koliko je naime božanski spasitelj donio nam unutarnji mir, to jest gledeć na vlastitu našu savĕst, zatim pako mir gledeć na druge ljude, naime bližnje naše; pak budući se neda u po ure taj mir s obodva gledišta valjano i podpuno razmotriti: to ću se danas u svom govoru stegnuti samo na vèrst poslĕdnju mira, to jest prama bratji i bližnjemu. Prosim vas, da moje slovo primite i danas pazljivo, stèrpljivo, i dobrovoljno.

Kakovo je bilo stanje svĕta glede medjusobnoga mira i ljubavi prije došastja spasiteljeva? to znamo posve nedvojbeno iz dogodovštine. Ova nas uči, u koli žalostnom sužanjstvu se je u ono doba nahodio ženski spol, to jest polovina čovĕčjega roda. Kod Asirah, Feničanah, Egiptjanah, Gèrkah i Rimljanah, rĕčju kod svih starodavnih narodah, i onih, koji drugačije stajahu na najvišjem stepenu umne prosvĕte, nije žena baš nikakva imala prava za sebe, već bijaše posve zavisna od volje si muža, koj kadgod bi mu se svidĕlo, mogaše ju tako rekuć nagu i gladnu iz kuće odpraviti. Muževi pako, osobito bogataši, rĕdko su kada bili zadovoljni s jednom ženom, nego mĕnjajuć ih, vazda si nove polag volje izbirali. A kakov li je bio udes ovih nesretnicah, većinom u malene sobice naputjenih; kako li su se od ljubomornosti, zavisti, mèržnje i stotinu drugih strastih medju se progonile? to si može svatko lasno predstaviti; a koj bi si hotio o tom stvoriti živahniju sliku, neka se duhom prestavi u susĕdne nam turske pokrajine, čameće još u tami zakona Muhamedova. Zaisto nije si moguće ni predstaviti veće žalosti, i sažaljenja vrĕdnijih ljudih

nego li je ženski spol u ovih pokrajinah. Ali ni po dĕcu nebijaše baš u ničem bolje. Jer kod svih starodavnih narodah bila su dĕca podvèržena ili samovolji dèržave, kako na primĕr kod Špartanacah u Gèrčkoj, — ili su posve zavisila od otčeve volje, te ih je ovaj mogao praznih rukuh svako vrĕme od doma odpraviti, i nemilu udesu propustiti; ili tako izvèrći, kak to i danas još biva kod poganskih narodah, osobito u prevelikom kitajskom carstvu, gdĕ svakoga lĕta roditelji po tisuću nejake dĕce ili bace u vodu, ili po zabitnih mĕstih pometnu divljoj zvĕradi za hranu. Znamo iz vĕrodostojnih izvĕstjah, kako katolički misionari navĕstjajući ondĕ sveto evandjelje svakoga lĕta množinu ovakove nesretne čeljadi pobiraju, svetom vodom kèrste, i koliko je moguće u posebnih, za to odredjenih zavodih odhranjuju. Nadalje u istom rimskom carstvu bijahu do dvĕ tretjine naroda robovi. Znamo pako, da su ovi prama gospodarom svojim bili odsudjeni na doživotnu službu, neimajući upravo ništa svojega, ni slobodne volje; nego da su se kao nerazumna živina smatrali, koju su gospodari ne samo prodati, nego i po volji života lišiti mogli.

Odatle se vidi, da je prije došastja spasiteljeva jedva jedna tretjina mužkoga spola čovĕčjemu dostojanstvu odgovarajuću slobodu imala, i naravi se našoj primĕrnih pravah uživala. Ali kak malo plemenite ćudi i medjusobne dobrohotnosti bilo je u obće prije došastja spasiteljeva u svih narodah, neizuzamši ni slavni rimski, to je već otuda moći zaključiti, što je tada medju najpovoljniju razkoš spadalo, u amfiteatrih gledati borbe tako zvanih gladiatorah, medjusobno se kèrvarećih i koljućih, ili nasladjivati se groznimi onimi prizori, nastavšimi medju cĕlimi četami nedužnih ljudih, ponajviše kèrstjanah, i mèrkimi lavi, risovi il drugom zvĕradju

ljutom, na pèrve napuštenom, da ih uz bučno pleskanje veselih gledaocah raztèrgne i smèrvi.

Da pored takova ustrojenja čověčjega družtva, uz takovu sirovost narodah, nije moglo biti ni spomena o miru, o medjusobnoj ljubavi, i pravom bratinstvu, svatko će lahko uviděti.

Nego od onoga časa, kad vèrh betlehemske štalice zamnije andjeoska pěsmica: Slava Bogu na visini, a na zemlju mir ljudem dobre volje, poče se tužno ovo stanje okretati na bolje. Poznavanje i štovanje pravoga Boga, kao i medjusobna dobrohotnost, i bratinska ljubav kèrčile su si sve više put u duhove i sèrca ljudska, podavajuć čověčanstvu pomladjeno lice. Preblagi naime spasitelj, kao što jur spomenuh, dokaza već samim narodjenjem svojim neizměrnu ljubav prama čověčanstvu. Jer da nas odkupi, nije se kratio uzeti na se spodobu dětešca i roditi se u siromašnoj štalici, premda bijaše jedinorodjeni sin věčnoga otca, i odsěv slave njegove. Sav nadalje život njegov nebijaše drugo, nego nepregledna povorka dobročinstvah ljudem izkazanih, koju pretèrpiv nebrojene muke i těskobe smèrtju svojom na križu zaključi, predav duh svoj Bogu otcu, i pomoliv se još za neprijatelje i progonitelje svoje. Što pokaza priměrom, to učaše i slovom isti preblagi spasitelj. Izreče on veliko i donle nečuveno načelo: „Ljubi gospodina Boga tvojega svim sèrcem, svom dušom i svim umom svojim. Bližnjega pako kao samoga sebe. U tih dvijuh zapovědih, reče, stoji sav zakon i proroci“ (Mat. 22.). Isto tako lěpom onom pričom o Samaritancu, koj se smili nesretnomu, od razbojnikah zlostavljenomu, prem drugoga zakona čověku, — očito dokaza, da nam se ljubav ima bez razlike na sve ljude protezati, jer smo svi děca jednoga otca nebeskoga, svi

jednako na njegovu priliku stvoreni, svi neprecěnjenom kèrvju Isusovom odkupljeni.

Taj isti nauk navěštjahu posvuda apoštoli. Sv. Ivan evandjelista, onaj pravi učenik ljubavi, piše u pèrvom svom listu p. 4. ovako: „Najprije treba da se ljubimo medjusobno; jer je ljubav od Boga, i tko ljubi brata svoga, od Boga je i poznaje Boga.“ Zatim p. 3. „U tom spoznasmo ljubav božju, jer on položi dušu svoju za nas: pak treba da i mi polažemo dušu za bratju svoju.“ Tako učahu i ostali apoštoli, imenito veliki on naučitelj narodah, sv. Pavao, koj tak lěpo, i obilato i gorljivo opisuje u svojih poslanicah ljubav bližnjega, da se čini, kao da gotovo ništa više o tom ni progovoriti nije moći, i koj se nije uztezao reći u svom listu na Galatjane (p. 5.): „Sav se zakon jednom besědom izpunjuje: ljubi bližnjega svoga kao sama sebe.“

Tko će se indi čuditi, predragi moji! ako pored ovakovih priměrah, ovakovih zapovědih, pèrvi kèrstjani tolikom uzplamtiše ljubavju prama bližnjemu, da je, kao što svědoči sv. pismo, bilo svih jedno sèrce i jedna duša; da su razprodav svu imovinu svoju, sabrane novce polagali k nogama apoštolah za potrebu siromakah.

Tim bi učinjeno, da je sve po malo izčezavala utvèrdjena od starine sirovost narodah, i sav se svět medjusobnom ljubavi preobrazio. Žena nije više bila prosta služkinja ili robinja putenosti muža svoga, nego mu postade drugaricom života, po božjem naredjenju skopčana s njim vezom doživotne věrnosti. Děca nisu više zavisila od otčeve samovolje, nego su roditelji dèržali i smatrali si děcu kao osobiti dar božji, prikazan im zato, da brineći se za duševno i tělesno njihovo dobro, odgoje ih na korist cèrkve i domovine, i kao

buduće stanovnike kraljestva nebeskoga. Nadalje, akoprem različitost staležah ni pod novim zakonom spasiteljevim nije prestala, budući utemeljena na istoj naravi našoj, i na uvětih čověčanskoga družtva, te se zato kao voljom božjom ustanovljena smatrati ima: to je vendar po novom zakonu zavladalo načelo, da se ova različitost ima samo protezati na izvanjske odnošaje ljudske, a nipošto na odlučenje i dostojanstvo duše čověčje, u čem smo svi upravo jednaki. „Jer, kak piše sv. Pavao apoštol (1. Kor. 12.) u jednom duhu svi smo okèrstjeni u jedno tělo, bili židovi, bili pogani, bili slobodni: i svi smo jednim duhom opojeni.“ Otud se ima protumačiti osobita ona ljubav, kojom taj isti apoštol Onesima, Filemonova běguca roba, onomu tako toplo preporuči u svojoj iz tamnice pisanoj poslanici p. 1.: „Pavao stari, reče, a sada i utamničen sluga Isukèrstov molim ti se za moga sinka Onesima, koga sam posinio u tamnici. Primi ga kano moje sèrce.“ „Možebiti je — nastavlja — zato poběgao na vrěme od tebe, da ga zadobiš opet u věke; ne više kao roba, nego na město roba kao ljubeznoga brata.“ A onda zaključuje: „Ako dakle mene dèržiš za svoga druga, primi i njega kao mene: ako ti je pako u čem skrivio, ili ti što duguje, to piši meni u račun.“ Uslěd ovakova načina mišljenja i dělovanja pèrvih věstnikah evandjelja, moralo je robstvo, to nepristojno poniženje čověčjega dostojanstva, naravno sve po malo izčezavati u světu, dokle nije u kèrstjanskih narodih sasvim palo.

Ali i drugčije proizvede primĕr i nauk spasitelja i njegovih apoštolah divne doista plodove bratinske i sveobće ljubavi bližnjega. Već proroci navěstjahu odkupitelja kao kralja mira, koj bi imao u svět uvesti podpuno

dušĕvno porazumljenje, sklad, medjusobnu slogu i mir; što svojim načinom vèrlo lĕpo opisuje prorok Izaija p. 11. veleć: „Stanovat će vuk s janjetom, i pardosan će ležati uz jare; tele i lav i ovca boravit će zajedno, i dĕte će ih pasti. Tele i medjed pasti će se; i mladi će im skupa plandovati, i lav će kao vol jesti plěve.“ Isti spasitelj naš pozdravljao si je učenike najradje izrekom: „Mir vam i bivši već blizu smèrti reče im: „Mir vam ostavljam, mir vam svoj dajem; ne kako ga svět daje, dajem ga ja vam.“

I zaisto uči nas izkustvo sve od došastja spasiteljeva, da, čim je pokolenje čověčansko više nastojalo sljubiti se s naukom Isusovim, tim je više izčezavalo i medjusobno progonstvo, nazlob i neprijateljstvo, a město ovih se širila prava ljubav. I sbilja, tko bi se mogao još oholo nad druge nadimati, kad pomisli, da mu se je spasitelj u poniznosti podvèrgao osudi nepravednoga sudca, i predao u ruke okrutnih stražarah? Koj poglavar ma i najvišji, mogao bi s podložnici nečověčno i prezirno postupati, kad se gospod neba iz ljubavi prama uzbunjenim svojim podložnikom dragovoljno preda na smèrt? Neima dvojbe, da su ponajprija ovakove misli sklonile osnovatelja prejasne naše vladajuće kuće, Rudolfa habsburžkoga na onu odredbu, da se prisega podložničke věrnosti neima više po vladajućem do onda običaju od podložnikah polagati na žezlo, nego na razpelo. Kad su se naime izbornici rimskoga carstva ustručavali položiti prisegu věrnosti zato, što nije bilo carskoga žezla pri ruci, ugrabi Rudolf razpelo, i podavši ga svakomu pojedinomu na poljubac, reče: Prisežite krĕpostju ovoga razpela, kao znaka odkupljenja našega. Ako nadalje promislimo, da je spasitelj naš položio život

svoj radi nas, hoćemo li još moći kakovu vrědnost podavati nestašnim dobrom ovoga světa? Nećemo li radje, ugledav se u primĕr spasiteljev, žèrtvovat ih, kad bi tim mogli spasiti nesretnoga si brata? Ta nisu li živom vĕrom i duhom Isusovim užeženi muževi dali se lanci speti, da siromašne robove na slobodu izkupe. Sv. Pavlin, biskup nolski, pokle bi već sve imućtvo svoje bio za odkup zarobljenih kèrstjanah razprodao, predade napokon sama sebe zetu kralja vandalskoga Guntara za sinka siromašne jedne udovice; pak pošto bi bio stekao okrutnika toga milost, nehtĕde u ime nagrade za službu svoju ništa drugo od njega prositi, nego da ostalim jošte zarobljenikom dade slobodu.

Mogao bi vam još mnogo ovakovih primĕrah predočiti; nego da nebudem predugačak, pustit ću ih. Nemogu se medjutim uzdèržati, da vam bar još jedan nenavedem. Sv. Elisabeta, rodom iz kraljevske kèrvi, kći naime Andrije kralja ugarskoga, kad bi unišav jednoć u kraljevskoj odori, i u pratnji sjajnih svojih dvoranah u cèrkvu, bila oči u razpelo upèrla, činjaše joj se, kano da čuje unutarnji glas: Kraljevska ta odora, i biser-kruna tvoja nimalo se neslaže s golotom i tèrnovom krunom spasitelja tvoga. Vrativ se indi doma, za uvĕk se odreče svake světske sjajnosti, posvetiv se jedino činom bogoljubnosti i pokore, pače razdavši siromakom sve imućtvo svoje, stupi u bolnicu po sebi utemeljenu, gdĕ vlastitim rukama činjaše najprostiju službu bolestnikom, perući im noge, i rane ljubeći. Odsele bijaše sav njezin život posvetjen jedino molitvam i dĕlom milosèrdja. Ali ima i dan danas još ljudih na tisuće, koji iz prave ljubavi prama spasitelju svomu rado ostavljaju domovinu i rod svoj, da u dalekih stranah světa u tmini duševne smèrti čamećim narodom mogu navěstjati světlo i utĕhu evandjelja. Da pak bude očito, da

vitežka ljubav bližnjega nije plod naravnoga kakova nagona, već da je poslĕdak božanstvene milosti, i neizmĕrne ljubavi spasiteljeve prama rodu čověčjemu, odredi providnost božja, da se ovom ljubavju osobito odlikuju osobe tankoga spola. Vidimo tisuće kèrstjanskih dĕvicah, kako se izključivo posvetjuju dĕlom milosèrdja prama iskèrnjemu. Kèrstjanska dĕvica nepazeći na mladjahnu dobu svoju, odbijajući često sjajne ženitbene ponude, dan i noć spremno dvori stradajuće sa različitih bolestih bĕdnike, ublaživajući im boli, brige i skèrbi razpèršujući, ter zadnje im uzdisaje ljubežljivo primajući. Ondĕ ju opet vidimo usrĕd drobne dĕčice, kojoj je više, nego mati, usadjujući joj u nevina sèrca ljubav Boga i bližnjega, i na svako ju dobro napućujući. Odrekav se najpravednije naravske sveze, rado si ostavlja dragu majku i kèrvju si privezani rod, ognjište i kućište rodno, ter se kao živa ukopa u srĕd lugovah amerikanskih, il pustarah afrikanskih, da uzmogne podučivati neuku mladež u vĕri, i krĕposti kèrstjanskoj. Vidite dragi u Gospodinu, kako možno dĕluje na duh i sèrce ljudsko uzvišeni primĕr spasiteljev, i nauk njegov o ljubavi Boga i bližnjega! Vidite, kolika je istina i važnost u rĕčih spĕvajućih nad betlehemskom štalicom andjelah: Slava Bogu na visini, a na zemlji mir ljudem dobre volje.

No mogao bi tko pitati: Ako je tomu tako, odkuda medju kèrstjani toliko primĕrah baš protivnih ovoj ljubavi? odkuda tolike nesretne ženitbe, u kojih muž sa ženom nepostupa kao vĕrnom si i nerazdružívom drugaricom, nego kao s prostom služavkom; ili u kojoj žena, okaljav ženitbenu vĕrnost, poremeti domaći mir, a više putah i na čitavu obitelj namače prikor i nesreću? Kako je moguće, da ima toliko roditeljah, kojim je deseta briga, kako bi si dĕcu valjano odgojili, ter od nje

čestite sinove i kćeri cèrkve i domovine načinili? Kako je moguće, da ima toliko gospodarah, koji ukućane svoje kao poganski okrutnici nemilo progone, pošteno im uzdèržavanje uzkratjuju, pretežkim ih dělom lome, u bolesti i nevolji nemilo ih zapuštaju? Kako je moguće, da se često i najbližji rod s velikom razjarenosti kolje i pred sudišti stuževa rad malovrědne kakove baštine? Kako je moguće, da ima toliki broj bezdušnih ljudih, koji se upravo nevoljom iskèrnjega svoga posluže, da na lihvarski način prekoměrnu, u nebo vapeću dobit, od njega izmame? Kako je moguće, da ih ima toliko bezćutna, i rekao bi kamena sèrca, koji jedva ikad što premognu, da si bratu il bližnjemu nevoljniku pomognu, a za kazališne im lakèrdije, za plesne zabave nemanjka nikad novca. Jednom rěčju, ako je sbilja tolika moć priměrah i nauka spasiteljeva, odkale uprav medju njegovimi slědbenici tolika okornost sèrca, odkuda tolike mèržnje, zavist, toliko tlačenje udovicah i sirotčadi, tolike nepravde, prevare, neprijateljstva, trajuća više putih do groba?

Ljubezni moji! Na to pitanje je lasno odgovoriti. Nedolaze doista ova zla od drugud, nego otud, što se primèr i nauk spasiteljev sve više gubi iz pameti čověčje. Dolaze ponajviše od oholosti, kojom mnogi naduti dèrže do slabašna uma čověčjega više, nego do utělovljene božanske mudrosti, te tako po malo gube věru, koja je temelj svih krěpostih. Dolaze otud, što su ljudi više skloni pokoravati se zakonom putenosti, nego zapovědim razsvětljenoga po spasitelju uma. Dolaze od pohotnosti očijuh, kojom očarani ljudi netraže polag nauka spasiteljeva najprije kraljestvo božje i pravdu njegovu, nego kraljestvo zemaljsko, to će reći, nestašna dobra ovoga světa, udobnost, razkoš, slavicu. Dolaze otud, što se ljudi nikad, ili rědko, i to

samo na izliku mole Bogu, rědko ili nikad se neuživaju svetotajstvah, i ostalih po spasitelju na uzdèržavanje i gojenje duševnoga života ustanovljenih sredstvah, — te tako gube milost, gube ljubav božju, bez koje neima pravoga mira, ni ljubavi iskèrnjega. Dolaze jednom rěčju otud, što duh Isukèrsta spasitelja našega sve više i više izčezava iz sèrcah ljudskih, a město njega gospoduje duh oholosti, duh světovni, i nesretno robstvo grěha. A podje li i nadalje tako, zaisto se je bojati, da se kèrstjanski narodi nevrate opet u onu sirovost, koja je, kako na početku govora spomenuh, prije došastja sapasiteljeva toli tužno vladala světom.

Nebudimo dakle ljubezni moji! nezahvalni za toliku dobrostivost božanskoga spasitelja. Nebudimo okrutni prama samim sebi, niti nedopustimo, da bi jednoć na strogom sudu pale na nas strašne one rěči: „Jao tebi Korozaime, jao tebi Betsaido: jer da su u Tiru i Sidonu učinjene bile one krěposti, koje su učinjene u vas, činili bi bili pokoru u vreći i pepelu (Mat. 11.). Ah bogoljubni slušatelji! prigèrlimo neprocěnjenu milost, koju nam prikaza tolika dobrostivost spasiteljeva. Na to nas osobito nuka presveta današnja svetčanost, kojom obslužavamo preslavni njegov rodjendan. Potecimo do betlehemske štalice, i bacivši se s pastiri na koljena pred jasle spasiteljeve uzdahnimo iz dna čista sèrca: Božanski odkupitelju! priznajemo neizměrno milosèrdje i blagost tvoju, s koje, prem budući odsěv slave i prilika bitnosti otca nebeskoga, dèržeći sve krěpostju rěči tvoje, hotio si u prilici slaba dětešca sići u štalicu ovu, da nas pomiriš s nebeskim otcem, da nam primèrom i presvetim naukom tvojim pokažeš put spasenja. Hvala ti, věčna hvala! Oprosti nam Gospodine, oprosti nam mlitavost našu,

oprosti, što smo zavedeni silom pohotnosti, ter světu za volju toliko putih uvrědili neizměrnu tvoju dobrotu. Obećajemo ti, da imajući sveudilj na pameti tolika dobročinstva, koja si nam izkazao, nećemo od sada hodati putem oholosti, pohotnosti těla i očijuh, nego da ćemo koracati onom uzkom stazom, koju si nam ti pokazao; da ćemo se marljivo služiti sredstvi spasenja, koja si ti ustanovio; da ćemo iz svega sèrca, i iz svih silah ljubiti tebe, i po tebi otca nebeskoga, a radi tebe bližnjega, kako sami sebe. Gospodine! ti nam vidiš dobru volju, no vidiš i kèrhkoću našu. Zato te sniženo prosimo, podupri nam slabost svemogućom milosti tvojom. O preblažena majko spasiteljeva, ti neoskvèrnuta děvice Marijo, i ti Josipe sveti, prečisti zaručniče iste děvice bogorodice, koji neumorno i bogoljubno čuvate jasle novorodjenoga odkupitelja, podkrěpite premogućim vašim zavětom kod njega ovu prošnju. Amen.

NA UZKÈRS 1860.

Surrexit non est hic, ecce locus, ubi posuerunt eum.

Ustade, nije ga ovdě, evo město, gdě su ga položili. Rěči su današnjega sv. evandjelja.

Providnosti božjoj, koja sve ravna ugodno i krepko, imamo zahvaliti věrni u Gospodinu! da svetčanost uzkèrsnutja Gospodina našega Isukèrsta pada upravo u najlěpšu stran lěta, — u prolětje. Kaogod naime lice zemlje, kad ju poslě dugotrajne zime, od smèrzavice kao ukočenu, gustom maglom zastèrtu, i sněgom kao mèrtvačkim plaštem prikritu, nastajućim prolětjem blagi zrak, i sunčani traci okrěpe, — odloži tugu sa sebe, i na novi se život preporadja tako, da se polja i livade milovidim zaoděnu zelenilom, i cvětjem miomirisnim, ptice opet ugodnim pojenjem zrak napune, te čitava narav radostno odjekuje: tako i cèrkva uzkèrsnutjem Gospodinovim odlaže tugu, u koju bijaše kroz korizmeno vrěme zavita. Prestaje post, bděnje, i drugi strogi čini pokore; město cèrnoga ruha i zastorah izlaže se, štogod ima u cèrkvenih skrinjah najlěpšega, najdragocěnijega; oltari, koji su preko velikoga tjedna bili posve na prosto pokriti, budu cvětjem i kipovi izkitjeni; mukli zvuk lamentacijah, veselim se zaměni glasom, i odasvud se ori Aleluja znak sveobćega uzhitjenja.

A što je uzrok tolikoj radosti bogoljubni slušatelji? Zašto se dan uzkèrsnutja spasiteljeva dèrži za najveći i najvažniji, pače kako ste netom razuměli iz apoštolskoga pisma, za takav, u kom se dostojanstvo svih ostalih svetčanostih posvetjuje? Zaisto ne iz drugoga uzroka, nego jer je uzkèrsnutjem Gospodina našega Isusa Kèrsta posve nepobitno dokazana istinitost njegova nauka. Nauk naime spasiteljev jest gledeć na blagostanje čověčanskoga pokolenja dar božji od vrědnosti tolike, da se s njim baš nijedan drugi ni iz daleka uzporediti nemože; jest dar neprocěnjeni i najveći izmedju svega, štogod je čověčanstvu od postanja světa ikad zapalo. To je bo stalno, da medju tolikimi věrozakoni, što ih ima na světu, medju svimi sustavi i starijih i novijih mudracah, jedina je věra kèrstjanska t. j. nauk Gospodina našega spasitelja, iz koga cèrpimo prave i dostojne pomisli o Bogu, o stvorenju světa, o svèrsi i opredělјenju našem, i o drugih za nas prevažnih pitanjih. To je stalno, da nas jedino taj nauk može prinukati na nevinost življenja i uzdèržati nas na putu krěposti i svetosti; stalno je, da jedino nauk spasiteljev u tolikih i tako raznovèrstnih suprotivštinah može nam sèrcu pružiti pravu utěhu. Sve težkoće i nevolje, s kojimi se i dan danas boriti imamo, dragi moji! otuda najviše poležu, što si svět za načelo dělovanja svoga neuzimlje nauk spasiteljev, nego varavo mněnje svoga uma; poležu otuda, što svět od pravoga onoga světla, koje razsvětljuje svakoga dolazećega na taj svět, odvratja oči, ter voli slěditi iskrice čověčje mudrolije, nego nepogrešivu luč věčnih istinah, po spasitelju našem objavljenih.

Tomu za dokaz nakanih vam danas někoja predočiti. No jer svega, što na stvar spada, nemogu za kratko vrěme od pol ure izcèrpiti, to ću se na tri samo

rěči stegnuti, koje u današnje doba posvuda pèrše, naime: sloboda, jednakost, i narodnost. Moći će ta kratka besěda služiti vam na korist i duhovnu okrepu, i tim na uzveličanje slave uzkèrsnuvšega spasitelja, ako mi samo neuzkratite obične stèrpljivosti i pazljivosti.

Gospodin Bog stvori čověka slobodnom voljom nadarena, to jest takova, da može odabirati dobro ili zlo, da se može odlučiti za ovo ili ono. Mudrosti božjoj doličilo je tako urediti već s toga, jer bez slobode neima ni krěposti ni zasluge; a bez zasluge neima města ni naplati, ni pravoj sreći. Po nauku spasiteljevu, kojno je odičenim njegovim uzkèrsnutjem toli slavno potvèrdjen, sastoji prava sloboda čověka poglavito u ljubavi krěposti, a u mèržnji na zloću. Veliki bo apoštol narodah veli (Rim 6.): „Sada pako oslobodjeni od grěha, ter učinjeni sluge božji, imate za plod posvetjenje vaše, a za svèrhu život věčni. A u drugom listu na Korintjane (p. 3.): „Gdě je pako duh gospodnji, ondě je sloboda.“ I sv. Ivan evandjelista veli (p. 8.): „Ako vas dakle sinoslobodi, bit ćete zaisto slobodni.“ Tako i poglavica apoštolski sv. Petar piše u svom pèrvom listu (p. 2.) „Dobročineći začepit ćete usta neukim i bezumnim ljudem, no kao slobodni, a ne kao da biste imali slobodu za pokrivač pakosti, nego kao sluge božji.“ Pitanje je sada, da li i svět tako shvatja slobodu čověčju, ili ju možebit baš u protivnom smislu razuměva? Žalostno je izkustvo, da ljudi nepazeći na spasiteljev nauk, i obsěnami uma zavedeni, onda se upravo dèrže najvećma slobodnimi,

kad putenim strastim i pohotnostim mogu bez svake pačke ugadjati. Niti im se ikada čini što tegotnije, ili po njihovu tobož slobodu pogibeljnije, nego kad bi se po zakonu věre kèrstjanske i po cèrkvenih zapovědih imali od neslobodnih razkoših uzdèržati; kad bi imali požude svojih kotrigah podvèrći zakonu uma; kad bi valjalo slěditi uměrenost; kad bi trebalo svoje odnošenje prama stvoritelju i odkupitelju činom zasvědočiti, podižući naime višeputah pamet k Bogu, polazeći obću službu božju, slušajući rěč božju, primajući svetotajstva; — jednom rěčju ljubitelji ovoga světa misle, da su uprav onda u svojoj slobodi najviše stegnuti, kad im se nalaže, da čine dobro, a klone se zla. — U njihovu smislu uzeta sloboda nemože dakako proizvesti drugo, nego razuzdanost, sve veću izkvarenost, i s tim nerazdruživo skopčanu propast i nesreću tako pojedinih ljudih, kako obiteljih i čitavih dèržavah.

Osim one plemenite i prave slobode, koja naime sastoji u sveudiljnom naslědovanju krěposti, i pomnom ogibanju zla, ima još druga vèrst slobode, onamo směrajuća, da se u svakom čověku uzdèrži dostojanstvo razumnoga bitja, te se nitko, bio on u kojoj vlasti i dostojanstvu, nemože drugimi ljudmi silovitim načinom poslužiti na svoje opake svèrhe. Ovoj vèrsti slobode bilo je protivno ono gadno robstvo, tužno ono stanje, u kojem su prije došastja spasiteljeva, kod svih skoro narodah malo ne dvě tretjine ljudskoga roda pogèrdno čamile. Gadnomu ovomu robstvu zakrene vratom upravo božanski spasitelj naukom svojim o bratskoj ljubavi, uslěd kojega dužni smo sve ljude bez razlike onako ljubiti, kao sami sebe. Tako se sbude, da je sužanjstvo medju kèrstjanskimi puci sve po malo izčezavalo, — i njegovi ostanci nahode se još samo kod onih narodah, koji te-

žeći jedino za taštimi dobri ovoga světa, nemare za blagi duh evandjeoskoga nauka, ili ga još očito preziru.

Nego dočim je nauk spasiteljev izkorenio robstvo i okrutno silničtvo, nije zato dokinuo, niti dokinuti naměravao pokornost podložnikah prama poglavarstvu. Što više, zakonom svojim jošte većma utvèrdi i preporuči ovo medjusobno odnošenje svojim naslědnikom. Naučitelj narodah sv. Pavao apoštol u svom listu na Rimljane (p. 13.) posve razgovětno govori o tom ovako: „Svaka duša budi podložna višjoj vlasti: jer neima vlasti nego od Boga: a koja obstoji, od Boga je naredjena. Tko se dakle protivi vlasti, božjemu se naredjenju protivi. Koji se pako (tomu) protive, sami na se prokletstvo navlače. Jer vlast nije dobrim, nego zlim dělom na strah. Hoćeš li indi, da se nebojiš vlasti? čini dobro, i imat ćeš hvalu od nje.“ I malo niže nastavlja: „Pokorni dakle budite ne samo od straha, nego i radi savěsti. Zato i poreze platjate; jer su sluge božji, za to isto naredjeni. Dajte dakle svakomu, što ste komu dužni: komu porez, porez; komu carinu, carinu; komu čast, čast.“ I kao što isti apoštol opominje gospodare, kad piše na Kološane (p. 4.): „Što je pravo i pravedno, podajte slugam; znajući da i vi imate gospodara na nebu;“ kao što govori mužem: „Ljubite si žene, i nemojte biti gorki prama njim; kao što světuje otce: „Nerazdražujte si děcu, da neklonu duhom;“ — tako nalaže slugam: „U svem se pokorite tělesnim gospodarom vašim, neslužeći samo na oko, da se dopadnete ljudem, nego istinskim sèrcem bojeći se Boga;“ a ženam: „Budite pokorne muževom, kao što

valja u Gospodinu;“ napokon děci: „U svem se pokorite roditeljem, jer je to Bogu drago.“ — Znao je naime spasitelj u svojoj božanskoj mudrosti najbolje, da neima prave slobode bez čověčjoj naravi primĕrenoga reda; i da bi se ukinutjem medjusobnih odnošajah različitih razredah u čověčanskom družtvu porodio metež, koj bi se napokon mogao izvèrći u gadno robstvo.

Ali su ljudi, osobito u sadanje vrĕme na daleko odstupili od spasonosnoga nauka spasiteljeva. Mnogi naduti oholostju teže za neodvisnostju, niti se dadu ikakvimi zakoni i najpravednije vlasti stegnuti. Naredbe poglavarah i zakonite propise lahkoumno izsmĕhavaju; padajuće na njih obće terete, koje već ista narav dèržavah sa sobom donosi, nerado podnašaju, dapače se višeputah očito tomu protive. Otud onda dolazi, da ima u sadanje vrĕme toliko nemirah, kèrvavih metežah i izdajstvah. Zlosretni taj duh zavlada već u istih papinskih dèržavah, dočim se je stranka onděšnjih podanikah usudila očito ustati proti zakonitomu vladaocu svomu, koj je ujedno glava cèrkve, i naměstnik Isukèrstov na zemlji, — i komu život nije drugo, nego neprekidni lanac krĕpostih, nepregledni niz dobročinah i blagodatih.

Možemo li dakle još dvojiti dragi moji! da velika stran onih nevoljah, koje nas tište , poléže odatle, što su ljudi, odstupivši od prave, po spasitelju na svĕt donešene slobode, prihvatili načela krive i škodljive slobode, ili bolje rekuć nazuzdane samovolje.

To isto valja glede razlikosti udesa, to jest glede obstojeće nejednakosti u imetku i gradjanskom odnošenju ljudskom.

Prije došastja spasiteljeva bile su kod svih skoro narodah vèrsti gradjanah, od kojih jedne bijahu to po časti to po drugojakih povlasticah otmene, — a

druge tako neznatne i potištene, da medju ljudmi jednoga i drugoga razreda nesamo nikakova nebijaše saveza, nego su oni pèrvi mislili, da pustiv se ma u kakav doticaj s drugimi, već bi ljuto povrĕdili svoje dostojanstvo.

Ovaj, naravi čověčjoj kao i medjusobnoj ljubavi protivni nazor sruši takodjer preblagi naš spasitelj, dočim je učio, da su svi ljudi bez razlike s neumèrlom dušom na priliku božju stvoreni, svi kèrvju njegovom odkupljeni, i za věčno blaženstvo odlučeni, dakle svi po svojoj naravi medju se jednaki. Taj nauk spasiteljev još su razgovětnije protumačili apoštoli. Tako piše sv. Pavao u listu na Rimljane poglavju tretjem: „Pravda božja po věri u Isukèrsta za sve i vèrhu svih, koji věruju u njega; jer neima razlike.“ A u poglavju 10. „Jer neima razlike medju Židovom i Gèrkom, isti bo je Gospodin svih, bogat za sve, koji se k njemu utiču.“ Ovomu nauku ostade cèrkva katolička uvĕk věrna! Ona bo dĕleći milosti svoje nije nikada pravila razlike medju plemićem i neplemićem, medju bogatcem i siromakom. Car Teodosij morade se radi počinjenoga ubojstva u Nikomediji isto tako podvèrći javnoj pokori, kako svaki prostak. A i dan danas jednako učestvuju sa siromasi kralji i velikaši u jednoistih molitvah, i primanju istih svetotajstvah. Niti ima u katoličkoj cèrkvi drugi način kèrštenja, potvèrdjenja ili poslĕdnjega pomazanja propisan za bogatce, nego što je za svaku sirotu.

Ali ovu jednakost nije cèrkva katolička nikad u tom smislu uzimala, kao da ima prestati svaka razlika stališah; ili kano da mogu nižji po volji uzkratiti pristojno štovanje i počitanje onim, koji nanj po rodu, dostojanstvu, zaslugi, il ugledu pravo imaju. A još manje razu-

měvala je cèrkva tu jednakost u onom smislu, kao da svi u jednakoj měri moraju imati i posědovati dobra ovoga světa. Božanski spasitelj nije jamačno nigdě světovao, da oni, koji manje imaju, slobodno si mogu prisvojiti imutak onih, koji više imaju; on je dapače i samu pohlepu za tudjim oštro korio, i zapovědio, da ima svatko biti zadovoljan s onim, što ga je po božjoj providnosti dopalo; da ima svatko biti pripravan radje i postradati, nego li iskèrnjemu kakovu silu ili nepravdu učiniti. I zaisto je za božansku mudrost spasitelja jaki dokaz to, što on svojimi uredbami ne samo da nije nigdě narušio božjom providnosti ustanovljeni red, no ga je dapače u svem usavèršio. Dobro je znao preblagi naš odkupitelj, da zemaljska dobra niti su kad bila jednako medju ljude poděljena, niti bi se bez štete čověčanstva i narušenja obćega reda poděliti dala. Pak zato nije ovakove jednakosti nikada i nigdě zapovědio, dapače ni světovao. Nego u ime pravednoga ravnověsja medju imućnici i siromasi preporuči sasvim druga sredstva. Učio je naime javno, i kao strogu dužnost imućnikom naložio, da stradajućim i ubogim po mogućnosti pomognu, zaprětiv onim, koji toj dužnosti nebi zadovoljili, težkom odgovornosti. Na to směraju one njegove rěči kod sv. Mateja (p. 19.) „Velim vam, laglje je devi (gamila) proći kroz igline uši, nego li bogatomu ući u kraljestvo nebesko.“ — Uboge pako těšio je zovući ih blaženimi, i veleći, da je njihov stališ Bogu povoljniji i savèršeniji. Zato odgovori mladiću, pitajućemu, što ima činiti, da zadobi život věćni? „Ako hoćeš, da budeš savèršen, idi, prodaj, što imaš, i podaj siromahom, i imat ćeš blago na nebu: i dojdi, slědi mene.“ (Mat. 19.). Na utěhu siromahom htěde krozsav svoj život biti i sam siro-

mah. Ta znamo, da nije imao města, gdě bi glavu naslonio.

Taj nauk i primèr spasiteljev mnoge je doista ponukao, da su dragovoljno slědili siromaštvo. Sv. Franjo Serafinski bivši radi svoje darežljivosti prama siromahom od otca si izključen od naslědstva, svukav istu oděću sa sebe, veselim sèrcem uzkliknu: Otče naš, koj si na nebesih! — I dan danas ima jošte na tisuće bogoljubnih dušah, koje slědeći savět spasiteljev živu u dragovoljnom siromaštvu posve zadovoljno, pače što putah sretnije od bogatarah, plivajućih u vremenitom obilju, no lišenih duha spasiteljeva.

Ali nemisli tako svět, on nahodeći svu sreću u užitku nestašnih dobarah ovoga světa, izmisli něke nakazne sustave tako zvanoga komunizma i socializma; te tvèrdeći, da je tobož nepravedno, da imaju jedni više, drugi manje, hoće da se sva dobra imaju posve jednako medju sve razděliti. A kada tko priměti: da takova jednakost nemože obstati, jer da se sbilja i danas uvede, to bi se već za koj tjedan povratila opet pèrva nejednakost; pošto bi mnogi to razboritim gospodarstvom, to uměrenostju nesamo prištedili, nego i pomnožali svoj imutak; dočim bi opet množtvo drugih koje igrom, koje rasipnostju, koje zlim upravljanjem umanjilo si svojinu, ili ju do pare proteplo, — tad na ovu posve temeljitu primětbu, što mislite, kako odgovaraju izopačeni ljudi? Vele, da onda treba opet iz nova sve jednako poděliti. Vidi se dakle već iz toga, da ovi sustavi nisu drugo, nego ružni proizvodi čověčjega uma, směrajući samo na to, da podupru lěnštinu, nevaljanštinu i dèrzovitost. Pak sasvim tim broji spomenuti sustav u današnje vrěme mnogo slědbenikah; njim uzbudjena težnja provali jur višeputah u silovite pokuse. I danas prěti s ove strane ne-

malena pogibelj obćemu miru i družtvu čověčanskomu. A uzrok tomu i opet nije drugi, nego jer svět sve više i više od spasonosne istine spasiteljeva nauka odstupljuje.

Nimalo bolji pojmovi nevladaju glede one zadnje od trih spomenutih riečih — narodnosti naime i domoljubja.

Prirodjeno je sèrcu ljudskomu, da je više privèrženo roditeljem, děci, ili drugim po kèrvi srodnikom, nego li stranim osobam. Isto takovo čuvstvo osětjamo prama domu, kući to jest, u kojoj se rodismo, i sretnu dobu dětinstva sprovedosmo; prama gradu ili městu, u kojem obitavamo, napokon prama domovini, zemlji naime, koje smo sinovi, koje jezikom govorimo i s koje se običaji sljubismo. Jezik, običaje i druga obilježja, kojimi se od rodjenikah druge zemlje lučimo, zovemo narodnost; čuvstvo pako, kojim uz to prijanjamo, želeći sreću i napredak domovini, zovemo domoljubje. Tko toga neosětja ni nečěni, ima se ne samo slabim domorodcem smatrati, nego upravo čověkom bezćutnim. Božanski spasitelj naš bijaše jamačno vèrli domoljub. O kako si nježno ljubljaše preblaženu majku, kako apoštole i učenike; kako si je sèrdačno milovao zavičaj i zemljake, pa kako je gorko zato proplakao, predvidiv žalostni udes Jerusolima. Istim čuvstvom domoljubja odlikovali su se i apoštoli. Tako piše sv. Pavao na Rimljane (p. 9.): „Željah bo i sam, da budem odlučen od Isukèrsta, t. j. razdružen od predragoga spasitelja moga, městо bratje moje, koja su mi rod po tělu.“ No pored sve te ljubavi k domovini ne samo da božanski spasitelj nije mèrzio na druge ljude, dapače je zapovědio, da imamo sve bez razlike narodnosti, kak sami

sebe ljubiti, kao što je on za sve nas na dèrvetu križa prolijao neprocěnjenu kèrv svoju. Sv. Pavao i ostali apoštoli ljubeći svoj narod navěstjali su neumorno sv. evandjelje po svem širokom světu, da negledeći na poréklo i jezik sve bez razlike Isukèrstu predobe, ter po njem vremenito i věčno usreće.

Otuda se učimo, da se pravo i plemenito domoljubje dade posve dobro složiti sa sveobćom ljubavju bližnjega, te da ono nije pravi domoljub, koj na druge mèrzi, ili ih progoni; koj zakon ljubavi izopačuje; koj razpre, razdor i neprijateljstvo sije. Pak tom vèrsti domoljubja, bih rekao, da je uzgiban danas svět. Ili zar nevidimo, kako njom čitavi narodi strastno razpaljeni izvode jedni tisak, drugi odpor; kako pojam narodnosti nad svako pravo i svetinju uznoseći živu u ljutoj ogorčenosti, nazlobu, da i očitom boju. Ovakova vèrst domoljubja zametnu, rekao bih, onaj nepravedni i kèrvavi prošloga lěta boj na poljanah Italije. Ona i sad uzpèrkos božjim i ljudskim pravom diže narode proti narodnom i zakonitim vladarom. Ovakovo domo- i rodoljubje neda se ljubezni moji! spojiti s naukom i priměrom spasiteljevim; neniče ono iz duha Isukèrstova, nego iz oholosti čověčjega uma, i zato nemože drugim, nego tèrpkim plodom uroditi.

Mislim, da ste se iz dosad navedenih uputili dragi moji! da veća stran nevoljah, neprijateljstvah i nemirah, poléže iz krivih nazorah o slobodi, jednakosti i narodnosti, — iz nazorah, koji se nesamo s naukom spasiteljevim nesudaraju, nego mu se skroz protive. I tu se naime vidi ono, što se neizběživo radja uvěk, kadgod

um čověčji, oholostju obsěnut, pověrava više svojim silam, nego li izrekam utělovljene mudrosti božje, to jest Gospoda našega Isukèrsta. Jest, ovaj slabašni naš um, čim je od bistroga onoga vrela mudrosti odstupio, eto ti se već izgubi po tamnih stranputicah, zaplete se u gèrda protuslovja, i nepodobštine nebrojene. To nas uči pověstnica čověčanstva; uče sustavi i starijih i novijih mudracah. Da što su drugo tisuće knjižurinah, nego sadèržaj kolebajućih nagadjanjah, nestalnih načelah i sanjarijah čověčjega uma, koje su podobne čověka ne do istine pomoći, no od nje ga zavesti. Priznaje se ravno, da je duh čověčji pomnim iztraživanjem odkrio sjajnih i blagodatnih istinah; ali stoji nedvojbeno, da on svojimi proizvodi nije mogao ljude popraviti, ni ih mogao načiniti krěpostne, nije mogao dati sèrcu čověčjemu pokoja i utěhe prave. To u savèršenom smislu može izvesti jedino nauk našega spasitelja. Za ovaj dakle prionimo svom dušom dragi moji! njega se dèržimo u sreći i nesreći, u žalosti i radosti. Spasitelja naslědujmo, u kom, kako veli učitelj narodah (Kol. 2.) tělesno prebiva sva punoća božanstva; koj je glava svake vlasti i poglavarstva; i u kom uzkèrsnusmo po věri u moć božju, koja i njega probudi od mèrtvih.“ Zavěrimo se tvèrdo i stalno, da nikad, i u ničem nećemo odstupiti od svetoga mu nauka, što nam ga donese iz krila nebeskoga otca, i preda u ruke svetoj cèrkvi svojoj. Taj nauk občuvat će nas od svake zablude i varke; jer kako veli sv. pismo, on uzvisuje dušu, i razsvětljuje oči, daje zdravlje, i život i blagoslov. Primimo zahvalnim sèrcem sva ona sredstva milosti, koja preblagi spasitelj u tolikom obilju milosèrdja ustanovi za naše posvetjenje. Ona će nas ne samo uzdèržati na putu krěposti, nego nas i k

sve većemu savèršenstvu voditi. Ona će usrěd nepogodah i pogibeljih puniti nam grudi sladkom utěhom. Isuse, pobědителju smèrti, uděli dar ustrajnosti na putih tvojih, da kakogod sada zajednički pod zastavom tvojom radostnim sèrcem obslužavamo slavno tvoje uzkèrsnutje; tako se budemo i na ovom světu mirnih uživali vremenah, a po obćenitom uzkèrsnutju od mèrtvih pod istom zastavom s tobom se sastanemo u věčnom blaženstvu. Amen.

NA BOŽIĆ 1860.

Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

Slava Bogu na visini, i na zemlji mir ljudem dobre volje. Rěči su današnjega svetoga evandjelja.

Kamogod se okrenuli, štovani u Gospodinu! svagdě se sretamo s raznovèrstnimi tužbami o nepogodah sadanjega vremena. I sbilja, tko neće da se očevidnoj istini protivi, valja mu priznati, da je u duhu i sèrcu ljudih na toliko omèrznula ljubav Boga, i na njoj osnovana ljubav bližnjega, da se čini, kano da je usléd zavladavših mèržnjah, zasědah, medjusobnoga ribanja i progonstva ne samo medju istimi kèrstjanskimi puci nastao obćeniti metež, nego da je užasnim načinom i sam pojam istine i laži, pravde i krivde, krěposti i opačine uzdèrman. — U tih zlokobnih okolnostih što može bolje našemu sèrcu ugoditi, što nam više podati utěhe, nego kad s bogoljubnim uzdanjem pohitimo k betlehemskoj štalici, — k zibci preblagoga spasitelja našega Isukèrsta, gdě novorodjenomu dětetu duhovi nebeski spěvaju slavu, a mir navěstjaju ljudem, koji su dobre volje; k zibci velim spasitelja, koj zato dodje na svět, da nas odkupi od nevolje, da razori carstvo grěha i bezbožtva, a osnuje kraljestvo mira, kraljestvo prave ljubavi, krěposti, nedužnosti i savèršenosti? Neima, ah neima, ljubezni moji! niti je ikad bilo, niti će biti drugoga imena pod nebom, u kom bi čověčanstvo našlo uspěšniji lěk od svih zalah, koja ga tište, i možniju utěhu u tolikih nepogodah, neima drugoga imena, — nego je ime rodjenoga danas spasitelja, koga već proroci nazvaše kraljem mira; koj těši sèrca naša, kako govori učitelj narodah (Kološ. 2.) u ljubavi, i u sve nas uléva bogastvo obilnosti uma; u kom je sakriveno sve blago mudrosti i znanja.“ On je, koj, premda odsěv slave otca svoga, iz ljubavi prama nam se snizi, uzevši na se spodobu sluge, da nas odkupi kèrvju svojom. On je, koj presvetim naukom s neba donešenim razsvětli mračnu ovu suznu dolinu. On je, koj narediv svetotajstva kao bogata vrela milosti nebeske, obodri nam sèrca, dade jakost i pomoć, da svladamo sve napasti, i sěgurnim korakom stupamo putem krěposti. On je napokon, koj utemelji svetu cèrkvu, koja premda izvèržena neprestanim suprotivštinam, i sveudiljnoj borbi proti vlastim tminah, ipak nam jedina kaže sěgurni put k spasenju, jedina daje sěgurnu luku i utočište.

O tom, za nas tako spasonosnom zavodu spasiteljevom, naime o vojujućoj cèrkvi — nakanih vam danas progovoriti. Imenito u pèrvoj strani napomenut ću vam ukratko nevolje, što ih je presveta cèrkva katolička već od postanka svoga morala podnositi, i koje jošte sada tèrpi. U drugoj pako strani isto tako ukratko razmatrat ću s vami prevèrle one koristi duhovne, koje iz ovih suprotivštinah cèrkve proizticu za nas. Jedno i drugo vrědno je zaisto vaše pomnje i stèrpljivosti, koju dèržim, da mi ni danas uzkratiti nećete.

I.

Kao što je preblagi spasitelj naš pored svega toga, što se u siromaškoj štalici narodi, imao već u dětinstvu svom od Heroda kralja izkusiti ljutu mèržnju i progonstvo, morao běžati u Egipat, i tako si život spasiti; kao što je i poslě, nastupiv muževnu dobu jednako imao podnositi nevolje, napasti i nasèrtaje svake vèrsti, dokle god nije na križu izdahnuo: tako je i po njem osnovana cèrkva već od postanka svoga kroz čitavih osamnaest stolětjah tèrpila, i danas još tèrpi stovèrstne nepogode i nevolje.

Tu sudbinu sasvim jasno, i to višeputah predkaza joj sam božanski utemeljitelj: „Ako mèrzi svět na vas, reče, (Ivan. 15.) znajte, da je na mene prije vas mèrzio. Da ste vi od světa, svět bi svoje ljubio; no jer niste od světa, nego pošto vas ja odabrah iz světa, zato mèrzi svět na vas. Spomenite se, nastavlja, rěčih, štono vam ih kazah: nije sluga veći od gospodara svoga. Ako su mene progonili, progonit će i vas.“ Na drugom pako městu reče: (Ivan. 16.) „Izagnat će vas iz družtva; doći će dapače vrěme, gdě će svatko, tko vas ubije, misliti, da čini Bogu dopadno dělo.“ A zatim osbiljno dodaje: „To vam kazah: da kad dodje vrěme, spomenete se, da vam to rekoh.“

I zaisto vidimo, da se je ovo proročanstvo spasiteljevo na vlas izpunilo.

Znamo naime, da je cèrkva naša kroz pèrva tri stolětja to od židovah, to od poganah strašna tèrpila progonstva, u toliko, da joj nigdě nebijaše mirna stanka nit

postanka; da su věrni najsvetije skrovnosti věre morali u podzemnih špiljah i grobnicah, i to još s očitom pogibelju života obavljati. Znamo, da su tisuće kèrstjanskih junakah i junakinjah nakon pretèrpljenih strašnih mukah poginule za věru svetu, to u tamnicah tamnih, to na lomačah kobnih, to pod mačem britkim, to u čeljusti zvěradi ljute uz plěsak i klikovanje světine divlje, to u ponorih bezdnih, to u virih vode proždèrljive, to u plamenu smole tmaste. U istinu je moći reći, da se je za pèrvih trijuh stolětjah mèržnja židovah i poganska okrutnost, moć vladarah i predsude krivobožtva, sila vojske i mač kèrvnikah — jednom rěčju sve bilo zaklelo na propast i zator věre i cèrkve kèrstjanske.

Nakon zlosretnih ovih pèrvih trijuh stolětjah okrene se poněšto stanje svete cèrkve Isusove na bolje, pošto je naime car Konštantin veliki, priznav istinu věre kèrstjanske, dao se kèrstiti, na kapitolu ustobočio častni znak križa, uzeo ga pače za stěg slavodobitnoj vojsci svojoj. No za malo eto novih bědah. Ove su cèrkvi tim užasnije sèrce kidale, jer nisu poležale od neprijateljah vanjskih, već od same děce njene. Ljudi naime po sv. kèrstu u naručaj cèrkve ljubezno primljeni, pošto su se uzoholili, za taštinom, slavom i novotarenjem polakomili, uzkratiše pokornost i posluh onim, koje duh sveti postavi, da ravnaju cèrkvom, digoše se bahato na majku, — te uzdajući se u vlastiti um više, nego li u nepogrešivi ugled cèrkve, stadoše braniti i preuzetno širiti lažljivi, objavljenim istinam věre skroz protivni nauk. Da mimoidjem druge nebrojene odmetnike, napomenut ću samo Martina Lutera i Ivana Kalvina, koji su toli grěšno i nemilo u cělinu cèrkve zadèrli; koji podignuvši žèrtvenik proti žèrtveniku, stolicu proti stolici, postavivši pastire proti pastirom, učitelje proti učiteljem, medju jedno-

plemenimi narodi, da medju pojedinimi obiteljmi usijaše zlosretni, sve do danas trajući razdor, mèržnju, potvaranja, progonstva. I ta prevelika nevolja bijaše predvidjena i navěstjena u sv. pismu. „Bit će“ piše sv. Petar apoštol (2. Pet. 2.) lažljivih učiteljah, koji će uvesti krive i pogubne nauke, zatajiv Gospodina, koj ih odkupi.“ Sv. Pavao idući jošte dalje, uztvèrdi, da su potrebna odmetničtva i razkolničtva u cèrkvi (1. Kor. 11.) „Potrebno je, reče, da budu i odmetničtva, da se vidi, koji su stalni medju vami.“

No mislite li predragi moji! da je tim već svèršeno izbrajanje nevoljah, kojih je imala prepatiti cèrkva naša? — Nipošto. Sveti Ivan evandjelista u poglavju 20. svoga objavljenja reče, da će stara zmija poslě tisuću godinah biti opet izpuštena iz okovah svojih, i zavest će narode. A sam spasitelj kaza, da će ta kušnja biti tako pogibeljna i silovita, da kad bi moguće bilo, zavela bi i pravedne u grěh. Onda će, kaza on, poplaviti svět opačina, ohladit će ljubav, i věra utèrnuti. Pojavit će se, polag svědočanstva sv. Petra apoštola, krivi proroci, i mnogi će njihove bludnje slěditi, istina pako biti će od njih izopačena (2. Pet. 2.). A polag rěčih naučitelja narodah, izvèrženi će biti ljudi svim napastim opačine, i jer zabaciše věru, dopustit će Bog, da dělovanjem krivoga nauka uzvěruju laži. (2. Thes. 2.) Bit će ljudih nemarećih ni za svetinju prisege, ni za naravska prava; prezirućih svako čuvstvo čověčnosti, mèrzećih na poredak i mir, ter gèrdećih božanski i čověčanski ugled. Nastat će novo pleme od nečuvene pakosti, koje ne samo da se neće klanjati pravomu Bogu, nego tajit će upravo sve, što je božje, prezirati svako blagočastje, i tamaniti věru. Pojavit će se novi nauk pun lažih i

bludnjah — pravo bezumlje. A kakove će biti poslědice toga nauka? Sv. Ivan opisa ih obširno u svojem objavljenju, koje se sve stiču u tom: da će ljudi, pogaziv dostojanstvo svoje, klanjati se onomu skotu, koj je vrelo svih tih nevoljah. „Tko je, veli, njemu podoban, i tko će moći boriti se s njim? Dana su mu usta, da govori o veličajnih stvarih, i da otvarajuć usta ruži Boga, da hulji ime njegovo, i stan njegov, i sve stanovnike nebeske. I dana mu je moć, da se bori sa svetci, i svlada ih. I dana mu je vlast nad svimi plemeni, i puci, i jezici i narodi.“

Kad ove izreke svetoga pisma uzporedimo sa sadašnjicom, neće li nam se sama sobom nametnuti misao, da se tuj naše doba opisuje? Može li tko tajiti, da je ljubav Boga i bližnjega tužnim načinom iz ljudskih grudih gotovo izčeznula? Nije li istina, da se mèržnja, neprijateljstva, nazlob, nemila zasědanja i kèrvarenja dan na dan više množe, i to ne samo medju pojedinimi ljudmi ili kućami, nego i čitavimi dèržavami, kraljestvi, narodi? Nisu li pojmovi i načela na toliko pometena, da se dobro za zlo, a zlo za dobro dèrži, da se već skoro ni nečini razlika medju krěposti i opačinom, da je pravednosti i poštenju rědko traga naći. Tko o tom dvoji, neka okom svèrne na pokrajine lěpe i sretne někoč Italije. Vidět će, kako ondě tuguje i ljuto plače věra, dočim se oholo bani nestid i nepravda; vidět će ondě opustošene cèrkve, cèrkvene glavare sa svojih stolicah svèrgnute, iz domovine prognane, ili u tamnice pozatvorane; vidět će, kak na široko teče bratinska kèrv. A što je najtužnije, budući se tiče svega, po širokom světu razširena kèrstjanstva, vidět će, kako se cèrkvenoj glavi, Isusovu naměstniku na zemlji, najpodlijimi sredstvi, i

svetogèrdnim nasiljem grabi zakonito naslědjena, ter tečajim 11 věkovah postojano dèržana baština; kako mu se uztežu svi dohodci, za upravljanje cèrkve i uzdèržavanje mnogobrojnih uredah i zavodah neobhodno nuždni; kako ga nastoje to laskanjem, to grožnjom zaslěpiti; vidět će, velim, svetoga otca, vèrhovnu glavu cèrkve, tolikimi nevoljami i nuždami pritisnutu, pod kojih bremenom morao bi jur odavna pasti, da ga nedèrži živa věra i pouzdanje u Boga.

Već iz ovoga, što sam nakratko spomenuo, vidite, da je sbilja istina, što sam na početku govora uztvèrdio: da je naime cèrkva rodjenoga na današnji dan spasitelja od postanka svoga sve do danas izvèržena ljutomu progonstvu. Vidimo još je nakratko, je li i kakovim se odtale imamo nadati poslědicam na duhovnu korist našu? O čem u strani drugoj.

II.

Iz toga, što vidimo, da su se jasna i posve izvěstna i proročanstva spasiteljeva o mnogovèrstnih progonstvih i nevoljah cèrkve naše kroz 19 stolětjah tak točno izpunila, moramo prije svega zaključiti na božanstvenost i istinitost věre naše. Um bo čověčji, bio on još tako oštar, nemogaše previděti i tako izvěstno predkazati, da će se cèrkva s toli raznovèrstnimi nesgodami imati kroz toliko věkovah biti, a da ipak nebude nikad svladana, pače da upèrkos svemu tomu osilit će i razprostraniti se po svem bělom světu, i ukoréniti se kod svih narodah; da će razsvětliti miliune duhovah svojim sjajem, zavladati sèrci nebrojenih narodah, medju se jezikom, plemenom, bojom, lagodom, obrazovanostju, jednom rěčju

svim i svačim različitih. Toga, velim, predviděti nije mogao drugi, nego sveznajući i premudri, u tělu čověčjem světu se ukazavši sin božji, komu niti je što tajno, ni sakrito; koj jednako zrije prošlost, sadašnjost i budućnost; komu dakle, kao najuzdanijemu znancu istine, věre u ničem uzkratiti nesmijemo.

Nadalje to, što su se proročanstva spasiteljeva u svem točno izpunila, podaje nam tvèrdo ufanje, da će on i nadalje tu svoju cèrkvu jakom svojom štititi rukom. Uči nas dogodovština, da je cèrkva već više putah u tako tužnom bila položaju, da su se neprijatelji njezini već očito radovali njezinoj propasti. No ona se i opet zdrělu propasti iztèrgne i sjajno uzdigne. Jest krajne ovakove nevolje bijahu po nju vazda sretna kob sjajnijega slavodobitja; upravo onda, kad se je po ljudskom načinu mišljenja činila najslabijom i kao uništenom, ukaza se cèrkva najsnažnijom. Tako bogoljubni slušatelji! bit će i u napredak. Běsnili i pěnili se morski valovi ovoga světa koliko im drago, cèrkvu, ovu drugu ladju Noemovu morat će nositi, niti će ju moći progutnuti, il u njezinu teku obustaviti: jer ju uzdèržaje milost spasitelja, jer joj posrěd cèrnih pomèrčinah sjaje i pute kaže luč njegova. Upela se nevěra, bezboštvo, zloba i sve paklene sile koliko im drago; sročile i zaklele se proti njoj laž i kleveta, očita sila i potajno rovarstvo, licemèrstvo i himba, zaručnice božje navladati neće. Moguće, da se umali broj sinovah njenih; moguće, da joj se razgrabi vremenita imovina, koju joj pokloni bogoljubna darežljivost prošlih stolětjah; moguće, da bude krasna i blagostiva ta věrenica Isusova lišena dragocěnostih svojih, te će prezrena i izgèrdjena poput uboge prosjakinje morati se prebijati světom: ali upropastiti ju nemože upravo ništa. Njezino pak uboštvo služit će

joj na čast, i preziranje na slavu. Tèrnasta kruna resit će joj isto tako častnu glavu, kao što ju je kitila zlatna kruna; svaka rěč iz njezinih ustijuh, svaka opomena, i svaki blagoslov iz rukuh njezinih bit će tim dragocěniji i svetiji věrnoj děci. A ni sama se nebi ni u tom slučaju scěnila izgubljenom. Ostalo bi joj naime i tad něšto, česa joj svět ugrabiti nemože: obećanje, i neprocěnjeni križ zaručnika njezina. To obećanje věrno čuvajući u sèrcu, a snažnom rukom dèržeći križ, pouzdano čekat će onaj dan, kad će svi stvorovi od iztoka do zapada pred izgèrdjenim tim križem ničice pasti, i směrno mu se pokloniti, priznav ga kao jedini znak spasenja. Ovo slavlje izmučene, i toli potištene svete majke cèrkve, koje će se tako stalno sgoditi, kako su se točno izpunila proročanstva o progonstvu i težkoćah njezinih, — ovo, velim, sveobće i sjajno slavlje njezino jest ona danica zvězda, koja blaženim pouzdanjem i utěhom napunjuje sèrca svih vèrnih usrěd tamne noći krutih nevoljah, progonstvah, kušnjah.

Napokon suprotivštine, kojimi se sveudilj bori sveta naša cèrkva, jasnim nas glasom opominju na pokoru, na osbiljno nastojanje o krěposti; uče nas prezirati minuća dobra, a težiti za blagom věčnoga života. Jer zašto je predkazao božanski odkupitelj tolike nevolje cèrkvi svojoj, i zašto dopustja, da se u istinu nad njom sbivaju? Je li možebiti zato, što se nasladjuje bědom našom? Ne zaisto. Bog je ljubav i vrelo svake ljubavi. Nego zato, kao što govori sv. Bernardo, jer je put patnjah ujedno put krěposti i blaženstva; i jer po svědočanstvu sv. Augustina kušnja priliči onoj peći, u kojoj se zlato čisti. Valja indi, da ovakove kušnje upotrěbimo na korist svoju; valja da tim više ljubimo, i ljubeći više prianjamo uz blagu mater cèrkvu, čim ona više tèrpi radi nas. Treba, da joj tim voljnije pazimo na glas,

kojim nas opominje na krěpost i bogoljubnost. Treba, da se tim spremnije služimo spasonosnimi onimi sredstvi, koja nam u svetotajstvih svojih podaje. Težko nam! ako se na materinji glas njezin oglušimo; težko nam, ako udubljeni u ovu kukavnu zemaljštinu, ili zaslěpljeni lažljivom mudrolijom světskom zanemarimo dušu, zapustimo Boga, zaboravimo na věčnost. Nemar i zaboravnost ovakova urodila bi nam ne manje věkovitom kao i vremenitom nesrećom, kako nas uči tužno izkustvo tolikih narodah. Stalno je bo, da gdě je ohladila kèrstjanska věra i bogoljubna revnost, ondě je i zavladala izopačenost svake vèrsti, medjusobna mèržnja, metež javni, nasilje, ubojstva. Ako li duh nevěrstva i bezbožnosti bude i nadalje, kako je ovo zadnje vrěme, napredovao, to se je zaisto bojati, da će stvari i kod nas, možebit prije, nego li mislimo, dospěti onamo, kamo su dospěle u najsretnijih někoć pokrajinah talijanskih. Moglo bi se dogoditi, da ljudi sada ugledni i imućni — svoje imovine lišeni, pohite u hram božji, tražeći ondě utěhe, kamo su se za mladosti svoje kao u sěgurnu luku rado uticali; no da onamo došavši nenadju ondě drugo, nego opustošenje. Moglo bi se dogoditi, ako li stvari i nadalje tako podju, da bude sveto shranište prazno ili možda razvaljeno, da bude, velim sveto ono město, ona skrinja mira božjega pogèrdjena, iz koje toliko putah sladku primismo radost duha, toliko putah jakost proti napastim, ugodno poručanstvo ljubavi božje! Moglo bi se dogoditi, da bude osamljena ili izvèrnuta stolica onoga blagoga sudišta, od kojega, bremena grěhah rěšeni, odstupismo toliko putah veseli u Gospodinu, i okrěpljeni pokojem svěsti!

O dragi moji! dade li se pomisliti veća nevolja od te? Jamačno ne. Svemogući Bog blagostivo obču-

vao od nje domovinu našu i sav kèrstjanski rod! A ima li koga, koj bi nas od te, možebit već blize pogibelji mogao osloboditi, i občuvati? Ima li još gdě kakov lěk od toga? Ima, dragi moji! ali ne drugdě, nego u betlehemskoj štalici, u jaslicah novorodjenoga spasitelja. Pohitimo dakle onamo, i padši na koljena pouzdano zavapimo s bogoljubnimi pastiri iz dna duše naše: Božanski odkupitelju! Iz neizgovorne ljubavi prama čověčjemu rodu sišao si s nebeske visine, u spodobi nejaka čedanca u siromašku ovu štalicu zato, da nam otvoriš Adamovim grěhom zakovana vrata věčne blaženosti. U tu svèrhu zaputio si se oštrim putem križa, išao si njim čvèrstim korakom, i pretočio na njem zadnju kap kèrvi svoje. Utemeljio si vojujuću cèrkvu, koja se po priměru tvojem bori sveudilj sa suprotivštinami ljutimi. Neka se vèrši volja tvoja Gospodine! Stèrpljivo ćemo nositi križ, kako si ga nosio ti. Samo te molimo, da ostaneš s nami, te nikad neostaviš strašnimi valovi uzkolebanu ladjicu cèrkve tvoje. Jer ako, i dokle budeš ti s nami, světlit će nam kano blago sunce presveta věra, koju si nam s neba donesao, i koja neće dopustitî, da nas obastre pogibeljna tmina noći. Uzdèržavat, krěpit, i od glada duše branit će nas ufanje věčnoga blaženstva. Ljubav i sèrdačna privèrženost prama tebi, těrat će poput prijaznih větrićah ladju našu u luku željnoga mira, koj su prigodom narodjenja tvoga navěstjali duhovi nebeski ljudem dobre volje. Taj mir ako postignemo, o tada se nadamo, da ćemo po milosti tvojoj, po prošnjah preblažene děvice, neokaljane majke tvoje, i prečistoga joj zaručnika, koji toli věrno bdiju nad jaslami tvojimi, zavrěditi, da u sve věke spěvamo slavu tvoju i nebeskoga ti otca. Amen.

NA UZKÈRS 1861.

Surrexit non est hic, ecce locus, ubi posuerunt eum.

Ustade, nije ga ovdě, evo město, gdě su ga položili. Rěči su današnjega sv. evandjelja.

Minuli su dnevi korizme, to jest velikoga posta, od svete matere cèrkve pokori, molitvam, i milosèrdnim dělom naměnjeni; prošli su i turobni dnevi velikoga tjedna. A po milosti božjoj osvane nam dan najsvetčaniji, duhovnom radosti preobilni, dan uzkèrsnutja Gospodina našega Isukèrsta. — Pošto smo sa spasiteljem našim išli u Jerusolim; pošto smo ga na tužnom putu križa sprovodili do gore Kalvarije; poslě smo, klečeći pred razpelom, iz presvetih mu ustijuh slušali zadnju rěč: „Svèršeno je:“ eto nas jošte na koljenih pred grobom njegovim! No što tuj vidimo? Vidimo, da je odvaljen ogromni kamen, kojim bijaše pokriven grob njegov; vidimo praznu špilju smèrti; vidimo razsvětljenu grobnu tminu; vidimo andjela nebeskoga, koj nam radostnim glasom navěstja: „Vi tražite Isusa Nazarenskoga, razpetoga; ustade, nije ga ovdě, nut město, gdě su ga položili.“

Čudna glasa drage duše kèrstjanske! na koj se uzdivi sva narav; uzraduju nebesa; uzkliče zemlja; uzdèrma se pakao. Odkad svemogućom rěčju stvoritelja:

„Neka bude“ postade nebo i zemlja, nikad nebi većega čuda! Da naime mèrtvac vlastitom snagom razrèši okove smèrti; da onaj, koj na križnom dèrvetu iztoči i zadnju kap kèrvi svoje; da onaj, na čiji grob udaren bijaše pečat sinagoge, koj bijaše čuvan stražari najljutjih neprijateljah njegovih, uzkèrsne, pobèdiv smèrt i pakao. O doista sretna čuda! jer je ono najveće jamstvo vère naše; jest najčvèrstji temelj, na kom se osniva sve ufanje naše. Nije li dakle pravo, da na taj dan cèrkva otare suze svoje? nije li pravo, da odloži turobnu oděću? nije li pravo, da za dnevi žaobe i turobnosti, slavodobitnimi pèsmami napuni si hramove, stotinu putah opetujuć radostni „Aleluja“?

No žalostno je i tužno, što usrèd radostna klikovanja priznati moramo, kako se u ovo upravo doba diže u našoj cèrkvi kao nova sinagoga, novo medju kèrstjani poganstvo. Ima naime, i to ne malo, ljudih, koji od pomolivšega se danas uzkèrsnoga sunca zaziru; kojim dobrotvorno čudo uzkèrsnutja Gospodinova neradja u duhu i sèrcu radostnim plodom, i to zato ne, jer izgubivši věru, ništa nedèrže do budućega života, ništa do neumèrlosti duše. U tom sažaljenja vriednom nevěrstvu leži glavni uzrok svih skoro zalah i nesreće naše dobe; to je razlog, s koga nam uzkèrsnu radost mute tolike suze i pritužbe; to uzrok, da sveta cèrkva najsvetčaniji taj dan pobède svoje nemože svetkovati bez uzdisajah, i unutarnje boli glede onih sinovah svojih, koji s ostalom pravovèrnom obćinom svetkuju ravno na oko uzkèrsnutje Gospodinovo, no značenje toli znamenite svetčanosti niti priznavaju, niti ćute. Što dakle može za nas biti od veće koristi, što dostojnije današnjega dana, kojim spasitelj naš Isukèrst ustade na novi, i to věčni život, — nego da temeljnu onu istinu o neumèrlosti duše

s nova si u duh i sèrce utisnemo. To ću ja pomoćju božjom i u sebe i u vas izvesti nastojati, u koliko mi bude moguće u ovaj kratki, za duševnu okrepu našu opredèljeni čas. Nastojat ću poimence dokazati, da je istina o neumèrlosti duše naše osnovana na zahtěvih zdravoga razuma, da nju potvèrdjuju zakoni naravi, a izreke božanstvenoga objavljenja upravo ju nad svaku sumnju dižu. Molim vas pouzdano, da kao što ste dosad običavali, i danas moje rěči pazljivo i blagovoljno posluhnete.

Nevèrnici, koji taje neumèrlost duše čověčje, većinom se pozivlju na svoj um, veleći, da budući um čověčji nemože pojmiti neumèrlost duše, nemože ona ni postojati. I sbilja, nemože čověk shvatiti neumèrlost duše, kao što ni věčnosti božje. No tko bi se usudio tvèrditi, da je sve ono, što naš um dokučiti nemože, u obće nedokučivo, neshvatljivo? i da se zato věrovati neima? Možemo li dokučiti začetak i bitisanje života našega; pa hoćemo li ga zato zatajiti, što ga dokučiti nemožemo? Možemo li slabim umom dokučiti, kako se ružni cèrv pretvara u krasna, šarovita metulja; pak hoćemo li zato, jer toga neshvaćamo, tajiti isto ovo pretvaranje? Nekaže li nam upravo um, ako je od predsudah prost, da ove i podobne stvari věrujemo, akoprem naš dohvat nadmašuju?

Gledajte dragi moji! svět, tu ogromnu za naše obitavanje opredèljenu dvoranu; temelj joj počiva u dubljini zemlje; veličajne stěne, i gorostasne bèrdine su joj kao mramorni stupovi, a krov joj neizměrni svod nebeski. Štogod se tuj nalazi, sve je stvoreno za čověka. Sunce mu daje světlost i toplinu; na njegovu korist

cvatu dèrvetja, rastu usěvi; na njegovu radost širi cvětje, u nebrojenih bojah odsěvajuć, miloduhu svoju. Zrak ga okružava odasvud, da mu neuzmanjka životne hrane; vrela teku bistrom vodom, da si čověk gasi žedju; zèrnorodno klasje zori, da čověku bude hranom. Ogromna množina živine u nebrojenih svojih rodovih stoji mu na službu. Zemlja, krijuća u utrobi svojoj bogate rude, nudja ih obèrtnosti njegovoj. More dèržeć u svom koritu nepreměrne vode, otvara mu prohod u sav široki svět. Pak što je sve to dragi moji! prema umu čověčjemu, koj nesamo da iztražuje i računa tečaj ogromnih tělesah nebeskih, nego se i do prestolja Svevišnjega uzvisi? Što je sve to prema sèrcu čověčjemu, za krěpostju uzhitjenu? — što prema savěsti, koje glas jest odziv glasa božjega? Jel moguće, da se toli plemenito bitje ima razpasti u svoj ništar zato, jer se tělo u prah razstavlja? Možemo li razborito pomisliti, da kad je svět radi čověka stvoren, da samo bude čověk zato stvoren, da poslě několiko časovah prestane za uvěk živěti? Možemo li pametno dopustiti, da je preblagi stvoritelj světa svim obiljem svoje dobrote čověka nadario samo zato, da poput prazne tenje pokaže se na ovom světu, a zatim za uvěk izčezne? O sveti Bože, otče nebeski! jel moguće, da bi ti čověku, razumnu stvoru tvomu, kad te pouzdano za svèrhu svoju upita, odgovorio: neimaš druge svèrhe, nego, da pretèrpiv mnoge nevolje, hladnimi ostanci těla svoga izpuniš prazninu zemlje?

Kad bi tako bilo, to bi zaista bio čověk najnesretnije stvor pod nebom. Jer tko će tajiti, da je on premnogim nevoljam podvèržen? Kolikim i koli raznovèrstnim bolestim izvèrženo mu je tělo? Svakim danom primiče se k svomu razpadnutju. A boli tělovne pomnažaju boli duševne. Nije gotovo dana u ži-

votu, koj nebi bio obilježen kakovom stiskom ili bolju. Svaki od nas zna i ćuti, kako tuga i briga iztroše ne samo duševnu, nego i tělesnu snagu. Nije nas bo samo sadašnjosti strah, nego i prošlosti i budućnosti, — budućnosti, koju gledamo, kako nam se možebit sa strahovitim licem, no svakako oriaškim korakom dan na dan bliži. Čověk netèrpi samo radi sebe, nego i radi onih, s kojimi ga bližje kakove veze spajaju; s njimi zajedno tuguje, pati, bori se, i umire. Čověk želi, da prouči i najtananije živce znanosti i istine, a nemože dokučiti, nego samo povèršno gděkoje ulomke njezine. Čověk si oslanja sèrce na sèrce srodnoga si bitja, od kojega se nada uzajamnoj iskrenoj ljubavi, — pak eto, vidi se kadšto gèrdo prevarena. Velikim naporom stečeno blago zadaje mu sto brigah; razkoš dozlogèrdi mu na poslědku. Čast i slava izčezava kano dim na větru, a vlast i gospodstvo nad drugimi skuči njega samoga u robstvo, izkitjeno varavim i izpraznim uresom; dà isto nastojanje oko krěposti i usavèršivanja samoga sebe, sprepleteno mu je s premnogimi potežkoćami. Nerazumno bitje postigne većinom svèrhu željah i živovanja svoga; pak jel moguće, da samo u sèrce čověčansko duboko usadjena požuda za srećom ostane neizpunjena? da samo um čověčji, težeć za něčim plemenitijim, i dižuć se nad izprazne i běguće stvari ovoga světa bude tako gèrdo prevaren, ter se poslě smèrti těla provèrne opet u ništar?

A što će nadalje reći tajno ono pravdoljubje, prirodjeno svim ljudem tako, da ga ni najopakiji čověk nemože iz sèrca izčupati? Zašto nas tišti bol i tuga, kad vidimo, gdě se višeput tlači nedužnost, progoni krěpost, a opakost i zloća se bani? Zašto nam se silom nameće osvědočenje, da će zatajena istina svakako izaći na vidělo, da će potlačena pravda napokon odèržati pobědu,

a běsneća za vrěme zloća da će morati podleći; da će jednom rěčju nagrada i kazan svakomu polag zaslugah zapasti? Ali to upravo, kako svi znamo, nesbiva se uvěk u ovom životu. Uči nas ravno dogodovština, da božja pravednost na čudnovati način s nami vlada, i to nesamo glede udesa pojedinih ljudih, nego i glede obćih stvarih čitavih dèržavah i narodah. No sasvim tim vidimo, kako bezbožnost višeput smělo diže glavu, kako nasilje izvraća zakon pravice i pravoga reda; kako se krivodušnici i zlikovci često do visokih dostojanstvah i blaga popinju, dočim se krěpostnici preziru, progone, i na ruglo izlažu. Tko bi dakle věrovao dragi moji! da nepravednoj toj naplati neima nigdě lěka? Možemo li samo pomisliti, da je premudri Bog, koj stvarajući savkoliki taj svět, ustanovi sve polag stanovitoga reda, razměrja, i neizcèrpive dobrote svoje, koj svaki proturedni čin običaje oštro kazniti, da je, velim, premudri, pravedni i preblagi stvoritelj i upravljatelj svega, jedinoga čověka, razumno to stvorenje svoje, od toga zakona izuzeo, da je jedino čověčansko družtvo prepustio metežu nepravde? Jel moguće, da bude lupež imao jednaku sudbinu s nedužnom žèrtvom svojom? Da bude kèrvoločni Herod ili Nero imao jednaki konac življenja s učiteljem narodah sv. Pavlom apoštolom, i s tolikim množtvom drugih, koji su sve svoje sile jedino krěposti, ljubavi bližnjega i dobrim dělom posvetili? Možemo li dopustiti, da su svi narodi světa, svi najveći i najmudriji ljudi gèrdo posèrnuli, kad su se za stalno nadali budućemu životu, a da samo ona četa bezbožnikah, koja smělo navěstja, da će nas poslě smèrti tělesne, kao i druge živine posve nestati, da velim, samo ova bagra ljudih pogadja istinu? O drage duše kèrstjanske! ako se to neprotivi zdravu razumu; ako to nije ludorija i to najopasnija ludorija: onda neima ništa nerazumna na

světu, onda mora čověčje pleme ugreznuti u glib opačinah i zloćah, mora u njem poginuti; onda zemlja ova nije drugo, nego špilja razbojnikah, i stado divlje zvěradi: jer je onda svejedno, podali se mi najružnijim zloćam, plěnili, klali, grabili, — ili trapili tělo, grěšne požude krotili, i živili krěpostno? Sbilja, kliče sv. Bèrnard, ako jest Bog, to je pravedan, a ako ima pravedna Boga, to ima i neumèrlosti.

Iz ovih, mislim, da ste dovoljno mogli uviděti, da je neumèrlost duše čověčje na zahtěvih zdravoga razuma osnovana. No istinu ovu potvèrdjuju takodjer slični pojavi u ostaloj bezsvěstnoj prirodi.

Kakogod tečajem vremena klonu tělesne sile naše, mozag oslabi, glava osědi, oči upanu, dok se napokon tělo sasvim nerazstavi: tako i rastje, bilje, cvětje, trava nastajućom zimom vehne, sok mu zapinje, listje pada, život prestaje, dok napokon sva narav duboko neusne, ter se sněžnim plaštem smèrti neogèrne. No uztraje li u prirodi taj tužni prizor smèrtnoga sna? Neuztraje dragi moji! Znate bo dobro, da za oštrom zimom slědi pomladjeno pramalětje. Topli sunčani traci tale sněg i led, potočići oprostjeni ledenih okovah ugodno žubore, njive se i poljane krasnim opet zaoděnu zelenilom; gore i doline više netuguju, jer olistaju i procvatu, a ptičice na novo oživljuju šumsku tišinu i samoću ugodnim pojenjem. Svèrnite malo okom na poljane i vèrte naše, pa ćete viděti, kako se pomladi sva narav, kako je bujno nakitjena, lěpše i bogatije, nego ja to mogu opisati. A što je pri tom znamenito, i pazljivost našu zaslužuje, jest to, da s onim oživljenjem naravi svako lěto u isto vrěme pada uzkèrsnutje spasitelja našega; da u isti skoro čas s pomladjenom naravi prispije vazmena svetčanost. Kao da nam sva narav podvikuje: Eno gledajte, kako ozeleni

trava; kako se otvara cvětje, kako olista dèrvetje? Upoznajte u tom sudbinu, koja vas čeka poslě tělesne smèrti. Niste li vi više vrědni, nego poljsko cvětje? Pa zar ruka Svemogućega nije podobna učiniti od vas, što čini od bezćutne i nerazumne naravi? Mislite li, da je samo vaš život osudjen na věkovitu zimu? Zemlja svako i najmanje sěmence, što je zimus u njoj počivalo, tjera na novi život; zar da samo vas razumne i ćutljive stanovnike svoje pusti věkoma spavati u gnjusnom grobu. Već kroz šest tisuć lětah zvězde se kretju putanjom svojom, te i dan danas trepte isto onako živahno, kako su sjale u početku; zemlja isto onako se kretje oko stožera svoga, kao někoć, i kroz toliko věkovah ništa neizgubi od plodnosti svoje; vrela i studenci, potoci i rěke jošter nepresahnuše. Kedar na gori Libanonu, i ogromne jele jošter kriju slěmena gorah, kao što jih zaklanjahu u vrěme Davidovo i Salamunovo: a čověk najplemenitije dělo rukuh božjih da poslě několiko trenutakah jadnoga živovanja sasvim, bez traga izčezne, kao mušica, koja se danas još igra u zraku, a sutra je više neima! To nemože biti ljubezni moji! Ako jesenski vihar iprekine klas, noseći pšenično zèrno, — padši na zemlju ono zèrno neumre, nego nastajućim pramalětjem s nova oživi. Sam naučitelj narodah sv. Pavao apoštol služi se ovom prispodobom, da nam protumači uzkèrsnutje naše. Čověk živući kratko vrěme, i mnogimi obtèršen nevoljami, sidje ravno u dubljinu groba, no samo zato, da u svoje vrěme preobražen uzkèrsne. Čověk jest kao zvězda, koja svèršiv svoj tečaj u zahodu utone, no na izhodu se na novo diže i sjaje neprestano; čověk jest kao potok, koj se ne daleko od svoga vrela gubi izpod zemlje, nu na drugom se opet městu pomoli iznad zemlje, da neprekidno nastavi svoj tečaj; jest kao ladja na uzburkanom moru, koju silni

větar za valovi morskimi krije od naših očijuh, no koju napokon talasi morski dognaju u sěgurnu luku.

Dakle vidiš stado moje! da se nauk o neumèrlosti duše nesamo slaže sa zdravim razumom, nego ga isti zakoni prirode potvèrdjuju.

No još bolje nas o istini toga osvědočava, pače nam svaku sumnju uzimlje božansko objavljenje, ono naime objavljenje, koje jedinorodjeni sin božji Isukèrst zavèrši, i za kojega istinitost imademo neoborivih dokazah u slavodobitnom, danas slavljenom uzkèrsnutju spasiteljevom.

U starom zakonu ima ravno nedvojbenih, no ne tako mnogobrojnih ni posve izvěstnih svědočanstvah za neumèrlost duše čověčanske. Židovski bo narod, kao još neuk, i sirovoj putenosti oddan, nije se dao naukom, u daleku budućnost sižućim, ter o budućoj nagradi i kazni sborećim, odèržati u štovanju pravoga Boga, i u naslědovanju krěposti, nego se je tomu htělo drugih sredstvah, uzetih i protežućih se na ovaj vremeniti život. No čitamo ipak u Jobovoj knjizi (p. 19) „Znam, da živi odkupitelj moj, i da ću ustati na skranji dan iz zemlje, i zaogèrnuti se kožom svojom, i u puti mojoj uzviděti Boga.“ Nadalje u Ezekiela čitamo (p. 37.) „Tako govori Gospod Bog ovim kostim: Nuto! ulijat ću u vas duha, da oživite. I dat ću vam živce, i učinit ću, da uzraste na vas meso, i zaodět ću vas kožom: i dat ću vam duha, da oživite, i znate, da sam ja Gospod.“ Takovih izrekah naći je više u svetih knjigah staroga zakona. No mnogo je bistrije, te izvěstnije, što se u svetom pismu novoga zakona nalazi o neumèrlosti duše, i o uzkèrsnutju našem. Tako reče spasitelj pri sv. Ivanu u poglavju 6.: „To je pako volja otca moga, koj

me posla, da svaki, koj vidi sina, i věruje u njega, ima život věčni; i ja ću ga probuditi u poslědnji dan.“ A u poglavju 5. reče: „Doći će ura, gdě će svi, koji su u grobovih, čuti glas sina božjega. I izlazit će, koji su činili dobro, na uzkèrsnutje života, a koji su tvorili zlo, na uzkèrsnutje suda.“ Što više kaza Isus na drugom městu posve razgovětno: „Ja sam uzkèrsnutje i život, tko věruje u mene, živit će. ma i umro, a tko živi i věruje u mene, neće umrěti nikad.“ Ove rěči spasiteljive, dragi moji! nisu rěči kakove čověkoljubive utěhe, nego rěči věčne istine, jesn rěči Onoga, koj niti može prevariti ni prevaren biti, — Onoga, koj je vrelo svake istine. A slušajte sada, što o tom piše sv. Pavao apoštol u pèrvom listu na Korintjane (p. 15.) „Isukèrst pako ustade od mèrtvih, pèrvenac usnulih, jer po čověku smèrt, po čověku i uzkèrsnutje od mèrtvih... Jer treba da se ovo razpadljivo obuče u nerazpadljivost, i smrètno ovo, da se obuće u neumèrlost. Kada se pako ovo smèrtno obuče u neumèrlost, tada će se izpuniti rěč, što je pisana: proždèrta je smèrt u pobědi. Zato isti apoštol narodah těši one, koji tuguju nad smèrtju milih svojih, u pèrvom listu na Tesaloničane (p. 4.) ovako: „Nećemo pako bratjo! da vas ostavimo u neznanstvu glede pokojnih, da se nebiste žalostili, kao i ostali, koji neimaju ufanja. Jer ako věrujemo, da je Isus umro i uzkèrsnuo; to će Bog i one, koji su usnuli u Isusu, snjim zajedno dovesti.“ No k čemu navoditi zato više dokazah iz svetoga pisma novoga zakona, kad je sav nauk Isukèrstov osnovan na istini: da život naš nije stegnut medju těsne

granice zemaljskoga putovanja, nego da smo stvoreni za neumèrlost, da nas na drugom světu čeka sretna il nesretna věčnost.

Pak vidite upravo ovaj nauk, ova, koju nam věra naša podaje, stalnost o neumèrlosti našoj, jest neprocěnjena blagodat, s kojom se nikakovo drugo blago ni prispodobiti neda. Bez ovoga uvěrenja sve je za nas tmina, sve zagonetka, sve protuslovje. Bez ovoga osvědočenja neima suglasja u naravi; bez neumèrlosti duše naše isto stvorenje neima prave svèrhe; krěpost gubi svoju znamenitost, pravednost ostaje gola rěč, isti život naš jest nerazrěšiva zagonetka. A usuprot, dopustimo li neumèrlost duše, sve je u najlěpšem skladu. Onda poznajemo put, i predstavljenu nam zadnju svèrhu; onda nam je ovaj put razsvětljen jasnom světlosti; onda znamo, što smo i za što smo; onda poznamo platju trudovah naših; onda je izravnana svaka nepravda; onda poznajemo stečevinu za Boga i pravednost podnešenih borbah, polašticu u nevoljah, — lěk u bolih — a najpače u zadnjoj onoj boli, od koje neima gorčije no i sěgurnije, — boli smèrtnoj, koja razstavlja dušu od těla. Ovomu se osvědočenju ima pripisati, što živom věrom oduševljeni kèrstjanin mirnom svěsti ide u susret smèrti; njemu se ima pripisati, što štujemo tělesa mèrtvih, prateć ih na město počinka uz svete obrede i molitve, koje nam divno ublažuju tugu, — što blagoslivljemo onu zemlju, u koju pokapamo ostanke mèrtvih, — što napokon na iste grobove pišemo utěšiteljne rěči: Živi Isukèrst, živět ćeš i ti věkoma!

Da vaše tèrpljivosti, bogoljubni slušatelji, netěram na kraj, zaključit ću svoj govor, u nadi, da, uvažite li dostojno ovo, što vam stavih pred oči, nećete se nika-

kovom mudrolijom bezbožnih i nevěrnih ljudih dati zavesti od ovoga nauka svete věre naše. Znajte, da su takovi nevěrnici većinom ljudi, koji oholostju naduti i zaslěpljeni, opačinam oddani imaju dosta razlogah plašiti se věčnosti, i željeti, da je nebi bilo. Zato. zato nastoje, da i druge ljude liše blaženoga ufanja u věčni život; ali znajte, da su to ljudi, koji baš u onom traže slavu umu čovččjemu, što se protivi zdravomu razumu, naravnim zakonom, i božanskomu objavljenju. Nam predragi moji! sjaje najjasnija světlost u dičnom uzkèrsnutju spasitelja našega; nam je najsladje i najstalnije ufanje ona věčna slava, koju kao unapréd okusismo u preobraženju preblagoga spasitelja našega na gori Tabor. Mi znamo, da on, koj sam uzkèrsnu od mèrtvih, koj sve stvori iz ništara, može ne samo duh naš u věke uzdèržati, nego i ostanke těla opet skupiti u jedno, i na novi nas život izvesti iz groba. Mi stojimo pred grobom, iz kojega Isus vlastitom moći ustade; stojimo kao dèrvo usadjeno kraj potoka, kakono veli okrunjeni prorok. Eno, govori sv. Bernard, eno potoka, koj padajuće sa dèrvetja listje i cvětje plahovitim valom nosi. No dèrvo stoji nepomično, niti prestaje pružati hvojke i svèrži svoje prama nebu. Tako i mi vidimo, kako lěta zemaljskoga života na bèrzo iztiču; kako silno za sobom vuku dětinsku dobu, zatim mladost — cvět života, a onda muževnu dobu, da i kasne dneve starosti; kako nam redomice otmu i odnesu sve nade, stečeno dobro, blago, časti. Sve to žurnom nogom odnaša od nas tekuće vrěme; odnaša radosti i tuge; odnaša i brige i gorke boli, koje očutismo s pogažene istine, pravde, i věrozakona, s uvrědjene cèrkve, i vidljive njezine glave. To sve, velim, sa sobom odnaša neprestano tekuće vrěme; — no mi uz sve to stojimo nepomično, upèrvši oči i sèrca u

nebo, i oduševljeni sladkom onom nadom, da ako odèržimo věru, ako u nježnoj ljubavi prama spasitelju uztrajemo do konca, da ćemo se pod dičnim stěgom njegovim uživati blažene věčnosti. Isuse, dobitniče smèrti! ogledji se na nas s okom milosèrdja tvoga; dopusti, da, kao što u imenu tvojem sabrani, čistim sèrcem slavimo svetčanost presvetoga uzkèrsnutja tvoga, tako svi skupa postanemo dělnici neizgovorne ove sreće. Amen.

NA BOŽIĆ 1861.

Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

Slava Bogu na visini, i na zemlji mir ljudem dobre volje. Rěči su današnjega svetoga evandjelja.

Kolikogod putah imam sreću, ovaj presveti dan s vami svetkovati věrni u Gospodinu! toliko mi putah pliva duša u radosti. Znam bo i ćutim, da je s otim danom svanula světu blagodat, kakove nikad prije čověčje pleme izkusilo nije. Na današnji naime dan prije tisuću osam sto šestdeset i jedne godine, udostoji se u čověčjem tělu pojaviti jedinorodjeni sin věčnoga otca, Isukèrst, koj bijaše već pèrvim našim roditeljem, odmah poslě njihova pada, obećan; koga toliko putah navěstiše proroci; koga svi narodi světa kroz věkove željno očekivahu; te o kom se vèrti sva dogodovština čověčanskoga pokolenja. On je kako znate, koj nas po grěhu izgubljene pomiri s pravdom věčnoga stvoritelja; koj presvetim naukom svojim raztěra guste tmine uma čověčjega, te usadi prave pojmove o Bogu, o stvaranju i upravljanju světa, o neumèrlosti duše naše, o poslědnjoj našoj svèrsi. Kamogod je dopro taj njegov nauk, ondě je prestalo sramotno, po svem někoć světu razširenо kumirstvo; ondě je prestala poganska sirovost i izkvarenost, — a udomila se trěznost, sramežljivost, krotkost,

poniznost, rěčju, ondě je zavladala nedužnost i odprije nepoznata čistoća krěposti. A usuprot, kamo se taj sveti nauk nije protegnuo, ondě do dan danas obstoji staro neznanstvo, sirovost i razuzdanost.

Moć ovoga nauka vidi se isto tako kod onih narodah, koji se kèrstjanskim imenom ponose. Gdě je věra Isusova živa i bujna, ondě cvate krěpost, ondě vlada mir, medjusobna ljubav i pravo blagostanje; a usuprot gdě je ona ohladila, gdě po imenu samo životari, o trebam li vam opisivati divljač, kavge, opačine i druga nebrojena zla, koja se ondě šire? Pak to valja tako o čitavih narodih i kraljestvih, kao i pojedinih općinah, da i sukromnih obiteljih. U istinu se može reći, da glavni uzrok svih zalah, koja su danas svět pritisnula, leži upravo u tom, što su ljudi od istinah věre kèrstjanske odstupili.

Ali preblagi naš spasitelj nebijaše samo s tim zadovoljan, da toli blagotvorni svoj nauk ljudem navěsti, nego je još hotio, da za sve věkove obezbědi njegov obstanak i čistoću. Utemelji naime svetu, apoštolsku i sveobću, to jest katoličku cèrkvu, podavši joj dar nepogrešivosti, obećavši, da će s njom ostati do konca světa, i pověriv joj neprocěnjena vrela milosti svoje, to jest svetotajstva novoga zakona. O ovom zavodu spasiteljevom, naime presvetoj cèrkvi našoj, govorio sam ti već višeputah milo stado moje! No misleći, da ni danas, kao na rodjendan spasitelja našega Isukèrsta nebih si mogao prikladnijega, i vaše pomnje dostojnijega predmeta odabrati, nakanih i ovaj put progovoriti vam o cèrkvi, o toj prečistoj věrenici Isusovoj, koju je on tako nježno ljubio, i tolikimi dokazi svoje blagovoljnosti obasuo. Imenito nakanih vam razložiti — dakako u glavnih samo nacèrtih — suprotivštine i nevolje, s kojih

u sadašnje vrěme pati věra kèrstjanska i věrna njezina čuvarica, cèrkva katolička, i to u pèrvoj strani; u drugoj pako strani mislim naznačiti, što nam u tom položaju valja ponajprije činiti? Moći će ovaj govor poslužiti vam na duhovnu okrepu, ako ga samo navadnom dobrovoljnostju i stèrpljivostju posluhnete; čemu se i pouzdano nadam.

I.

Premda je věra kèrstjanska i věrna njezina čuvarica, cèrkva katolička — kako rekoh, najveća blagodat, što je samo mogla zapasti čověčanstvu, bila je ipak od postanka svoga izvèržena sveudiljnomu napadanju, progonstvu i mèržnji. Sam spasitelj naš, premda ista nedužnost, koj, narodiv se u priprostoj štalici u najvećem siromaštvu, nemogaše doista dati povoda ničijoj zavisti, bio je već u pèrvom svom dětinstvu po Herodu tražen na smèrt, a poslě prepativ množtvo pogèrdah i uvredah bio osudjen na okrutnu smèrt križa. Podobna sudbina zapade apoštolom. Prem su to bili ljudi od neporočna života, prem su čověčjemu rodu izkazali neprocěnjena dobročinstva, neminuše ih ipak kèrvave nesgode, neminu ih mučenička smèrt. Što da vam reknem o mukah, što su ih ostali pravověrni slědbenici kèrstjanske cèrkve za pèrvih trih stolětjah to od židovah, to od poganah pretèrpili? Nebijaše skoro u širokom rimskom carstvu graďa, nebijaše tèrgovišta, nebijaše města, koje nebi bilo omaštjeno kèrvlju kèrstjanskom; toliko dapače množtvo kèrstjanah steče radi postojanosti svoje u věri slavu umčeničtva, da jim se ni za broj nezna; toliko bijaše okrutničtvo, da se nisu mogla skoro nasmagati

dovoljna mučila, kojimi bi se kèršila bila jakost pèrvih kèrstjanskih vitezovah. Poslě minulih pèrvih trijuh stolětjah, prestala su ravno većom stranom nasilna i očita progonstva. No město njih nastaše druge nevolje. Odmetni cèrkveni sinovi těrani oholostju, i drugimi strastmi izumiše krivi nauk, te kidajuć jedinstvo cèrkve kidali su takodjer sèrce njezino. I tako se sbude, da veća stran cèrkvene dogodovštine nije drugo, nego izbrajanje raznovèrstnih odmetničtvah i razkolničtvah.

Takov bijaše, a takov je većom stranom i sada udes věre i cèrkve naše. To joj medjutim navěsti sam njezin presveti začetnik. „Ako su mene progonili, reče on, progonit će i vas. A na drugom městu „Jer će vas predati na sudove, i u sbornicah svojih hoće vas bičevati. I vodit će vas pred načelnike i kraljeve mene radi (Mat. 10.) „Doći će vrěme, gdě će svaki, koj vas skonča, misliti, da je Bogu službu učinio.“ (Ivan. 16.) — Jest, naša cèrkva je po svojoj zadaći vojujuća, pošto ima pobijati grěh i opačinu. Naravno je dakle, da su joj neprijatelji svi oni, koji su prijatelji grěha i opačine; koji slědе krivi nauk, boluju s oholosti i pohlepnosti těla i očijuh, ter s drugih manah ili strastih.

U sadanje vrěme neima dakako u obće okrutnih i odpèrtih onih progonstvah, koja su u pèrvo doba kèrstjanstva běsnila, budući je po svem světu razširen nauk spasiteljev ljudsku ćud upitomio. No kod mnogih narodah, osobito poganskih ponavljaju se često i sada pripriměri starodavne okrutnosti. Čitamo u javnih takodjer listovih, kako u kitajskom carstvu, zatim kod drugih poganskih narodah u Asiji, Africi i u novoj Holandiji, kèrstjane, osobito svetjenike i misionare, koji iz ljubavi prama Bogu i bližnjemu nastoje medju divljimi, u debelu

neznanstvu čamećimi narodi, širiti luč evandjeoske istine, kako ih, velim, progone, i na strašne meću muke.

Ali něšto podobna sbiva se takodjer u prosvětljenoj Europi, medju narodi, koji se katoličkim imenom ponose. Da nespominjem drugih dèržavah, svèrnimo samo okom na katoličku, někoć sretnu Italiju; gdě se na svaku ruku grabi, plěni, ubija, otimlje bez kraja i konca. Koliko je samo ove godine oskvèrnjeno ondě cèrkvah, koliko svetjenikah redovnih i světovnih lišeno imovine, te sirovim načinom iz svojih samostanah, dà iz rodnoga města i domovine prognano, u tamnice pobačeno ili smèrtju pogubljeno? Znamo, u kolikom strahu živu ondě krěpostnici, koliko tèrpe, kako ih jatomice, bez svakoga suda věšaju, ili strělaju samo zato, što su oddani svojoj věri, te što zadatu zakonitomu vladaru rěč i věrnost neće da pogaze. Da uzmognete prosuditi, dragi moji, sva ona zla, pod kojimi ona lěpa, no uslěd oholosti i lakomosti ljudske sad nesretna pokrajina stenje, budi dosta ovdě spomenuti preko šestdeset onih biskupah, koji sa svojih stolicah silovito iztěrani ili u tamnicah čame, ili u stranih dèržavah od nevolje i tuge pogiblju.

Navlastito pako nišane neprijatelji věre otrovnimi strělami u glavu cèrkve, svetoga naime otca našega. Nije u istinu hinbe, nije pretvaranja, nije lukavosti, ni zlobnoga napadanja i tlačenja, što ga protivnici cèrkve nebi bili već upotrěbili, da sruše apoštolsku stolicu. I sbilja oteše svetomu otcu već sve skoro dèržave, ostavivši mu samo grad Rim, i taj od inostrane vojske obsědnut, — premda su rimski pape taj preděl Italije posve pravedno naslědili, već tisuću i više ga ljetah posědovali uz očito privoljenje svih europejskih vlastih. Niti taje ti silnici, da žele svetoga otca lišiti svake vremenite vlasti, navodeći tobože za uzrok jedinstvo Italije, te dèr-

zovito prigovarajući, da budući sveti Petar bio ribar, netreba ni njegovim naslědnikom nikakova vremenita vladarstva; a nehajeći ništa za silnu onu razliku, koju svaki, ikoliko razborit i pravedan čověk mora da na pèrvi mah uvidi medju pèrvom i sadanjom dobom cèrkve. Onda bo mogao je Isusov naměstnik malenu družbu věrnih ravnati i iz katakombah: no sada, gdě sav izobražen svět izpověda věru kèrstjansku, gdě ima više od dvě sto miliunah katolikah po světu, nemože glava cèrkve njom dostojno i slobodno upravljati, a ni pouzdanja se věrnih svojih podpuno uživati drugčije, nego imajući posve neodvisan položaj od svake ine vlasti. Pa koli ubitačno děluje na cèrkvu, kad joj je glava podčinjena ma kakovoj inoj vladi, imadjaše svět priliku uvěriti se u ono tužno doista vrěme, kad je papa kao podložnik kralja francezkoga morao stolovati u Avignonu; uslěd česa běhu se porodile tolike razpre, i najveće nevolje za cèrkvu.

No tim još nisu izcèrpljene suprotivštine, kojih věra i cèrkva katolička ima podnositi u naše vrěme. Uzdiše ona povèrh toga radi mnogovèrstnih razkolničtvah i odmetničtvah, što se svakim danom pomnožavaju. Ta isti oni, koji se grade njenimi sinovi, to jest katolici, napadaju na nju otrovnim pismom i rěčju, tako, da već skoro neima nijedne vèrsti znanosti ili književnosti, gdě nebi zlohotnici najsvetije istine věre stranom javno, stranom potajno, pod različitimi izlikami sumnjičili; pak premda su njihova potvaranja već po sto putah oprovèrgnuta, to ih opetovano, novimi silami i sve dèrzovitije na vidělo iznose.

No od svega toga najljuće su rane, koje materinjemu sèrcu cèrkve zadaje svakim danom rastuća izkvarenost medju kèrstjanskimi narodi. Někoć je ime kèrstjanina bilo tako s nedužnostju slubljeno, da su se u pèrva vremena kèrstjani obično svetimi zvali. A kako stojimo

u tom danas? Ima li koje vèrsti poganske razuzdanosti, koja se nebi tužnim načinom medju kèrstjanskimi, da istimi katoličkimi narodi vidjala? Nestižu li nam često glasi, ako nismo možebit i sami svědoci svakojakih, čistoći kèrstjanskoj protivnih gèrdobah, medjusobnih mèržnjah zakonskih ljudih, samovoljnih njihovih razpitanjah, tlačenja udovah i sirotah, počinjenih nepravdah, prevarah, lihvarstva, kradjah, otimanja? Neječe li toliko putah iste stěne po ulicah od strašnih kletvah i bogumèrzkoga kriča? Nekazuje li nam se o počinjenih novih samoubojstvih i drugih strašnih zločinih? A što da rečem o věrozakonskoj mlitavosti i nemarnosti? Koliko ih ima, koji rědko ili nikad nemisle na Boga; rědko u iste nedělje i blagdane dolaze na obću službu božju; rědko ili nikad neslušaju rěči božje, rědko ili nikad se neuživaju onih sredstvah milosti, koja preblagi spasitelj ustanovi na ukrěpljenje i uzdèržanje duševnoga žitja našega, to jest svetotajstvah; nego udubljeni u brige i skèrbi za vremenitim blagom, svaki plemenitiji ukus o nebeskih stvarih, svako višje čuvstvo u sebi kao navlaš guše, te se ravno imenom kèrstjanskim ponose, ali njemu primèreno ni najmanje neživu.

Još bi mogao više toga napomenuti, ali nehoteći dulje kušati vaše stèrpljivosti, prelazim na stran drugu, u kojoj ću na kratko označiti, što nam valja u tom tužnom položaju věre i cèrkve naše raditi?

II.

Iz onih, koja sam u pèrvoj strani govora naveo, razumiste predragi moji! koli tužno, da plača vrědno je stanje kèrstjanskih, pače istih katoličkih narodah u

sadanje vrěme gledeći na nabožni i čudoredni život njihov; koje ako još dulje uztraje, ili se možda još pogorša, bojati se je, da se polag prětnje sv. pisma kraljestvo od nas neuzme, i na druge dostojnije narode neprenese, koji će se bolje znati poslužiti milosti božjom; to jest bojati se je, da věra kèrstjanska kod mnogih europejskih narodah sbilja nezagine, a nju nezaměni starověčno krivobožtvo, kojega bi plod bilo još tužnije komešanje světa, još veće nepogode, dà staro barbarstvo. Što valja dakle činiti puče moj?

Ako ćete mene slušati, budući je věra dar božji, to ćemo najprije, bacivši se na koljena pred novorodjenim spasiteljem, moliti ga skrušenim sèrcem, da u nas i nadalje uzdèrži neprocěnjenu blagodat presvete věre svoje, te učini, da nebude neplodna u nas tolika blagost njegova. A zatim, da ni sami ništa nepropustimo, što bi věru u nas moglo sačuvati i okrěpiti. Simo spada najprije marljivo slušanje rěči božje, i čitanje bogoljubnih knjigah. Doista je tužno, što ljudi dan i noć nastoje oko znanostih, koje se protežu na vremenite potrěbštine ili udobnosti, a za ono, što zamahuje u věčni život, malo ili ništa nemare; premda je upravo věčni život onaj cilj, radi kojega smo stvoreni. Život bo zemaljski, činio se neznam kako dugačak, nije prama životu věčnomu, nego trenutak; nije nego para, kao što govori sv. pismo, na časak vidljiva; pa kad bi i obilovao svimi mogućimi razkošmi, izčezava prama věčnosti, kao dim u zraku. Pa vendar koliko imade podpunih neznalicah u věri, a drugčije možebiti učenjakah; koliko, koji su više putah u predmetih věre i věčnoga života manje podučeni, nego li bi se dalo věrovati. A tomu je krivo, što se čitanjem knjigah, u kojih se istinitost i božanstvenost sv. věre jasno dokazuje, nimalo nebave,

pače što svaku knjigu, koja možebit samo iz daleka věrozakonske predmete razpravlja, namah odbace, misleći, da ovakove stvari na njih nespadaju. Takovi dakako, nemogu dobro misliti po věrozakon, pače je sasvim naravno, ako s vremenom svaku věru izgube. A još je sto putah gore, ako se naměre na pisma i knjige věrozakonu neprijateljske, kakovih je žalibože danas premnogo, ili ako dodju u družtvo ljudih, koji nesamo što nikakove věre neimaju; nego se tim ponose, ako presveti nauk věre na smĕh i ruglo staviti mogu. Uz opaka ćeš se izopačiti veli sveto pismo; a sveti Pavao apoštol reče (1. Kor. 15.) „Zli razgovori kvare dobro ponašanje.“ Vas otci i matere kèrstjanske osobito opominjem, pače molim za rane Isusove, da si marljivo pazite na dĕcu, te svom snagom nastojite ih odvratiti od čitanja zlih knjigah, od druženja s ljudmi nevaljala značaja. Jer kako će se mladić, koj svèršiv jednom škole, netraži više zabave u drugih, nego takovih knjigah, koje ili ništa dostojna, čista i nabožna nesadèržavaju; ili su dapače pune nevěrničkoga duha i smrada, kako će se rekoh, moći mladić braniti, da i sam neizgubi věru? Kako će se dĕvojče ukloniti propasti, ako se od nježne dobe svoga razvitka hrani neprestano onim ubitačnim trovilom, što ga kriju u sebi nečisti spisi, medju koje većinom svi tako zvani romani spadaju? Izgubit će i onaj i ova, věrujte mi, izgubit će prije, nego i sami misle, blago věre, s tim pokoj svĕsti i čistoću duše, te si očevednoj pogibelji izvèrći vremenitu i věčnu sreću.

Drugo nemanje valjano, pače od svih ostalih krepčije sredstvo za uzdèržati u nas věru, sastoji u tom, da sav način življenja prilagodimo posve zapovĕdim svete věre naše. Već božanski naučitelj reče: „Bude li tko htio vèršiti volju njegovu“ (naime otca nebeskoga) „iz nauka će spoznati, izlazi li od Boga“ (Ivan 7.) I sbilja, tko će samo několiko vremena živiti podpuno na kèrstjansku, to jest, tko će se sveudiljnom molitvom, izvèršivanjem krĕpostih, polaženjem službe božje, slušanjem nauka kèrstjanskoga, primanjem svetotajstvah, jednom rĕčju točnim obdèržavanjem zapovĕdih božjih i cèrkvenih nastojati užje spojiti s Bogom i spasiteljem svojim: izkusit će toliku radost duha i pokoj svĕsti, da će se voljeti odreći svih dobarah svĕta, nego si dati oteti sreću, naprama kojoj izčezava svako vremenito blago. Takov čovĕk neće paziti na ičije mudrolije, zadirkivanje, izsmĕhavanje, nego će čuvati věrno u sebi neprocĕnjeno blago, uz koje se uživa toli blažena pokoja, toli sladke utĕhe, toli čiste i svete radosti.

To sam vam mislio samo u obće napomenuti; pošto radi kratkoće vremena o pojedinom podrobnije govoriti nemogu. Neda mi se ipak, da se bar na jednu od onih krĕpostih neosvèrnem, od kojih bi mogao na široko sboriti. A to je jedna od onih, koje zovemo stožernimi, jakost naime kèrstjanska. Ima ih mnogo, koji, hvala Bogu, još nisu izgubili věru, materinjim mlĕkom usisanu, no iz nevaljaloga srama neusudjuju se istu věru javno izpovĕditi, te od iste molitvene knjižice zaziru, kad im valja poći k javnoj službi božjoj. Ovakova slabost nepristoji se nipošto kèrstjenomu čovĕku, komu je prigodom svetoga potvèrdjenja upravo zato svetim uljem kèrst na čelu naličen, da věru svoju na svakom městu, i u svako vrĕme bez straha ili srama izpovĕdi, pače da ju, ako uztreba, svom snagom od neprijateljah brani. Apoštoli puni radosti izadjoše iz skupštine, jer su bili vrĕdni pronadjeni, da budu radi imena Isusova zlostavljani. Više stotin tisućah pèrvih kèrstjanah volilo je pretèrpiti krute suprotivštine, i groznu smèrt, nego li

se jednom rěčju, jednim činom iznevěriti Isukèrstu, ili samo dati o tom posumnjati.

Nemogu zaključiti govora, da te věrni puče! neopomenem osobite jedne dužnosti, koju nam okolnosti sadanjega vremena nalažu prama svetomu otcu, vèrhovnoj glavi naše cèrkve. — Zakleti njegovi neprijatelji najvećma sada o tom nastoje, da lišiv ga sredstvah, potrebitih to za vlastito uzdèržavanje, to za upravu cèrkve, potresu i slome moć cèrkve. Pak sbilja dotěraše već daleko u svom nastojanju; znamo bo, da se sveti otac jedino još milostinjom katoličkih narodah uzdèržaje. A znamo takodjer, koliko cèrkvah, koliko uredah, koliko poslanikah, i drugih zavodah i oblastih prima od njega životnu snagu. Znamo koliko biskupah, lišenih svojih stolicah, koliko svetjenikah i redovnikah, koliko druge sirotinje sa svih stranah katoličkoga světa stiče se u Rimu, tražeć pomoći od otca kèrstjanstva. Možemo si dakle predstaviti, koliko brigah i skèrbih mora da ima preblago sèrce njegovo, hoteće pomoći svim, a nemogući? Tužnim njegovim položajem ganuti pravověrni sinovi i kćeri katoličke cèrkve, od svih stranah doprinose podporu za njega. Ubogi Irlandez, odkidajuć si od svojih ustijuh, rado se s drugimi natěče u tom dělu ljubavi. Služinčad uboga pokrajinah mnogih neustručava se težko zasluženi novčić darovati dragovoljno u znak dětinje oddanosti i ljubavi prama svetomu otcu. Hoćemo li mi, sinovi i kćeri katoličke Hèrvatske mirnim okom gledati potrebe i nevolje svetoga otca? Neznam zaisto, ima li samo jednoga ovdě, koj nebi mogao svakog tjedna, ili bar svakoga měseca jedan novčić smoći, da ga pokloni svetomu otcu? To nije velika žèrtva, pa opet uz veliki broj katoličkih dušah moglo bi se na promicanje dobre stvari mnogo učiniti. Nije dragi moji ono dobro děte,

koje videći si otca u nevolji, neće da mu prema silam svojim u pomoć priteče. Niti se može reći, da bi ta žèrtva badava bila; jer ju bogato naplatjuje već ista svěst izvèršene dětinske dužnosti.

Neću vas dulje zadèržavati bogoljubni slušatelji! Velim samo još to: ako ona sredstva, koja sam vam za uzdèržavanje věre i ljubavi Boga u svom govoru preporučio, sveudilj marljivo upotrěbite, onda se možete nadati, da će se tužno stanje cèrkve naše, a i vlastiti naš položaj okrenuti opet na bolje, te nestati težkih nevoljah, s kojimi se borimo. One pako, kojim se po odluci božjoj ukloniti nemožemo, podnosit ćemo mirnijom dušom, imajući dobro svědočanstvo svěsti; pače usrěd bure i oluje uživat ćemo se onoga pokoja duše, koj nam svět dati nemože, i koj više vrědi, nego sve razkoši světa. Napokon dèržeći se spasitelja, ter putujući s njim na istom brodu, budimo uvěreni, da ćemo i posrěd valovah uzburkana mora sretno doploviti u luku věčnoga blaženstva. Isuse spasitelju! koj si nas toliko ljubio, da si hotio rad našega odkupljenja roditi se u priprostoj štalici, uděli nam tu milost! O preblažena děvice Marijo, ti neoskvèrnuta mati Isukèrstova, sa prečistim zaručnikom tvojim, štiti nas u toj suznoj dolini usrěd nebrojenih pogibeljih, preporuči nas milosti božanskoga sinka tvoga. Amen.

NA UZKÈRS 1862.

Surrexit, non est hic, ecce locus, ubi posuerunt eum.

Ustade, nije ga ovdě, evo město, gdě su ga položili. Rěči su današnjega sv. evandjelja.

Slavno uzkèrsnutje spasitelja našega Isukèrsta od mèrtvih, koje danas svetčano obslužavamo, jest svèršetak i kruna onoga veličajnoga děla, koje poduze preblagi spasitelj naš, da nas iz sužanjstva grěha odkupi. Dok je on na světu medju nami boravio, tvorio je doista mnoga čudesa za neoborivi dokaz božanstvene moći svoje: ali izmedju svih divnih dělah njegovih, neima nijednoga od tolike važnosti i dokazne sile za božanstveno mu poslanje, kakono je slavno uzkèrsnutje njegovo od smèrti. Jer ovaj čin, kao što je s jedne strane potvèrdjen toli věrodostojnimi, obilnimi i uglednimi svědočanstvi, da je u istinu moći reći, da neima historičnoga čina krepčijimi dokazi zasvědočena, tako s druge strane upravo taj čin uzkèrsnutja Gospodinova podaje nam sjajni i nedvojbeni dokaz za istinitost i božanstvenost věre naše. Jer ako je stalno, da je početnik věre naše, poslě kako je bio na očigled čitavoga grada Jerusolima strašno izmučen i na križ pribit, na križu sbilja umro, iztočiv ondě i zadnju kap kèrvi iz kopjem probodjenih pèrsijuh; ako je stalno i nedvojbeno, da je tretji dan po smèrti uzkèrsnuo iz groba, pečatom utvèrdjena, i od vojnikah

stražena, da je poslě uzkèrsnutja medju učenici svojimi još dulje vremena probavio, davši im se pipati, da je napokon na očigled stotine ljudih uzašao na nebesa; ako je, velim, to stalno i istinito: onda doista i svědočanstvo, što ga sam sebi dade, i sav po njem objavljeni nauk počiva na neoborivom temelju božanstvenoga ugleda, te je isto tako stalan i nedvojben. Čini bo ovi, naravne sile nadilazeći, nisu mogli imati drugoga početnika, van samoga Boga, a to je ono svemožno bitje, komu se pokoravaju isti naravni zakoni, ono najsvetije bitje, koje jedino iz višje svèrhe, i na podkrepu važne objavljene istine hoće i može učiniti ovakove iznimke od obćih zakonah naravi.

Izmedju neprocěnjenih blagodatih, koje za čověčanstvo izviru iz věre kèrstjanske, slavnim uzkèrsnutjem spasiteljevim tako sjajno potvèrdjene, poglavitije doista su darovi věre, ufanja i ljubavi; jer sadèržavaju u sebi kao jezgru svega nabožnoga života; na njih kao na temelju počiva sva jedrina krěposti, one su kao stožer prave sreće naše.

O pèrvoj i zadnjoj ovih krěpostih, to jest o věri i i ljubavi, govorah ti već višeputah puče bogoljubni! No nesětjam se, da sam naumice i obširnije sborio kad o ufanju kèrstjanskom. S toga nakanio sam to učiniti danas; tim voljnije, što ufanje naše stoji u uzkom savezu s uzkèrsnutjem spasiteljevim. „Ako duh božji, koj uzkrisi Isusa od mèrtvih, prebiva u vas, reče sv. Pavao apoštol u svom pismu na Rimljane (p. 8.), koj uzkrisi Isukèrsta od mèrtvih, oživit će i mèrtva tělesa vaša, radi duha svoga, koj prebiva u vas.“ Zatim govori isti apoštol u drugom listu na Korintjane (p. 4.) „Znajući da će onaj, koj uzkrisi Isusa, i nas probuditi, i sastaviti s vami.“

A i poglavica apoštolski sveti Petar, duhom svetim nadahnut, u pèrvom svom listu (p. 1.) kliče: „Blagoslovljen budi Bog i otac Gospodina našega Isukèrsta, koj nas po velikom milosèrdju svom preporodi na živo ufanje uzkèrsnutjem Isukèrsta od mèrtvih, na baštinstvo nedospětno, neokaljano i nevino, koje vam je pripravljeno na nebesih.“ Mislio sam dakle, da će biti upravo shodno, ako vam na današnji svetčani dan uzkèrsnutja gospodnjega, reknem koju o ufanju kèrstjanskom. Osobito pako gledat ću vas uvěriti, da bez ufanja kèrstjanskoga neima stalne krěposti, i to u pèrvoj strani; zatim, da bez ufanja kèrstjanskoga neima za nas na tom světu prave utěhe, što ću božjom pomoćju razložiti u drugoj strani. Od vas pako pouzdano očekujem pomnju i dobrovoljni posluh.

I.

Rekao sam: da bez ufanja kèrstjanskoga neima stalne krěposti.

Netajim, pače rado priznajem, da klicom prave krěposti nemože biti nada za nagradom ili strah od kazni — nego da temelj pravoj krěposti sastoji u štovanju zakona. To jest, nevalja, da slědimo krěpost, a grěha se klonimo samo zato, što dobro čineć nadamo se nagradi, zlo pako radeć bojimo se kazni; nego treba, da u svem našem dělovanju imademo naměru izpuniti presvetu volju Boga velikoga, premudroga naime i presvetoga onoga bitja, komu se imamo u svem i na svem pokloniti, pokoriti i zahvaliti, ter iz te pokornosti i zahvalnosti sav naš život prama njegovim zapovědim udesiti. Pak sbilja možemo li reći, da je onakov čověk krěpostan, koj neimajući prave ljubavi pram Bogu, ni štovanja, ni ikakve zahvalnosti prama blagomu spasitelju, bojeći se jedino kazni, ili nadajuć se nagradi čuva se zla, ili tvori dobro? — No s druge opet strane istina je, da već od naravi želimo biti sretni, pa da je ova želja za vlastitom srećom tako duboko u sèrce ljudsko usadjena, da ju nitko udušiti nemože. Mogu dakako ljudi imati krivih pojmovah o sreći; mogu ju tražiti u neznatnih i ništetnih predmetih, mogu ju dapače nalaziti u dělih, božjemu zakonu protivnih, u istih zločinih. I doista nas svakdanje izkustvo žalibože upućuje, da tako nerazboritih i zaslěpljenih ljudih dosta ima. Ima ih, ima, i kamo sreća da ih tolika množina neima! koji upravo ondě traže sreću, gdě je neima, gdě je dapače prava nesreća. Ali težnji za srećom, ovomu unutarnjemu i svim nam prirodjenomu nagonu protiviti nemože se nitko; nitko nemože osbiljno reći: neželim, ni neću da budem sretan. Odtale slědi samo po sebi, da ljudi tek onda istinito nastoje o krěposti, kad se tim putem ufaju postići pravu sreću. Misle li drugčije, da naime mogu i drugim kojim, ili baš protivnim načinom postati sretni, to će ih vèrlo malo biti, koji nebi sa staze krěposti sašli. Dakle neima prave i stalne krěposti bez čvèrste nade i osvědočenja, da će krěpost steći zasluženu nagradu, a zločin kaznu.

No uči nas svakdanje izkustvo, da u ovom životu ne vazda, pače rědko obstoji pravo razměrje medju krěpostju i nagradom, medju grěhom i kaznom. Vidimo naime, kako mnogo putah ljudi od neporočna značaja, koji nastojeći sveudilj o pravdi i krěposti, imadu za čověčanstvo velikih zaslugah — kako, velim, mnogo putah, baš takovi ljudi tèrpe progonstvo, mnoge nesgode i napastovanja; a usuprot nepravednici i zlikovci poluče

dosta putah visoke časti, ter se uživaju svih udobnostih i radostih ovoga světa. Tomu za dokaz netreba nam tražiti na daleko primĕrah. Dovoljno će biti navesti samoga preblagoga spasitelja našega, koj akoprem bijaše sama nedužnost, čistoća i svetost; akoprem ni za trun nikomu neskrivi, svaka mu pače rĕč navĕstjaše, a svaki korak tvoraše ljubav, morade ipak za svega života tèrpiti progonstva, pogèrde, zlostavljanja, istu gorku smèrt križa; dočim je okrutni njegov progonitelj, u kalu opačinah valjajući se Herod, na kraljevskom prestolju, zlatom i biserom sjao, udobnostmi obilavao, u razkoših plivao.

Kad dakle medju krĕpostju i blagostanjem, medju grĕhom i kaznom u tom životu neima pravedna razmĕrja; kad se nadalje čovĕk prirodjenoj si težnji za srećom nemože oteti: valja nam za stalno dèržati, ter pouzdano očekivati, da će se to razmĕrje u budućem životu u podpunoj mĕri izjednačiti; drugčije bo nemožeš od čovĕka očekivati, dà ni pametno zahtĕvati, da putem krĕposti postojano ide.

Stvar će biti jasnija, ako nĕšto potanje razmislimo pojedina obstojateljstva čovĕčjega života.

Valja polučiti kakovu službu, ili čast. No okolnosti su takove, da se do nje drugčije nemože, nego načinom nepoštenim, n. p. nedostojnom podlosti, mitom, sumničenjem i ogovorom drugih. On, koj ništa do vĕčnosti nedèrži, koj nevĕruje, da će ovakova dĕla u drugom životu biti kažnjena, koj neima ufanja u vĕčnu nagradu krĕposti: težko će moći toli silnoj napasti odoljeti. A koj usuprot za stalno dèrži, da će vĕčni sudac svaku žèrtvu, koju tko na tom svĕtu za volju krĕposti čini, stostruko naplatiti u vĕčnosti, taj se i usrĕd takovih

kušnjah neće krĕposti iznevĕriti, niti se dati s njezina puta zavesti budi taštinom, budi koristju.

Drugi se opet nahodi u prilici, gdĕ bi se mogao krivotvornim pismom, lažljivom prisegom, nepravednim pobijanjem pravah koje sirotice ili udovice dokopati blaga. Kažite mi, kako će ovakov čovĕk moći svladati silnu napast, kako li si dušu čistu sačuvati, ako ne stalno vĕrujući u Boga, strogoga osvetitelja svake nepravde; ako ne tvèrdo se nadajući u ime onoga vremenitoga, za volju krĕposti pretèrpljenoga gubitka, mnogo većoj jednom nagradi od Onoga, koj takovu svojim ugodnikom obeća, a moguć je i vĕran u izpunjivanju svojih obećanjah.

Isto valja za čovĕka, silnim napastim tĕla izvèržena. Kažite mi, što će njega moći uzdèržati, da nečistoj pohotnosti nezadovolji, da se nedade na čine, koji su nesamo po sebi ružni, nego i savĕst čovĕčju zavode u druge strašne krivine. Ah koliko je putah ovimi uništeno poštenje, razorena budućnost nedužnih takodjer osobah; koliko putah podkopan mir, sloga i javni ugled čitavih obiteljih! Što će, rekoh, moći ovakova čovĕka uzčuvati od gadna pada, ako ne strah kazne, kojom se vĕčni sudija na drugom svĕtu bludnikom zapréti? ako ne kèrstjansko ufanje, koje čovĕku obećaje mnogo plemenitije, dostojnije i vĕkom trajuće blaženstvo, ako pokoriv se svetim zapovĕdim vĕre, ter izpunivši volju preblagoga spasitelja, bude vazda tĕlo svoje smatrao hramom duha svetoga, koj bludnom razuzdanosti nije smĕti opoganiti?

Ovakovih primĕrah dalo bi se više navesti; no mislim, da se već iz navedenih dovoljno vidi, da bez kèrstjanskoga ufanja neima ćudoredne vèrline, neima prave krĕposti.

Znam, da ih ima ne malo, osobito medju učenjaci sadanjega věka, koji neimajući ni za lěk věre, ni poniznosti, više cěne namišljaje svoga uma, nego věčne istine božjega objavljenja, ter smělo tvèrde: da temelj krěposti sastoji u prirodjenom nam čuvstvu poštenja, i u živom osvědočenju o vlastitom dostojanstvu; da se ljudi plemenita duha nedadu sa staze krěposti zavesti ni kakovim vremenitim probitkom, ni napastju. No věrujte mi bogoljubni slušatelji! to nisu drugo, nego lěpe prazne rěči, bez života i istine. Krěpost, koja se na ovakovu temelju gradi, podobna je na pěsku sazidanoj kući, od koje govori preblagi spasitelj kod svetoga Mateja u p. 7. „Udari, reče, kiša i dodjoše valovi, i duvnuše větrovi, i udariše u onu kuću, i ona se sruši, i bude velika razvalina.“ Jest dragi moji! mi poznamo tisuće kèrstjanskih mučenikah, kojih krěpost bijaše sagradjena na temelju věre i ufanja kèrstjanskoga, pak ostaše u svih suprotivštinah nepomično věrni Bogu i spasitelju svomu; o novih pako ovih vitezih uči nas dogodovština i izkustvo baš protivno. Jer neima skoro nijednoga, koj se nebi u nepogodi razjarenih strastih, usrěd vihra oholosti, pohlepnosti ili putenosti iznevěrio krěposti; više manje svi redom posèrnuše, a i danas sèrnu jadnici.

Posve je dakle istinito, da bez ufanja kèrstjanskoga neima postojana života nedužnosti i krěposti. Ali bez toga ufanja neima za nas u zemaljskom životu ni prave utěhe. Što ćemo ukratko razmotriti u strani drugoj.

II.

Kako sam u pèrvoj strani rekao, žele svi ljudi bez iznimke postati sretni, i to podpuno sretni. To svatko u dnu duše svoje ćuti. No kao što o tom neima dvojbe: tako je opet stalno, da na ovoj zemlji neima za nas savèršene sreće. Čověk je od naravi takav, da kad bi i obilovao svimi dobri ovoga světa, još se nebi smatrao posve sretnim: jer mu se sveudilj rode nove želje u sèrcu, i to više putah takove, koje se po svojstvu naravi naše nemogu izpuniti. Pak jer se neizpune, dèrži se čověk više manje nesretan. Koliko se kroz lěta i lěta, danom i nóćju muči neprestano lakomac za blagom i imućtvom. Pa stekao napokon koliko mu drago, ima ipak časovah, kad i sam priznati mora, da mu svim tim još nisu zasitjene želje. Onomu opet nestoji do ničesa toliko, koliko do visoke časti, slave i moći. Pa kad je poslě trudna nastojanja, i neprestane borbe postigao najvišje časti, kad mu se je na daleko proslavilo ime, pitajte ga, da li se sbilja sčěni sretnim i zadovoljnim? Bude li hotio biti iskren, kazat će vam, da ga sve to još nije udovoljilo. Drugoga vuče želja za udobnostmi i putenimi razkošmi. Ov misli, da će si njimi ugasiti žedju za srećom. — S toga pij, jedi, uživaj se u punoj měri, što oko vidi, sèrce zaželi, pohotnost zaište. No, buduć se oko i pohotnost čověčja nikad nezasiti, budući sèrce čověčje nemože postići prave pokojnosti, to ni ovakav rob tělesnih požudah nemože nikad polučiti prave blaženosti ili zadovoljnosti; u srěd pače razbludah snadje ga, i neugodno upravo uzdèrma něka ogavnost i nepokoj sa samim sobom, te većinom iznemogav duhom, klone i tělom. Najbolje svědočanstvo daje nam za to kralj Salomon: „Veličao sam, reče polag svetoga

pisma o samom sebi, (Eccl. 2.) děla svoja, sagradio sam si dvorove i nasadio vinograde. Imao sam slugah i služkinjah, i mnogo čeljadi, marve takodjer i stoke. Sgèrnuo sam si zlata i srebra, i sve imućtvo kraljevah i pokrajinah: izabrao sam si pěvače i pěvačice, i sve ljudske razkoši. I nadmašio sam bogatstvom svekolike, koji predamnom stolovahu u Jerusolimu. I mudrost mi bijaše uvěk věrna drugarica. Te upravo ništa neuzkratih očima, štogod zaželiše.“ — No pored svega toga morade sam priznati, da nije stekao prave sreće. Jer nastavlja ovako: „Ogledav se na sva děla, koja stvoriše ruke moje, i na posao, na kom se izmučih badava, u svem opazih taštinu, i gorkost duše.“ Pak zato kliče: „O izpraznost izpraznostih, sve je izpraznost!“ Takov bijaše, takov jest, i takov će věkoma ostati udes čověka na zemlji. Sva dobra ovoga světa nemogu mu zasititi sèrca, nemogu čověka podpuno usrećiti.

Pitamo li, koj je tomu uzrok, nemožemo si drugo odgovoriti, nego da je Bog čověka nadahnuo neumèrlom dušom, koja traje i onda, kada se tělo već davno obratilo u prah i pepeo. Ovoj duši usadi Bog želju za savèršenom i věk trajućom srećom, podavši joj zajedno moć, kojom da si zasluži takovu sreću. Zemaljski naš život, ma trajao i stotinu godinah, nije nego trenutak; on je prama věčnosti manje. nego kap vode prama neizměrnoj pučini morskoj. Pa tako nestalan i kratkotèrpan život obilovao, kako mu drago, lastju i slastju, nemože udovoljiti ucěpljenoj po stvoritelju u sèrce naše želji za savèršenom i věčnom srećom. Dobra ovoga světa nisu drugo, nego sredstva, koja da želju za tom věčnom sre-

ćom sveudilj u nas goje, ter k istoj nas sreći vode. Dobro uvidiv to veliki cèrkveni učitelj, sv. Augustin, uzkliknu: „Stvorio si nas o Bože za tebe, i sèrce nam nemiruje, dok neopočine u tebi!“ Tako jest ljubezni moji! sèrce čověčje savèršeni i konačni mir nemože naći drugdě, nego u Bogu, ter u blaženom onom ufanju, koje nam darova i potvèrdi preblagi spasitelj divnim svojim uzkèrsnutjem. Pak u tom upravo leži nepobitni dokaz za neumèrlost duše naše; to nas upravo uvěrava, da ona ima božanstveni početak, da je za něšto više odlučena.

Ali kad čověk bez ufanja kèrstjanskoga nemože biti posve zadovoljan i sretan na tom světu, ma svimi njegovimi dobri obilovao; to je još manje moguće, da se bez toga ufanja u suprotivštinah i nevoljah užije prave utěhe. Tomu za dokaz evo još několiko priměrah.

Može se dogoditi, što se je već toliko putah i dogodilo na světu, da čověk baš radi krěposti, i mnogih zaslugah svojih bude povišen na kakovu odličnu čast, u kojoj se kroz dulje vremena uživa takodjer obćega štovanja i pověrenja. Ali eto prevèrnu se na jedan mah okolnosti, i on po zavisti i zlobi ljudskoj izgubi ne samo dostojanstvo, nego i dobar glas, postane dapače obće ruglo. Da, izgubiv takodjer osobnu slobodu dopane sramotna zatvora. Njegov položaj nedaje mu nimalo nade za bolju budućnost na ovom světu. Kažite mi, što će ovoga nesretnika moći utěšiti, što li ga od sdvojenja uzdèržati? Zaisto ništa drugo, nego dobra i čista savěst, i na njoj osnovano čvèrsto ufanje, da će dobri Bog, komu su odkrite sve čověčje tajne, i koj jedini umije pravedno očěniti svačija děla, da će velim Bog vremenite ove nevolje na drugom světu zaměniti věčnom radosti, — kao što jedinorodjenoga sina svoga, a spasitelja našega Isu-

kèrsta nebrojenimi uvredami ucviljena, čudnovatim načinom od mèrtvih uzkrisi, ter ga ob desnu věčne slave svoje uze.

Može se nadalje dogoditi, dogadja se, a i dogodit će se jamačno, da si čověk na pravedni način, i vlastitim naporom steče toliko imućtva, da mu se čini njim ne samo njegova, nego i děčice mu budućnost dovoljno osěgurana. Ali eto dragocěnom robom natovarena ladja, u koju je on sav svoj imutak bio uložio, utone mu; ili bogato obskèrbljeni dvor bude od požara, ili ruke razbojničke poharan. Uslěd toga osiromaši nesretnik sa čitavom obitelju na toliko, da mu ne samo valja za sav život odreći se svake udobnosti, nego se i s krutom nevoljom boriti. Neima li ovaj čověk ufanja kèrstjanskoga, morat će dakako duhom klonuti, očajati, pak možebit si i samoubojstvom konac učiniti, kako se to žalibože u nevěrno ovo doba često i dogadja. Usuprot čověk, živim ufanjem kèrstjanskim oduševljen, spustit će se na volju božju, znajući, da će otac nebeski, koj u nedohitnoj svojoj mudrosti vedri i oblači, u věčnom životu stostruko mu naplatiti gubitak nestašnih dobarah ovoga světa. A osobito će se umiriti, promisliv, kako je božanski odkupitelj, ne samo siromašan došao na svět, siromašno ovdě živio, nego siromašan i nag ostavio takodjer ovaj svět, pa tako, kako sam reče, morao unići u věčnu slavu svoju.

No ajdmo još dalje. Eno udovice, kojoj nemila smèrt prerano ugrabi dragoga supruga, děčicu, a napokon i jedinca sinka, u kom, odgojiv ga dobro i bogoljubno, naziraše svu nadu budućnosti svoje, uživaše jedinu radost na pustom světu. Ali opasna groznica tèrgne joj ga iz krila, i baci u hladan grob. Kažite mi, što će moći smèrtnu bol ovoj majci uzeti, ili bar ublažiti?

Ništa drugo, nego věra i ufanje kèrstjansko, věra, koja uči, da svim světom i u svem vlada božja providnost; ufanje, koje ucviljeno sèrce uboge matere krěpi sladkom nadom, da će sinka svoga za kratak čas opet viděti u naručju otca nebeskoga, ter se s njim, pod zastavom uzkèrsnuvšega spasitelja uživati one blaženosti, kojoj neće biti kraja. Ovakovim ufanjem oduševljena udovica sětit će se pregorkih onih bolih, koje i preblažena děvica Marija, majka Isusova, pod njegovim križem prepati — prepati, i sad se u věčnom raju zajedno s dragim sinkom svojim uživa neizgovornih radostih, koje će do věka trajati.

No neću vas dulje tim dokazivanjem zadèržavati, nego idem na zaključak.

Iz svega, što sam vam dosada predočio, mogli ste se uvěriti dragi moji! da je posve istinito, što sam na početku govora uztvèrdio: da naime bez ufanja kèrstjanskoga neima stalne krěposti, da bez njega u tom životu neima prave utěhe. — Što nam indi valja činiti? Prije svega valja da preblagomu spasitelju svesèrdno zahvalimo, što nam je osim drugih mnogobrojnih blagodatih zaměrnim dělom odkupljenja podao, ter uzkèrsnutjem svojim potvèrdio još dar ufanja kèrstjanskoga, dar ovaj veliki, koj svojom vrědnosti daleko nadilazi sva dobra ovoga světa. Toga radi budi nam sveta dužnost nastojati, da s uzkèrsnuvšim od mèrtvih spasiteljem uzkèrsnemo i mi na novi život duhovni. U to ime nećemo ni malo oklevati, pristupiti k spasonosnomu vrelu rajske milosti, nježnom zahvalnosti prama spasitelju užeženi iskreno se pokajati za sve grěhe života, svetom

izpovědi oprati si okaljanu dušu, ter ju okrěpiti presvetim tělom Isusovim, tvèrdo odlučivši više negrěšiti, osobito smèrtnim grěhom se od preblagoga spasitelja neděliti, nego što više sdušnim obdèržavanjem zapovědih božjih i napredovanjem u kèrstjanskoj savèršenosti činiti se sve vrednijimi njegove milosti.

Tada ćemo čistim sèrcem svi skupa biti dělnici uzkèrsnih radostih, kèrstjanskim ufanjem oduševljeni u krěposti napredovati, u suprotivštinah se sladkom utěhom krěpiti, a někoć u věčnosti onu savèršenu sreću dostati, za koju smo stvoreni. O Isuse slavni pobědителju smèrti! ti nam vidiš dobru volju i iskreno sèrce; no vidiš takodjer slabost i kèrhkoću našu, — vidiš, da bez moćne tvoje pomoći nemožemo ni zakoračiti put věčnoga spasenja, a kamo li na njem uztrajati i napredovati! Zato čuj snižene prošnje, podpomozi svemogućom rukom nemoć našu. Amen.

NA BLAGDAN SV. ŠTEFANA KRALJA 1862.

Videte fratres, quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus; quoniam dies mali sunt.

Pazite bratjo, da oprezno živite, ne kao nerazboriti, nego kao mudri, koristeći se s vremenom; jer su dani hudi. Rěči su učitelja narodah, sv. Pavla apoštola, u listu na Efežane, poglavju petom.

Jedan od značajnih biljegah svete cèrkve naše, kako znate bogoljubni slušatelji! jest njezina svetost. Jer nesamo da je njezin početnik svet, pače vrelo svake svetosti; nesamo da joj se nauk izmed svih drugih naukah odlikuje divnom svetostju, nego i svi obredi i običaji, rěčju sve, što se u njoj sbiva, je sveto, i směra na svetost.

Medju ovakove obrede spada i to, da se hramovi, to jest cèrkve naše, prem se grade na slavu božju, vendar stavljaju pod zaštitu kojega svetca. Katolička naime cèrkva, akoprem hramove svoje nediže na čast ikojega stvora, nego samo na slavu Boga, stvoritelja i gospodara svih stvorovah, kaogod što uči, da se žèrtva svete mise nemože nikomu drugomu, no samomu Bogu prikazati: dèržala je ipak vazda za hasnovito i Bogu povoljno, da sveta města stavi pod zaštitu kojega izmedju velikih

onih vitezovah věre kèrstjanske, koji sav svoj život provedoše u bogoljubnom nastojanju oko uzvišenih krěpostih, pa ih zato Svevišnji još na ovom světu kao ljubimce svoje osobitim načinom odlikovaše.

Ova naša stolna cèrkva, po sv. Vladislavu kralju, koj ju skupa sa zagrebačkom biskupijom utemelji, běše posvetjena Bogu velikomu, pod zaštitom svetoga Štefana kralja, onoga velikoga, i doista neumèrloga muža, koga radi uzvišenih sposobnostih duha i sèrca, ter poradi velikih zaslugah za věru kèrstjansku, papa Silvestar II. nadari kraljevskom krunom, prozvav ga pravim apoštolom. Otud i dolazi, što zakoniti naslědnici svetoga Štefana na kraljevskom prěstolu nose častno ime kralja apoštolskoga; otud dolazi, da i sada vladajućemu caru i kralju našemu naslov taj bez prigovora daje Europa.

Težko da ima ikoga ovdě, koj nebi smatrao za osobitu dužnost, da svetomu zaštitniku ove stolne cèrkve danas, kao na njegov imendan, izkažemo směrno štovanje; pošto si se u tu upravo svèrhu sgèrnuo danas ovdě u toli znatnom broju bogoljubni puče moj! No veli sveti Ivan Zlatousti (Serm. de Conf.): „Tko bogoljubno zaměrava zasluge svetih, i tko često i pohvalno spominje slavu pravednikah, valja da i njihov život i pravednost naslěduje.“

Osvědočen dakle, da će štovanje, koje na ovakovo naslědovanje potiče, biti svetomu našemu zaštitniku milo i drago, nakanih vam danas izmedju mnogih onih krěpostih, kojimi se je sv. Štefan odlikovao, někoje bar u tu svèrhu predočiti, da motreći ih pazljivo nastojimo prama njim udesiti svoj način mišljenja i dělovanja. Napose razmatrat ćemo bogoljubnost, i revnost njegovu u promicanju slave božje, i to u pèrvoj strani, zatim

njegovu ljubav prama bližnjemu, i podpuno uzdanje u volju božju, — u drugoj strani.

Ufam se od tebe stado moje! da ćeš i ovaj put dostojnu pomnju posvetiti rěčim mojim. U ime Boga i godovnjaka današnjega.

I.

Ako odlične krěposti, kojimi bijaše nadaren sveti Štefan kralj, i zavětnik ove cèrkve pazljivije razmotrimo, pak onda naš način življenja i dělovanja s njegovim sravnimo, to se mora s jedne strane u nas probuditi veliko štovanje prama njemu, a s druge se poroditi u nas žalost, te lice zarumeniti s velike razlike, koja se medju našim i njegovim načinom življenja ukazuje.

Znamo iz pověstnice, da je sveti Štefan upravu kraljestva svoga tako bio uredio, da je danom opremao poslove kraljevske časti, veću pako stran noći, bdijući i pobožne suze roneći, sproveo u bogoljubnih molitvah. Svědoči nam nadalje dogodovština, da je isti sveti kralj preblaženu děvicu Mariju ne samo kroz sav svoj život osobito štovao, nego ju takodjer izabrao svomu kraljestvu zaštitnicom, pa na spomen toga odredio, da se dan zastupljenja bogorodice ima nazvati danom velike Gospe, i po čitavoj Ugarskoj svetčano slaviti. O dragi moji! koliko smo za ovom bogoljubnosti svetoga kralja zaostali! Rědko ili nikad se u naše vrěme ob noć bdije u molitvah, i ono dapače malo molitvicah, što ih sveta mati cèrkva jutrom i večer propisuje, propustja se, ili bar neovèršuje onom pomnjom, kako bi trebalo. Pače ima ih dosta i u ovom varošu, kojim čitavi dani, měseci, možebit godine proteku, da ni za čas neuzdignu pameti k

Onomu, od koga im dolaze nebrojena dobročinstva, bez kojega preblage providnosti i otčinske dobrote bili bi odavna prah i pepeo? Koliko ih ima, koji ni po nedĕljah ni blagdanih nemogu naći ni jednu uru vremena, da se pomole Bogu, poskèrbe za spas duše?

Nadalje gojio je sveti naš zavětnik osobito počitanje i oddanost prama vèrhovnoj glavi cèrkve, i naměstniku Isusovu na zemlji, što je on istina svakom prigodom, no najsjajnije onim činom dokazao, kad je Astrika pèrvoga koločkoga biskupa poslao u Rim, da kroz njegova usta izrazi sinovsko štovanje prama svetomu otcu, da od njega zamoli odobrenje svega onoga, što bijaše učinio za věru i cèrkvu kèrstjansku, napokon da si izprosi otčinski njegov blagoslov.

Koliko se opet ovom krĕposti pobija naša mlačnost i nehajnost prama cèrkvenoj glavi?

Znamo, što i koliko tèrpi častni starac u věčnom gradu od izdajstva, hinbe, potvorah i klevetah; znamo, kolikom silom, javnom i skrovnom, jurišaju na njega sa svih stranah zlikovci. On stoji nepomičan, braneć divnom jakosti cèrkvu, njezinu slobodu, neodvisnost i starodavnu baštinu.

Pak bije li sèrce naše za njega, kako njegovo za nas? — O da bi ga sinovi i kćeri katoličke svagdě bar iskreno žalili i za njega se molili, kako su činili pèrvi kèrstjani, kadno je sv. Petar bio utamničen!

Znamo, kako su sv. otcu netom prevarom i silom ljudi zlohotnici veliku stran cèrkvene dèržave oteli, koja već preko tisuću godinah po božjoj providnosti svetoj stolici pripada, i bez koje papa cèrkvom katoličkom, po svemkolikom světu razširenom, slobodno i dostojno upravljati nemože; znamo, da je sv. otac prisiljen za svoje uzdèržavanje primati milostinju od věrnih svojih. Ah

ljubezni moji, zaměrnih i nedokučivih prepuštenjah božjih — žalostnih ravno, ali tko zna, da li ne jednom spasonosnih!

No kako se puni dětinja dužnost u ovih gorkih kušnjah prama sv. otcu? S ponosom nemanje kao i radostju razabiremo ravno iz javnih listovah, kako iz mnogih krajevah katoličkoga světa sila pobožnikah šalje bogate dare otcu kèrstjanstva na koljena; razabiremo, kako uboge děvice i služavke rado sěku, i u tu svèrhu prodavaju kosu svoju.

Ali kako i što biva kod nas?

Pohvalno priznajem, da nisi ni ti stado moje u tom plemenitom natěcanju zadnje. Ma jesmo li učinili toliko, koliko nam sile premažu, i stara slava katoličke Hèrvatske ište? Velim obćenito ne. Imenito oni neotvoriše desnice, kojim ju providnost obilnijim blagoslovom napuni. Neka nas uznositi primĕr sv. Štefana, kao i mnogobrojnih današnjih štovateljah Isusova naměstnika na zemlji tèrgne iz naše mlitavosti.

Vidimo sad revnost današnjega odičenoga godovnjaka u promicanju slave božje, i širenju věre kèrstjanske? Sav njegov život živim nam je dokazom, kako je neumorno nastojao, da puk svoj, još većom stranom u debelih tminah poganstva i krivobožtva čameći, dovede k spoznanju pravoga Boga; da ga još prije smèrti svoje vidi ukrepljena u spasonosnih istinah kèrstjanske věre. Odtale se ima izvoditi, da je sveti kralj, prem inače krotke i blage ćudi latio se oružja proti neprijateljem križa, koji su ustali bili i strašno běsnili proti kèrstjanom, pa kad je pun oduševljenja za istinu kèrstjansku, pobio

se s njimi, a bitka podulje ostala neizvěstna, pomoli se Bogu i obeća cèrkvi deseto od svega, ako nadvlada. Poslě pobědе nad poganstvom odèržane, kako se čita u dogodovštini, viděti bijaše čestoputah svetoga kralja, gdě klečeć u postu i pokori moljaše Boga za razširenje i učvèrstjenje věre kèrstjanske. U koju svèrhu utemelji takodjer oštrogonsku nadbiskupiju, sa još deset drugih biskupijah, ter im poděli mnoga dobra i povlastice. No revnost njegova za Bogom objavljenu věru nebijaše samo na ugarsko kraljestvo ograničena; dopèrla je ona i do udaljenih dèržavah i městah. Tako u Jerusolimu sagradi ogromni samostan, i nadari ga vinogradi i poljanami. U Rimu utemelji i obskèrbi kaptol sa dvanaest kanonikah na čast svetoga Štefana pèrvoga mučenika. U Carigradu sagradi i bogato uresi velelěpnu cèrkvu i tako dalje. — Ako s ovom bogoljubnom gorljivostju sv. Štefana kralja uzporedimo naše revnovanje: neće li nas i opet rumen oblijati! — Koliko ih broji današnje vrěme, koji bi izvanrednim načinom mislili i radili oko promicanja slave božje i širenja věre kèrstjanske; koji bi spremni bili i na veće žèrtve, gdě valja podići cèrkvu, utemeljiti dobrotvorna družtva, podupрěti svete misije, a to je one pobožne zavode, iz kojih izlàze ljudi, duhom božjim nadahnuti, glasnici věre Isusove i kod divljih poganskih narodah. Koliko ih broji naše prosvětljeno doba, koji bi, čuvši na svoje uši, kako se gèrdi i ruži presveto ime božje; kako dèrzovito se napada nauk, a tajnosti svete věre na ruglo stavljaju i izsměhavaju — koji bi, rekoh, to čuvši, po dužnosti svojoj sablaznikom začepili usta, digli se na obranu věre i cèrkve božje?

O priznajmo dragi moji! da uzporedivši svoj način mišljenja i dělovanja, s onim današnjega godovnjaka sv. Štefana kralja, jedva ćemo na sebi opaziti sěnu one bo-

goljubnosti i svete revnosti, kojom se je on toli sjajno odlikovao. No da razmotrimo kako stvar stoji glede njegove ljubavi prama bližnjemu i odanosti u volju božju. Od česa u strani drugoj.

II.

Čitamo u životopisu sv. Štefana kralja: da izmedju darovah milosti, kojimi ga gospodin Bog obdari, nebijaše sjajnijega od goruće ljubavi prama iskèrnjemu, kojom oduševljen sprovede dane i noći u dělih kèrstjanske milosèrdnosti. Osim svakdanjih troškovah i novčanih svotah, što bijaše opredělio na hranu i podporu ubogim, znao je i ob noć sam obilaziti ulice i kuće, děliti svojom rukom siromahom milostinju, i putnikom noge i rane prati. Jednoć se dogodi, da kad bi došao s napunjenom kesicom medju siromahe, da po običaju děli milostinju, ovi se zavade, i u tom inatu tolikom žestinom na njega nasèrnu, da su ga skoro brade lišili. A on, ne samo da je mirnom dušom podnio tu uvredu, nego osětiv něku unutarnju radost pao na koljena, i zahvalio blaženoj majci Mariji, što je bio vrědnim pronadjen, da za ljubav primi zlobu. Svèrnuv sad okom na sebe vidimo, koliko priličimo svetomu Štefanu kralju? I opet velika razlika; i opet tužno priznanje, da ona čudotvorna sila, koju ljubavlju iskèrnjega zovemo, neplamti, nepokreće, nejavi se ni iz daleka onako bujno u kèrstjanskih dušah sadanjega vremena.

Kamo směra ponajviše sav naš način mišljenja i dělovanja? Koliko smo si putah što uzkratili, neću reći od noćnoga sna, nego od stanovitih zabavah; koliko smo putah ograničili naše troške na suvišne sitnarije i taštinu

s naměrom, da iskèrnjemu glad utišimo, golotinju zaodênemo, bolest ublažimo, nemoć podupremo, neuku sirotčad odgojimo, u nauku i krěposti kèrstjanskoj valjano podučimo, ter ju tako pogibeljim vremenite i věčne propasti otmemo? Poštene i siromašne udove da li pomažemo? Po stranputicah bludeće da na put spasenja privedemo, neukim i dvojećim da dobar svět i naput dademo, je li se brinemo? . . . Po rodu njihovu poznat ćete ih, reče preblagi spasitelj. Malo, malo ih ima, koji bi u tako svetu svèrhu htěli znatniju žèrtvu prinèti. Većina se izgovara vladajućom skupoćom, težkimi vremeni i vlastitimi potrebami.

Netajim dragi moji, da ti izgovori mogu kadšto valjati; no budi mi dopušteno pitati: zašto nevaljaju onda, kada treba kupovati nove, možda sjajnije oprave, nego mnoge po njihovu stališu ide? Kako to, da se na ove razloge nepazi, kad valja pohadjati plesove, igrokaze, i druge zabave, za koje su pače mnogi skloni i zadužiti se, a kadšto sav svoj imetak potratiti? — O ne skupoća, zla vremena i druge spolašnje nevolje jesu pravi uzrok našemu kratjenju i izgovaranju, nego pomanjkanje one žive věre i goruće ljubavi prama Bogu, kojom je odisao današnji godovnjak sv. Štefan. Istina je bo nedvojbena, da čim medju ljudmi ohladi věra kèrstjanska i ljubav prama Bogu, odmah gine i ljubav prama bližnjemu, — jer ova bez one, i bez věre kèrstjanske neima vlage ni topline, pak zato mora uvenuti.

Ostaje nam još, da vidimo, koliko bijaše uzdanje svetoga kralja u Boga, kakova li njegova oddanost u volju božju?

Znademo iz lětopisah, da je sveti Štefan skoro tri godine neprestano bolovao, a kad bi napokon ozdravio,

da je upravo tada izgubio sv. Mirka jedinca sina ljubimca, u koga je polagao svu radost i nadu u buduću sreću kraljestva. Smèrt ova jest mu dakako zadala sèrcu ljutu ranu; ali uzdajući se u volju božju, ne samo da je kruti taj udes stèrpljivo podnio, ne samo da je i poslě toga kraljevske poslove marljivo opravljao; nego je još jače prionuo uz bogoljubnost. Kad bi napokon poćutio, da mu je poći u věčnost, izdavši prije mudre naredbe glede upravljanja kraljestva, primivši zatim velom pobožnosti svetotajstva pričesti i poslědnjega pomazanja, okružen i oplakan od biskupah i velikašah, pun radosti nebeske, na samu veliku Gospu — kao što si je uvěk želio, i Boga molio — izpusti dušu.

Ogledjimo se sad opet s toga gledišta o svetoga kralja. Ah i u tom zaostasmo daleko za njim. Ili ćemo možda tajiti, da u suprotivštinah malo kad tražimo utěhe kod Boga, nego više u nas samih, u milosti i moći priateljah, u dosětljivosti njihovoj i svojoj? Kad nam nejde što za rukom, kad nam se dogodi što nepovoljna, zar se u tili čas neizgubimo, zar neklonemo duhom, i tako se raztužimo, da niti dužnostim svoga stališa nemožemo čestito zadovoljiti? Kažite mi, odkuda u današnje vrěme toliko samoubojstvah, te strašne grehote, koja se nesamo očito protivi kèrstjanskoj věri i ufanju, nego nesretnika izlaže očevidnoj pogibelji věčnoga prokletstva, — odkud pitam ti strašni i tužni dogadjadji ako ne otuda, što ljudem manjka uzdanje u Boga? Odkuda, što mnogi — bez iznimke stališa i roda — kad i pogibeljno obole, neće ni da što čuju o svetoj izpovědi, i pričesti, o poslědnjem pomazanju, akoprem je preblagi spasitelj ova svetotajstva ustanovio uprav na našu utěhu, polakšicu, i okrepljenje

duše? Odkuda, kažite mi, što tolika kèrstjena světina nastupljuje u sadanje vrěme put věčnosti bez věrozakonske poputbine i pomoći? . . .

Poslědak indi našega razmatranja stiče se u tom, da glede bogoljubnosti i revnosti u širenju i promicanju věre i slave božje, kao i glede ljubavi bližnjega, i oddanosti u božju providnost stojimo vèrlo daleko za svetim našim zavětnikom, Štefanom kraljem. Pak budući da u ovih krěpostih ponajviše sastoji savèršenost kèrstjanska, valja nam ujedno priznati: da věrni slědbenici nauka Isusova nismo, niti se pravom zvati možemo. Zato nije ni čudo, što se dan na dan u većem broju dižu i na nas obaraju različita zla i nevolje; nije čudo, što već ista načela naravske pravednosti izgubiše medju světom svu skoro valjanost; nije čudo, što se i najstarija zakonita prestolja ruše, te ustaje narod proti narodu, množi se mèržnja, neprijateljstvo, ubojstva. Pak věrujte mi, dragi moji, da se boljim vremenom nadati nemožemo dotle, dok se na jedinu stazu vremenitoga i věčnoga blagostanja opet nevratimo, a ta staza nije, ni nemože biti druga, nego naukom svetoga evandjelja označena. Nemožemo se, velim, nadati boljoj budućnosti, van ako živom věrom i molitvom prionemo opet ljubko uz Boga, i miloga nam spasitelja Isukèrsta; ako iz ljubavi prama njemu istinito i dělotvorno uzljubimo opet bližnjega, a to je sve ljude bez razlike, budući smo svi děca jednoga otca nebeskoga, odkupljeni dragocěnom kèrvi Isusovom; ako bogoljubnim uzdanjem pristanemo uz presvete odluke božje providnosti. Samo tim načinom bit ćemo pravi štovatelji svetoga kralja Štefana, i vrědni baštinici njegove slave kod Boga otca nebeskoga. Amen.

NA BOŽIĆ 1862.

Natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus.

„Rodi vam se danas spasitelj, koj je Isukèrst Gospodin. Rěči su današnjega svetoga evandjelja.

Od postanka světa pak do sada bilo je doista već mnogo vèrlo zaslužnih za čověčanstvo ljudih. Jedni dadoše zemljakom svojim, da čitavim dèržavam spasonosnih zakonah, kojih mudrosti divimo se i sad. Drugi u različitih znanostih, umětnostih i rukotvorstvu učiniše divni, te čověčanstvu vele koristni napredak. Drugi su opet u lěčenju svakojakih bolestih izumili hasnovita iznašastja, bivši drugi drugim načinom čověčanstvu na korist. Ali nebijaše nikoga, čije bi se zasluge za čověčansko pleme mogle bar uzporediti sa zaslugami spasitelja světa — Isukèrsta, kojega rodjendan evo opet danas obslužavamo svetčano. Dapače može se u istinu reći, da uzamši u jedno sve zasluge svih onih glasovitih ljudih, i sravnivši ih s dobročinstvi, koja nam ukaza novorodjeni spasitelj, izčezavaju one pred ovimi.

Preblagi spasitelj, kao što nas uči svekoliko objavljenje, vlastitom kèrvlju svojom pomiri grěšno čověčanstvo s pravdom věčnoga si otca. On nam u najvažnijih pitanjih objavi spasonosnih istinah, podučiv nas: da je Bog najizvèrstnije bitje; da nas Bog nije stvorio zato, da probavivši na zemlji několiko tužnih godinah, vratimo

se poput nerazumne živine opet u prah i pepeo; nego da imademo neumèrlu, na priliku božju stvorenu dušu, koja teži za věčnim blaženstvom. Učio nas je, da medju krěposti i opačinom obstoji golema razlika. Jednom rěčju, raztvorio nam je neprocěnjenih, um naš divno razsvětljujućih, a sèrce blaženim ufanjem bolje budućnosti punećih istinah. Pak ne samo učio, nego i posve nas je o istinitosti svoga nauka uvěrio nepobitnimi dokazi, kojimi potvèrdi božanstveno svoje poslanje. Ali se tim neokonča broj dobročinstvah, što ih je božanski spasitelj čověčanstvu izkazao. Jer vèrh toga bijaše On pèrvi i jedini, koj u grudi naše zasadi ćut nedužnosti i prave svetosti; pèrvi bijaše i jedini, koj zatisnuv vrelo opačinah otvori krěpostim široko polje; pèrvi bijaše i jedini, o kom se može reći, da je u světu ustanovio, uzkrisio i uzdèržao čistoću i upravo krěpostan život.

O pèrvih onih dvijuh, po spasitelju nam izkazanih dobročinstvih, naime o našem odkupljenju i razsvětljenju uma čověčjega, govorah ti već opetovano bogoljubni puče moj! Zato naumih danas prosboriti o blagodati, najposlě spomenutoj. To jest, gledat ću razložiti i uputiti vas, da je preblagi spasitelj naš jedini i pravi izvor ćudorednosti i svetosti, pak da zato ove samo ondě vladaju, gdě se sveti njegov nauk dobrohotno prigèrljuje, i polag njega se živi. Ili drugimi rěčmi: da čistoća i svetost življenja ondě samo obstoji, gdě i živa věra kèrstjanska. Ufam se, da ćete me običnom pazljivosti, a novorodjeni spasitelj svetom milostju svojom pratiti, te izpadne moje slovo njemu na slavu, a vam na korist.

Uči nas pověstnica, da je čověčanstvo prije došastja spasiteljeva, čamilo u najžalostnijem stanju ćudoredne izkvarenosti. Tomu svědočanstva nalazimo i u sv. pismu. Već u knjizi stvaranja u poglavju 6. čitamo: „Izkvarena bijaše zemlja pred Bogom, i napunjena zloćom.“ A u psalmu 13. čitamo: „Gledao je Gospodin s neba na sinove ljudske, da vidi, ima li medju njimi razborita i bogoljubna. Jer se svi, reče, odmetnuše, i ukupno postadoše nevaljali: neima, koj bi činio dobro, neima ni do jednoga.“ Pokle je naime pomisao o pravom Bogu, stvoritelju i ravnatelju vasionoga světa, potekavša još iz onoga pèrvim roditeljem učinjenoga božjega objavljenja, kod svih narodah — izuzamši maleni puk židovski — sve više i više bila potamnila, a na poslědku sasvim utèrnula: to je naravski i nedužnost življenja svakim danom morala padati, a najposlě i nestati; osobito kad su se istim onim krivim božanstvom, koja si ljudi sami utvoriše, pripisivale različite zloće i bludnje. Tako najvišje pogansko božanstvo, koje Gèrci Zeom, a Rimljani Jupitrom nazivahu, predstavljaju sami poganski pisci kao krivca najružnijih opačinah, istoga preljuba. Ludost dapače i bezboštvo medju ljudmi bijaše jur dotle došlo, da su si za svaku skoro zloću posebno božanstvo izumili. Tako dèržahu Merkura zaštitnikom kradje i laži, Baka bogom pijanstva. Da ista bludnost i razuzdanost imadjaše svoju božicu Veneru, kojoj na slavu bijahu na nebrojenih městih sagradjeni hramovi. Kakov je dakle morao biti način življenja, kakovo ćudoredno stanje ljudih, koji su se ovakovim gèrdobam klanjali? to će svatko lasno moći pogoditi, kad i nebi o tom bilo pismenih svědočanstvah. No lětopisi, kao i druge listine Gèrkah i Rimljanah podavaju nam nebrojene o tom dokaze.

Mogao bih vam od ovih čitavu hèrpu navesti: no izbrajanje takovih rugotah nebi doista ni kèrstjanskoj ćudi vašoj, ni svetomu ovomu městu, najmanje pako današnjoj svetkovini dolikovalo, kojom slavimo rodjendan nedužnoga jaganjca i uzora svake krěposti i svetosti, Isukèrsta spasitelja našega. Budi zato dosta, izmedju mnogih spomenuti samo: kako je po svih skoro većih varoših prevelikoga rimskoga carstva, bilo tako zvanih cirkah i amfiteatrah, to jest ogromnih javnih zdanjah za igre, gdě su se obično hèrvači, zvani gladiatori, medjusobno okrutno kèrvarili, ili gdě su nedužne ljude, robove svoje, a u poslědnje vrěme većinom kèrstjane bacali pred divlju zvěrad. Na mom putovanju po Talijanskoj viděh i sam više razvalinah od ovakovih sgradah; uprav sa užasom gledah u Rimu ostanke ogromnoga onoga, još u svojih razvalinah strašnoga amfiteatra, koj se je radi svoje ogromnosti koloseum zvao. Do osamdeset tisućah ljudih običavalo je u njem gledati ona okrutna predstavljanja, gledati ne samo hladnokèrvno, nego i s divljom radosti, vikom i plěskom. Prolazeći izpod veličajnih tih, o poganskom okrutničtvu još sad strašno sborećih zidinah i svodovah, činilo mi se, kao da čujem jauk, da njušim nedužnu kèrv od toliko tisuć žèrtvah svakoga spola i dobe, koje jedino radi svoje postojanosti u věri kèrstjanskoj bijahu osudjene na groznu smèrt. Što vam se čini ljubezni moji! kakvo je moralo biti ćudoredno stanje čověčanstva, kad su najobrazovaniji narodi staroga věka u ovakovih okrutnostih tražili radost, slast, zabavu?

Pak nemislite, da je samo prosti narod, da su samo nižji razredi ljudstva bili u toliku izkvarenost ugreznuli. Ne, ni oni, kojih je staro doba dèržalo najmudrijimi, koji su umnom svojom izgladjenosti i obsežnim znanjem

bili daleko nadkrilili sugradjane svoje, nebijahu u ćudorednom obziru mnogo bolji od drugih, ili bar ne prosti od velikih manah i pogrešakah. Znamo, da je Sokrat bio jedan od pèrvih mudracah staroga světa, pa opet, prem bi o Bogu imao uzvišenih pomislih, dvojio je o neumèrlosti duše, ter još prije smèrti svoje zapovědio, da se krivomu bogu Eskulapu prinese kokot za žèrtvu. Plato, glasoviti taj mudroznanac, koga ljudi staroga i novijega věka prozvaše božanstvenim, dopusti i odobri mnogoženstvo i preljub; učio je, da se tati imadu kazniti ne radi same kradje, nego što ju nisu skrovnije izveli. I Cicero, taj izvanredni mudrac i govornik rimski, premda je o krěposti u obće uzvišeno mislio, ipak glede pojedinih vèrstih krěposti bijaše jadno posèrnuo, učeći na priměr, da se krotkoća, ili velikodušno opraštanje uvredah neslaže s muževnim značajem.

Takovo eto bijaše ćudoredno stanje čověčanstva prije došastja spasiteljeva. A koli se ova slika proměni, koliko svět preobrazi, odposlě kako nad betlehemskom štalicom zamně glas: „Danas vam se je rodio spasitelj, koj je Isukèrst Gospodin.“ I „Slava Bogu na visini, a na zemlji mir ljudem dobre volje.“ Božanski naime spasitelj ne samo da je bio živ uzor svih krěpostih kroz sav tečaj zemaljskoga svoga boravljenja, nego dao je takodjer učenikom svojim najizvèrstnije zakone o krěposti, i divnoj svetosti. A ovaj priměr, i ovaj nauk njegov slědili su apoštoli, njihovi naslědnici, i sav pravověrni puk, tako da su u pèrva stolětja u svojkolikoj kèrstjanskoj obćini poniznost, bogoljubnost, čistoća, nježna ljubav Boga i bližnjega, jednom rěčju sve krěposti bujno cvale, te isti se pogani čudili nad svetim životom pèrvih kèrstjanah; dapače ime „kèrstjanin“ značilo je u ono vrěme toliko, koliko svet.“ —

Kad je věra kèrstjanska divnom bèrzinom kasnije dopèrla do svih skoro poznatih narodah, tad je i čověčanstvo u ćudorednom obziru krenulo na bolje, otresav se krivobožtva, gluposti i pakosti, ter prigèrliv onu pitomost i vèrlinu života, kojoj je věra kèrstjanska rodilica. Svědoci ovoj divnoj proměni jesu one tisuće mučenikah, to će reći ljudih svakoga spola, dobe i stališa, koji puni ljubavi božje pretèrpiše najgroznije muke, da istu smèrt radje, nego da od staze krěposti i istine odstupe. Svědoci tomu jest neizměrna množina izpovědnikah, mnogobrojne děvice i udovice, i veliki sbor svetacah i sveticah božjih.

Ali, da je naš spasitelj i presveti mu nauk jedini vrutak prave krěposti, još bolje dokazuje ta okolnost, što i poslě došastja spasiteljeva oni narodi, do kojih nije dopèrla luč věre kèrstjanske, i sada čame u isto onakovoj sirovosti i ćudorednoj trulosti, kakova je prije njegova došastja kod svih poganskih narodah vladala. Znamo, da se još dan danas nalazi poganskih narodah, koji bogovom svojim žèrtvuju ljude, da istu děcu svoju. Znamo, da ima još sad bezćutnih narodah, kojim je najveća slast, kad se mogu nasititi kèrvi svladanih svojih neprijateljah. Pak i oni puci, koji su u mnogih znanostih i umětnostih do velikoga savèršenstva dotěrali, kao iztočni Indijanci, Kinezi, Japanezi, stoje u obziru ćudoredom malo ili nimalo bolje od starodavnih poganah. Za dokaz tomu budi dosta spomenuti, da se kod Indijanacah i danas visoko cěne, i za vèrlo krěpostne dèrže one žene, koje poslě smèrti muža svoga skoče u vatru; da u Kini i danas još roditelji izlažu děcu svoju, nemareći, hoće li od glada poginuti, il će ih divlja koja zvěr proždrěti? — Ovakovih medjutim dokazah netreba nam tražiti po udaljenih prekomorskih stranah; svèrnimo samo okom preko Save i Une, i eto ćemo viděti, u kakovom se stanju nahodi ćudorednost u prostranih onih pokrajinah, koje zastira tmina muhamedanskoga praznověrja. Ondě slavljeno mnogoženstvo, gospodeća sirovost i izkvarenost zar nam nesvědoče jasno, da bez věre kèrstjanske neima krěposti.

Još jasnije nam stvar dokazuje, što isti kèrstjanski narodi, kad jedanput izgube věru, ili se u životu od njezinih načelah odmetnu, nadju se više manje u istoj pokvarenosti i barbarstvu, u kojem su bili, i sad jesu puci, ime Isusovo nepoznavajući. Žalostan priměr tomu imademo u francezkom narodu, koga na svèršetku prošloga stolětja uslěd prisvojenih od opakih mudracah načelah spopade tolika slěpota i mahnitost, da se nije sramio zlogasnu, posve nagu ženu, kao božanski uzor čověčjega uma staviti na žèrtvenik stolne parižke cèrkve. Znamo nadalje iz pověstnice francezkoga prevrata, kako su hiljade nedužnih ljudih izgubile glavu; jest, takova je divljač i okrutnost carevala tada, da budući se nije moglo više smoći kèrvnikah za pojedine žèrtve, bile su čitave jate mirnih gradjanah natjerane stranom na brodove, da ih utope, stranom na topove namaknute, da ih raznesu, a stranom opet u podzemne spilje natèrpane, da ih ondě udave. Jednom rěčju, svako čuvstvo čověčnosti izgubi ono vrěme taj inače obrazovani narod u toliko, da su ista děca u potocih ljudske kèrvi izvodila oběstne igre i plesove.

Niti je prestala ta okrutnost prije, nego što je na město nesramne one ženskinje, na veliki oltar stolne cèrkve bio opet naměstjen križ spasitelja Isukèrsta, taj jedini znak sreće, i blagostanja ljudskoga.

Skoro isto tako dogadja se dan danas u lěpih, inače blagoslovljenih krajevih Italije. Jer odkada su opaka i bezbožna prevratna načela ondě zagospodarila, proplače

věra kèrstjanska, poplesana je krěpost i svetost, a opačina na prěstol uzdignuta. Tužno ovo stanje Talijanske najbolje opisuje isti sv. otac Pio IX. u svom dne 31. rujna prošle godine dèržanom konsistorialnom govoru, iz kojega vam samo maleni ulomak vadim. Veli sveti otac „Pogubnimi i odurnimi spisi podkapa se sveta věra, nabožnost, poštenje, čistoća, sramežljivost i svaka krěpost; izvratjaju se nepobitna načela věčnoga i naravskoga zakona, obćega i posebnoga prava; podkapa se zakoniti temelj obitelji i gradjanskomu družtvu; krivimi potvorami pèrzni se pošteno ime i glas svih dobrih; a bezzakonje, preuzetnost, razuzdanost i opačina svim se nastojanjem goji, širi i zaklanja.“ Ovim rěčim dodaje sv. otac onu strašnu izreku sv. pisma „Prokletstvo, i laž, i ljudomorstvo, i kradja i preljub poplaviše (svět), i kèrv udari o kèrv.“

Ali koliko děluje věra kèrstjanska na dobro ponašanje, uče nas ne samo ona velika družtva, koja kraljestvi, carstvi, dèržavami nazivljemo, nego i pomanja družtva, iste kućne obitelji. Imade nebrojenih priměrah: da dokle se kotrizi jedne obitelji dèrže nepomično věre kèrstjanske, dokle se nestide moliti, dokle svaki dan, ili bar svake nedělje i blagdana polaze službu božju, dokle u stanovito vrěme primaju svetotajstva pokore i pričesti, — rěčju dokle kotrizi koje obitelji po propisih věre živu da dotle živi takodjer u obitelji čednost, trěznost, blagoćudnost; živi pravdoljubje i poštenje; živi medjusobna ljubav; živi jednom rěčju svaka vèrlina, i s njom onaj blaženi mir, kojega nam svět dati nemože, i koj dusi nebeski na današnji dan navěštjahu nad betlehemskom štalicom ljudem dobre volje. A usuprot, čim u kojoj

obitelji izumre, ili samo ohladi věra kèrstjanska, čim se za njezine zapovědi počne nemariti, čim se udomaći ono žalostno, rekao bih praktično nevěrstvo, kakovo na preveliku tugu u sadašnje vrěme sve više opažamo, imenito po varoših i povećih tèrgovištih: eto ti umah neuměrenosti, bezbožnih govorah, kletve, bludi, prevare i nepravdah svake vèrsti. U takovoj obitelji nestane prave ljubavi roditeljah prama děci, istinskoga počitanja děce prama roditeljem, nestane čověčnosti gospodarah prama družini, věrnosti družine prama gospodarom; a město toga cvate zavist, inat, mèržnja i progonstvo; město blažena mira dèrma kućom groza věčne kavge i boja. Jao si ga tada ovoj kući; ona nepredstavlja, kao što bi morala, raj na zemlji, nego pravi pakao.

Mogao bih ova razmatranja to o pojedinih ljudih to o cělih družtvih nastaviti, ter dokazati još obširnije, da je prava nedužnost življenja, krěpost i ćudoredna savèršenost samo kod onih ljudih moguća — bili oni dostojanstvenici ili prostaci, bogatari ili siromasi, starci ili mladjenci, mužkarci ili ženske, bili u ovih ili onih okolnostih, — da je, velim, prava nedužnost i krěpost samo kod onih moguća, koji živom věrom u spasitelja Isukèrsta oduševljeni nastoje svoj život njegovim svetim zapovědim ne liceměrski, niti od danas do sutra, nego iskreno i postojano prilagoditi; a protivno da oni, koji te věre neimaju, niti zapovědih, Isusovih paze, kazali se u ostalom kako poštenimi, bili ma kako učeni i prosvětljeni, da, velim, ovakovi ljudi u ćudorednom obziru nemogu se podići do one vèrline, do one čistoće, do one stalnosti i čestitosti, koja dolikuje čověčjemu dostojanstvu, koja jedina jest vèrstna probuditi u nas pravo pouzdanje, i čověka usrećiti na ovom i na drugom světu. Sve to

velim, mogao bi vam obširnije dokazati mnogimi primĕri, gledeć tako na narav čovĕčju, kako na svakdanje izkustvo: ali neću da još dulje kušam vašu stèrpljivost, osobito kad mi se to pokraj svega, što jur kazah, nečini ni potrebito. Idem zato na kraj.

Iz svega, što sam pred vašim očima razvio, mogli ste se uvĕriti ljubezni moji! da je sbilja istinito, što sam na početku govora uztvèrdio, a poslĕ višeputah ponavljao, naime: da prava krĕpost i vèrlina kèrstjanska samo ondĕ obstoji, gdĕ u istinu vlada vĕra kèrstjanska duhom i sèrcem ljudskim. S toga vas opominjem, pače s otčinske brige, koju po volji božjoj nosim za vas, što mogu više molim, da u pameti i sèrcih vaših nastojite uzčuvati dar ove iste vĕre svete, koju je donio na svĕt novorodjeni spasitelj Isukèrst: dar, velim, od kojega neima plemenitijega, ni skupocĕnijega, ni spasonosnijega. Čuvajte ga kao oko u glavi svom snagom, te onom čvèrstom nakanom, da volite izgubiti prije sva dobra ovoga svĕta, i isti život. Jer izgubivši vĕru izgubiste sve, a sačuvavši nju sačuvaste sve. Ni stolĕtja prošla, ni sadanje, s čovĕčnosti i obrazovanosti toli razglašeno doba nenadje još ništa, čim bi se ma iz daleka samo dala ta blagodat vĕre kèrstjanske nadoměstiti. To je pobĕda, veli sv. Ivan evandjelista, koja nadvlada svĕt, vĕra naša.“ Ovo razmišljavajući nemožemo ino, nego uzkliknuti sa sv. Pavlom (Tit. 2.) „Ukaza se svim ljudem milost Boga spasitelja našega: učeći nas, da odrekav se bezbožnosti i svĕtovnih požudah, živimo na tom svĕtu trĕzno, pravedno i bogoljubno.“ Valja pako biti u čuvanju toga blaga tim

pomnijim, čim se više u sadanje vrĕme na istu vĕru kèrstjansku diže protivnikah; čim su ovi lukaviji, zlobniji i domišljatiji.

Pristupimo ljubezni u Gospodinu! k jaslicam betlehemskim, u kojih evo radi nas i radi našega spasenja leži preblagi spasitelj; pristupimo sa svim pouzdanjem, s čuvstvom duboke zahvalnosti i žarke ljubavi, te padši na koljena s bogoljubnimi pastiri recimo: Spasitelju dragi! priznajemo neizmĕrna dobročinstva, ljudskomu plemenu po tebi izkazana; priznajemo, da si ti jedino svĕtlo čovĕčjega uma, da si jedino vrelo prave svetosti, i krĕposti. Sa smĕrnom zahvalnostju primamo presvetu, s neba donešenu vĕru tvoju; tvèrda je naša naměra i odluka, nju ne samo pomno čuvati u pameti i sèrcih naših, nego i sve misli, rĕči i čine, da sav život aaš polag nje upravljati, od staze spasonosnih zapovĕdih tvojih nikad neodstupiti. To je preblagi spasitelju! čvèrsta nakana, to je stalna želja naša. Ali okruženi smo evo odasvud neprijatelji; zmaj, stari otac laži, nadalje pohotnosti, tĕlo i svĕt neprestano, i svakojako nas napadaju. Osim toga ćutimo veliku slabost i kèrhkoću našu. U zloćah, kako govori sveto pismo, začeti smo, i po grĕhu zanosi nas mati naša. S toga naša želja i snižena prošnja, da nas u sveudiljnoj borbi moćnom rukom tvojom zaklanjaš. Znamo bo, da s tobom i u tebi možemo sve, a bez tebe ništa. O sveta Marijo preblažena dĕvice i majko spasitelja, s prečistim zaručnikom tvojim moli za nas. Amen.

APPENDIX

CONTINENS

LITERAS PASTORALES

GEORGII S. R. E. CARDINALIS HAULIK,

COMPLETO

VIGESIMO QUINTO EPISCOPATUS SUI ANNO AD CLERUM ARCHIDIOECESEOS

DIMISSAS

DIE 6. JANUARII 1863.

Venerabiles Fratres, et Filii dilectissimi!

Hodierno die evolvuntur viginti et quinque anni, id vero est, evolvitur quadrans saeculi, quod conscenderim sedem praesuleam Zagrabiensem, dignitate non minus, ac vetustate et amplitudine sua insignem. Recordatio facti hujus eo tenerioribus grati, erga supremum Numen, animi sensis replere debet pectus meum: quo intimius persentisco, in tanta hac mei dignatione, nihil propriis meritis, sed totum gratuitae, atque adeo incomprehensibili divinae benignitati esse adscribendum; cui laus, honor et gloria in saecula saeculorum! Hac, magnam vitae meae portionem efficientis temporis intercapedine, prout pro instabili humanarum rerum conditione vix etiam secus evenire poterat, multa acciderunt cordi meo jucunda, sed multa etiam gravia omnino et acerba.

Itaque vigesimum quintum episcopatus mei anniversarium agens, haud incongrue me facturum existimavi, si, quae tanto temporis lapsu seu grate, seu ingrate affecerunt cor meum, per summa saltem capita, et in complexu, vestris objecero oculis Venerabiles Fratres, et filii dilectissimi! Facio id hac opportunitate, quod fatiscentibus sub pondere annorum viribus meis, sperare non possim, me multis adhuc vicibus solatio, pastoralibus literis vos alloquendi, perfruiturum; parte vero ab altera, quod confidam, vobis, pro eo, quem omni occasione demonstrastis, fraterno, filialique erga me affectu, rem haud ingra-

tam, imo, cum ea Ecclesiae, patriaeque nostrae rationibus magna sui parte implexa sit, aliquatenus etiam utilem futuram.

Inter ea, quae ad grata objecta transacti in Episcopatu temporis mei refero, praecipuum tenet locum, quod fides catholica hujus quadrantis saeculi defluxu, firma perstiterit in dioecesi mea, nec omnino ulla sensibilia passa sit detrimenta, imo nonnulla etiam ceperit incrementa. Paucarum enim personarum defectiones, quae occasione initorum mixtae religionis matrimoniorum locum sortitae sunt inter homines, temporalium commodorum potius, quam conscientiae, et aeternae suae salutis rationibus ductos, compensationem nactae sunt in ampliori numero eorum, qui, divini Spiritus gratia operante, catholicae fidei agnoverunt veritatem, inque maternum Ecclesiae sinum, cui infelici antenatorum suorum facto erepti fuerant, rediverunt. Certe hanc conservatae in dioecesi mea fidei integritatis prosperitatem pro eo majori divinae benignitatis charismate debeo reputare, quo periculosiora, multipliciora, infestioraque sunt arma, quibus temporibus nostris impetitur eadem sacro-sancta fides, ejusque nutrix et conservatrix, Ecclesia catholica. Et sicut maximum exhinc in pectus meum redundat gaudium spirituale: ita ad immortales, pro tanto dono supremo Numini agendas gratias me sentio, lubenterque profiteor obligatum.

Insignem porro in corde meo excitavit, actuque sustentat laetitiam, quod maximam Cleri dioecesani partem digne sua vocatione viderim ambulantem, laudabilique, imo invicta cum patientia portantem pondus diei et aestus; in explendis gravis sane sui pastoralis muneris partibus indefessam, et in procuranda aeterna commissarum sibi

animarum salute fructuose elaborantem. Ac ecquidem hanc insignem, piamque contentionem vestram, Venerabiles Fratres, et Filii dilectissimi, eo tenerioribus recolo grati animi affectibus: quod et felicem illam, quam nunc admodum memoravi, fidelium dioeceseos nostrae populorum in chatolica fide firmitatem, post divini Numinis gratiam, his praesertim apostolicis vestris sudoribus in acceptis referendam esse mihi persvadeam; quamvis in rem, quod et ipsi certo agnoscetis, haud parum contulerint populares illae missiones, quae posteriori tempore, singulis annis, in variis dioeceseos partibus fuerant institutae; quasve sicut ipse, pro posibili continuandas sum curaturus: sic, ut vestra quoque ex parte peculiari cura et benevolentia complectamini, vobis commendo quo possum impensius.

Magnam aeque me cepisse voluptatem ex eo, quod dilectissimam sponsam meam, ecclesiam cathedralem, ad eum, in quo actu constituitur, dignitosum statum, adjuvante sacro meo senatu, ponere potuerim: non est, quod multis debeam demonstrare. Omnium enim, etiam exterorum judicia consentiunt, non multas in monarchia dari ecclesias, cui nostra cathedralis locum cedere debeat in ea praesertim, quam actu exhibet, interni sui adparatus conformatione. Et, si dantur etiam cathedrales, quae seu amplitudine sua, seu ornamentorum magnificentia superant nostram: vix tamen vel una reperietur, quae magis christiani cultus genio sit inspirata, aptiorque reputari possit ad suscitandos, et alendos in cordibus precantium pios adorationis supremi Numinis sensus.

Inter eventus cordi meo gratissimos, et pro quo non cesso divinae benignitati teneras agere gratias, refero porro, quod Seminarium meum dioecesanum, quovis ex

obtutu ita de praesenti sit comparatum, ut omnino cunctis, quae ejus intuitu sobrie foveri possint desideriis respondeat. Potest id asseverari relate ad puritatem morum et spiritum pietatis, quo pubes ecclesiastica animatur. Potest asseverari intuitu coordinationis studiorum, et literariae ejusdem juventutis culturae. Potest denique etiam quoad subsistentiae media, et statum Instituti materialem. A Seminario potissimum pendet sacerdotii conformatio, atque adeo felix populi sors, obtutu religiosae fidei et moralitatis. Hinc est, quod Concilium Tridentinum, Summique Pontifices, tantam circa debitam Seminariorum coordinationem exeruerint sollicitudinem. Et vero prosper hic Seminarii nostri status eo teneriori cor meum afficit jucunditate: quo amplior mihi prioribus temporibus, hac recte ex parte, emergebat doloris materies. Memorare suffecerit infelicem illam annorum 1848. et 1849. epocham, qua non tantum tegendarum Instituti necessitatum scaturigines maxima sui parte exaruerunt, sed et disciplina domestica, perniciosorum ejus temporis principiorum contagione, et impiis hominum, in corruptione juventutis virtutem suam reponentium, ausibus tantopere fuerat laxata, ut dimidia poene pars alumnatus ad saeculum, cujus genium attraxerat, debuerit relegari.

Post Seminarium Cleri junioris nullum est in dioecesi mea Institutum, quod plura, majoraque cordi meo peperisset solatia, quam sit Institutum sororum misericordiae. Sane, si quod est incepti genus, quod benigno divinae providentiae favore possit gloriari, est Conventus sororum misericordiae Zagrabiae stabilitus. Quippe tenera, quae anno 1846. per sex virgines ab extero adscitas, in agro Dominico defixa fuit plantula, brevi hoc temporis spatio, in arborem excrevit, varias in partes, lateque ramos suos protendentem, ac saluberrimos religioni et patriae fructus proferentem. Certe solers ista, ac vere christiana tot centenarum sexus sequioris prolium educatio, cui singulis annis, tota virium contentione, incumbunt charitativae hae sancti Vincentii filiae, fons est beneficiorum feracissimus; quorum amplitudo, evoluto altero saeculi quadrante, clarius adhuc impatescet; postquam nimirum puellulae, tam praeclaram educationem nactae, passim matres evaserint, hausta in juventute principia, in suorum natorum corda instillaturae. De utilitate, que e scita et solerti aegrotorum cura, intra septa Instituti aeque, ac privatis in domibus, per sorores misericordiae jugiter exercita, manat in humanam societatem, nihil opus habeo disserere: hanc enim nemo, nisi omni humanitatis sensu destitutus, aut iniquus prorsus rerum arbiter, potest inficiari. Idem certe valet de ardua domus pauperum cura. Idem de impensa ad vincula damnatis utriusque sexus hominibus sollicitudine. Signanter de Instituto Lepoglavensi, in quo septingenti, et quod excedit, variorum criminum rei detinentur. Quae quidem infelicibus his hominibus per sorores, magna cum sui sacrificio impensa opera, eo est patriae et humanitati fructuosior, quod non ad solas se restringat corporis indigentias, sed ad ea etiam extendatur, quae ad statum pertinent animae, quae morum inducere possint emendationem, praeservare a relapsibus, et vinculatis, ubi expleta poena, humanae restituuntur societati, vitae honeste degendae accomoda media suppeditare. Hoc fine solerter erudiuntur in primis literarum elementis, quibus ea antehac ignota fuerunt. Eodem fine indefesse exercentur in variis opificiorum generibus, cujusvis genio, inclinationi, et habilitati magis convenientibus. Scio ecquidem administrationem sororum misericordiae, relate ad hoc Institutum, praetextu oeconomiae Status publice mordaciter

fuisse impetitam. Sed vero praesens Instituti Lepoglavensis administratio cunctis aliis idgenus Institutis publico aerario favorabilior est. Caeterum inficiari nolim, reperiri forte posse homines, quos bonus auri odor ex quacunque re allicit vehementer; quive miseros captivos tantisper leviori etiam censu vellent assumere providendos. Sed vero quae foret sors infelicium horum hominum in manibus profanorum, fortasse inimicorum christiani nominis, nec quidquam praeter mammonae lucra respicientium administratorum? quae cura eorum emendationis, istitutionis, praemunitionis contra manifesta, quae eos expectant, relapsus pericula? Certe lucellum illud materiale publici aerarii, etiamsi ipsa re confirmaretur, evanesceret in comparatione tantae, quae ex charitatis plena sororum misericordiae contentione, in hanc hominum classem, atque adeo in ipsam patriam manat utilitatis. Haec tam mihi videntur manifesta, ut non possim non suspicari, impetitiones istas non ex eo, qui praetexitur, aerarii rationibus consulendi studio, sed ex aliis, iisque minus puris fontibus, ac utinam non ex resensu erga cuncta, quae religionem spirant, profluere. Accedit ad haec ex Instituto sororum misericordiae in patriam manantia emolumenta, praeclarum illud, quod eae undique praebent innocentis vitae, altiorisque christianae perfectionis exemplum. Res sane inaestimabilis pretii, hac praesertim aetate nostra, qua irreligio, omnisque generis impietas totum videtur velle mundum inundare.

Gratum pariter, et perquam jucundum accidit cordi meo, quod decursu viginti quinque, de quibus mihi sermo est, annorum, e reditibus Episcopatus mei, suffragante divina benedictione profluentibus, potuerim, non quidem ea, qua desiderabam mensura, sed tamen certas deputare summas, in sacros provehendae divinae gloriae, promo-

vendique cultus religiosi fines, in alleviandam deficientium fratrum nostrorum, aliorumque cum indigentiis luctantium sacerdotum, pauperum item juvenum literis operam navantium, nec non viduarum, et caeterorum egestate pressorum concivium sortem; quod demum potuerim aliqualibus saltem subsidiis succolare nationalia Instituta nostra, nonnulla etiam in augenda patriae ornamenta constituere. Nec modicum solatiis meis addit cumulum, quod his non obstantibus, rem meam familiarem eo videam esse positam loco, ut sperare possim, e substantia mea, his praeclaris finibus, post meum etiam obitum, sensu tabularum ultimae voluntatis meae, aliquas insuper obventuras accessiones.

Restat memorare peculiarem illum casum, quod recte in meum hoc tempus inciderit Episcopatus Zagrabiensis ad Archi-Episcopalem et metropoliticam dignitatem sublimatio .Non tam ego expers sum omnis modestiae, ut hac in re meis meritis vel aliquam partem tribuendam esse existimem. Scio perbene, faustum hunc eventum unice supremarum, a quarum arbitrio is dependebat authoritatum, sanctissimi quippe Patris et Summi Pontificis, Augusti item Imperatoris et Regis nostri Apostolici erga nationem Croatam tenerae benevolentiae, benignitatique in acceptis esse referendum. Tamen res non potuit non eo laetissime afficere animum meum, quod hoc eventu expleta tandem forent saecularia patriae nostrae desideria, jugiter nutrita, multisque, publicis etiam, postulationibus manifestata; quod item Provinciae Croato-Slavonicae honorificam a cunctis aliis hyerarchicis gradibus, solo dempto Summo Ecclesiae Pontificatu, independentiam, sed et sedi episcopali Zagrabiensi, imo ipsi metropoli patriae nostrae urbi, insignem honoris, dignitatisque accessionem viderim obtigisse. Non modicus his accessit

cumulus ex dignitate cardinalitia, earundem summarum potestatum consensione, in tenuitatem personae meae collata. Fateor, de tanta mei dignatione nunquam ausus fuissem vel somniare: tamen et hoc sublimis distinctionis genus, quod adusque ignorabat patria nostra, inexpectato hoc eventu aditum in ecclesiam Croaticam reperisse, non possum non gratissimo erga divinam benignitatem pectore recolere.

Haec de rebus, que viginti quinque annorum Episcopatus mei decursu, grate affecerunt animum meum, memorasse suffecerit. Transeo ad ingrata et aspera, in quorum recensione eadem, cui adusque studui, utar brevitate.

Sicut inter objecta, grate animum meum afficientia, primo loco memoravi, quod fides catholica, toto isto quadrantis saeculi defluxu, illibata perstiterit in dioecesi nostra: sic inter ea, quae aegre afficiebant cor meum, notare imprimis debeo: religiosae pietatis moralitatisque statum, in populis nostrae curae creditis, magna tamen in parte haud respondisse desideriis meis. Non allegabo negligentiam in frequentando divino cultu, auditione verbi divini, prolium ad institutiones catecheticas, scholasque missione, quae in non paucis dioeceseos partibus se varie manifestat, nec alia hujusmodi acediam redolentia vitia, nec caeteras minores a lege divina, christianaeque vitae perfectione deflectentes abreraciones; illam tantum, abominandam sane, et nescio quo infortunio, nationi nostrae poene propriam blasphemandi consvetudinem memoro, quae vere tristem in modum est propagata; quae omnem christiano sensu vel aliquatenus animatum hominem horrore debet percellere; quaeve, ut equidem mihi parsvadeo, non postrema causa est multarum non moralium tantum, sed et socialium calamitatum nostrarum. Ab

homine etenim, qui non horret, omni momento turpissima in sanctos, ipsum adeo Creatorem, vibrare convicia, nil sperari potest boni; nec mirum est, si is in immoderatum spirituosorum usum, luxuriae inquinamenta, furta et violentias, alia vitia prolabatur, sicque una rei suae familiaris convellat fundamenta. Multum etiam tristitia afficiebat, actuque afficit cor meum, ista in civitatibus praesertim, majoribusque oppidis, magis in dies invalescens rerum ad religionem pertinentium indolentia, ac practica, ut ita dicam, incredulitas. Pestis haec eam potissimum invasit hominum classem, quae majoris culturae laude amat gloriari. Hinc repetendum, quod saluberrima jejunii et abstinentiae ecclesiasticae disciplina poene emortua sit in hac civium classe; quod non tantum pauci Sacramenta Poenitentiae et Eucharistiae videantur frequentare, pauci divini verbi pabulum appetere, sed rari omnino ipsi sacrosancti Missae Sacrificii auditioni, vel Domini, festisque diebus interveniant; et, si etiam solemnitatis cujuspiam gratia, aut convenientiae causa, interveniunt, eos se tota corporis compositione exhibeant, ut non aedificationi, sed offendiculo potius sint fideli populo, hominibus necdum fide et religionis sensu exutis. Haec, hisque similia moerore sane replere debent omnem bene patriae suae cupientem: cum non possit non perspicere, quod succussa religione, id vero est solo et unico, quod vere solidum dici possit, humanae societatis fundamento, cuncta in pejus ruere sit necesse.

Quemadmodum porro inter praecipua, quae jucunda mihi acciderunt, referebam, quod maximam Cleri mei dioecesani partem digne vocatione sua viderim ambulare: sic, ubi de ingratis ago, reticere non possum, repertos tamen fuisse etiam intra septa sanctuarii, qui vel non responderent incumbentis sibi sacri muneris partibus, vel

in vitae suae tenore minus se probabiles exhiberent, vel plane a virtutis tramite sic deflecterent, ut asperioribus, ad praescriptum sacrorum canonum, subjici debuerint animadversionibus. Et id quidem evenit non tantum illa superius memorata, deplorabili sane, publicae rerum covulsionis epocha, cujus spiritu etiam sacerdotes, levioris genii, minusque firmiter principiorum ac virtutis soliditati insistentes, se infascinari siverunt, sed et successivis temporibus. Fateor Venerabiles Fratres, nihil dari in hac tanta eventuum varietate, quod sensibilioribus cor meum ferire possit ictibus, quam dum viros, Altaris ministerio consecratos, vocationis suae oblitos conspicio. Semper enim ea mentem meam subit cogitatio: non posse non illam, quae mundum populatur, moralem putredinem, rapidos facere progressus, si eos quoque, qui ex divina institutione sal esse debent terrae, eidem contingat succumbere corruptioni; non posse non augeri, magisque condensari tenebras iniquitatis, si et eorum, qui lux esse debent mundi, quive propterea sunt positi super candelabrum, ut luceant omnibus, qui in domo sunt, obfuscetur splendor, aut plane deficiat.

Agens de ingratis temporis mei vicissitudinibus, memorare possem iteratas, nec leves sane, nec periculo carentes meas aegritudines, quibus eodem Episcopatus mei tempore conflictabar. Sed vero, cum haec meam tantum personam concernant, iis non immorabor; praesertim cum in his etiam divinae providentiae, cuncta in salutem nostram dirigentis, oeconomiam debeam agnoscere. Imo, hoc etiam nomine, divinae benignitati nova me gratitudine sentio obligatum; tanto quidem magis, quod, non obstantibus istis affectionibus, in hac provecta aetate mea, sic mentis et corporis mei vires conservare dignata sit,

ut adhucdum defungi aliquomodo possim incumbente mihi episcopali munere.

Majoris sunt considerationis illae, quibus, toto, de quo mihi sermo est, tempore, Monarchia nostra, quoad internas aeque, ac externas correlationes suas exposita fuit, actuque exposita est, politicae, ac sociales agitationes. Ecquidem sic me natura sentio comparatum, ut nil refugiam magis, quam influere in politicarum rerum pertractationes, variaque ista partium, invicem semet impugnantium, studia. Sed vero pro conditione officii mei et episcopalis, et, quod plurium annorum decursu pariter gerendum habui, Banalis Locumtenentis, hunc influxum nullatenus potui declinare, imo in medium quasi periculosorum horum fluctuum me vidi praecipitatum; qui quantas quamve ingratas in animo meo excitare debuerint sensationes, quantas sollicitudines et inquietudines? facile quivis potest autumare, qui situs mei adjuncta, praesertim in Comitiis hungaricis, non raro in plures annos protractis, expenderit. Penes purissimam sane intentionem, omneque moderationis studium, impossibile mihi fuit acerbas illas impetiones, de quibus ipsa Comitiorum diaria non obscurum perhibent testimonium, quaeve non raro insomnes mihi noctes adtulerunt, evitare. Crescebat malum temporis lapsu, donec tandem anno 1848vo eum adtigisset apicem, ut facto revolutionarii Ministerii hungarici non modo proditor patriae fuerim pronunciatus, sed et maxima proventuum parte privatus, bonis Episcopatus Banaticis in fiscum publicum redactis. Imaginari sibi quisque potest, quanti, quamve gravis fuerit negotii, parte ab una omni paene agendarum rerum nervo destitui, parte vero ab altera non tantum tueri dignitatem episcopalem, sed et Seminarium, Orphanotrophia, beneficum Sororum misericordiae, aliaque pia Instituta, quae

pariter praecipuam in ea rerum convulsione, redituum suorum portionem amiserant, a minitante interitu vindicare.

Sed sedata etiam revolutionalium istorum annorum, gravi sane et periculosa tempestate, successerunt eventus alii, varie sollicitudinem nostram exercentes; nec concitati eotum fluctus adusque plene sedati sunt in Imperio Austriaco. Signanter status patriae nostrae nondum normalis dici potest, nondum seu dissidiorum expers, seu futurorum metu vacuus. Quippe harmonia regnum inter et altum regimen necdum est ita restituta, ut regnicolarum desideria expleta, aestuantes passionum fluctus compositi dici queant. Hic status, ingrate, fateor, agit in animum meum, qui plane mihi persvasum teneo, res nonnisi in iis regnis aut provinciis rite constitutas dici posse, in quibus Principem inter et subditos plena regnat sincerae fiduciae reciprocitas; quemadmodum privatarum familiarum sors tunc demum prospera est, dum patrem inter et filios familias harmonia obtinet, ac mutua beatae pacis tranquillitas. Hac nos actu destitui, mihi quidem eo dolet vehementius, quo plenius, quod et publice iteratis vicibus profiteri ausus sum, convincor, nullum unquam fuisse temporis momentum, quo Croatia res suas publicas facilius, feliciusque potuisset coordinare, et quidem super fundamento sobriae nationalitatis, veraeque libertatis constitutionalis, quam sit momentum praesens, quo faventissima parte ab omni eidem suffragantur rerum adjuncta. Certe, ut taceam caetera, vehementer favet rebus nostris, quod ipsius alti regiminis plurimum intersit, cuncta nobis concedere, quae salva monarchiae dignitate, securitate, et integritate concedi possunt, quaeve ad constabiliendam, sensu sano, legalem autonomiam nostram referuntur. Croatia recentissimis temporibus tales

impetravit ab Augusto suo Principe concessiones, de quibus saeculorum decursu, vix serio vel cogitare praesumpsisset. Exempli tantum causa memoro, propriam Cancellariam, proprium Septemviratum, exclusivum in publicis negotiis patrii idiomatis usum. Patet itaque, bonam voluntatem ex parte alti regiminis haud deesse, sed vero, quantacunque haec sit, ad talia accedere non potest summa Imperii authoritas, quae toto cardine immutata Monarchiae adjuncta, ipseque temporis genius irrevocabiliter sustulerunt, aut quae sine ingenti totius Imperii detrimento, novique rerum ordinis convulsione, nequeunt indulgeri. Salebrosa haec publicae rei nostrae conditio Regimini quidem ingratas progenerat perplexitates, sed nobis ipsis ampliores adhuc parit inamoenitates, ac utinam non pro posteritate nostra plane amaros ferat fructus.

Unum adhuc est, quod, de pathematibus animi mei agens, silentio non possum praeterire: illum quippe cordis mei moerorem, quem ipsi incussit lugubris status Ecclesiae Catholicae ex tot, tantisque summo ejus Capiti illatis injuriis et afflictionibus promanans. Hanc in rem saepius jam sermo mihi ad vos fuit, Venerabiles Fratres, et filli dilectissimi; nec volo seu dictorum meorum repetitione, seu uberiori eventuum, satis caeteroquin omnibus cognitorum, adumbratione gravis vobis accidere. Id tantum dico, eundem, tantis et turpissimae vafriciei, et impiissimae violentiae ausibus impetitum Summum Pontificem nostrum, juste sane exclamare posse cum Isaia Propheta: Terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgessi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt foedus sempiternum. Itaque non possum non vos, hac quoque opportunitate hortari, imo impense orare, dilectissimi, ut et piis ad Patrem coele-

stem suspiriis, et conquirendis, collatisve, quisque pro modulu suo, propriis etiam subsidiis, hanc afflictam Sancti Patris sortem alleviare strenue adnitamini. Officium hoc est cujusvis filii erga patrem suum. Tanto vero sanctius id nobis incumbit intuitu Summi Pontificis nostri: quanto est indubitatius, eum his adversitatibus saturari non sua, sed nostri, et Ecclesiae causâ. Certe immortali Suae Sanctitati obstringimur gratitudine, quod sublimi illo suo: „Non possumus“ tam praeclare tueatur commissam sibi religionis, veritatis, et justitiae causam. Hae enim, in tanta principiorum corruptione, istud unicum residuum habuerunt refugium, hunc portum salutis, in quo aliquantulum possent conquiescere, prodituraе iterum, ubi ei, cui venti obediunt et maria, benigne visum fuerit, modum ponere tam periculosae tempestati. Caeterum confidimus verbis Salvatoris nostri, promittentis se non derelicturum Ecclesiam suam in fines usque saeculorum, nec permissurum nos tentari, ultra, quam possimus sustinere. Et reapse, nisi omnia fallant, actu jam illucescere coeperunt miserantis divinae providentiae radii. Magis enim in dies magisque perspicere videntur, etiam a fide catholica alienae potentiae: neque securitatem, et veram humani generis civilitatem sine fide christiana, et principio universalis Ecclesiae posse subsistere, neque hanc sine libero, adeoque ab omni extera potentia independente summo Pontificatu, posse prosperare; ac propterea postremis his temporibus se minus iniquos erga eandem sanctam Sedem ceperunt exhibere.

His absolvuntur, quae de gratis et ingratis transacti temporis mei vicibus, vobis non tam recensenda, quam innuenda existimavi; confidens, ut exordio epistolae meae ajebam, ea vos, Venerabiles Fratres, et filii dilectissimi, pro vestro erga me affectu, benevole excepturos, imo et

nonnulla ex iis, scholiorum instar, in propriam utilitatem vestram conversuros.

Et equidem hic finem imponere debebam literis meis. Sed, cum e vicino nobis iterum ingruat jejunium quadragesimale: temperare mihi non potui, quin hac quoque vice, quemadmodum adusque singulis annis feceram, aliqua insuper vobis impertirer verba paternae adhortationis.

Materiam autem mihi delegi eandem, quam toties jam tractabam ad vos scribens: nimirum rationes pastoralis officii. Quippe in exacta hujus executione consistit omnis paene vocatio nostra, gloria et corona nostra. Idem tantae est amplitudinis, indaginis, et difficultatis, ut nunquam plene possit exhauriri. Si itaque nonnulla jam ante dicta per me repeti animadverteritis: cogitate, negotium nos agere summi momenti et tantae dignitatis, ut vel hoc ex obtutu, quo licet frequentius ad illud recurrendum sit, nec unquam ab ejus cessari debeat commentatione.

Et vero tractaturus de officio curae animarum, hac vice eam, quae inter sacrum curionem et pastorem ovium, ipso Salvatore indicante, intercedit analogiam, ad nonnulla puncta redactam, per summos, ut dici amat, apices vobis ob oculos ponendam constitui. Quamvis enim non ignorem, hanc analogiam, ipsamque pastoralis curae animarum officii compellationem, superbo temporis nostri genio haud arridere: tamen insistendum ei arbitrabar, cum ea parte ab una prorsus respondeat humili, mitique christianae fidei genio: parte vero ab altera perquam apta sit explicandorum sacro sanctorum, quae curae animarum incumbunt officiorum. Itaque ad rem adgredior.

Analogia pastorem inter ovium, et Curatorem animarum.

1. Curius quisque ovium suarum pastor quo fieri potest, perfectiorem earum sibi comparare studet notitiam. Eas frequenter numerat; observat, num collibus potius delectentur an vallibus? in quem usque gradum, sine periculo, perferre possint frigus et aestum? quae ex iis prosperent, quae item maneant macilentae? quae fideliter sequantur suum pastorem, quae libenter remaneant, et ad deserendum gregem se promptas demonstrent? verbo observat cuncta diligenter, quae sua ad utilitatem gregis intenta studia juvare possunt ac dirigere. Idem facere debet pastor animarum. Ego sum, ait Salvotor Joan. 10, pastor bonus, et cognosco meas (oves) et cognoscunt me meae. Quippe omnis, seu parvulis et rudibus, seu etiam adultioribus, et certis jam cognitionibus praeditis impertita institutio, tunc tantum fructuosa potest evadere, si eorum indoli, mentis et animi dotibus, indigentiis, et culturae gradui sit accommodata. Itaque et pastor animarum, si utiliter cupit operari; ante omnia commissi sibi gregis fidelium, quo licet adcuratiorem notitiam sibi comparet est necesse. Indagare diligenter debet, quem suae curae creditus populus teneat gradum in cultura ingenii, in moribus, in fidei firmitate? quas bonas, quas malas habeat consvetudines? in quae praecipue inclinet vitiorum genera? an fervidioris vel pacatioris sit indolis? an mitioris vel durioris genii? an lenioribus vel asperioribus ad tenendum virtutis tramitem stimulis felicius regatur? Nisi haec, quaeve huc referuntur alia, nota sibi reddiderit, quamcunque secus doctus sit, et bono zelo animatus, optato cum fructu non poterit sublimi suo fungi officio. Erit, ut rite advertit praeclarus quidam Asceseos magister, aes sonans, cymbalum tinniens; de dogmate disseret, quando de moribus esset agendum, et de moribus, quando de dogmate tractandum. Remedia indicabit, et porriget contra mala, quae non sunt; et mala quae sunt, crescere, diffundi permittet. Erit medicus doctus quidem, sed insanus, qui aegrotum non observans, stomachum validum curat, dum pectus infirmum debebat curare, et vicissim.

Et haec quidem gregis fidelium notitia non sit generica tantum, sed, quoad fieri potest, specialis quoque, ad singularum familiarum, imo et individuorum se protendens discretionem. Sic solum, ut cum eodem Asceseos magistro loquar, videbit sacer curio qui pii sint: et eos perficiet plusque sanctificabit; qui peccatores et iniqui: ipsosque ad poenitentiam vocabit. Videbit, qui luxuriosi: et peccandi occasiones e medio tollere, labilem juventutem a choreis retrahere, vanitatem reprimere, periculosas frequentationes resecare, lascivos cantus impedire, et sacra cantica ipsis industriose substituere conabitur. Videbit, qui inimici sint invicem: et odia nitetur exstingvere, reconciliationes promovere; qui avari: et eos ad liberalitatem misericordiamque adhortabitur; qui injusti et rapaces: eorumque usuras et fraudes contendet, resecare. Videbit qui conjuges invicem dissideant: et pacem charitatis inter eos adnitetur restabilire. Videbit qui blasphemi: et eos increpabit, qui in eloquio inverecundi aut detractores: et eos obmutescere faciet. Qui parentes liberorum curam negligentes: et eos reprehendet; qui filii parentibus non obedientes: et eos corripiet. Videbit qui ignari: et eos edoceri curabit; qui ad Sacramenta divinaque officia tardi: et eos stimulabit, compellet. Qui ebriosi et voluptatum amatores: ipsosque divinae irae comminatione terrebit. Videbit, quae loca publica

viciis et iniquitati ansam praebeant: et ea per potestatis civilis invocationem reprimi faciet aut reformari; qui libri contra fidem et bonos mores spargantur, teneantur, legantur: ipsosque manibus periclitantium fidelium suorum eripere sataget. Verbo, sic plena suorum notitia praeditus pastor animarum, malis si non omnibus, sane quam multis poterit mederi; bona plurima efficere, omnibus omnia fieri, ut omnes luarifaciat.

Caeterum prudentia pastoralis exigit, ut in hac, speciali praesertim, et individuali notitia comparanda, sacer curio justam observet mensuram, nec seu mediis honestati minus cosonis utatur, seu unquam aliis, quam operandae aeternae suorum salutis finibus se regi patiatur. Facile enim violatis seu prudentiae legibus, seu simplicitatis, et purae intentionis sanctimonia, accidere potest, ut fiduciam suorum amittat; qua amissa, incassum laboraret, et corpus Christi plus destructurus foret quam aedificaturus.

2. Verus pastor ovium sincere afficitur gregi suo, omnesque suas curas ejus consecrat prosperitati; imo, perhibente ipso Salvatore, tanto singulas prosequitur affectu, ut si contigerit unam ex centum a grege declinare: relictis nonaginta novem, vadat quaerere eam, quae erravit, et cum invenerit eam, imponat in humeros suos gaudens, et veniens domum convocet amicos et vincinos, dicens illis: congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quae perierat. Hac parabola adumbrare voluit idem benignissimus Salvator noster summam illam amoris teneritudinem, qua penetratos esse oportet curatores animarum erga fideles suae curae commissos. Propterea ait Joan. 10. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Quippe, pro divina sapientia sua, optime noverat Salvator noster, ex amore, ceu fecundissimo fonte, manare cunctas virtutes caeteras, ipsumque laborum, quos

in procuranda nostra, aliorumque salute exantlamus, successum. O felix amor, ait S. Bernardus, ex quo oritur strenuitas morum, puritas affectionum, subtilitas intellectuum, desideriorum sanctitas, operum charitas, virtutum foecunditas, meritorum dignitas, proemiorum subtilitas. Et certe, qui expenderit, quantam animi fortitudinem, quantaque sacrificia deposcat cura animarum; quam ferrea saepe opus sit patientia ad integros etiam dies in confessionali traducendos; quanta sacer curio opus habeat sui victoria, ad interrumpendam intempesta nocte quietem lassi corporis, carpendam per saltus et praerupta viam, haud raro glacie et nivibus asperam, subeundumque miserum, graveolens tugurium, ac perficiendum illic, debite et sine festinatione, incumbens sibi officium, non obstantibus cunctis sensus ingrate afficientibus impressionibus; quanto opus habeat robore animi in tantis, quibus continuo agitatur, tamque potentibus tentationum fluctibus; qui inquam haec, et innumera alia, quibus vita pastoralis implexa est, pericula et aggravia expenderit: ne momento quidem ambiget confiteri, haec nonnisi per eum sacrum curionem jugiter et feliciter posse superari, cujus cor ardenti omnino, tenerrimoque erga fideles suae fidei creditos, amore est penetratum. Nihil, ait S. Augustinus, tam durum atque ferreum, quod non amoris igne vincatur. Et alio loco: Verus amor non sentit amartudines, sed dulcedinem: quia soror amoris dulcedo, sicut soror odii est amaritudo. Qui amat non laborat; omnis enim labor non amantibus gravis est, solus amor est qui nomen difficultatis erubescit.

Sed vero, ut amor proximi hanc tantam exerere

possit virtutem, in amore Dei debet esse radicatus; debet esse purus, et liber ab omni sensualitatis permixtione. Pastor animarum nil diligere debet in ovibus suis, nisi animam, et hanc propter Deum; convictus esse debet cum S. Augustino: quod sicut Deus omnem creaturam, sic anima omnem creaturam naturae dignitate praecellit. Convictus esse debet, saepeque, cum S. Bernardo in corde suo execlamare: O anima insignita Dei imagine, decorata similitudine, desponsata in fide, dotata in spiritu, redempta sangvine, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, haeres bonitatis, rationis particeps, quid tibi cum carne, qua haud aliud vilius sterquilinium invenisti? Tali amore incensus sacer curio haud temere sperare poterit, summum Pastorem, qui non dubitavit dare animam suam pro ovibus suis, sibi quoque impertiturum gratiam, debellandi omnes, quae pastorali muneri implexae sunt tentationes, pericula, difficultates. Tali amore aestuans, copiosos, saluberrimosque laborum ac sudorum suorum operari poterit fructus. Neque enim stupendae illae, ac paene incredibiles messes, quas Apostoli, et post eos, tot apostolici viri in horrea Domini congregarunt, aliunde, quam ex saluberrimo sancti hujus amoris fonte profluxerunt.

3. Providus pastor ovium eo praecipue suas convertit curas, ut gregi suo jugiter prospectum habeatur de sufficienti, sano, et saporato pabulo. Idem facere debet sacer curio relate ad animas suae sollicitudini creditas. Pabulum animae sangvine Christi Salvatoris redemptae, sunt imprimis Sacramenta, per eundem Salvatorem in sanctificationem nostram instituta. Haec itaque pastor animarum, quavis emergente occasione, ea cum promptitudine, pietate et adcuratione fidelibus suis administrabit, ut omnino salutari iis deserviant nutrimento spirituali. Vitabit quam solertissime in eorum administratione, dissipationem mentis, immodestiam, indecoram festinationem, verbo omnia, quae vim nutritivam tam sancti pabuli quoquo modo attenuare possent, aut plane intercipere.

Pabulum porro animae christianae est verbum Dei, id vero est, institutio in dogmatibus fidei et placitis morum. Quemadmodum autem institutionis religiosae nobilissima, ac paene praecipua pars ea censetur, quae publice fit in ecclesia ad populi concionem: sic pastor animarum omni virium suarum contentione eo debet elaborare, ut hoc per ipsum suis fidelibus propinari solitum pabuli genus sit omnino sufficiens, sit sanum, sit etiam saporatum. Sufficiens erit, si spiritualibus ovium suarum indigentiis plene satisfaciat: quod nonnisi jugi literarum studio, magna in elaborandis dictionibus diligentia, ferventique aeternam fidelium salutem promovendi zelo potest impetrari. Jam hinc suapte fluit, quantopere desint nobili huic suae vocationis parti illi sacri curiones, qui sine debita praeparatione sacrum conscedunt ambonem, tritas, ac multis jam vicibus propositas, moralis passim generis veritates jejuna, minusque excocta dictione repetunt, et vix in horae quadrantem protracto sermone, auditores suos non modo non exsatiant, sed omnino inanes dimittunt et jejunos; quorum tamen mentes successivis institutionibus, quo licet perfectiore dogmatum sanctae fidei nostrae cognitione imbuere, corda ad virtutis christianae amorem magis magisque debebant incedere. Sed verbi divini pabulum non sufficiens tantum, verum et sanum sit oportet. Id est dictio sacra debet esse desumpta e doctrina Christi et Apostolorum; debet spirare spiritum Evangelii, debet virtute esse instructa promo-

vendi gloriam Dei et proximi salutem. Itaque Orator sacer, pabulum sanum auditoribus suis volens proprinare, sollicite vitabit profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis scientiae; non edet sermones prurientes auribus, sed corda penetrantes audientium; non in persvasibilibus humanae sapientiae verbis suam vim reponet, sed in unctione spiritus, penetrante ad divisionem usque animae. Denique pabulum quod ovibus porrigitur, debet esse etiam saporatum. Hoc est dictio sacra debet esse illa gustus svavitate condita, quae non aquiritur nisi e sedula scripturae lectione, diligentique cum operibus sanctorum Patrum conversatione. Et, quamvis dogmata sacrosantae fidei nostrae eadem semper sint et immutabilia: tamen debent pro exigentia hominum, varia eorum indole et cultura, ea indui vestium diversitate, qua distincta, faciliorem ad mentes cordaque possint aditum invenire. Zelo itaque animatus, et prudens divini verbi praeco, eo etiam exeret sollicitudinem suam, ut, quam auditoribus propinat, doctrina non tantum eorum mentes salutaribus magis magisque ditet cognitionibus, et corda eorum virtutis studio incendat, sed et cum delectatione et spirituali quadam voluptate excipiatur; qua inescati fideles, ampliorem in dies idgenus institutionis gustum aquirant, sicque tanto se diligentiores in verbi divini auditione exhibeant. Peccaret autem vehementer in obversum hujus consilii pastor animarum, qui in dictionibus suis offensivos, aut vel justo asperiores adhiberet terminos, aut immisceret, quae profanae sunt indolis, vel plane ad propria sua referuntur commoda temporalia. Talibus admixtionibus non tantum propinati per se spiritualis nutrimenti saporem verteret in amarum, sed et salubritatem ei adimeret, illudque noxium quandoque redderet et venenosum.

Caeterum pabulum per pastorem animarum ovibus, suae curae creditis porrigendum, nequaquam sacris ad concionem habitis dictionibus absolvitur. Est aliud etiam pabuli genus, et quidem pro personarum, adjunctorumque varietate varium, nec minus, quam illud, de quo nunc admodum sermo nobis fuit, salutare. Intelligo institutiones particulares poenitentibus in sacro tribunali impertiendas, institutiones nupturientium, adhortiones, consilia, admonitiones, pro variorum eventuum exigentia, singillativis etiam personis, aut familiis impendendas. Haec, inquam particularis, aut, ut dici amat, privatae institutionis genera, non minus utilia sunt, non minus necessaria, quam institutiones publicae; imo persaepe feliciores etiam, quam istae fructus operantur propterea, quod magis singulorum captui, genio, culturae gradui possint accommodari, ac passim ampliorem ad recipiendam doctrinam reperiant promptitudinem et animorum dispositionem. De singulis agere non est hujus instituti. Suffecerit advertisse, has quoque pabuli spiritualis species, ut optatum exerant effectum, iisdem pollere debere qualitatibus, quas superius notavimus: id est debere esse nutrimentum sanum, sufficiens, et saporatum.

4. Sedulus pastor ovium peculiarem exerit curam circa agnellos gregis sui. Solerter indagat, num sufficiente sanoque lacte nutriantur? Cavet omnimode, ne eis boreas noxam inferat, ne per matrem, aut alias oves comprimantur, vel suffocentur, aut secus quodpiam subeant periculum. Imo, ut legimus in Isaia cap. 40. In brachio suo congregabit agnos, et in sinu suo levabit, fetas ipse portabit. Pulchrum sane exemplum tenerae illius sollicitudinis, qua pastor animarum, parvulos gregis sui complecti debet, ceu spem futurae generationis. Certe curator animarum, germana erga fide-

les suos charitate animatus, non negliget, data opportunitate, matres attentas reddere ad sua erga suos natos officia; praecipue autem ad instillandum teneris eorum cordibus salutarem Dei timorem, ad erudiendos in primis fidei rudimentis, piaque quotidianarum precum consvetudine. Sed et ipse, proles utriusque sexus, ut primum institutionis capaces fuerint, in iis, quae ad Deum et morum innocentiam pertinent, indefesse erudiet, missaque in corda parvulorum doctrinae semina frequentis exhortationis rore rigabit. Non pudebit eum, esse sicut parvulum in medio eorum, et quasi nutricem, quae fovet filios suos. Exemplum sequetur Domini Jesu Salvatoris, qui tanto erga parvulos amore ferebatur, ut usque ad amplexus eorum brachia sua mansvetus inclinaret. Recordabitur Eliae et Elisaei, qui, ut spiritum puero communicarent, non sunt veriti, juxta ejus parvitatem membra sua contrahere, os super os, manus super manus, pedes super pedes coaptando apponere, quo sic se puero conformantes, eidem spiritum vitae infunderent. Et sane intolerabilis superbia est, institutionem parvulorum ad vilia, et quae doctum virum minus deceant occupationum genera relegare. Quin imo est hoc officii genus plane divinum, ac inter cuncta caetera paene nobilissimum, vel propter summam quae inde in religionem, Ecclesiam, ipsamque patriam manat, utilitatem. Magnifice ex cathedra operari omni laude dignum est; sed quoties accidit, ut jactum semen cadat super petram, et natum exarescat? Contra, parvulorum corda passim terra bona sunt, et quae iis mandantur semina, mortua non manent; germinant facillime, ac si amanter nutriantur, in aristas excrescunt, ferentes fructum centuplum. Itaque bonus animarum pastor fere praecipuum studium suum in parvulorum institutione reponet, nec unquam se feliciorem repu-

tabit, quam dum in medio eorum, in Ecclesia vel schola congregatorum, constituitur. Docebit eos, quo licet frequentius, non alta, non sublimia, sed obvia, captui eorum accommoda; non obscura, sed lucida, sed saepius, et varie repetita; nec dominanter, sed svaviter; nec nimis familiariter, sed paterne; non joculariter, sed modeste et religiose. Nec solum doctrinam et praecepta exponet, sed motiva quoque, eorum captui accommoda adducet, dicta que exemplis, et narrationibus, prolium animos svaviter afficientibus, condiet. Sic fiet, ut eum revereantur, diligant et audire gestiant; sic verba ipsius mollita super oleum, fient jacula, quae cordi juvenili profunde infixa manebunt in seram usque senectam. Taliter agens pastor animarum raro, aut nunquam opus habebit civilis authoritatis assistentia, quae proles vi compellat ad scholas vel catecheticas institutiones.

Sed vero non sufficit institutioni tantum vacare prolium. Debet pastor animarum omnimodam etiam sumere curam conservandae apud eas morum puritatis. Vigilet itaque indefesse super vita ipsarum; pluribus in anno vicibus convocet pusillum suum gregem, et vultum ejus diligenter agnoscat. Confessiones parvulorum omni cum patientia audiat; interroget solerter, et saepius videbit quod malitia praevenerit aetatem, quamque necessarium sit, vix natis quandoque, salutaria frena imponere. His adcurate et prudenter adhibitis frenis, impetus malus coërcebitur; serpens adhucdum parvus effugabitur. Sin vero assidue non attenderit puritati conscientiae ipsorum: orientur spinae in tenellis cordibus, ascendent, suffocabunt omne bonum semen, et persaepe tempore messis, non invenientur in iis, nisi zizania, colligenda in fasciculos ad comburendum.

5. Sicur agnellorum, ita et aegrotantium gregis sui individuorum peculiarem curam gerit bonus ovium pastor. Haec ille sollicite a caeteris segregat, de conveniente iis pabulo providet, eas ab injuriis aeris tuetur, deque medicaminibus, morbi generi convenientibus sollicitatur. Idem facit veri nominis pastor animarum. Ut primum aliquem e fidelibus suis in graviorem morbum incidisse intelligit, etiam non vocatus advolat, doloribus ejus se compatientem exhibet, et, postquam benignitate sua ejus lucratus est fiduciam, ministerium suum offert. Si oblatum suscipiatur: illud sine dilatione, quove potest adcuratius exequitur. Si non suscipiatur, et infirmitas in periculum vergat: instat, obsecrat, pro re nata cogit, nec discedit, donec periclitantem oviculam suis habeat humeris impositam. Nulla enim, ut bene quidam aiebat, satis magna securitas, ubi periclitatur aeternitas. Invocato Spiritus sancti auxilio, excipit confessionem. Cavet, ne animam infirmi, morbo debilitatam, longioribus sermonibus fatiget, necessaria tamen perquirit. Investigat praesertim, num aliqua haereat gravis culpa, in prioribus confessionibus celata? Disipare nititur spurium pudorem, fodit parietem, ut extrahere possit ossa mortuorum. O quantas saepius deteget iniquitates, quas, nisi prudenter elicuisset, remansissent in pectore aegroti, inque ejus perniciem, cum eo obdormivissent. O quam salutare servitium praestitit oviculae suae, si abominabile hoc secretum perfregit feliciter; qualem consolationem suppeditavit misero! quantum salutis obstaculum removit! Sed et peccandi occasiones proximas sufferri, scadala reparari, reconciliationes, et restitutiones fieri curabit zelosus pastor animarum. Confessione excepta, loquetur ex corde ad cor; mittet jacula; excitabit dolorem, lachrymas pro posse provocabit, accendet amorem. Postmodum aegrum

sanctissimo viatico, sacraque, pro re nata, unctione reficiet, nec derelinquet. Filium Deo parturivit, eundem quasi blanda mater enutrire sataget, jam morti praeparatum amplius adhuc sanctificabit; diutius aegrotantem frequenter visitabit, contra insidias inimici roborare, in doloribus et anxietatibus consolari; fidei, spei, charitatis et contritionis actus ei suggerere, et desideria aeternae beatitudinis inspirare contendet. Si vero laborum multitudine praepeditus, ad aegrotum frequentius accedere nequeat, curabit, ut haec illi auxilia proba quaedam, prudensque persona suppeditet; quae et ipsum sacrum curionem, instante majore periculo monendum habebit, quo sic adesse queat extremis saltem momentis, suae viam aeternitatis ingressurae oviculae. Sed nec his se plene muneri suo satisfecisse existimabit vero proximi amore flagrans pastor animarum. Spiritualibus pro posse liberaliter adjiciet etiam temporalia; aderit bonis suis aegrotum fovendi consiliis, eique si in egestate sit constitutus, convenientium eduliorum, aut aliarum necessariarum rerum suppeditatione succurret, et, si id ob arctam rem suam familiarem, ex propriis facere non potuerit, aliorum potentiorum opem implorabit. Haec faciendo, boni pastoris implebit mensuram, nec tantum egregie devinciet sibi corda fidelium, sed sperare poterit, se a justo olim judice beata illa verba auditurum: serve bone et fidelis intra in gaudium domini tui: infirmus enim eram, et visitasti me.

6. Inter curas pastoris ovium haud postrema est, gregem tutari, ac pro re nata, strenue defendere contra fures, lupos, aliasque rapaces bestias. Is itaque cunctos ovilis aditus sollicite praemunit, providet de vigiliis, diu noctuque excubias gregis acturis. Ubi videt lupum venientem, non fugit instar vilis mercenarii, sed ei obviam

vadit animosus, nec multum de minitante periculo cogitans, Davidis instar, adhucdum gregem pascentis patris sui, defendit oves, imo et eruere eas conatur de ore bestiae. Pari ratione nobilis vocationis suae sensu fervens pastor animarum, nil magis diu noctuque versat mente, quam quomodo suae curae commissos fideles efficaciter praemunire, defendereque possit contra tot, quibus jugiter exponuntur omnis generis inimicos assultus. Fures sane et lupi sunt homines impii, qui fidem christianam, fontem omnis probitatis et prosperitatis, subruere nituntur in mentibus cordibusque hominum, seu aperte impugnando, quibus ea innititur fundamenta, seu singularia dogmata vellicando, subsannando, seu authoritatem Sacerdotii, atque adeo ipsius Ecclesiae malitiosis suis dictis jocisque, risui et contemptui exponendo. Perniciosos idgenus homines, si quos per summum infortunium habeat in gremio suorum fidelium sacer curio: solidis argumentis confutare, pro re nata seria etiam reprehensione compescere, innocuasque animas a periculosae idgenus pestis contagione omnimode praeservare contendet. Fures pariter et lupi sunt publice blasphemi, adulteri, concubinarii, aliis criminibus ad communem notorietatem dediti, sicque perverso vitae suae exemplo alios quoque secum in praecipitium agentes. Hos curator animarum imprimis mansve tis monitionibus, adhortationibus, imo et impensis precibus a perditionis, quam ingressi sunt, via retrahere contendet: sin profecerit; rem gravioribus aget, ac poscente necessitate, altiorum etiam potestatum authoritatem implorabit, sicque malum e medio sui gregis tollere conabitur; cunctis denique in cassum cedentibus, publicas cum populo suo, pro conversione scandala praebentium preces indicet, reticito tamen semper eorum nomine, ac observatis secus etiam discretionis, et prndentiae pastoralis legibus. Fures porro et lupi sunt libri, scriptaque corruptis principiis referta, ad sensualem amorem et libidinem concitantia, vel secus sana mentis judicia, cordisque puritatem pervertentia, quibus tristis instar diluvii, totus paene est mundus inundatus usque adeo, ut ad ipsas jam rusticas casas haec contagio accessum repererit. Haec inter autem paene perniciosissimae sunt ephemerides, inimico erga religionem et Ecclesiam spiritu animatae, aut secus periculosis principiis velificantes, quarum numerus in dies increscit magis, quaeve eo praecipue ingentes in mentibus imbecillium, et solida rerum cognitione destitutorum hominum progenerant strages, quod sub variis, ad speciem insontibus, re vera autem superbiae, sensualitatique perquam faventibus coloribus, venenum successive, et, ut ita dicam quotidianis suctibus hauriendum propinent incautis. Contra hoc furum et luporum genus singulariter se armare, ac sine intermissione luctari debet pastor animarum. Quos libris aut pagellis idgenus delectari intellexerit, ab eorum lectione paternis et monitis, et precibus retrahere contendet; attentionem eorum ad mala, quae exinde non in singillativas tantum personas, sed ipsam humanam societatem manant, excitando, et alia boni spiritus opera indicando, quae nec minori cum ingenii acumine, nec cum tenuiore rerum cognitione sint exarata, quaeve non tantum absque conscientiae laesione, sed et cum utilitate imo voluptate legi queant. Sed et in publicis ad conciones dictionibus, de tantis, e perversorum librorum, ephemeridumque lectione in Ecclesiam et societatem humanam manantibus malis, omni opportuna occasione verba faciet, et quidem plena cum energia et apostolica libertate. Plures adhuc sunt furum et luporum species, quas memorare possem; sed vereor, ne justos epistola mea limi-

tes excedat. Intermittere tamen nequeo, quin attingam homines, qui per excellentiam quodammodo ad hanc referendi sunt classem, et quorum nomen est legio, his praesertim temporibus nostris. Intelligo irrequietam illam publicae pacis perturbatorum phalangem, de qua saepius jam mihi ad vos sermo fuit Venerabiles Fratres, et filii dilectissimi: nimirum hominum, qui sub plausibilium libertatis, aequalitatis, fraternitatis, nationalitatisque nominum velamine, non cessant perturbare popularium animos, mentes variis farcire suspicionibus, cavillari quidquid etiam usu et indubia comprobatum est salubritate, irritare adversos stabilitos magistratus, legalesque authoritates, ipsum summum terrae principem; denique odia spargere undique, et immaturis suis novandarum rerum studiis rectum pervertere ordinem, continuisque publicae rei convulsionibus fomenta subministrare. His irreligioni, socialismi et comunismi, ut dici amat, principiis innixis studiis, omni porro et publica et privata opportunitate se opponere debet frugi pastor animarum; demonstrando e divinae revelationis placitis, e multifaria experientia, ipsaque rei natura, quam reprobanda, quamve verae humanae felicitati porniciosa sint idgenus principia, et conamina? Attentos quoque reddet sacer curio fideles suos, hos homines, nequaquam, ut per turpem hypocrisim praetendunt, populorum studere prosperitati, sed propriae suae ambitioni et habendi cupidini subservire. Eos, ut innumera docent exempla, ubi concives suos, falsis dogmatibus infascinatos, ad apertam in obversum legalis authoritatis provocarunt oppositionem, resque malo loco positas advertunt, passim in fuga salutem quaerere, propriis crumenis inique repletis; ac parum postmodum de illorum, quos in varias calamitates praecipitarunt, sorte sollicitari.

7. Omni attentione dignum est, quod Salvator Joan. 10. postquam praemisisset: Qui intrat per ostium, pastor est ovium; huic ostiarius aperit, et oves vocem ejus audiunt et proprias oves vocat nominatim et educit eas, expresse dicit: Et cum proprias oves emiserit, ante eas vadit; et oves illum sequuntur. Scimus nimirum, quod oves tanto erga pastorem suum, cunctis ipsarum necessitatibus prospicientem, jugiterque in medio ipsarum agentem, ferantur adhaesionis instinctu, ut quocunque eas duxerit, procedens in gregis capite, ejus gressus sequantur fideliter. Si itaque pastor gregem suum ad salutaria ducat pascua: oves prospera perfruentur valetudine, et proficient; sin autem eas ad paludinosas, insalubribus herbis, vel spinis et tribulis consitas plagas ductitaverit: in varios incident morbos, magnam velleris partem amittent, sensim emaciabuntur, fortasse penitus deficient. Eadem prorsus est ratio pastoris animarum. Id est, qualem se is in moribus suis, in toto moralis vitae tenore exhibuerit: talem passim etiam fideles induent colorem et formam. Quamcunque pura et sancta sit doctrina, quam sacer curio suis proponit fidelibus; quamcunque mellita, aut sublimi rerum cognitione condita videantur verba ejus; si vita et mores iis non respondent, aut iis plane contradicunt: parum, fortasse nihil opitulabuntur ad populi sanctificationem. Validiora enim, ut ait S. Leo Papa, sunt exempla, quam verba; et plenius opere docetur quam voce. Quod quidem prorsus humanae est indoli consonum. Quivis enim videns doctorem aliud promere verbis, aliud monstrare factis, necessario his prae illis adhibet fidem; existimans ipsum illum nequaquam de doctrinae suae veritate esse persvasum: si enim de ea convictus foret,

aiunt, aut saltem sic intra se cogitant, eam moribus et vita teneret, nec ageret in contrarium. Hinc est, quod prava in Sacerdotio exempla tantopere influant in populi mores, tam deplorabilem inducant corruptelam. Certe, si fideles videant suum animarum pastorem sine reverentia et pietate, cumque indecora festinatione sacris vacare functionibus; videant absque praeparatione, cum damnabili quadam levitate, ad celebrandum sacrosanctum missae sacrificium accedere, eoque sine devotione spiritus, intra quadrantem horae absoluto, nequidem gratiis Altissimo actis, ad tractanda profana negotia ex ecclesia fugere, tamquam si illic, prolongata decente mora, periculum quoddam haberet subeundum; si haec, inquam, similiaque propriis oculis usurpent fideles: fieri non potest, quin pietatis sensus in cordibus ipsorum debilitetur, imo sensim emoriatur, ejusque locum variae occupent species irreverentiae, incredulitatis, impietatis. Si sciant fideles suum animarum pastorem multum esse sexus sequioris personis familiarem, aut plane fundata suspicione intimioris cum certa persona nexus gravatum: non pauci ipsorum ad illicita cum mulieribus commercia prolabentur, imo fortasse foedissimarum voluptatum coeno immergentur. Si pastor animarum avarus esset et congregandis pecuniis studiosus: nil sane mirum foret, multos e fidelibus contemptores evasisse sacri ministerii, cupidosque esse effectos, et in turpem incidisse idolorum servitutem. Si viderent amatorem litium: ipsi ad jurgia et dissensiones facile prorumperent. Si odia, et inimicitias in corde suo, aut plane in aperto etiam nutrientem: sanctae charitatis praeceptum, tristem in modum in communitate vapularet. Si superbum et vanitati deditum: mox et in populo intercideret sancta humilitas et modestia, periculosusque invalesceret vanitatum

appetitus. Si sacer curio vir esset commessationum, aut plane nil pensi duceret, carmina sensualem amorem spirantia decantare; vel saltem applaudere talia cantantibus: impediri nullo modo posset, quin potatorum et gulae servientium increscat numerus, scurrilitati et lascivis colloquiis ora undique aperiantur. Si pastor animarum se irreconciliabilem exhiberet erga eos, qui se aliqua affecerunt injuria, aut plane eo se irae affectu abripi pateretur, ut in maledicta, atque adeo blasphemias prorumpat: mox patientia et mansvetudo totum ejus ovile desereret, parentes et heri in furorem contra filios servosque agerentur, ac impii homines in insana sua blasphemandi consvetudine horrendum in modum confirmarentur. Itaque pastores animarum nil sollicitius vitare debent, quam ne unquam verbis, factis, intermissionibus suis, ullo modo scandalo sint fidelibus, neve offendant animos non dicam peccato, sed vel alicujus umbra peccati. Eo contra enitantur tota virium suarum contentione necesse est, ut universa vita ipsorum veri nominis sit innocentiae ac virtutum paradigma; sit speculum insignis claritatis, in quo omnes fideles videant, quo modo sacrosanctae, quae per eum verbis proponuntur, fidei morumque veritates, in effectum ac vitam sint deducendae? Benedicta a Deo illa anima, ait Caesarius in admon. secun. cujus patientia proximi extingvit iracundiam, cujus obedientia pigritiam alterius increpat, cujus fervor inertiam alieni corporis exsuscitat. Benedicta sane anima idgenus hominis cujuscunque is status sit et conditionis; sed ter benedicta anima sacerdotis, cujus conscientia tale sibi ipsi praebere potest testimonium. Et sane, pastoribus in sacris veteris foederis scripturis intentatae minae, ad eos potissimum feruntur Sacerdotes

et pastores, qui improba vitae suae ratione aliis offendiculo sunt, et illicio ad peccandum. Inter multa unum tantum memorabo. Ezechielis cap. 25. legitur: Dispersae sunt oves meae eo, quod non esset pastor: et factae sunt in devorationem omnium bestiarum agri, et dispersae sunt. Erraverunt greges mei in cunctis montibus, et in universo colle excelso; et super omnem faciem terrae dispersi sunt greges mei, et non erat, qui requireret, non erat inquam, qui requireret. Propterea pastores! audite verbum Domini: vivo ego, dicit Dominus Deus: quia pro eo, quod facti sunt greges mei in rapinam, et oves meae in devorationem omnium bestiarum agri, eo quod non esset pastor: neque enim quaesierunt pastores mei gregem meum, sed pascebant pastores semetipsos, et greges meos non pascebant. Propterea pastores! audite verbum Domini! Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, et cessare faciam eos, ut ultra non pascant gregem, nec pascant amplius pastores semetipsos: et liberabo gregem meum de ore eorum, et non erit ultra eis in escam. Quivis intelligit, agi hic de pastoribus et sacerdotibus, qui curam operandae hominum salutis negligunt, et praecipue de iis, qui pascentes semetipsos, id est sensualitati, et cupiditati suae indulgentes, a virtutis tramite deflectunt, pravisque suis exemplis populos secum in viam trahunt perditionis.

8. Una adhuc est analogiae inter ovium et animarum pastores species, quam silentio haud praetermittendam arbitrabar. Nimirum, quemadmodum cunctae pastoris ovium, circa gregem suum exantlatae curae in irritum cadunt, nisi Deus, rector et gubernator universi, opportunis temporibus, aridam terrae faciem fluentis coelestibus dignanter infundat: sic nec impensissimi pastoris animarum labores et sudores optatum sortientur effectum, nisi ros in eos descendat divinae benedictionis. Jam vero, sicut pluviae illae salutares e terrae vaporibus in altum elevatis coalescunt: sic hic divinae benedictionis ros, potissimum e piis humani cordis suspiriis, id vero est e ferventibus assiduisque nascitur precibus. Oratio ait S. Augustinus, est animae sanctae praesidium, Angelo bono solatium, diabolo supplicium, gratum Deo obsequium, et poenitentiae religio, laus tota, perfecta gratia, spes certa, sanitas incorrupta. Monet quoque Doctor gentium, in sua ad Ephesios epistola, cap. 6. Per omnem orationem, et obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: et in ipso vigilantes in omni instantia, et obsecratione pro omnibus sanctis. Et quam utilis, imo necessaria sit oratio ad perficiendum omne opus bonum, et signanter ad maturandos salutares curae animarum fructus, docemur praeclarissimis et Salvatoris, Domini Jesu, qui non raro integras noctes in oratione insumebat, et Apostolorum, aliorumque apostolicorum virorum, in cura animarum indefesse desudantium, exemplis. Sic scimus de S. Jacobo Apostolo, eum tantopere fuisse orationi deditum, ut genua ejus instar cameli occalescerent. Scimus Sanctum Martinum Episcopum nec in vita, nec in morte invictum ab oratione spiritum relaxasse. Scimus Sanctum

Carolum Borromaeum, insigne illud paradigma sollicitudinis pastoralis, in summis etiam negotiis, tres aut quatuor horas, imo dies integros, quin et noctes ipsas orationi impendisse. Si itaque fructus salutares videre cupimus laborum nostrorum, Venerabiles Fratres, ac filii dilectissimi, oremus pio cum fervore, oremus assidue. Surgat nobiscum oratio; nocte in lectulo vigilet; dicat nobiscum psalmos in officio; praecedat et sequatur nos in ecclesia; sedeat nobiscum dum manducamus et bibimus; gratias agat cibo sobrie sumpto; transeat nobiscum in labore diurno; adsit in cubiculo; mundet nos vespere a sordibus, quas contraximus in mundi luto; somno cedentibus nobis claudat oculos; habitet semper nobiscum. Oremus ex intimis praecordiis, et pia cum fiducia, ut Pater coelestis benigne respiciat Ecclesiam suam sanctam, hac praesertim temporis iniquitate, tantis, tamque periculosis fluctibus exagitatam. Oremus ut fideles nostrae curae commissos impleat agnitione voluntatis suae, in omni sapientia, et intellectu spirituali; ut stent perfecti, pleni in omni voluntate Dei; ut detur et nobis sermo in apertione oris nostri, cum fiducia notum facere mysterium Evangelii; ut liberemur ab importunis et perversis hominibus; ut non praevaleat concupiscentia mala, caro, et mundus adversus regnum fidei, et sanctitatis, quod pretioso Jesu Redemptoris sangvine est constabilitum; sed magis in dies efflorescat in gloriam nominis Altissimi, veramque humani generis prosperitatem. Hoc si, penes adcuratum pastoralis nostri officii implementum, egerimus: prosperabunt greges nostri, horrea Domini replebuntur ubertate. Sin autem repulerimus a nobis orationis spiritum; quantumcunque secus intenderimus vires nostras, macilenta erit facies ovium nostrarum, et

promptuaria Altissimi vacua manebunt, aut zizaniis replebuntur.

His absolvuntur, quae intuitu analogiae, pastores inter ovium et sacros curiones, vobis ob oculos sistenda censui Venerabiles Fratres, et filii dilectissimi. Non negaverim, ea passim talia esse, quae vobis jam ante, partim e vestris sacratiorum literarum studiis, partim ex ipso pastoralis vitae exercitio nota fuerunt. Hoc tamen non obstante, confido ea non plane inutilia vobis futura. Quippe benevola patris monita, etiamsi nihil novi, aut sublimis contineant; etiamsi iteratis repetantur vicibus: ad piorum filiorum corda promptum tamen reperiunt aditum, nec manent infructuosa. Porro vix quisquam est e numero sacrorum curionum, qui penes optimum etiam conscientiae suae, de rite expletis muneris partibus, testimonium, asseverare ausit, se eum in sublimi hoc munere attigisse perfectionis gradum, ut altius scandere non valeat. Vix quisquam etiam erit, qui per me allata, opportuno tempore, ac succisivis saltem horis, et per partes, attento, bonoque animo expendendo, in iis non reperiat, quae in proprium suum, gregisve sui emolumentum conducere queant. Certe nemo unus nostrum est, qui, rememorando tam ardua, tamque multiplicia sacrosancti pastoralis nostrae vocationis munia, et districte excutiendo interiores cordis sui recessus, non offendat quaedam minus firma, quae consolidatione opus habeant; aut minus recta, quae ad regulam exigenda; minus nitida, quae lavanda; arescentia, quae riganda; saucia, quae sananda; frigida, quae fovenda; devia, quae exaequanda sint. Ipsa, quae bono sunt loco posita, quandoque vacillant, et vel firmiori opus habent substructione, vel solidioribus columnis, ne superveniente tempestate, noxam patiantur. Idmodi autem interioris nostrae fabricae revisioni maxime

accommodum tempus est, e vicino nobis instans sacrae quadragesimae tempus, quod et corporibus, et animabus curandis salubriber institutum esse profitetur Ecclesia. Hoc itaque agite, dilectissimi! et certe reperietis in paternis his meis monitis, quae consolationi laborantis Ecclesiae, aedificationi vobismet ipsis queant subservire.

Denique, quod adtinet ad jejunii et abstinantiae legem; nec hoc anno quidquam novi praescribendum existimavi. Non cesso tamen denuo vos hortari quo possum impensius, ut opportuna quaque occasione, signanter decursu sacrae quadragesimae, fideles vestros, de sanctitate, utilitate, summoque relate ad morum profectum momento hujus disciplinae, edocere, convincere, eamque omni meliore modo et publice et privatim, sed potissimum proprio vestro exemplo, succolare contendatis. Fateor, Fratres ac filii dilectissimi, cor meum acerbo confici moerore, quotiescunque cogito, hanc, sanctorum omnium, ipsius Sancti sanctorum, Salvatoris quippe nostri exemplo, districtis item Ecclesiae legibus, gravisimoque secus etiam argumentorum pondere commendatam disciplinam, infelici hac aetate nostra, miserum in modum refrixisse, imo apud certas saltem hominum classes, paene contabuisse. Dolendum hoc est, et deplorandum non eo tantum, quod hoc pacto christianus populus temere se exuat subsidio virtutis et sanctioris vitae; subsidio, inquam, quod in Ecclesia Catholica, semper inter praecipua et efficacissima fuit reputatum; sed est perquam dolorosum etiam propterea, quod procax idgenus legis Ecclesiae vilipensio triste deficientis in mentibus, cordibusque hominum fidei praebeat documentum, et perquam patulum faciat, sensualitatem, ac legem, quae est in membris nostris, rationis imperio legique mentis, divina revelatione illuminatae, tristem in modum praevaluisse apud christianos quoque,

ipsos eos, qui non verecundantur se filios profiteri Ecclesiae Catholicae.

Caeterum ut omnibus constet, quinam sint jenunii et abstinentiae dies in Archi-Dioecesi nostra, quae item concessae, vel concedendae eatenus dispensationis mensura et norma? tenore mearum, anno 1860 die 8. Januarii ad dioecesanum Clerum editarum pastoralium literarum in rem statuta, his quoque inserenda curavi. Quippe:

Dies jejunii stricte tales, quibus nimirum praeter abstinentiam a carnalibus eduliis, una tantum, per diem, refectio ad sacietatem, ac modica praeterea collatio indulgetur, ex universali Ecclesiae catholicae praescripto sunt:

a) Cuncti dies sanct. Quadragesimae, demptis diebus Domini.
b) Dies mercurii, veneris, et sabbati in hebdomades quatuor temporum incidentes.
c) Vigiliae nativitatis Domini, Pentecosten, Assumptionis Beatae Mariae Virginis, SS. Apostolorum Petri et Pauli, et Omnium Sanctorum. Denique
d) Dies mercurii et veneris per tempus s. Adventus.

Dies vero abstinentiae, quibus nimirum iterata etiam ad sacietatem refectio indulgetur, sed abstinentia a cibis carnalibus praecipitur, sunt:

a) Dies Domini in s. Quadragesima.
b) Dies veneris et sabbati totius anni decursu.

A lege jejunii, intuitu unius tantum ad sacietatem refectionis, exempti sunt:

a) Juvenes utriusque sexus personae, quae necdum 21. aetatis annum compleverunt.
b) Qui sexagesimum vitae suae annum superarunt, in

quantum provectae aetatis incommoda jam persentiscunt.

c) Mulieres uterum gerentes, et lactantes; homines item ad graves labores perficiendos obligati, vel secus corpore debiles, infirmi, reconvalescéntes, peregrinantes, in quantum peregrinatio gravi juncta est virium adstrictioni; in genere cuncti, quorum valetudinis, vel vocationis ratio iteratam cibi ad sacietatem sumptionem re vera exigit.

In lege autem abstinentiae solet benigna mater Ecclesia, ex delegatione Sedis apostolicae medio Antistitum suorum, pro locorum temporumque diversitate, accommodam concedere veniam. Signanter in dioecesi nostra carnalium usus indulgetur generatim per tempus Quadragesimae, usque Dominicam Passionis exclusive, exceptis tamen diebus mercurii, veneris et sabbati.

Possunt porro Confessarii, aut etiam extra tribunal poeniteutiae, Parochi, concedere facultatem uti carnalibus:

a) In quadragesima usque coenam Domini exclusive; demptis tamen diebus mercurii, et veneris.

b) Cunctis diebus sabbati, praeter sabbata quatuor temporum, et in quae superius memoratae vigiliae inciderent.

Quod si qui, valetudinis, aut rerum suarum adjunctis sic deposcentibus, ulteriore adhuc indigerent dispensationis gratia: ad substernendum Ordinariatui recursum sunt inviandi et persvadendi; ne in continuo cum lege Ecclesiae conflictu vivere cogantur.

Vere infirmi a medici sui pendent praescriptione; nec expressa opus habent dispensatione.

Denique ecclesiastici, et religiosi sub hac dispensa-

tione non sunt comprehensi; sed, si qui e fundatis gravibusque rationum momentis aliqua relaxatione indigerent, dempto formalis infirmitatis casu, praevie ad Antistitem suum recurrant, est necesse.

In reliquo ubi lex jejunii et abstinentiae in tota sua extensione actu observatur; quod apud ruralem populum nostrum, sint Deo laudes, passim adhuc obtinet: ibi haud esse publicandam hanc dispensationem ratio prudentiae pastoralis svadet: ne videlicet timoratioribus conscientiis laquei injiciantur, et veri nominis catholicis scandali occasio praebeatur.

Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis Pastorem magnum ovium in sangvine testamenti aeterni, Dominum nostrum Jesum Christum, aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem: faciens in vobis, quod placeat coram se per Jesum Christum; cui est gloria in saecula saeculorum. Amen.

Datum Zagrabiae festo Epiphaniae Domini, id vero est die sexta mensis Januarii, anno Episcopatus mei vigesimo quinto completo, reparatae Salutis millesimo octingentesimo sexagesimo tertio.

Georgius Cardinalis Haulik,

Archi-Episcopus Zagrabiensis.

Pagina	*Linea*	*Errata*	*Corrige*
4	6	inda	indi
7	7	inda	indi
12	31	bilo	bila
20	32	děržano	děržano
35	32	svetosit	svetosti
37	12	očekivajućem	očekivajućim
37	25	inda	indi
41	9	Štafanu	Štefanu
55	20	duhov-	duhovna
60	25	jeli ti	jeli
62	6	vavěstjati	navěstjati
62	17	Na	No
67	28	kraju	kralju
68	17	količkoga	koločkoga
74	28	neimajćui	neimajući
80	19	da i	i da
89	24	naima	naime
91	4	nega	nego
97	24	se se	se
101	20	stade	stado
111	16	zaziraš	zazireš
111	22	Spasitelji	Spasitelju
119	27	bljižnega	bližnjega
124	10	dogodi,	dogodi
136	18	ovaj	ovoj
141	7	najamci	najamnici
142	9	nejveća	najveća
145	1	zbilja	i zbilja
149	15	nadpiskupije	nadbiskupiji
150	1	pućutih	poćutih
150	6	nadpiskupiji	nadbiskupiji
162	1	izčeznula	izčeznulo
167	13	o plemeni	oplemeni
169	3	žene.	žene,
177	23	oštroumu	oštroumni
177	24	mozgali, i	mozgali,
185	7	Sto	Što
185	16	gradi	grudi
196	1	Uztra te	Uztrajte
210	9	zemlju	zemlji
213	23	ponajprija	ponajprije

Pagina	*Linea*	*Errata*	*Corrige*
226	33	krozsav	kroz sav
233	7	bogastvo	bogatstvo
236	32	blagočastje	bogočastje
238	14	još je	još
238	18	i proročanstva	proročanstva
250	21	iprekine	i prekine
252	13	jesn	jesu
252	20	smrètno	smèrtno
258	28	umčeničtva	mučeničtva
286	26	čuvši	čuvši
301	15	aaš	naš
312	26	abrerationes	aberrationes
317	30	transgessi	transgressi
322	8	luarifaciat	lucrifaciat
325	21	conscedunt	conscendunt
325	29	incedere	incendere
330	21	Disipare	Dissipare
330	29	scadala	scandala
334	22	porniciosa	perniciosa